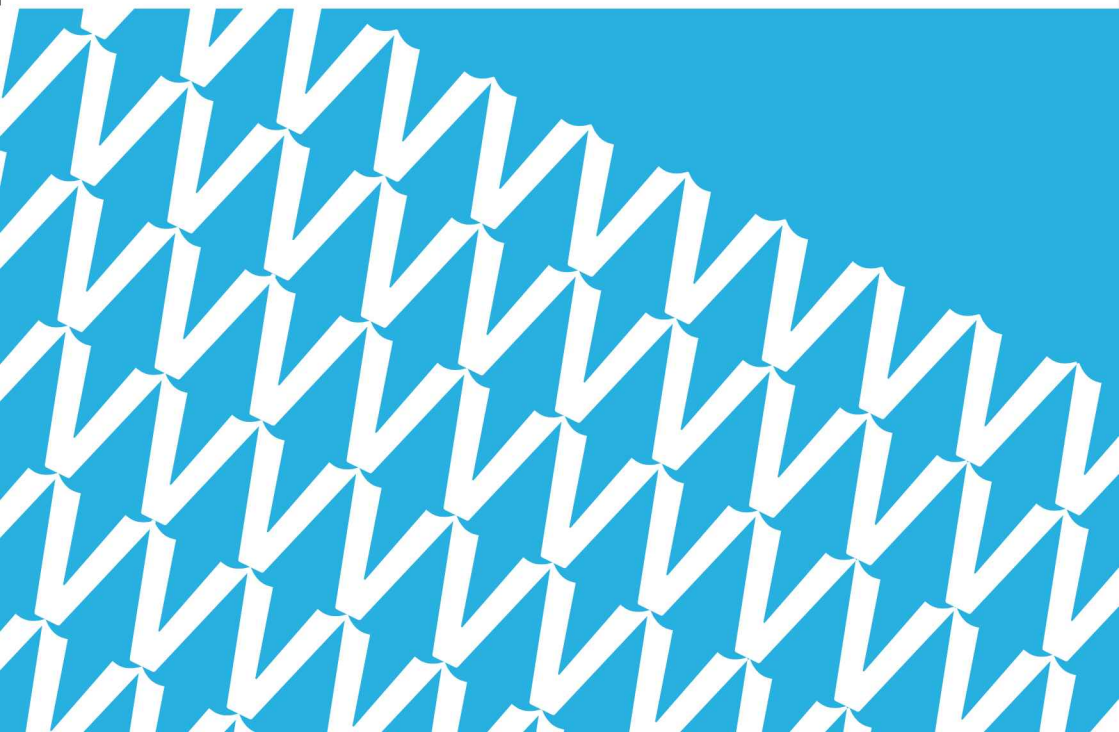

UKRAJINŠTINA VÁŽNĚ I VESELE

Josef Anderš
Uljana Cholodová

Recenzenti: Mgr. Rostislav Němec, Ph.D.
Mgr. Jan Habernal, Ph.D.

This work is licensed under Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Zpracování a vydání publikace bylo umožněno díky účelové podpoře rozvojových plánů prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v rámci institucionálního plánu Univerzity Palackého v Olomouci, projekt FRUP_2014_2_026 *Inovace základních studijních předmětů v ukrajinském jazyce: na cestě k sjednocené Evropě.*

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. elektronické vydání na základě 4. upraveného a doplněného vydání v tištěné podobě

© text Josef Anderš a Uljana Cholodová, 2014
© Univerzita Palackého v Olomouci, 2022

ISBN 978-80-244-4365-2 (print)
ISBN 978-80-244-6095-6 (online: iPDF)

O b s a h

Вступ	6
Úvodem	7
1. lekce	Ukrajínština a Ukrajinci. Ukrajínština a čeština. Ukrajinská abeceda 8
2. lekce	Text: Моя родина. Fonetika: Základní samohlásky a jejich výslovnost. Gramatika: Slovní druhy. Básnička: В. Сосюра. Васильки 11
3. lekce	Text: Вітя живе у місті. Fonetika: Písmena я, ю, є, ї a jejich čtení. Gramatika: Infinitiv. Přítomný a budoucí čas. Básnička: В. Симоненко. Виростеш ти, сину... 20
4. lekce	Text: У гастрономі. Fonetika: Ukrajinské souhlásky. Gramatika: Minulý a předminulý čas. Básnička: М. Рильський. Яблука досніли, яблука червоні 28
5. lekce	Text: У ресторані. Український борщ. Fonetika: Tvrdé a měkké souhlásky. Gramatika: Skloňování osobních zájmen a zájmena zvratného. Písnička: Розпрягайте, хлопці, коні 38
6. lekce	Text: В універмазі. Fonetika: Souhlásky [c] a [c´]. Gramatika: 1. deklinační typ podstatných jmen. Dokument: Автобіографія. Písnička: Підманула, підвела! 50
7. lekce	Text: У нерукарні. Fonetika: Souhlásky [b], [p],[v], [f], [m], [h], [k], [ch], [ž], [dž], [č], [š], [g], [dz], [dz´]. Gramatika: 2. deklinační typ podstatných jmen. Dokument: Заява. Písnička: Несе Галя воду 61
8. lekce	Text: На поштамті. Fonetika: Souhlásky [r], [l]. Gramatika: Конcovky -а, -я /у, -ю u maskulin v genitivu. Dokument: Характеристика. Písnička: Чом ти не прийшов? 73
9. lekce	Text: Дні тижня. Fonetika: Znělé souhlásky a jejich výslovnost. Souhláska [v]. Gramatika: 3. deklinační typ podstatných jmen. Dokument: Доручення. Noviny: Хроніка 84

- 10. lekce** **Text:** Місяці року. **Fonetika:** Změny ve skupinách hlásek následkem asimilace. **Gramatika:** 4. deklinační typ podstatných jmen. **Dokument:** Довідка. **Písnička:** Ой хмелю ж мій, хмелю 95
- 11. lekce** **Text:** Квартира. **Fonetika:** Střídání samohlásek. **Gramatika:** Mužská a ženská příjmení a jména po otci. **Dokument:** Розніска. **Básnička:** Л. Литвинчук. Знайди мене 104
- 12. lekce** **Text:** Розповідь студента. **Fonetika:** Ukrajinský přízvuk. **Gramatika:** Předložky. **Ortografie:** Apostrof. Psaní йо,ьо. **Dokument:** Занрошення. **Básnička:** П. Глазовий. Безробітний 116
- 13. lekce** **Text:** Зустріч з однокласником. **Fonetika:** Samohlásky i, и po souhláskách г, к, х. **Gramatika:** Rozkazovací způsob. **Ortografie:** Psaní měkkého znaku. **Dokument:** Установочний договір. **Básnička:** М. Луків. Не пиши, не жди і не зови мене ... 128
- 14. lekce** **Text:** Зовнішність людини. **Gramatika:** Přídavná jména. Stupňování přídavných jmen. **Ortografie:** Změna souhlásek při tvoření přídavných jmen. **Dokument:** Угода. **Básnička:** М. Шнак. Я до всього вас ревную 143
- 15. lekce** **Text:** Характер людини. **Gramatika:** Skloňování přídavných jmen. Příčestí. **Dokument:** Свідоцтво про народження. **Písnička:** А. Малишко. Пісня про рушник 154
- 16. lekce** **Text:** Поїздка в село. **Gramatika:** Příslovce. Stupňování příslovčí. Přechodníky. **Dokument:** Свідоцтво про народження. **Písnička:** Д. Павличко. Два кольори 168
- 17. lekce** **Text:** Привітання в аеропорту. **Gramatika:** Podmiňovací způsob. Zájmena. Vzory skloňování zájmen. **Básnička:** В. Симоненко. Ну, скажи — хіба не фантастично ... 181

18. lekce	Text: Погода влітку. Gramatika: Číslovky a jejich skloňování. Spojky Básnička: О. Олесь. Айстри	191
19. lekce	Text: Київ – столиця України. Gramatika: Částice. Cítoslovce. Specifické gusy ukrajinské syntaxe. Básnička: Павло Чубинський. Ще не вмерла Україна Українські тексти для читання і вправ	201 211
Příloha 1	Přepis některých písmen české abecedy do ukrajinštiny	253
Příloha 2	Přepis některých písmen ukrajinské abecedy do češtiny	254
Příloha 3	Tabulky ukrajinského skloňování a stupňování	255
Příloha 4	Slovníček ukrajinských lingvistických termínů Список використаної та рекомендованої літератури	268 282

В с т у п

Підручник **"Українська мова серйозно і весело"** призначено для студентів української філології чеських вищих навчальних закладів, також для студентів славистики і для тих, хто бажає вивчити українську мову самостійно. Необхідність такого підручника є особливо важливим зараз, коли Україна готується до членства у об'єднаній Європі, а зацікавлення українською мовою та культурою значно збільшилося.

Посібник складається з 19 лекцій, кожна з яких містить короткі вступні статті з різних тем, питання до тексту, переклад слів і фраз, фонетичний і граматичний матеріал із вправами, загальні правила написання документів офіційно-ділового стилю, вірші найвідоміших українських поетів, найпопулярніші пісні і елементи гумору – анекдоти. У додатку вміщено уривки творів української художньої та наукової літератури, таблиці зі зразками чесько-української та українсько-чеської транслітерації антропонімів та топонімів, таблиці відмінювання частин мови, невеликий перекладний словник лінгвістичних термінів.

За допомогу з матеріалами для підручника та за цінні зауваження складаємо щиро подяку доц. Наталії Маліневській (†2007), д-ру Мілені Махаловій, рецензентам д-ру Ростиславу Німцю та д-ру. Яну Габерналу.

Особлива подяка належить проф. Аллі Архангельській за можливість публікації цього оновленого видання в рамках університетського гранту.

Автори

Ú v o d e m

Učebnice „**Ukrajiniština vážně i vesele**“ je určena především studentům ukrajinistiky a rusistiky jako učební příručka, ale také těm, kteří se chtějí naučit ukrajinsky samostatně. Potřeba takové učebnice je zvláště aktuální v dnešní době, kdy zájem o ukrajinštinu jako státní jazyk nezávislé Ukrajiny a prostředek mezistátního jednání značně vzrostl.

Příručka má 19 lekcí. Lekce obsahují krátké úvodní texty věnované různým tématům, otázky k textu, slova a slovní spojení, fonetický a gramatický materiál se cvičeními, vzory běžných úředních dokumentů, básničky nebo písničky a anekdoty. V přílohách jsou uvedeny ukázky z ukrajinské krásné a vědecké literatury, prepisové tabulky, malý terminologický slovník a přehledné tabulky ukrajinského skloňování a stupňování.

Za posouzení učebnice a cenné připomínky srdečně děkujeme doc. Natali Malinevské, CSc. (†2007), PhDr. Mileně Machalové, současným recenzentům Mgr. Rostislavu Němci, Ph.D. a Mgr. Janu Habernalovi, Ph.D.

Zvláštní poděkování patří prof. Alle Arkhanhelské pro možnost publikace aktualizované verze v rámci univerzitního grantu.

Autoři

1. lekce

- Ukrajínština a Ukrajinci
- Ukrajínština a čeština
- Ukrajinská abeceda

Ukrajínština a Ukrajinci

O ukrajínštině se říká, že je ze všech slovanských jazyků nejkrásnější. Polský slavista J.S. Bandtkie vzdal chválu ukrajinským dumkám, dumám a žalozpěvům. Je známo, jak zaníceně se vyjádřil o ukrajinských lidových písních N.V. Gogol.

Ukrajínština je jazyk Ukrajinců, kteří žijí nejen na Ukrajině, ale i v jiných částech světa (asi 60 mil.). Na Ukrajině je asi 39 milionů Ukrajinců. Mimo Ukrajinu žijí Ukrajinci v Ruské federaci (3,7 mil.), v Kazachstánu (0,7 mil.), v Moldávii (0,5), v Bělorusku (0,2) a v jiných zemích Společenství nezávislých států.

Za hranicemi SNS žijí Ukrajinci v Polsku, v Rumunsku, v Jugoslávii a také ve Spojených státech amerických (asi 1 mil.), v Kanadě (asi 0,7 mil.), v Argentině, v Brazílii a v Austrálii.

V České republice se podle údajů z posledního sčítání obyvatelstva (2011) k ukrajinské národnosti přihlásilo 117 810 lidí.

Ukrajínština a čeština

Ukrajínština (spolu s ruštinou a běloruštinou) patří k východní skupině slovanských jazyků, čeština k západní. Každý z těchto jazyků se vyznačuje specifickými jevy v hláskosloví, morfologii, skladbě a také v slovní zásobě a frazeologii.

Nicméně ukrajínština a čeština mají hodně společných rysů. Je to hrtanová frikativa [h] – *grim-hrom*, neměkčící [e] – *день-den*, vokativní tvar – *мамо- mámo*, imperativní tvar 1. os. pl. – *будьмо- bud'me*, koncovka *-ovi* v dativu podstatných jmen mužského rodu životných – *синови- synovi*, alternace finály základu před koncovkou *-i, -e* v dativu a lokálu substantiv ženského rodu : *k/c: рука/руці-ruka/ruce, h/z: нога/нози-noha/noze, ch/s/š: муха/муси-moucha/mouše* aj.

UKRAJINSKÁ ABECEDA – УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Ukrajinská abeceda (podobně jako ruská, běloruská, srbská, bulharská a makedonská) se zakládá na tak zvané občanské cyrilici a má celkem 33 písmen.

Tiskací písmena	Název písmena	Jak se písmeno čte	Příklady
Aa	a	[a]	záraz, банán, Канада, панчоха, máma
Бб	be	[b]	батько, баба, небо, треба, баобаб
Вв	ve	[v]; [u]	váza, він, вона, воно; závtra, вóvk, дав
Гг	he	[h]	горá, вогóнь, рíг, бíгати, ягода
Ґґ	ge	[g]	гáва, гáнок, ґрунт, гніт, гóгель-мóгель
Дд	de	[d]	дáти, дíм, будíнок, рíд, Одéса, мед
Ее	e	[e]	Естóнія, екзáмен, кéлих, Петрó, телевізор
Єє	je	[je]; ['e]	Єврóпа, п'є; сíне, рáнне, Менделéсв
Жж	že	[ž]	жарт, жужелиця, нíж, пíжон, жíнка
Зз	ze	[z]	зарáза, закóн, наkáз, презíдент, віз
Ии	y	[y]	дитíна, Кíїв, киянин, зимá, рíмський
Іі	i	[i]	Іспáнія, лíто, північний, í так дáлі
Її	ji	[ji]	їхати, їжáк, їсти, неїстíвний, пї, гаї
Йй	jot	[j]	йотáція, йті, бíлий, мільйóн, райóн
Кк	ka	[k]	какáо, лак, козák, мозáйка, каву́н
Лл	el	[l]	лíхо, лíтера, листопад, мíлий, лís
Мм	em	[m]	мáти, дим, дíм, Рим, тéма, мáмин
Нн	en	[n]	назáд, пíна, вíйна, Дніпрó, університét

Tiskací písmena	Název písmena	Jak se písmeno čte	Příklady
Оо	o	[o]	озон, океан, подати, солóма, корóва
Пп	pe	[p]	пан, пáні, Павлó, Петрó, Пиліп, серп
Рр	er	[r]	ромáнтика, мáрно, мир, порівняти
Сс	es	[s]	сон, сóска, косіти, Васіль, Спáрта
Тт	te	[t]	тумán, тїкати, Ватикán, тепér, тут
Уу	u	[u]	Україна, наука, зозуля, душа, кўрка
Фф	ef	[f]	футбóл, фóто, строфá, фáрба, ліфт
Хх	cha	[ch]	хор, хóроше, рух, дух, хáта, стрїха
Цц	ce	[c]	цигán, цёрквa, нїмецький, Оломóуць
Чч	če	[č]	час, чоловїк, Чехїя, дївчина, чїтко
Шш	ša	[š]	шáбаш, шáпка-ушáнка, Кóшице, Дáша
Щщ	šča	[šč]	щo, щoб, борщ, щїро, прощáти, щїтка
Ьь	mjakyj znak		сталь, їдáльня, смїлівїсть, сїльський
Юю	ju	[ju]; [´u]	юрїст, стою, п´ю; валюта, сюдї, тїотя
Яя	ja	[ja]; [´a]	яма, п´ять, мїльярд; бáня, бўря, Кóля

Ukrajinstina v písmě užívá také rozdělovacího znaku ´ (apostrofu), který ztvrzuje předcházející souhlásku.

Ukrajinská abeceda se liší od ruské tím, že nemá písmena є, ы, э, ъ. V ruštině nejsou zase písmena г, е, і, ї, rozdělovací znak ´.

Cvičení :

1. Která ukrajinská písmena mají jiný název než česká?
2. Napište si ukrajinskou abecedu a naučte se ji nazpaměť?

2. lekce

- **Text** : Моя родина
- **Fonetika** : Základní samohlásky a jejich výslovnost
- **Gramatika** : Slovní druhy
- **Básnička** : В. Сосюра. Васильки

Моя родіна

Дорогий Ярославе!

Ти просів мене розказати про свою родину. У нас велика сім'я. Вона складається з представників трьох поколінь. Найстарший у нашій сім'ї дідусь. Його звати Микола Олександрович. Йому 62 роки. Усе життя він працював на машинобудівельному заводі токарем. Зараз він на заслуженому відпочинку, на пенсії. Бабуся Марія Степанівна викладала українську мову у середній школі. Вона на чотири роки молодша за дідуся і також уже на пенсії. Мій батько Анатолій Миколайович – лікар. Він завідує кафедрою стоматології у медичному інституті. Мою маму звать Оксана Василівна. Її професія зв'язана з дослідженням народних пісень. За посадою вона завідувач відділу фольклористики в одному з академічних інститутів. Моя сестра Софія – студентка університету. Софія вчиться на другому курсі філологічного факультету і хоче стати, як бабуся, вчителькою. Вона вивчає іноземну мову, розмовляє по-англійському, по-чеськи. Вона весела, життєрадісна дівчина. У неї цікаве майбутнє. Має багато друзів. Усі вони захоплюються бадмінтоном і часто беруть мене на тренування. Братик Пётрик наймолодший серед нас. Йому ще немає й п'яти років, а він уже сам ходить до дитсадка.

Ми живемо дружно, допомагаємо один одному, разом відпочиваємо і їздимо на природу. Мені особливо подобаються поїздки в село, де живуть мамині батьки. Там же живе і мама сестра. З двоюрідним братом Валерієм ми куняємося в річці, загоряємо і ловимо рибу. Я розповів Валерієві про тебе, і він запрошує тебе приїхати до нього в село.

Наниши про свою родину. Чи є в тебе брати і сестри? Хто твої батьки? Де вони працюють?

До побачення.   Сергій Федоренко

► *Slova a slovní spojení:*

родіна, сім'я — rodina
розказувати, розказати — vyprávět, vypravovat
складатися — skládat se
представник — zástupce
нокоління *s.* — generace
дідусь — dědeček
його звати/звуть **Петрo/Петрoм** — jmenuje se Petr, říkají mu Petr
він зветься **Петрo/Петрoм** — jmenuje se Petr
йому шістдесят два роки — je 62 let starý, je mu 62 let
життя *s.* — život
машинобудівельний — strojírenský
токар — soustružník
зараз — hned, nyní, teď
викладати **українську мову** — vyučovat ukrajinskému jazyku
молодший — mladší
на пенсії — v důchodu
батько, тато — otec, tatínek, táta
лікар — lékař
завідувати (*чим*) — řídit (*co*)
медічний інститут — vysoká škola lékařská
мати, мама, матір — matka, maminka, mama
дослідження *s.* — výzkum
зв'язаний — je spojen
носада — funkce
завідувач (*čeho*), завідуючий (*чим*) — vedoucí (*čeho*)
інститут — ústav
учітися — studovat
курс — ročník
учителька — učitelka
вивчати, вивчити (*co*) — učít se (*čemu*)
цікавий — zajímavý
майбутє — budoucnost

друг, товариш — přítel, kamarád
захо́блюватися, захо́нитися (*čím*) — mít zálibu (*v čem*)
тренува́ння *s.* — trénink *m.*, trénování
серед нас — mezi námi
нема́/нема́є (*jako přís. v neos. vazbách*) — nebýt, není
дитсадóк *m.* — mateřská školka
дру́жно — družně, svorně
допомага́ти, допомогті́ — pomáhat, pomoci
ра́зом — spolu
їздити на природу — jezdit do přírody
нодо́бати́ся, снодо́бати́ся — líbit se, zalíbit se
батькі́ — rodiče
двою́ридний брат — bratranec
загоря́ти, засмага́ти — opalovat se
лові́ти ри́бу — chytat ryby
занро́шувати, занросі́ти — zvát, pozvat
відві́дувати, відві́дати — navštěvovat, navštívit

Přečtěte text **Моя родина** nahlas a přeložte ho.

Převyprávějte text.

Odpovězte na otázky :

1. З кого складається родина Сергія?
2. Як звать дідуся?
3. Де працюють батьки Сергія?
4. Скільки років Петрику?
5. Як живе сім'я Сергія?
6. Чому Сергію подобається їздити в село?
7. А яка родина у вас?

► **Všimněte si rozdílů v následujících ukrajinských a českých slovních spojeních:**

говоріти/розмовляти українською мовою/но-українському/но-українськи — mluvit ukrajinsky
говоріти про школу — mluvit o škole
вчіти/вивчати чеську мову — učit se ukrajinsky/ukrajinskému jazyku/ukrajinštině
учіти слова — učit se slovíčkům, učit se slovíčka
учіти математику — učit se matematice
вивчити українську мову — naučit se ukrajinsky
учітися в університеті — studovat na univerzitě
занисатися/вступити на курси англійської мови — zapsat se do kurzu angličtiny
вітати гостей — vítat hosty; zdravit se s hosty

► **Zapamatujte si názvy dnů:**

понеділок — pondělí
вівторок — úterý
середá — středa
четвѐр — čtvrtek
н'ятиця — pátek
субота — sobota
неділя — neděle
тіждень — týden

► **Naučte se pozdravům, kterých se užívá:**

při setkání (**при зустрічі**) :

Добрий день! — Dobrý den!

Добридень! — Dobrý den!

Доброго здоров'я! — Bud'/Bud'te zdrav!

Добрий ранок! Доброго ранку! — Dobré jitro!

Добрий вечір! — Dobrý večer!

Здоров! — Nazdar! Ahoj! Bud' zdrav!
Здоров був/будь! — Bud' zdrav!
Здоровенькі були! — Bud'te zdravi!
Здрастуй! Здрастуйте! — Bud' zdrav! Bud'te zdravi!
Привіт! — Nazdar! Ahoj! Bud' zdrav!
při loučení (**при прощанні**) :
До побачення! — Na shledanou!
Па добраніч! Добраніч! — Dobrou noc!
Бувай здоров! — Sbohem! Bud' zdrav!
Бувайте здорові! — Sbohem! Bud'te zdravi!
Пу, бувай/бувайте! — Tak zatím na shledanou!
Всього доброго/найкращого! — Všechno nejlepší!
До вівторка! — V úterý na shledanou!
Поки що, до побачення! — Zatím na shledanou!
Прощайте! Прощайте! — Sbohem!
při vítání (**при вітанні**) :
Ласкаво просимо! — Víáme vás! Bud'te vítán/vítána!
Вітайте! — Bud'te vítáni!
Заходьте, будь ласка! — Prosím, pojd'te dál!
Сідайте, будь ласка! — Prosím, posad'te se!

Fonetika

Ukrajinština má 6 základních samohlásek : [a], [o], [u], [e], [y], [i], na rozdíl od češtiny, která má 5.

Tabulka 2. **Ukrajinšské samohlásky**

Podle výšky jazyka v dutině ústní Підняття	Jazyk je v dutině ústní ve směru vodorovném Ряд		
	přední передній	střední середній	zadní задній
vysoké високе	i		u labializované
vysoké středové високо-середнє	y		
středové середнє		e	o labializované
nízké низьке			a

Tabulka 3. **České samohlásky**

Podle výšky jazyka v dutině ústní Підняття	Jazyk je v dutině ústní ve směru vodorovném Ряд		
	přední передній	střední середній	zadní задній
vysoké високе	i		u
středové середнє		e	o
nízké низьке		a	

Srovnání tabulek ukazuje, že ukrajinština má na rozdíl od češtiny vysokou středovou samohlásku [y]. Vyskytuje se jen po tvrdých souhláskách, a proto se vyslovuje tvrdě : *родина* [rodyna], *книга* [knyha], *робути* [robyty].

Po tvrdých souhláskách se tvrdě vyslovuje také samohláska [e] : *день* [den´], *середній* [sered´n´ij], *небо* [nebo].

Samohláska [i] vždy měkčí souhlásky.

Ukrajinské samohlásky jsou hláskami plného tvoření a vyslovují se plnozvučně jak v přízvučné, tak i v nepřízvučné pozici. Ukrajinjština na rozdíl od ruštiny totiž nezná ani akání, ani ikání, srov. : rus. *голова* [galava] – ukr. *голова* [holova], rus. *село* [s´ilo] – ukr. *село* [selo].

Pozor : samohlásky [e], [y] se v nepřízvučné pozici často navzájem blíží : *несе* [ne´s'e], *гектар* [he´ktar], *тепер* [te´per], *живе* [žy´ve], *дитина* [dy´tyna]. Tato tendence se skoro netýká výslovnosti nepřízvučného [y] na konci slova : *судити* [sy´d´ity]. Kromě toho, nepřízvučné [o] se v pozici před slabikou s přízvučným [u] může blížit k [u] : *козуля* [ko^uzul´a], *кожух* [ko^užuch], *тому* [to^umu], *голубка* [ho^ulubka], *зозуля* [zo^uzul´a].

Cvičení

1. Najděte v textu **Моя родина** slova, v nichž se v nepřízvučné pozici vyslovuje [e] blížící se k [y], vypište je a přečtěte.
2. Najděte v textu **Моя родина** slova, v nichž se v nepřízvučné pozici vyslovuje [y] blížící se k [e], vypište je a přečtěte.
3. Přečtěte nahlas následující přísloví, vyslovujte správně samohlásky :

Лякана ворона і куца боїться (Koho kaše spálila, i na podmásli fouká). — На безлюді й Хома чоловік (V nouzi je i Franta dobrý).— І вовки ситі, і кози цілі (Vlk se našel a koza zůstala celá).

Gramatika

Ukrajinjština má 10 slovních druhů (частин мови) :

plnovýznamová slova (повнозначні слова)

- **podstatná jména** (іменники) — *Микола, Оксана, липа, озеро, метро*
- **přídavná jména** (прикметники) — *рідний, старша, зелене, веселій*
- **zájmena** (займенники) — *я, ти, він, вона, воно, ми, ви, вони, ніхто*

- **číslovky** (числівники) — *один, два, десять, перший, другий*
- **slovesa** (дієслова) — *писати, читати, робити, робив, робила*
- **příslovce** (прислівники) — *весело, швидко, рідко, добре, погано*

pomocná slova (допоміжні слова)

- **předložky** (приймінники) — *у, в, на, через, біля, під, з-під, над*
- **spojky** (сполучники) — *і(ї), та, але, а, або, тому що, ні, ані*
- **částice** (частки) — *хай, бо, бодай, же, ж, би, б, не, ні, так, ось*

zvláštní slova (спеціальні слова)

- **cítoslovce** (вігукі) — *а!, ах!, тьху!, ей!, ну!, годі, спасибі!, на!*

Cvičení

1. Vypište z textu **Моя родна** všechna pomocná slova, přeložte je.
2. Přeložte následující slova a řekněte, ke kterým slovním druhům patří :
мова, клопіт, фокус, голка, гілка, худоба, спіямати, хитрий, сорока, морока, квочка, коло, повість, добрий, поганій, горщик, ні, колода, пень, не, цілий, а, сорочка, стояти, хто, той, герой, гудок, поволі, кора, темно, колун, зозуля, сопілка, почути, боліти, заповіт
3. Přeložte písemně tyto říkanky-hádkanky.

Хитру сороку
сніймати морока,
а на сорок сорок –
сорок морок.

Мишка раз нрийшла до кішки,
уклонилаь кішці в ніжки.
Кішці – смішки,
Мишці – нітрішки.

► *Napište si tuto básničku, přeložte ji a naučte se ji nazpaměť:*

Володимир Сосюра

Василькі

Василькі у нолі, василькі у полі,
і у тебе, міла, василькі з-під вій,
і гаї синіють ген на видноколі,
і синіє щастя у душі моїй.

Одсіють роки, мов хмаркі над нами,
і ось так же в полі будуть двое йти,
алé нас не б́уде. М́оже, ми квітќами,
м́оже, васильќами станем – я і ти.

Так же б́уде поле, як теп́ер, сині́ти,
і хмаркі леті́ти в невідомий час,
і другий, далéкий, спóвнений приві́ту,
з рідними очі́ма норівня́є нас.

Slovníček:

васильок *m.* — chrpa, **вія** — řasa, **синіти** — modrat se, **ген** — tam, **виднокóло** *s.* — obzor, **одсіяти** — odzřít, **хм́ара** — mrak, **і ось так же** — a stejně, **м́оже** — možná, **в невідомий час** — do neznáma, **спóвнений приві́ту** — plný lásky

3. lekce

- **Text** : Вітя живе у місті
- **Fonetika** : Písmena я, ю, є, ї a jejich čtení
- **Gramatika** : Infinitiv. Přítomný a budoucí čas
- **Básnička**: В. Симоненко. Виростеш ти, сину

Вітя живе у місті.

Вітя народився і живе в місті. Тут є багатоповерхові будинки, магазینی і музеї, стадіони і театри, храми і церкви. Вітя живе у дев'ятиповерховому будинку, який знаходиться на розі двох вулиць – Літньої та Каштанової.

На першому поверсі Вітиного будинку розміщені продуктовий і промтоварний магазینی, кав'ярня та фотографія, на другому – ательє мод, нерукάρня й різні побутові майстерні, у яких можна наточити ніж, полагодити парасольку чи відремонтувати пральну машину. У дворі є спортивний майданчик, на якому діти грають у футбол. Навколо майданчика ростуть тополі та клени. Трохи далі від будинку – середня школа, кінотеатр і дитсадок. З балкона Вітиної квартири (вона на восьмому поверсі) відкривається мальовничий вид на місто. Звідси добре видно театр опери та балету, православний храм, університет, де Вітя вчився на філологічному факультеті.

По Літній вулиці їздять трамваї і тролейбуси, а на Каштановій є станція метро.

Батькі Віті люблять їздити тролейбусом, а Вітя надає перевагу метро: воно не так переносне, як тролейбуси і трамваї, а головне, в ньому поїзди їздять швидко і без заніження.

У місті є залізничний вокзал, кілька автовокзалів і два аеропорти, з яких літають літаки у всі кінці світу.

► Slova a slovní spojení:

нарóджуватися, народітися — rodit se, narodit se

велікний — velký

місто — město

тут — zde, tady
багатоповерховий будинок — mnohopatrový dům
магазин — obchod
музей *m.* — muzeum
театр *m.* — divadlo
знаходитися — být, nalézat se, nacházet se
нершій іоверх *m.* — přízemí
розміщувати, розмістити — rozmíst'ovat, rozmístit
продуктовий магазин — potravinářský obchod
промтовариний магазин — obchod s průmyslovými výrobky
кав'ярня — kavárna
фотографія — (*zde*) fotografický ateliér
другий поверх *m.* — první patro
ательє *s. мод* — módní salon
нерукярня *ж.* — holičství
різні майстерні — různé dílny
точіти, наточіти ніж — brousit, nabrousit nůž
лагодити, нолагодити иарасольку — opravovat, opravit deštník
чи — nebo
ремонтувати, відремонтувати — opravovat, opravit
нральяна машіна — pračka
двір — dvůr
майданчик *m.* — hřiště
грати у футбол — hrát fotbal
навколо — kolem
тоноля *ж.* — topol
клен — javor
кіотеатр *m.* — kino, biograf
дитсадок *m.* — mateřská škola
квартира *ж.* — byt
відкриватися, відкритися — odkrývat se, odkrýt se
мальовничий вид — malebný pohled
звідси — odsud
театр опери та балету — divadlo opery a baletu

філологічний факультет *m.* — filologická fakulta
трамва́й *m.* — tramvaj
ста́нція метро́ *neskl.* — stanice metra
надава́ти, надати перева́гу — dávat, dát přednost
перейо́виений — přeplněný
а голови́е — a hlavně
шви́дко — rychle
зни́ження — zpoždění
залізни́чний вокза́л *m.* — vlakové nádraží
кі́лька — několik
автовокза́л *m.* — autobusové nádraží
аероно́рт *m.* — letiště
літа́к *m.* — letadlo
у всі́ кінці́ сві́ту — do všech končin světa

Прочтете текст **Вітя живе у місті** nahlas a přeložte ho.

Прочтенé vyprávějte.

Одровэzte на оtázky :

1. У якому будинку живе Вітя?
2. Де розмістилися нродуктовий і промтоварний магазини та різні майстерні?
3. Що можна зробити в майстернях?
4. У яку гру грають діти на спортивному майданчику?
5. Що видно з балкона Вітиної квартири?
6. Чому Вітя любить їздити метро?

► **Zapamatujte si názvy měsíců:**

січень — leden

лю́тні — únor

бе́резень — březen

кві́тень — duben

тра́вень — květen

че́рвень — červen

лі́нець — červenec

се́ріень — srpen

ве́ресень — září

жо́втець — říjen

листопа́д — listopad

гру́день — prosinec

Fonetika

Ukrajinské samohlásky se v písmě označují deseti písmeny :

a, o, y, e, и, і, я, ю, є, ї. Písmeny **a, o, y, e, и, і** označujeme po jedné hlásce. Písmen **я, ю, є** se užívá pro označení jedné nebo dvou hlásek. Po souhláskách se tato písmena čtou jako jedna samohláska [**a**], [**u**], [**e**], přičemž předcházející souhláska se vyslovuje změkčeně : *воля* [vol'a], *люди* [l'udy], *порожнє* [porožn'e]. Na začátku slova, po samohlásce, apostrofu a měkkém znaku se písmena **я, ю, є** čtou s jotací, tj. před [**a**], [**u**], [**e**] se vyslovuje ještě hláska [**j**] : *Ян* [Jan], *читаю* [čytaju], *п'єса* [pjesa], *білярд* [bil'jard].

Písmeno **ї** se vždy čte s jotací : *українець* [ukrajinec'], *їжа* [již'a], *мої* [moji].

Cvičení

1. Vypište z textu **Вітя живе у місті** slova s písmeny **я, ю, є, ї** a přečtěte je správně.
2. Napište následující slova :

яблуня, лякати, м'ясо, любити, воювати, п'ю, синє, мільярд, Ньютон, Нью-Йорк, адьє.

Ve kterých z těchto slov neodpovídá počet písmen počtu hlásek?

3. Vypište z Ukrajinsko-českého slovníku po 5 slovech s písmeny **я, ю, є, ї**.
4. Všimněte si, jak se píše a čtou následující česká slova a jejich ukrajinské ekvivalenty :

Eva — Єва

Eurasie — Євразія

Евžen — Євген

Егyпт — Єгипет

Европа — Європа

Еufрат — Євфрат

єparchiální — єпархіальний

єvangelium — євангеліє.

Gramatika

Ukrajinský **infinitiv** je vždy zakončen na **-ти** : *читати, будувати, принести*. Zakončení **-ть** se užívá jen v básnickém a hovorovém stylu : *відпочивать, вірить, жить*.

Пřítomný čas se tvoří jen u sloves nedokonavých. Časování sloves, kromě slovesa *їсти*, se v přítomném čase podle odlišností v koncovkách dělí na dva typy :

1. тип часовані

jednotné číslo	množné číslo
1. пиш-у, чита-ю	пиш-емо, чита-ємо
2. пиш-еш, чита-єш	пиш-ете, чита-єте
3. пи-ше, чита-є	ниш-уть, чита-ють

2. тип часовані

jednotné číslo	množné číslo
1. крич-у, весел-ю	крич-имо, весел-имо
2. крич-иш, весел-иш	крич-ите, весел-ите
3. крич-ить, весел-ить	крич-ать, весел-ять

V poezii se vyskytují stažené tvary 3. os. jedn. čísla typu : *чита, базика, зна* (místo *читає, базикає, знає*) a také zkrácená přípona 1. os. množ. čísla **-м** : *пишем, вітаєм, будуєм* (místo *пишемо, вітаємо, будуємо*).

Skloňování slovesa **їсти**

jednotné číslo	množné číslo
1. os. їм	їмо
2. os. їси	їсте
3. os. їть	їдять

Sloveso **бути** má v přítomném čase pro všechny osoby jedn. a množ. čísla jeden tvar **є**, který se často nevyjadřuje : *Петро є студентом першого курсу. — Тут є діти. — Він молодий. — Вона учениця.*

Budoucí čas se u sloves dokonavých vyjadřuje tvary přítomného času : *напишу, прочитаю, дам, розповім*; u sloves nedokonavých analytickými tvary složenými z infinitivů a tvarů pomocného slovesa *бути* : *буду писати, будеш писати* nebo připojením přípon **-му, -меш, -ме, -мемо, -мете, -муть** k infinitivu : *писатиму, писатимеш, писатиме* atd.

U slovesných tvarů se osobní zájmena v pozici podmětu vyjadřují častěji než v češtině, srov. : Терезо! Кого ти виглядаєш? (О. Гончар) — Terezo! Kohopak tam vyhlížíš?

Cvičení

1. Vyhledejte v následujících frazeologizmech infinitivní tvary. Přeložte je s použitím slovníku.

обицяти золоті гори, намотати на вус, ломитися у відчинені двері, канути у вічність, берегти як зіницю ока, гроші на вітер пускати, вивернути душу, працювати аби день до вечора

2. Uved'te osobní tvary k těmto slovesům :

Vzor : *мовчати* — *мовчу, мовчиш, мовчить, мовчимо, мовчите, мовчать*

плакати, купувати, бажати, знати, бігти, стояти, дати, відповісти, розповісти

3. Utvořte od sloves v závorkách správné tvary přítomného času.

Хлончик (*паси*) корову.— Василь (*любити*) своє місто. — Ми (*обганяти*) групу школярів. — Велосинедисти (*вирушати*) з села. — Ігор і Наталка уважно (*слухати*) музику. — Ти (*малювати*) гарно. — Ви (*співати*).

4. Určete slovesný čas těchto tvarů :

розумію, зрозумію, подякуєш, дякуєш, готує, підготуємо, говорить, скажуть, гинемо, загинемо, загинете, згадає, згадуватиме, буде згадувати, чекаємо, чекатимемо, чекатимуть, будуть чекати

► ***Přečtěte nahlas následující historku, přeložte ji a všimněte si tvarů přítomného času. Vyprávějte tuto historku:***

Іде собі якось рибалка берегом річки. Сердитий, бо нічого не впіймав. Раптом бачить – сидить на березі чоловік, у руках тримає дзеркало і направляє його на воду.

— Що ти робиш? — цікавиться рибалка.

— Рибу ловлю.

— Як?

— Це секрет... А втім, можу тобі його відкрити, якщо ноставиш могорич.

Пішли вони в чайну, випили, закусили. От рибалка нетерпляче просить :

— Ну, то розкажуй же.

— А що тут розказувати, секрет тут дуже нростий: я наводжу дзеркало на воду, риба бачить себе і думає, що така ж сама рибина перекривляє її. Риба починає сердитись і кидатися на дзеркало. А я в цей час підставляю капелюха, і вона падає прямо на нього.

— Так просто? Та не може бути, не вірю... І багато ти так сьгодні спіймав?

— Оце ти вже третій...

Slovníček :

якось — jednou, **сердитий** — zlý, **уніймати** — chytit, **рантом бачить** — najednou vidí, **тримати** — držet, **направляти** — zaměřovat, **цікавитися** — zajímat se, **ловити** — chytat, **секрет** — tajemství, **а втім** — ostatně, **ноставити могорич** — pozvat na panáka, **чайна** — čajovna, **закусувати** — pojíst, **розказувати** — vyprávět, **нперекривляти** — pošklebovat se, **сердитися** — zlobit se, **кидатися** — vrhat se, **канелюх** — klobouk

► *Přečtěte nahlas následující básničku, přeložte ji, vyhledejte v ní infinitivy a tvary budoucího času:*

Василь Симоненко

Ві́ростеш ти, сїну...

Ві́ростеш ти, сїну, ві́рушиш в до́рогу,
Ві́ростуть з то́бою прїснани́ триві́ги.
Мо́жеш виби́рати дру́зів і дру́жину,
Ви́брати не мо́жна тї́льки Ба́тьківщи́ну.

Мо́жна ви́брати дру́га і по ду́ху бра́та,
Та не мо́жна рї́дну ма́тір виби́рати.
За то́бою за́вше бу́дуть ма́ндрувати́
О́чі ма́терїнські́ і бі́лява ха́та.

І якщó впаде́ш ти на чу́жому по́лі,
Прийду́ть з Украї́ни ве́рби і топо́лі,
Ста́нуть над то́бою, ли́стям затрі́почуть,
Ту́гою проща́ння ду́шу залоско́чуть.

Slovníček:

ві́рушити в до́рогу — vydat se na cestu, **триві́ги** — starosti, **тї́льки** — jen, **Ба́тьківщи́на** — vlast, **за́вше** — vždy, **ма́тір** — matka, **ма́ндрувати́** — cestovat, **чу́жий** — cizí, **затрі́потіти** — zachvět se, **ту́га** — smutek, **проща́ння** — rozloučení, **залоско́тати** — zalechtat, **zašimrat**

4. lekce

- **Text** : У гастрономі
- **Fonetika** : Ukrajinské souhlásky
- **Gramatika** : Minulý a předminulý čas
- **Básnička** : М. Рильський. Яблука доспіли, яблука червоні

У гастроіомі

Щон'ятниці пані Марія і пан Василь Дорошєнки ідуть до гастроному й закуповують нродукти на вихідні дні та на наступний тиждень.

Спєршу вони беруть візок і йдуть до молóчного відділу, де кунують смєтану, молокó, вершкі, сирі, мáсло, яйця, кефір, морóзиво. Потім Марія і Василь прямують до відділу з овочáми та фрúктами. Вони купують бурякі, канúсту, цибулю, мóркву, перець, огіркí, помідори, апельсіни, банáни, яблука, виноград. Дáлі потрібно булó купити бóрошно, крупи, локшинú, кáву, олію, сіль, цúкор, чай.

У м'яснóму відділі сім'я Дорошєнків вибирáє кúрку на бульйон та шматок свиніни на відбивні. Тут тáкóж великий вибір яловичини, нтіці, кончєних вíробів – шінки, ковбáс, сáла.

Пáні Марія дúже любить готувáти різномáнтіні стрáви зі свíжої рíби та морепродúктів, які продаються у рíбному відділі. Там же мóжна кунити оселєдці і в'ялену рíбу.

У відділі алкогóльних та безалкогóльних напóїв нáні Марія та пан Василь кунують нляшку червóного винá, шамнáнське, вишнєвий лікєр, кíлька пляшок мінєрáльної водí та газóваних солóдких наноів.

У самóму кінці зáлу знáходиться кондíтерський відділ, де продають цукєрки, шоколáд, тíстєчка, тортí. Алє цей відділ вони рíдко відвідують, оскíльки солóдощі в íхній сім'ї не популярні, а торт Марія печє самá.

Накупівши всьогó необхíдного і розрахувáвшись за покúнки, подружжя повертáється додóму.

► *Slova a slovní spojení:*

щон'ятниці — každý pátek
заку́нóвувати, заку́ни́ти — nakupovat, nakoupit
проду́кти *m.* — potraviny
вихідний день — volný den
настúиний тiждень — **další týden**
снérшу — nejdříve
вiзок для иоку́нок — nákupní vozík
молóчний вiддiл — oddělení mléčných výrobků
сметана — zakysaná smetana
молоко — mléko
вершкi — smetana
сир, сирi — sýr, sýry
масло — maslo
яйце, я́чко, яйця — vejce, vajíčko, vejce
кефiр — kefir
морóзиво — zmrzlina
нрямува́ти — mířit
óвочi — zelenina
фру́кти — ovoce
кунува́ти — kupovat
буря́к, бурякi *m.* — červená řepa
кану́ста — zeli
цибу́ля — cibule
мо́рква — mrkev
не́рець — paprika
огiркi — okurky
номiдо́ри *m.*, номiдо́р — rajčata, rajče
анельсiни *m.*, анельсiн — pomeranče, pomeranč
банáни *m.*, банáи — banány, banán
я́блука *m.*, я́блуко — jablka, jablko
виногра́д — hrozny
бо́рошно *s.* — mouka

кру́ни — obiloviny
локшинá — nudle
ка́ва — káva
о́лія — olej
сі́ль, без со́лі — sůl, bez soli
цúкор — cukr
чай — čaj
м'я́сний ві́дділ *m.* — řeznictví
ку́рка — slepice
бульйо́н — vývar
шма́то́к — kousek
свини́на *ž.* — vepřové maso
ві́дбвни́ *ž.*, **ві́дбвни́á** – řízky, řízek
я́ловнчнна *ž.* — hovězí maso
не́чнво — pečivo, cukroví
розрахóуватися, розрахува́тися — platit, zaplatit
нті́ця — drůbeží
конче́ні ви́робн — úzené výrobky
ші́нка — šunka
ковбаса́ *ž.* — salám
са́ло — špek
готува́ти різномані́тні стра́ви — vařit různá jídla
сві́жа ри́ба *j.* — čerstvé ryby
морепро́дукти — mořské plody
нро́дава́ти, иро́да́ти — prodávat, prodat
ри́бний ві́дділ *m.* — oddělení ryb
оселе́дець — slaneček
в'я́лена ри́ба — na vzduchu sušené ryby
алкогóльні, безалкогóльні наіо́ї – alkoholické, nealkoholické nápoje
нля́шка черво́ного винá – láhev červeného vína
газо́вані солóдки наіо́ї — perlivé nsladké nápoje
цукéрка *ž.* — bonbon
шокола́д *m.* — čokoláda
ті́стечко *s.* — zákusek

торт — dort
відвідувати, відвідати — navštěvovat, navštívit
солодоші — sladkosti
некті, сиекті — péci, upéci
необхідний — nutný
нодружжя *s.j.* — manželé
розрахуватись за нокунки — zaplatit za nákup
новертатнся, новеритися додому — vracet se, navracet se domů

Пречтете текст **У гастрономі** nahlas a přeložte ho.

Vyprávějte přečtené.

Odpovězte na otázky :

1. Куди йдуть щоп'ятниці Марія і Василь і з якою метою?
2. Які відділи є в гастрономі?
3. Що купують Марія та Василь у молочному відділі?
4. Які продукти можна купити у відділі овочів та фруктів та у бакалійному відділі?
5. Що продається у м'ясному й рибному відділах?
6. Чому Марія й Василь рідко відвідують кондитерський відділ?
7. Коли подружжя повертається з гастроному додому?

► **Naučte se výrazům, kterých se užívá:**

při poděkování (**при подякуванні**) :

Дякую/Дякую вам. — Děkuji/Díky.

Дякую красенько. — Děkuji pěkně.

Щіро дякую. — Upřímné/srdečné díky.

Спасібі. — Děkuji/Díky.

Велике спасібі. — Mnohokrát vám děkuji.

Дуже вам вдячний. — Jsem vám velmi vděčný/vděčen.

Будь ласка, nemá за що. — Prosím, není zač.

při omluvě (**при вибаченні**) :

Вибач/Вибачте/Вибачайте! — Odpust'/Odpust'te/Promiň/Promiňte!

Пробач/Пробачайте! — Promiň/Promiňte/Odpusť/Odpusťte!

Даруйте мені! — Promiňte/Odpusťte!

Вибачайте/Пробачайте/Даруйте на сліві. — S prominutím.

Прóшу вибачити/пробачити. — Prosím za prominutí.

Переірошую! — Promiňte/Prosím za prominutí!

Вибачте, що турбую вас. — Promiňte, že ruším/že vás vyrušuji/že vás obtěžuji.

Вибачте, що занізнився/занізнилась. — Promiňte, že jsem se opozdil/ opozdila.

Пічóго/ Пічóго страшиóго. — To nic.

při seznamování (**при знайóмстві**) :

Як вас звáти/звуть? — Jak se jmenujete?

Менé звáти/звуть Івáн. — Jmenuji se Ivan.

Дозвóльте познайóмити вас із моїм дрóгом/иодругою. Їгоó звáти Володýмир/її звáти Óльга. — Dovolte, abych vás seznámil s mým přítelem/s mojí přítelkyní. Jmenuje se Vladimír/Olga.

Fonetika

Ukrajinština má 32 souhlásek, z toho 22 tvrdých a 10 měkkých. Jejich přehled je uveden v následující tabulce.

Tabulka 4. **Ukrajinšské souhlásky**

Podle sluchového dojmu	Podle způsobu tvoření	Podle znělosti (s hlasem/ bez hlasu)	Podle místa tvoření a artikulačního orgánu						hrtanová
			retné		jazyčné				
			retno-retné	reto-zubná	předojazyčné		středojazyčné	zadójazyčné	
			tvrdé	tvrdé	měkké	měkké	tvrdé	tvrdá	
Šumové	čistě závěrové	znělé	[b]		[d]	[d´]		[g]	
		neznělé	[p]		[t]	[t´]		[k]	
	závěrové polosylkavé	znělé			[dž]	[dz´]			
		neznělé			[č]	[c´]			
	úžínové	znělé			[ž]	[z´]			[h]
		neznělé		[f]	[š]	[s´]		[x]	
Sonorní	závěrové (nosovky)		[m]		[n]	[n´]			
	úžínové	střední	[v]				[j]		
		bokové			[l]	[l´]			
	kmitavé				[r]	[r´]			

Cvičení

Vyjmenujte ukrajinské souhlásky :

- retné
- předojazyčné
- zadojazyčné
- tvrdé
- měkké
- znělé
- neznělé
- sonorní

Gramatika

Minulý čas se tvoří připojením k infinitivnímu kmenu po samohláskách místo koncovek **-ти, -сти** přípony **-в** (pro mužský rod), **-ла** (pro ženský rod), **-лю** (pro střední rod) a **-ли** (pro množné číslo), např.: *писати – писав, писала, писало, писали*. Ve tvarech minulého času nepoužívá ukrajinština na rozdíl od češtiny sponového slovesa.

Končí-li kmen infinitivní na souhlásku, má minulý čas v rodě mužském tvar bez koncové přípony, přitom se kmenové samohlásky v zavřené slabice mění na *i*, srov.: *везти – виз, бігти – біг, могти – міг*.

Končí-li kmen infinitivní nepřízvučnou příponou **-иу**, má minulý čas v rodě mužském tvar bez této přípony a koncové přípony a v rodě ženském, středním a množném čísle bez přípony **-иу**, srov.: *збліднути – зблід, зблідла, зблідло, зблідли*. Při jednorázovém ději a v přízvučné pozici se přípona **-иу** zachovává, např.: *grimнути – grimнув, кольнути – кольнув*.

Předminulý čas se tvoří analyticky připojením tvaru minulého času pomocného slovesa *бути* k tvaru minulého času významového slovesa, např.: *писати – писав був, писала була, писали були*.

Cvičení

1. Utvořte minulý čas pro všechny rody a množné číslo od těchto sloves :

помагати, продати, бути, заметати, підпалити, терти, нести, трясати, збліднути, звикнути, штовхнути, плюнути

2. V textu **У гастрономі** zaměňte tvary přítomného času příslušnými tvary minulého času.

Vzor : Щоп'ятниці Марія і Василь *ішли* до гастроному й *закупували* продукти на вихідні дні.

3. Užijte sloves v minulém čase :

Перший день (*тягнутися*) найдовше, другий уже (*бути*) не дуже довгий, а третій (*стати*) такий, як дні (*бути*) колись, як Ілько ще (*рости*) для фронту. — Юля (*озиратися*) назад, де поволі (*ступати*) її мама. — (*Минути*) небагато часу. — Небо (*просвітлішати*). — (*Погаснути*) зорі.

4. Od sloves v závorkách utvořte tvary předminulého času :

Дівчина (*подивитися*) весело на п'єго й носміхнулася. — Він (*написати*) їй листа, але вона не відповіла. — Я (*хотіти*) якось до вас зайти, та не рішився. — Раз (*розсердитися*) він на сина і не дав йому грошей.

5. Následující věty napište ve všech časových tvarech :

Марія (*бути*) вчителькою. — Оксана (*хотіти*) стати агрономом. — Іванко (*ходити*) в школу.

► **Пречтете nahlas následující anekdotu, přeložte ji a všimněte si tvarů minulého času :**

Молода нара з Палермо прожила кілька років, але у них не було дітей. Священик порадив чоловікові з'їздити до Рима й запалити свічку у соборі святого Петра. Хтозна, сказав віп, а рантом поможе ...

Через кілька років священик вирішив відвідати сім'ю й дізнатися, як вони живуть. На порозі до нього висипало п'ятеро дітлахів.

- А де ваша матуся? — цікавиться священик.
— У нологовому будипку! — хором відновили малюки.
— А татко?
— Він сказав, що їде до Рима, щоб спробувати задути цю кляту свічку!

Slovníček:

священик — pravoslavný kněz, **чоловік** — manžel, **собор** — chrám, **хтозна** — bůhví, **рантом** — a co když, **відвідати** — navštívit, **дітлахи** — děcka, **цікавитися** — zajímat se, **нологовий будинок** *m.* — porodnice, **малюк** — malý chlapec, **спробувати** — pokusit se

► *Následující básničku přečtěte nahlas, přeložte ji a vyhledejte tvary minulého času. Napište si tuto básničku a naučte se ji nazpaměť :*

Максим Рильський

Яблука досніли, яблука червоні

Яблука досніли, яблука червоні!
Ми з тобою йдемо стéжкою в садú.
Ти менé, кохána, проведéш до нóля,
Я підú – і, мóже, бiльше не прийдú.

Вже й любóв доспiла під нромiнням тéплим,
I її зiрвáli рáдiснi вустá,—
А тепér у сéрцi щось тремтiть i грáе,
Як тремтiть на сóнцi гiлка золота.

Гей, полi жовтiють, i синiе пéбо,
Плугатáр у полi лéдвe маячiть ...
Поцiлуй востáннe, обпiмi востáннe.
Вмiе розставáтись той, хто вмiв любить.

Slovníček:

досніти — dozrát, **стéжка** — cestička, **кохána** — milá, **нромiння** hromad. — paprsky, **зiрвáти** — utrhnout, **тремтiти** — chvět se, **гiлка** — větvička, **нлугатáр** — orač, **лéдвe** — sotva, **маячити** — míhat se, **ноцiлувáти** — políbit, **востáннe** —naposled, **розставáтись** — loučit se

5.lekce

- **Text** : У ресторані. Український борщ
- **Fonetika** : Tvrdé a měkké souhlásky
- **Gramatika** : Skloňování osobních zájmen a zájmena zvrátného
- **Písnička** : Розпрягайте, хлопці, коні

У ресторані

- Привіт!
- Привіт!
- Ти вже обідав?/обідала?
- Ще ні. Якраз збираюся десь щось поїсти.
- Якщо хочеш, ми можемо пообідати разом. Недалеко звідси знаходиться гарний ресторан. Страви там смачні, порції великі, і ціни не дуже високі. То що? Йдемо?
- Йдемо!

*

- Пане офіціанте, чи є у вас вільні місця?
- Так, он за столом біля вікна. Там є мепю.
- Дякуємо.
- Нема за що.
- Що будемо їсти? Із закусок є ковбаса, риба, салат із номідорів.
- Нічого з цього мепі не смакує. А що на нєрше?
- На пєрше український борщ і бульйоп.
- А що на дрўге і на десєрт?
- На дрўге котлєта з горóшком і смáжепою картонлею та натурáльний шпіцель, па десєрт тістечко, морóзиво та кáва. Що ти собі замóвиш?
- Український борщ, патурáльний шніцель і кáву. А ти?
- Я тáкож.

*

- Пáne офіціáнте, дáйте, будь лáска, рахúнок!
- Рáзóm чи окрéмо?
- Рáзóm, будь лáска!
- З вас 65 грíвень. Як вам сподóбався обíд?
- Усé було дúже смáчно, особлíво украї́нський борщ. Чи не могли б ви пам дáти рецéпт?
- Будь лáска.

Украї́нський борщ

500 г я́ловичини (або свинíпи), 1 малá цукрóва кíстка, 300 г червóних бурячків, 300 г картóплі, 2 певелíкі мóркви, 400 г свíжої канúсти, 2 серéдніх голóвки цибу́лі, 2 великі лóжки смáльцю, 100 г томáту-пюрé, 1 лаврóвий лист, 2 стручки солóдкого пéрцю, 1 пучóк зéлені нетрúшки, 1 пучóк крóну, 200 г сметáни, сіль.

1. М'ясо помíти, ноклáсти у кáструлю, залíти трьомá літрами холóдної водí і варíти 50-60 хвιλíн (якщó це я́ловичина) абó 30-40 хвιλíп (якщó це свипíна).
2. Укíнути обчíщенí цíлі бурячкі, 1 порíзану дрíбно цибу́лю і варíти на слабкóму вогні 20 хв.
3. Поклáсти обчíщену, парíзану на кúбики картóнюлю.
4. Окрéмо на сковородí абó в казакú зробити зáсмажку. Для цьóго нарíзати дрíбно ночíшену мóркву і дáти їй на натéльно з розтóпленим смáльцем (якщó борщ зі свинíпи) абó з розтóпленою олією (якщó борщ з я́ловичини). Смáжити 3 хв. Пóтíм мóркву лóжкою вíбрати і поклáсти в борщ, а дрíбно норíзапу цибу́лю посмáжити в цьóму ж смáльці до червóпого кóльору. Дáлі додáти томáту-нюрé і смáжити ще 2-3 хв., постíйно розмíшуючи.

5. Підготівлену засмажку вкинути у борщ разом із пошаткóваною канúстою, лаврóвим листóм, дрібно норíзапим солóдким пéрцем. Усе варíти ще нриблízно 10 хв. па слабкóму вогні́.
6. Наприкінці вíтягнути бурячкі, натérти їх па грубій терці́ і вкінути у борщ.

До борщú па стіл подають кіслу сметáну та дрібно нарíзані крiп і нетру́шку, вони додáються за смакóм.

► **Slova a slovní spojení:**

- обідати** — obědvat, být na obědě
щось но́сти — něco sníst
стра́ви там смачні́ — vaří tam dobře
офіціáнт — číšník
менію́ — jídelní lístek
ковбасá ž. — salám
иомідóри — rajčata
меі́ не смакúє — nemám chuť
що на нёрше, на дру́ге, на десéрт — co je první, druhý, třetí chod
картóнля ž. — brambory
ши́цель — řízec
да́йте, будь лáска, рахúнок — platím/platíme
грівня — hřívna
кастрúля ž. — hrnec
иомíти — omýt
залíти — zalít
холóдний — studený
варíти — vařit
укíнути — vhodit
обчіщений — očištěný
бурячóк — řepka
окрéмо — zvlášť
зробíти — udělat
засмажка (usmažená mrkev, cibule a rajský protlak) — zásmažka
сковородá, сковорíдка — pánev

для — pro
цей, цьогó — tento, tohoto
мóрква — mrkev
иоклáсти — dát, položit
вонá, її — ona, ji
розтóилений — rozpuštěný
смáлець *m.* — škvařené sádlo
олія *ж.* — olej
смáжити — smažit
хвиліна — minuta
иотім — potom
томáт–июрé — rajský protlak
усé — všechno
ще — ještě
рáзóm — spolu
сіль, sóлі — sůl, soli
це — to
иаирикінці — ke konci
вїтягути — vyndat, vytáhnout
иатérти — nastrouhat
які — které
додаються — se dodávají
лóжка — lžíce
сметáна — kysaná smetana
иарізана на кўбики картóиля — na kousky nakrájené brambory
иарізати иа дрїбїи шматóчки цибулю — nakrájet nadrobno cibuli
смáжити до червóиого — smažit do růžova
идготóвлеиа зáсмажка — připravená zásmažka
иошаткóвана свїжа кайўста — nastrouhané čerstvé zeli
лаврóвий листóк — bobkový list
солóдкий иерець — sladká paprika
иатérти їх иа грўбїи тэрци — nastrouhat je na struhadle nahrubo
иарізани иа дрїбио крии i иегрўшка — nadrobno nakrájený kopr a
petržel

за смако́м — podle chuti
цукро́ва кістка — kost do polévky
черво́ний буря́к — červená řepa
зе́лень петру́шки — petrželová nať

► ***Dodatečná slova a slovní spojení :***

їда́льня — jídelna
га́рнір *m.* — příloha
галу́шкі — halušky
ки́длики — knedlíky
горо́х — hrách
ка́ша — kaše
ри́с *m.* — rýže
грéчка — pohanka
кρού́пи — kroupy
ланша́ — nudle
макаро́ни — makarony
бі́фште́кс — biftek
гу́ска — husa
інді́к — krocen
інді́чка — krůta
га́ряча стра́ва — teplé jídlo
холо́дна стра́ва — studené jídlo
нода́ти стра́ву — podat jídlo
відварна́ карто́пля — vařené brambory

Přečtěte texty **У ресторани. Український борщ** nahlas a přeložte je.

Přečtené vyprávějte.

Odpovězte na otázky :

1. Куди нішли обідати друзі?
2. Які страви, порції й ціпи в ресторани?
3. Як запитати офіціанта, чи є вільні місця?

4. Які страви були із закусок?
5. Що було на перше? (на друге?, на третє?)
6. Які продукти використовуються для борщу?
7. Як готується засмажка?

► **Zapamatujte si výrazy:**

Я хочу їсти. — Mám hlad.

Я голодний/голодна. — Mám hlad.

Я голодний/голодна, як вовк. — Mám hlad jako vlk.

У мене вівчий аїтїт. — Mám hlad jako vlk.

Я зголоднів/ зголодила. — Vyhladověl/vyhladověla jsem.

Я хотїв би/хотїла б щось ноїсти. — Chtěl/chtěla bych něco sníst.

Що сьогодні на обїд? — Co je dnes k obědu?

Приймїть, будь ласка, замовлення. — Chceme si něco objednat.

Обїд складється з трьох страв. — Oběd se skládá ze tří chodů.

У мене сьогодні немає аїтїту. — Nemám dnes chuť k jídlu.

Менї хочеться морозива. — Mám chuť na zmrzlinu.

Пе їжте цього на голодний шлунок. — Nejezte to na lačný žaludek.

Берїть, будь ласка! — Berte si, prosím!

Смачїого! — Dobrou chuť!

І вам того ж! — Nápodobně!

Па здоров'я! — Na zdraví!

Будьмо! — Na zdraví!

Fonetika

Ukrajinské měkké souhlásky se vyslovují posunutím jazyka k tvrdému patru. Měkkost souhlásky signalizuje :

- měkký znak **ь** : *зять* [z'ať]
- pozice souhlásky před **ї, я, ю, є** : *літо* [l'ito], *сяйво* [s'ajvo]
- pozice souhlásky před měkkou souhláskou : *шість* [š'is't]

Ukrajiniština má tyto dvojice tvrdých a měkkých souhlásek :

[d] — [d'] :	<i>pad</i> [rad]	—	<i>padь</i> [rad']	, čes. rád	—	porad'
[z] — [z'] :	<i>zлиз</i> [zl'iz]	—	<i>zлизь</i> [zl'iz']	, čes. slezl	—	slez
[l] — [l'] :	<i>сил</i> [s'il]	—	<i>силь</i> [s'il']	, čes. vesnic	—	sůl
[n] — [n'] :	<i>сину</i> [sýnu]	—	<i>синю</i> [sýn'u]	, čes. synu	—	modrou
[r] — [r'] :	<i>рад</i> [rad]	—	<i>ряд</i> [r'ad]	, čes. rád	—	řada
[s] — [s'] :	<i>суди</i> [sudý]	—	<i>сюди</i> [s'udý]	, čes. soudy	—	sem
[t] — [t'] :	<i>тук</i> [tuk]	—	<i>тук</i> [t'uk]	, čes. ťuk	—	balík

K měkkým souhláskám patří také [dz'], [c'] (které ovšem netvoří fonematické dvojice s tvrdými souhláskami [dz], [c]) a [j] : *дзiнь* [dz'in'], *дзьоб* [dz'ob], *цього* [c'oho], *його* [joho].

Cvičení

Přetčtě si následující úryvek, napište ho. Určete měkké souhlásky a způsob vyjádření jejich měkkosti :

То був цілком повсякденний для поліції винадок: о четвертій годині ранку на Житній вулиці автомобіль збив н'яну бабу й помчав із шаленою швидкістю далі. І ось тепер молодий слідчий-практикант доктор Мейзлик мав розшукати винуватця. А молоді практиканти ставляться до таких справ дуже серйозно (Карел Чанек).

Slovníček:

цілком — absolutně, **винадок** — případ, **збити** — srazit, **и'яний** — opilý, **номчати** — rozjet se, **шалений** — zběsilý, **швидкість** — rychlost, **слідчий-практикант** — vyšetřovatel na praxi, **розшукати** — najít, **винуватець** — viník, **ставитися серйозно до чого** — brát vážně co, **сирова** — věc

Gramatika

Skloňování osobních zájmen

Tabulka 5. Skloňování osobních zájmen **я, ти, ми, ви**

pád	jednotné číslo				množné číslo			
	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.
1.	я	já	ти	ty	ми	my	ви	vy
2.	мене	mě, mne	тебе	tebe, tě	нас	nás	вас	vás
3.	мені	mně, mi	тобі	tobě, ti	нам	nám	вам	vám
4.	мене	mě, mne	тебе	tebe, tě	нас	nás	вас	vás
6. (на)	мені	(o) mně	тобі	tobě	нас	nás	вас	vás
7.	мною	mnou	тобою	tebou	нами	námi	вами	vámi

Tabulka 5. Skloňování osobních zájmen **він, воно, вона, вони**

pád	jednotné číslo						množné číslo	
	mužský rod		střední rod		ženský rod			
	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.
1.	він	on	воно	ono	вона	ona	вони	oni, ony, ona
2.	його, нього	jeho, ho, jej	його, нього	jeho, ho, jej	її, неї	jí	їх, них	jich
3.	йому	jemu, mu	йому	jemu, mu	їй	jí	їм	jim
4.	його, нього	jeho, ho, jej	його, нього	ho, je, jej	її, неї	jí	їх, них	je
6. (на)	ньому, нім	(o) něm	ньому, нім	něm	ній	ní	них	nich
7.	ним	jím	ним	jím	нею	jí	ними	jimi

Zájmena **він, воно, вона, вони** podobně jako v češtině mají v předložkových tvarech s vlastními předložkami komponent **н-**: до нього, від неї, на них. Ale: *навздогін йому, вслід їй, назустріч вам.*

► **Pozor:**

— k předložkám **з, над, від, перед** se ve spojeních s instrumentálovým tvarem *мною* dodává samohláska **і** : *зі мною, наді мною, переді мною*;

— zájmenné tvary *мене, тебе* mají přízvuk na poslední slabice, ale po předložce na první, srov. : *обніми мене — підійди до мене, бачу тебе — дивлюся на тебе.*

Skloňování zvrátneho zájmena

Tabulka 6. Skloňování zvrátneho zájmena **себе**

1. pád	—	—
2. pád	себе	себе
3. pád	собі	sobě, si
4. pád	себе	sebe, se
6. pád	(на) собі	sobě
7. pád	собою	sebou

Na rozdíl od češtiny nemá ukrajinština tvary kratší typu *mě, tě, si, se* aj.

Cvičení

1. Přeložte a určete tvary zájmen :

Над нами сяли червоні зорі. — Вона дивилася на нього так, піби все життя ждала саме його. — Він побачив себе в дзеркалі. — До школи вопи ходили зі мною. — Дозвольте мені вас привітати.

2. Zájmena v závorkách dejte do správného tvaru :

Його думки впливали па (я, ти, ми). — Щось тривожило (ми, я, вопи). — „Врешті, куди (мені) йду? — думав (його). — Навіть не знаю, куди (я) йти! — Перед (він, ми, вопи, вона) лежало мале містечко. — (Я) аж якось нриємно, що (її) у (я) є, а (вона) піхто не знає.

3. Místo teček doplňte příslušná osobní zájmena:

Славута вже почув про порапеппя Ігоря і біг ... назустріч. — Як же бути без мами в такий час! — ... дивилася па ... . — ... вже одинадцять років, а мама в ... одна, то вже, будь ласка, дозвольте копати разом із ... . — Свобода й любов для ... попад усе.

4. Odpovídejte na otázku.

Vzor : — Це з пим він розмовляв по телефону?

— Ні, не з пим, а з пею.

— Це його ти бачив на вулиці?

— Це до нього вопи приходили?

— Це з тобою віп ходив па футбол?

— Це тобі подарували кпижку?

— Це для себе віп залишив?

5. Čtěte a zaměňujte vyznačená slova osobními zájmeny :

Мати сиділа біля вікна. — На зимові капікули студепти відвідали Прагу. — Що з Петром трапилось? — На полях лежав мипупорічний спіг. — У кімнаті було багато людей. — Хлопці спіймали горобця і припесли його до хати.

► *Přečtěte následující anekdoty a přeložte je:*

*

— Офіціапте, я не можу їсти цю гидоту. Покличте директора!

— Даремно кличете, він теж цього не їстиме.

*

— Офіціапте, це курча – найтвердіше м'ясо, яке я будь-коли їв.

— О, ви не куштували пашого біфштекса.

*

— Дуже смачний борщ ти зварила, — каже чоловік жінці. — Тільки от якби трохи солі, капуста аби пепереварепа, та сала й перчику побільше, та й говорити б пічого було.

Slovníček:

гидота — hnusná věc, **даремно** — marně, **клккати** — volat, **куштувати** — ochutnávat, **навіщо** — proč, **харчуватися** — stravovat se, **нодобатися** — líbit se.

► **Napište si následující lidovou písničku. Naučte se ji nazpaměť :**

Розпряга́йте, хло́нци, ко́ні

Розпряга́йте, хло́нци, ко́пі
Та й ляга́йте спочива́ть,
А я піду́ в сад вишне́вий,
В сад крипиченьку копа́ть.

Ко́пав, ко́пав криниче́нку
У вишне́вому саду́ ...
Чи пе вийде дівчино́нка
Ра́но–вра́пці по воду?

Вийшла, вийшла дівчипо́нка
Ра́но–вра́пці во́ду брата́,
А за пею козаче́нко
Ведé коня́ напува́ть.

Про́сив, про́сив відере́чко —
Вопа́ йому́ пе дала́.
Дарува́в їй з руки персте́ць —
Вопа́ його́ не взяла́.

Зпаю, зпаю, дівчипо́нько,
Чим я тебе прогпівів,
Бо я вчора ізвечора
Кращу тебе полюбів.

Вона́ росто́м невели́чка,
Ще й літа́ми молодá.
Руса́ косá до по́яса,
В косі́ стрі́чка голубá.

Slovníček:

крні́чи́нька — studánečka, **ра́но-вранці́** — zrána, **коза́ченько** — kozáček, **прогні́вити** — rozhněvat, **вчора́ ізвечора́** — včera navečer, **вона́ росто́м невели́чка** — je nevysoká, **ще й ро́ками́ молодá** — ještě je mladá, **косá ž. до но́яса** — cop jí k pasu sahá, **в косі́ стрі́чка голубá** — v copu stužka modravá

6. lekce

- **Text** : В універмазі
- **Fonetika** : Souhlásky [c] a [c´]
- **Gramatika** : 1. deklinační typ podstatných jmen
- **Dokument** : Автобіографія
- **Písnička** : Підманула, підвела!

В універмазі

Наближались свята. Тетяна й Андрій завітали до універмагу, щоб купити подарункки. Ще рапіше вопі домовілися, що батькám кúпляют кришталеву вазу, сiнові – авторúчку, а собі – щось з одягу абó взуття.

Була десята годiпа ранку, а в універмазі вже було багáто пóкупцiв. Одпi приходили, iпшi відхóдили, ще iншi залишали магазiп з пóкупками. У довідковому бюрó Тетяна й Апдрiй дiзпáлися, що вiроби з кришталю продаютьсá па дрúгому пóверсi, взуття – на трéтьому, а одяг – па четвэртóму. Вопi вiрiшили спочáтку пiдпiятися лiфтом па четвэртий пóверх, а пóтiм спуститися по схóдах пiшки.

У сéкциi з нáписом „Жiпóчий одяг“ було багáто жiпóк. Щóйпо привезли вечiрнi сúкни, i жiпки з цiкáвiстю розглядáли iх. Тетяпа вiбрала собі чóрпу сúкню i пiшла в примiрочпу. Вийшовши з кабiпи, вопа запитáла в чоловiка:

- Ну, як?
  - Дúже гáрна сúкня, – вiдповiв Апдрiй, – тобi вопá до лиця.
- Тетяпа зверпúлася до продавця:
- Пробáчте, скiлькн коштуе ця сúкня i до якоi кáси я маю платити?
  - Ця сúкня коштуе 250 грiвель. Прóшу заплатити до трéтьоi кáси.
  - Дякую.

У сéкциi чоловiчого взуття Апдрiй поцiкáвивсá в продавця:

- У вас є осiппi тúфли сóрок дрúгого рóзмиру?
- Так, будь лáска.

Андрій приміряв тўфлі. Вопі виявилися замалі.

– А є у вас такі ж тўфлі на рóзмір бїльші?

– Зачекáйте хвиліпку, я подивлю́ся. Є.

Андрій приміряв і ці тўфлі. Вони були́ якраз па но́го. Тетяні вопі теж сподóбалися. Розплатівшись за тўфлі, Тетяпа й Алдрій спусти́лися на другий по́верх. Там вопі без проблем купі́ли автору́чку для сїпа і вели́ку кришталеву ва́зу для батьків. Задово́лепе залиша́ло подру́жжя універма́г.

► *Slova a slovní spojení:*

универма́г — obchodní dům

наближа́тнся, набли́зитися — přibližovat se, přiblížit se

свя́то *s.* — svátek

завіта́ти — navštívit, zavítat

нода́рунок — dárek

ра́ніше — dříve

домовля́тися, домо́витися — domlouvat se, domluvit se

батькі́ — rodiče

щось — něco

о́дяг *ж.* — oděv

або́ — nebo

взуття́ — obuv

була́ деся́та го́дина ра́нку — bylo deset hodin ráno

бага́то — hodně

но́кунець — kupující, zákazník

о́дін — jeden

прихо́днти, при́йти — přicházet, přijít

і́нший — jiný

залиша́ти, залиши́ти — (*zde*) opouštět, opustit

ноку́нка *ж.* — nákup

до́відкове́ бюро́ — informační kancelář

дізнава́тися, дізна́тися — dovídat se, dozvědět se

ві́рїб — výrobek

автору́чка *ж.* — plnicí pero

но́верх *m.* — patro
вирішувати, ві́рішити — rozhodovat se, rozhodnout se
сноча́тку — dřívě
ні́дня́тня лі́фтом — vyjet výtahem
но́тім — pak
снуска́тня, снусті́тня — sestupovat, sestoupit
жіно́чий — ženský
жі́нка — (*zde*) žena
що́йно — právě
су́кня *ž.j.* — dámské šaty
з ціка́вістю розгляда́ли їх — se zájmem si je prohlížely
вибира́ти, ви́брати — vybírat si, vybrat si
примі́рочна — zástěna
чолові́к — (*zde*) manžel
га́риний — hezký, pěkný
тобі вона́ до лиця́ — toto ti sluší
зверта́тися, звери́тися до кого́ — obracet se, obrátit se
продаве́ць — prodavač, prodavačka
пробача́ти, проба́чити — odpouštět, odpustit
скільки це ко́штує — kolik to stojí
грівня — hřívna
ка́са — pokladna
ціка́витися, щоціка́витися у кого́ — ptát se, zeptat se
осі́нні ту́флі со́рок drúгого ро́зміру — podzimní boty číslo 42
так — ano
будь ла́ска — prosím
примі́рювати, примі́ряти — zkoušet si, vyzkoušet si
вия́внилися зама́лі — ukázalo se, že jsou moc malé
на іо́мер бі́льші — o číslo větší
вои́н бу́лі якра́з на ньо́го — byly mu akorát
нодо́батися, снодо́батня — líbit se, zalíbit se
рознла́чуватися, рознлаті́тня — (*zde*) platit, zaplatit
задово́лений — spokojený

► **Запам'ятайте си назви одягів а його часті :**

одяг — oděv
костюм — oblek
штали — kalhoty
сукня ж /илаття s. — dámské šaty
сорочка — košile
сорочка–вишиванка — vyšívaná košile
свідниця — sukně
фартушок m. — zástěrka
білізна ж. — prádlo
хутро s. — kožešina
нанчоха — punčocha
кóмip — límec
шкаpнётка — ponožka
ніджак m. — sako
гудзик — knoflík
кншеія — kapsa
стрічка — stužka
канелюх — klobouk
канелюшок — klobouček
краватка — kravata, vázanka
хустка — šátek
рукавиця/рукавичка — rukavice

Пречтете текст В універмазі nahlas а přeložte ho.

Пречтенé vyprávějte.

Одровěžте на отázky :

1. Куди завітали Тетяпа й Андpій?
2. Що хотіли купити вони батькам і синові?
3. Про що дізпалися Тетяпа та Андpій у довідковому бюро?
4. Скільки і до якої каси заплатила Тетяпа за сукню?
5. Які туфлі купив собі Андpій?
6. З яким пастроєм залишили універмаг Тетяпа й Андpій?

► **Zapamatujte si hodnotící slova:**

добрый — dobrý
чудовий — nádherný, báječný
приємний — příjemný, milý
відмінний — výborný
увічливий — zdvořilý, uctivý
прекрасний — skvělý
ноганий — špatný
нахабний — drzý, sprostý
нихатий — pušný, nadutý

► **Seznamte se s ukrajinským známkováním:**

відмінно, н'ятірка — výborně, jednička
добре, четвірка — chvalitebně, dvojka
носередньо, трійка — dobře, trojka
ногано, незадовільно, двійка — dostatečně, čtyřka
одиниця, одинічка — nedostatečně, pětka

Označení žáků podle známek :

відмінник — jedničkař
четвірочник — dvojkař
трієчник — trojkař
двієчник, двійкар — čtyřkař, čtverkař
одинічник — pětkař

Fonetika

Ze dvou souhlásek [c] a [c'] je pro ukrajinštinu více typické [c'], které se užívá na konci slova a slabiky a také před samohláskami [i], [a], [o], [y] : *Оломоуць, оломоуцький, знавець, ця* [c'a], *цього* [c'oho], *цю* [c'u], *ціна*. Výjimku tvoří slova: *абзац, матрац, плац, бац, буц, клац (svak), цар, цан (kozel), цоколь, цокіт (sinkot), цукор, цуценя (štěně), цуцик (psík), цуратися (stranit se)* aj.

Tvrdé [c] se vyskytuje vždy před samohláskami [e] a [y]: *цей, цих, циган, Пардубице, це, цитата*.

Pozor : ve slovech typu *сміється, пишється, робиться* se spojení písmen *-ться* čte jako dlouhé [c´:] a [a], tj. [c´:a].

Cvičení

1. Vyslovujte správně slova s [c] a [c´], přeložte je :

цапфа, цариця, цегла, центр, цинік, цирк, ціль, цінувати, цісар, цокнутися, цокотуха, цукерка, поцупити, цур, цяця, цькувати, запорожець, німець, гаманець, пивниця, чарівниця, патрицій, білолиций, козацький, узбецький, лицар, паяц, принц, спец, мац, герц

2. Srovnajte českou a ukrajinskou výslovnost v následujících slovech :

Сирч — Цюрих, pracovnice — працівниця, cenzor — цензор, citace — цитация, cifra — цифра, práce — праця, trhovec — торговець, Skandinávec — скандинавець, řecký — грецький, švec — швець, koniec — кінець.

3. přečtete správně slova s *-ться* a přeložte je:

телиться, пасеться, виявляється, будується, домагається, зпускається, здається, прокидається, живеться, забувається, вчиться, в'ється

4. Napište si následující říkanku-hádku a naučte se ji nazpaměť :

Киці спиться
І пе спиться —
Білий сон
Тій киці спиться
Білий—білий,
З піпкою —
Вмилась киця
слипкою.

Gramatika

Podle mužského, ženského a středního rodu a koncovky v nominativu singuláru se ukrajinská substantiva dělí tradičně na čtyři deklinační typy (proti třem deklinacím v české a ruské gramatické tradici).

K **1. deklinačnímu typu** patří podstatná jména rodu ženského a mužského, která mají v nominativu singuláru koncovku **-а (-я)** (*жінка, пісня, душа, воєвода, суддя*), a také podstatná jména obourodá s toutéž koncovkou (*рюмса, сирота, задавака*) (na rozdíl od češtiny, v níž tato jména tvoří zvláštní skloňování).

V rámci 1. deklinačního typu lze vyčlenit tvrdé, měkké a smíšené skloňování.

Tabulka 7. Přehled vzorů skloňování podstatných jmen:

1. deklinační typ

Číslo	Pád	Skloňování		
		tvrdé	měkké	smíšené
jednotné	1.	дочк-а'	ди'н-я	душ-а'
	2.	дочк-и'	дин-і	душ-і
	3.	дочц-і'	дин-і	душ-і
	4.	дочк-у'	дин-ю	ду'ш-у
	5.	до'чк-о	дин-е	ду'ш-е
	6. (на)	дочц-і'	дин-і	душ-і
	7.	дочк-о'ю	дин-ею	душ-е'ю
мноžné	1.	до'чк-и	ди'н-і	ду'ш-і
	2.	дочок-∅	динь-∅	душ-∅
	3.	дочк-ам	дин-ям	душ-ам
	4.	дочок-∅	дин-і	душ-і
	5.	дочк-и	дин-і	душ-і
	6. на	дочк-ах	дин-ях	душ-ах
	7.	дочк-ами	дин-ями	душ-ами

Poznámky ke tvarům vzorů:

Singulár. V dativu a lokálu je u všech vzorů koncovka **-i** ; u měkkého vzoru bývá také koncovka **-ї**, jsou-li podstatná jména zakončena na souhlásku [j] : *армі-ї* [arm'ij -i], *комеди-ї* [komed'ij -i].

U tvrdého vzoru v těchto pádech probíhá pravidelná změna finální souhlásky v základu [k], [h], [x] na [c], [z], [s] : *річка* – *річки*, *дорога* – *дорози*, *муха* – *муси* (srov. česky : *říčka* – *říčce*, *dráha* – *dráze*, ale *toucha* – *touše*).

U měkkého vzoru má instrumentál koncovku **-єю** , ale končí-li kmen podstatného jména na [j], je koncovka **-єю** : *мелоді-єю* [melod'ij-ěju], *поезі-єю* [poez'ij-ěju].

Vokativ má u měkkého vzoru koncovku **-е** nebo **-є** , končí-li kmen na [j] : **Мари-є** [Mar'ij-ě], **мрі-є** [mr'ij-ě], avšak některá zdvojnásobila jména ženského rodu mohou mít koncovku **-ю**: *Гал-ю*, *дон-ю*, *бабус-ю*.

Plurál. Genitiv má u všech vzorů nulovou koncovku : *книги* – *книг*, *святині* – *святинь*, *груші* – *груш*; pouze u několika jmen je genitiv zakončen na **-ів** (u maskulin *старостів*, *судів*) nebo **-єй** (u feminin *статей*, *бадей*, *сімей*, *породілей*, *свиней*, *мишей*) nebo dvojí tvary (u feminin *легень/легенів*, *баб/бабів*, *зуб/зубів*). U některých jmen dochází v genitivu k morfologickým změnám, a to k střídání **о**, **е** s **і** v zavěšené slabice : *доби* – *діб*, *дороги* – *доріг*, *берези* – *беріз* (ale : *грози* – *гроз*, *єпохи* – *єпох*, *газети* – *газет*, *монети* – *монет*), vsouvání vkladných **-о-**, **-е-** mezi koncové souhlásky kmene : *підшови* – *підшов*, *книжки* – *книжок*, *шаблі* – *шабель*, *книгарня* – *книгарень* (ale : *реформи* – *реформ*, *фірми* – *фірм*, *черемхи* – *черемх*, *флейти* – *флейт*; jméno *війна* má dvojí tvar : *війн/воєн*).

U životných jmen je nulová koncovka akuzativu stejná jako u genitivu (*любити жінок*), u neživotných jmen má akuzativ stejnou koncovku jako nominativ (*любити пісні*).

U instrumentálu se u jednotlivých jmen vedle koncovek **-ами**, **-ями** objevuje zakončení **-ми** : *сльозами/слізьми*, *свинями/свиньми*.

Substantivum *гра* má ve všech pádech předsuvné **і-** : *гра* – *ігри*, *ігор*, *іграм*, *ігри*, *іграми*, (*на*) *іграх*, *ігри*.

Свічені:

1. U slov v závorkách utvořte správný tvar :

Віп вилазив на (*груша*) і рвав (*гнилиця*). – Я (*земля*) палежу. – Слухає (*тиша*) старий. – Одип раз тільки й вдалося (*Микола*) побачити її зблизька. – Справа пішла до (*Праги*). – (*Зіронька*) моя! (*Циганочка*)! – Його очі спалахнули (*туга*).

2. Vyskloňujte tato podstatná jména :

стіна, революція, староста, задача, вежа, межа

3. Určete rod u následujících slov :

вода, крупа, країна, староста, суддя, Микола, собака, рука, Галина, пісня, невдаха, невидимка, заблуда, служака, писака, площя, пожежа.

► ***Naučte se přát ukrajinsky životopis :***

АВТОБІОГРАФІЯ

Я, Житник Ніпа Григорівна, народилася 25 січня 1984 року в селі Куяльпик Шевчепківського району Вінницької області.

У 1990 році я пішла до 1–го класу Куяльпицької середньої школи № 5, яку закінчила у 2001 році з відзнакою. У тому ж році я вступила до Львівської комерційної академії, яку закінчила в 2006 році. Протягом навчання я захистила дипломний проект, склала всі державні іспити і одержала диплом спеціаліста зі спеціальності „Товарознавство“.

Зараз я працюю в „Укоопспілці“ (Центральній спілці споживчих кооперативів України).

Я неодружена. Маю батьків і брата. Батько працює директором у фірмі „Світанок“. Мати – вчителька математики у середній школі. Брат ходить до дитсадка.

26.3.2013 року

Н.Г. Житник

Slovníček:

клас *m.* — třída, **закінчити школу з відзнакою** *ž.* — ukončit školu s vyznamenáním, **протягом навчання** *s.* — během studia, **державний іспит** *m.* — státní zkouška, **з/зі спеціальності** *ž.* — v oboru, **товарознавство** — zbožíznalství, **зараз** — nyní, **снілка** *ž.* — svaz, **сноживчий** — spotřebitelský, **неодружена** — svobodná.

► **Naučte se nazpaměť tuto lidovou písničku :**

Підманула, підвела!

Ти казала, в попеділок
підем разом по барвіпок.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.: Ти ж мене підманула.
Ти ж мене підвела.
Ти ж мене, молодого,
з ума–розуму звела!

Ти казала, у вівторок
поцілуєш разів сорок.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.: Ти казала, у середу
підем разом по череду.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.: Ти казала, у четвер
поцілуєш, як тепер.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.:

Ти казала, у п'ятницю
підем разом по суніцю.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.:

Ти казала, у суботу
підем разом па роботу.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.:

Ти казала, у неділю
підем разом па весілля.
Я прийшов – тебе пема!
Підмапула, підвела!

Ref.:

Slovníček:

казати — říkat, **тебе нема** — tys tu nebyla, **відманути** — oklamat, **з ума–розуму звести** — o rozum připravit, **ноцілувати** — políbit, **разів сорок** — čtyřicetkrát, **череда ж.** — stádo, **суніця** — jahoda, **весілля** — svatba

7. lekce

- **Text** : У перукарні
- **Fonetika** : Souhlásky [b], [p], [v], [f], [m], [h], [k], [ch], [ž], [dž], [č], [š], [g], [dz], [dzʹ]
- **Gramatika** : 2. deklinační typ podstatných jmen
- **Dokument** : Заява
- **Písnička** : Несе Галя воду

У перукарні

Микóла і Дáша вiршили пiти до перукарпi. Дáшi трéба булó постригтися i пофарбувати волóсся, а Микóли – прóсто пiдстригтися. Перукарпя зпахóдилася зóвсiм недалéко, i вони пiшли туди пiшки. У перукарпi були два вiддiлення: чоловiче i жiнóче. Був бóдний депь, i в обóх вiддiленнях перукарпi булó зóвсiм мáло вiдвiдувачiв. Молодé подружжя здалó пáльта до гардерóбу i попрямувало до залу чекáння. Зайпiвши чéргу, Дáша i Микóла всiлися у м'якi крiсла i стали розглядати альбóм мóдних зачiсок i стрижок.

- Я хотiла б оцю корóтку зачiску. Вона зáраз дóже мóдна.
- Гадаю, вона бóде тобi до лиця.

Незабáром Дáша почóла гóлос перукарки:

- Хто на чéрзi?

Була чéрга Дáшi. Вона привiтáлася з перукаркою i сiла у зручнé крiсло.

- Як вас стрiгти?
- Менi трéба зробити корóтку стрижку i пофарбувати волóсся у каштáновий кóлiр.
- Óтже, спочáтку помiємо гóлову, а пóтим пофарбуемо та зробимо стрижку.

Пiсля миття голови, фарбування i сушення волóсся перукарка запитала:

- А яку зачiску ви б хотiли?
- Менi б хотiлося такó корóтку зачiску, як в альбóмi.

Перукарка зробила стрижку, полакувала волосся і запропонувала Даші ще раз уважно подивитися у дзеркало. Даша глянула і вдячно носміхнулася:

– Спасібі. Зачіска мені подобається. Я хотіла б ще зробити малікіур, а нотім уже заплатіти.

Коли Даша повернулася до залу чекання, там уже сидів Микóла. У нього була гáрна сучáспа зачіска. Вони обмінялися компліментами і задоволені нішли додóму.

► *Slova a slovní spojení:*

вирішувати, вірішити — (*zde*) rozhodovat se, rozhodnout se

іті, ітіті — jít

перукарня *ж.* — holičství, kadeřnictví

трéба — je třeba

нострігтися — ostříhat se

зóвсім — docela

туді — tam

іішки — pěšky

чоловічий — mužský

жіночий — ženský

бúдній — všední

обідва — oba

відвідувач — návštěvník

дати иáльта до гардерóбу — odevzdat kabáty do šatny

ирямувáти, ионрямувати — mířit, zamířit

зал чекáння — čekárna

зайніти чéргу — zajistit si místo ve frontě

всітися в м'які кріслá — sednout si do měkkých křesel

стáти — (*zde*) začít

розглядáти — prohlížet

зачіска *ж.* — účes

стріжка *ж.* — ostřihání, stříh

гадáти — myslit (si), soudit

бу́ти до лиця́ — slušet
незаба́ром — zanedlouho
чу́ти, очу́ти — slyšet, uslyšet
иерука́рка — holička, kadeřnice
привіта́тися з ким — pozdravit *koho*
стри́гти, ностри́гти — stříhat, ostříhat
зробі́ти коро́тку стри́жку — ostříhat vlasy nakrátko
фарбува́ти, нофарбува́ти — barvit
кашта́иовий ко́лір — kaštanová barva
ио́тім — pak
иі́сля — potom
лакува́ти, иолакува́ти — lakovat, nalakovat
воло́сся *s.j.* — vlasy
ирионува́ти, заирионува́ти — navrhovat, navrhnout
ува́жио — pozorně
дзэ́ркало — zrcadlo
гляді́ти, гліяну́ту — dívat se, podívat se
иосміха́тися, носміхну́тися — usmívat se, usmát se
робі́ти маі́кю́р — dělat manikúru
маі́кю́риця — manikérka
кімна́та — pokoj
коли́ — když
иоверта́тися, иоверну́тися — vracet se, navracet se
га́рний — pěkný
обмі́нюватися, обмія́тися — vyměňovat si, vyměnit si
задово́лений — spokojený

Прэчтэ́те тэ́ст **У** **иерукарні** наглас а прэло́жте хо.

Выправэ́jte прэчтэ́нэ́.

Одровэ́зте на о́та́зкы :

1. Куди вирішили піти Микола і Даша?
2. Чому вони пішли до перукарні?
3. Що робили Микола і Даша у залі чекання?

4. Що хотіла Даша від перукарки?
5. Яка зачіска була в Миколи?

► **Zapamatujte si vyjádření časových období a termínů:**

рік — rok
доба́ *ž.* — den a noc, čtyřicet hodin
день — den
години́на — hodina
хвили́на — minuta
секунда — vteřina
мить — okamžik
нолудень *m.* — poledne
ра́нок *m.* — jitra, ráno
нідвечі́рок *m.* — odpolední svačina, přesnídávka
вечі́р — večer
ні́вніч — půlnoc
години́ник *m.j.* — hodinky, hodiny
ура́нці — ráno
ноло́удні — v poledne
до обі́ду — dopoledne
нісля обі́ду — odpoledne
увечері́ — večer
учо́ра — včera
від учо́ра — od včerejška
нозавчо́ра — předevčirem
за́втра — zítra
нісляза́втра — pozítří

► **Zapamatujte si výrazy spojené s časem:**

- **Котра́ за́раз годи́на?** — Kolik je teď hodin?
- **За́раз трéтя годи́на.** — Jsou tři hodiny.
- **За́раз четвэ́рта годи́на и'яти́дцять хвили́н.** — Je čtvrt na pět.

- **Зáраз чверть на и'ятау.** — Je čtvrt na pět.
- **Зáраз сiм хвилiн на вóсьму.** — Je za osm minut čtvrt na osm.
- **Зáраз сьóма година сiм хвилiн.** — Je sedm hodin sedm minut.
- **За чверть бóде и'ята.** — Je tři čtvrtě na pět.
- **Зáраз нiв на десáту.** — Je půl desáté.

Fonetika

Ukrajinské souhlásky [b], [p], [v], [f], [m], [h], [k], [ch], [ž], [dž], [č], [š] jsou tvrdé a změkčují se jen částečně před **i** a také před **ю, я**: *бiг, бюро, цвях, хiба, кювет, подружжя, нiччю.*

Souhlásky [ž], [š], [č] jsou tvrdší než české, srov.: *жiнка* (= žena) – *žiнка* (= мочалка), *Париж* – *Paříž*.

Souhláska [g] je tvrdá : *газда, гандж, гвалт, Гданськ.* Ale : *Гiбралтар, гiбралтарський.*

Afrikáty [dž], [dz], [dz'] výrazně odlišují ukrajinštinu od češtiny, která je nemá, srov. : *дзеркало* — *zrcadlo*.

Cvičení

2. Прeчтeтe спрáвнe нáслeдующiе словa а высвeтлeтe высловност соuhláсек **б, и, в, ф, м, н, дз, дж, г** :

буря, дуб, обнова, бiлий, бюлетень, пиха, стовп, клонiт, нюре, пюпiтр, трава, вогонь, вiнок, фокус, фiкус, фюзеляж, мак, мiсто, млин, наш, нюх, нiхто, кукурудза, бджола, луг, гiмн, гяур

3. Srovnejte высловност šeplavých соuhláсек v нáслeдующiх ukrajinských а českých словех а урчeтe rozdíly :

жаба — žába, жалiсний — žalostný, Париж — Paříž, нiж — níž, шантаж — šantáž, шашилик — šašlik, шептати — šeptat, шишка — šiška, черв — červ, число — číslo, Чiлi — Chile.

Gramatika

K 2. Deklinačnímu typu patří podstatná jména rodu mužského, která mají v nominativu singuláru nulovou koncovku (*інженер, бетон, день, герої*) nebo koncovku **-о** (*батько, соловейко, Павло, Найденко*) a podstatná jména rodu středního s koncovkou **-о, -е, -я** (*вино, гроно, горе, серце, прізвище, щастя, сороколіття, перемир'я*).

V rámci 2. Deklinačního typu také lze vyčlenit tvrdé, měkké a smíšené skloňování.

Tvrdé skloňování tvoří:

1) maskulina s kmenem zakončeným na tvrdou souhlásku (ne ale na tupou sykavku) a nulovou koncovku : *вожак, указ, робітник, шлюб, пароплав, універмаг, склад, попіл, храм, млин, піп, голос, декрет, географ, горіх, палац*;

2) maskulina a neutra s kmenem zakončeným na tvrdou souhlásku a koncovku – **о**: *батько, всезнайко, парубійко, Петро, гніздо, скло, вапно*.

Měkké skloňování tvoří :

1) maskulina s kmenem zakončeným na měkkou souhlásku [d´], [t´], [z´], [s´], [c´], [dz´], [l´], [n´], [j] a nulovou koncovku : *ведмідь, лікоть, ферзь, карась, хлопець, горобець, гудзь, учитель, здоровань, напій, гай*;

2) maskulina s kmenem zakončeným na měkkou souhlásku a koncovku

- **о** : *братуньо, кумцьо, неньо*;

3) maskulina se slovtvorným sufixem **-ар, -ир** a nulovou koncovkou : *словникар, тягар, орендар, собакар, лікар, друкар, свинар, косар, бунтар, вігчар, сухар, пастир, монастир, упир*. Většina takových jmen má stálý přízvuk na koncovkách, slov.: *бунтаря́, бунтарі́в,*

бунтар'ю, бунтаре́м. Ale: *ри́цар, ри́царя, ри́царів, ри́царю, ри́царям; виногра́дар, виногра́даря, виногра́дарів, виногра́дарю, виногра́дарем*.

4) neutra s koncovkou **-е** (kromě jmen s kmenem zakončeným na tupou sykavku) a **-я** : *перекотиполе, горе, море, пивце, кільце, змагання, галуззя, зілля, нари́ччя*.

Smíšené skloňování tvoří :

1) maskulina s kmenem zakončeným na tupou sykavku a nulovou koncovku : *гараж, пляж, вуж, споживач, м'яч, кирпич, товариш, комиш, аркуш, віриш, плаш, куш, хруш;*

2) maskulina se slovotvorným sufixem **-яр** : *маляр, мебляр, гендляр, пісняр, каменяр, газетяр, картяр.* Tato podstatná jména označující osoby podle jejich povolání mají stálý přízvuk na koncovkách, kromě vokativu : *пісняра', піснярі'в, піснярю', пісняра'м.* Ale : *пісня'ре;*

3) neutra s kmenem zakončeným na tupou sykavku a koncovku **-е** : *плече, ложе, вудлице, зборище, водоїмище.*

Tabulka 8. **Пřehled vzorů skloňování podstatných jmen –**

2. deklinační typ

Číslo	Pád	Tvrdé skloňování			
jednot- né	1.	вожа'к-∅	храм-∅	ба'тьк-о	гнізд-о'
	2.	вожак-а'	хра'м-у	ба'тьк-а	гнізд-а'
	3.	вожак-о'ві/у'	храм-у	ба'тьк-ові/у	гнізд-у
	4.	вожак-а	храм-∅	ба'тьк-а	гнізд-о
	5.	вожа'ч-е	храм-е	ба'тьк-у	гні'зд-е
	6.(на)	вожак-о'ві/-у'	на храм-і	ба'тьк-ові/-у	гнізд-і'
	7.	вожак-ом'	храм-ом	ба'тьк-ом	гнізд-ом'
множ- né	1.	вожак-и'	хра'м-и	ба'тьк-и'	гні'зд-а
	2.	вожак-ів'	хра'м-ів	ба'тьк-ів'	гнізд-∅
	3.	вожак-ам'	храм-ам	ба'тьк-ам'	гні'зд-ам
	4.	вожак-ів	храм-и	ба'тьк-ів'	гнізд-а
	5.	вожак-и	храм-и	ба'тьк-и	гнізд-а
	6.(на)	вожак-ах'	храм-ах	ба'тьк-ах'	гні'зд-ах
	7.	вожак-а'ми	храмами	ба'тьк-а'ми	гні'зд-ами

Číslo	Pád	Měkké skloňování			
jednotné	1.	хло ⁰ пець-∅	гай-∅	мо ⁰ р-е	змага ⁰ нн-я
	2.	хлоп ¹ ц-я	га ¹ -ю	мор-я	змаганн-я
	3.	хлопц-єві/-ю	га-ю	мор-ю	змаганн-ю
	4.	хлопц-я	гай	мор-е	змаганн-я
	5.	хлопч-е	га-ю	мор-е	змаганн-я
	6. (на)	хлопц-єві/-і	(у) га-ю ¹ (у) га ¹ -і	мор-і	змаганн-і
	7.	хлопц-єм	га ¹ -єм	мор-єм	змаганн-ям
множné	1.	хлоп ¹ ц-і	га-і ^а	мор-я ^а	змага ⁰ нн-я
	2.	хлопц-ів	га-ів ^а	мор-ів ^а	змагань-∅
	3.	хлопц-ям	га-ям ^а	мор-ям ^а	змага ⁰ нн-ям
	4.	хлопц-ів	га-і	мор-я	змаганн-я
	5.	хлопц-і	га-і	мор-я	змаганн-я
	6. (на)	хлопц-ях	га-ях ^а	мор-ях ^а	змага ⁰ нн-ях
	7.	хлопц-ями	га-я ^а ми	мор-я ^а ми	змага ⁰ нн-ями

Číslo	Pád	Smíšené skloňování		
jednotné	1.	споживач-∅	плеч-е ¹	во ¹ гнищ-е
	2.	споживач-а ¹	плеч-а	вогнищ-а
	3.	споживач-єві/-у	плеч-у	вогнищ-у
	4.	споживач-а	плеч-е	вогнищ-е
	5.	споживач-у	плеч-е	вогнищ-е
	6. (на)	споживач-єві/-у	пле ¹ ч-і	вогнищ-і
	7.	споживач-єм	плеч-е ¹ м	вогнищ-єм
множné	1.	споживач-і ¹	пле ¹ ч-і	во ¹ гнищ-а
	2.	споживач-ів	плеч-е ¹ й/пліч	вогнищ-∅
	3.	споживач-ам	пле ¹ ч-а ¹ м	вогнищ-ам
	4.	споживач-ів	пле ¹ ч-і	вогнищ-а
	5.	споживач-і	плеч-і	вогнищ-а
	6. (на)	споживач-ах	пле ¹ ч-а ¹ х	вогнищ-ах
	7.	споживач-ами	плеч-а ¹ ми	вогнищ-ами

Poznámky k tvarům vzorů:

V nominativu je u maskulin většinou nulová koncovka; označují-li podstatné jméno bytost, může mít koncovku **-o, -e** : *хлопчисько, батенько, котище*.

U některých maskulin dochází ke střídání **o, e, s i** nebo vypuštění **o, e** : *віл – вола, камінь – каменя, бичок – бичка, хлопець – хлопця, кравець – кравця*.

Vlastní jména českého původu na **-ek**, na rozdíl od češtiny, neztrácejí **e** : *Чанек – Чанека, Гавранек – Гавранека*.

Cvičení

1. Určete vzory podstatných jmen a utvořte 3. a 7. pád jednotného a množného čísla :

чоловік, водій, товариш, робітник, бій, стілець, дядько, Петро, дно, поле, листя

2. Podstatných jmen v závorkách užijte v належityх tvarech :

Настали нанрочуд теплі (*день*) бабиного (*літо*). – Діти слухали музику зимового (*ліс*), сностерігали за (*життя*) (*птахи*), грілися біля (*вогнище*). – У лісовому (*яр*) вони знайшли пезамерзаюче (*джерело*). – У багатьох українських (*місто й село*) і пині пе забули це веселе свято. – Мій брат займається (*вивчення*) пародних (*ремесло*). – У давпі (*час*) за пародним (*календар*) рік починався в (*березень*).

3. Utvořte množné číslo :

стілець, хлопчик, гравець, Чанек, ряд, сусід, одяг, перстень, слово, народ, урок, колосок, дідусь, стіл, голос

► *Naučte se psát ukrajinský žádost:*

Директорові АТ „Миколаївський
нивзавод „Янтар“
нанові Півтораку І.П.

Ратушняка Олександра Івановича,
що мешкає за адресою :
54007, Миколаїв-7,
вул. Квіткова, 16, кв. 105
тел. 315-22-34

З А Я В А

Прошу прийняти мене на роботу до відділу ностачання на посаду робітника.

- Додаток :
- 1) копія атестата про середню освіту па 1-му аркуші в 1-му примірнику;
  - 2) трудова книжка;
  - 3) особистий листок з обліку кадрів на 2-х аркушах в 1-му пр.

19 червня 2014 р.

О.І. Ратушняк

Директорові АТ „Миколаївський
нивзавод „Янтар“
нанові Півтораку І.П.

З А Я В А

Прошу звільнити мене з носаді робітника відділу ностачання з 30-го січня 2013р. у зв'язку з переходом па іншу роботу.

Підпис

О.І. Ратушняк

Slovníček:

директор — ředitel, **пивзавод** — pivovar, **що мешкає за адресою** — bytem, **звільнити** — propustit, **носада** — funkce, **відділ постачання** — zásobovací oddělení

► **Následující anekdotu přeložte a vyprávějte:**

Жінка з чоловіком повернулися з театру додому. — Слухай, жіпко, – хвалиться чоловік. — У театрі сьогодні я був уважніший, піж минулого разу. Дивись, я вриніс і твою, і свою нарасольки.

— Що ти кажеш, чоловіче! Адже ми сьогодні нарасольок до театру не брали!

Slovníček:

новериутися — vrátit se, **уважніший** — pozornější, **нарасолька ž.** — deštník, **казати** — říkat

► **Naučte se nazpaměť tuto lidovou písničku:**

Несе Галя воду

Несе Галя воду,
Коромисло гнеться,
А за нею Йвапко,
Як барвінок, в'ється.

„Галю моя, Галю,
Дай води наниться,
Ти така хороша,
Дай хоч подивиться“.

„Вода у ноточку,
Йди туди й напийся,
Я буду в садочку,
Прийди й подивися“.

„Прийшов у садочок,
Зозуля кувала,
А ти ж мене, Галю,
Та й не шанувала“.

„Стелися, барвінку,
Буду поливати,
Верпися, Івапку,
Буду шанувати“.

„Скільки не стелився –
Ти не поливала,
Скільки не вертався –
Ти не шанувала“.

Slovníček:

коромишло *s.* — váhy, **витися** — vinout se, **хороша** — krásná, **зозуля** — kukačka, **жеžulka**, **шанувати** — ctít, **стелитися** — plazit se, **вертатися** — vracet se

8. lekce

- **Text** : На поштамті
- **Fonetika** : Souhlásky [r], [l]
- **Gramatika** : Koncovky **-a, -я / y, -ю** u maskulin v genitivu
- **Dokument** : Характеристика
- **Písnička** : Чом ти не нрийшов?

На поштамті

Після роботи я зайшов на поштамт, щоб одержати рекомендовану бандероль відправити вітальну листівку та переказати матері гроші. На поштамті завжди багато людей: одні платять за комунальні послуги, телебачення, телефон, Інтернет, інші посиляють грошові перекази, одержують листи до запитання і бандеролі, а ще інші користуються послугами кур'єрської пошти. Поштамт – це велике підприємство, яке обслуговує населення, підприємства та установи. Підприємство падає поштою та фізичні послуги, забезпечує передплату періодичних видань, доставку пенсій, грошові виплати, кур'єрську доставку та багато інших супутніх послуг. Крім того, на поштамті можна купити газети й журнали, марки й конверти, листівки й календарі.

Біля вікна з панисом „Прийом і видача бандеролей“ не було нікого. Я простягнув у вікно своє повідомлення й одержав рекомендовану бандероль. Потім підійшов до вікна, де нриймають і видають грошові перекази. Тут була певелика черга. Я зайняв чергу і попросив у працівника поштамту бланк. Через кілька хвилин працівник поштамту прийняв у мене заповнений бланк і гроші, які я переказував матері. Мені залишилося ще вибрати вітальну листівку та написати її однокласникові.

У центральному поштовому відділенні я звернувся до вікна „Прийом і видача листів“ і купив листівку та конверт. Дуже швидко я написав вітання зі святом, вклав листівку у конверт, заліпив його та підписав дані одержувача та відправника.

На конверті я вказав свою нову адресу, а саме: 01025, м. Київ-1, вул. Володимирська, буд. 12, кв. 101, Коваленкові Петру Олексійовичу.

Залогодивши всі свої справи, я ноїхав па метро додому.

► *Slova a slovní spojení:*

пошта́мт *m.* — hlavní pošta

і́сля — po

одержува́ти, одержати́ — dostávat, dostat

рекомендо́вана бандеро́ль — doporučená tiskovina, balik

відна́вити віта́льну листі́вку — zaslat pohlednici, přání

перекáзува́ти, перекáзати́ гро́ші — poukazovat, poukázat peníze

завжди́ — vždy

ілати́ти за комуна́льні но́слуги — platit sdružené inkaso

бага́то — hodně

грошови́й перекáз — peněžní poukázka

і́нші — jiní

лист *ž.* — psaní, dopis

до заи́тання́ — poste restante

користува́тися но́слугами кур'є́рської по́шти — využívat služeb
kurýrní pošty

насе́лення — obyvatelstvo

іди́ри́є́мство *s.* — podnik

устані́ова *ž.* — úřad

надава́ти по́што́ві та фінáнсові но́слуги — poskytovat poštovní a
finanční služby

забези́чува́ти переди́лату періоді́чних видáнь — poskytovat
předplatné periodik

доста́вка і́єнсі́й — dodávka důchodů

грошові́ ви́нлати — platby

кур'є́рська доста́вка — kurýrní doručení

суну́тні но́слуги — související služby

газе́та *ž. j.* — noviny

журна́л — časopis

ма́рка — (*zde*) známka

кои́ве́рт *m.* — obálka

листі́вка *ž.* — pohlednice

бі́ля — vedle

прийо́м — (*zde*) příjem

відача *ž.* — výdej
не було нікого — nebyl nikdo
простягати, простягнути — (*zde*) podávat, podat
віконице — okénko
повідомлення — oznámení
ідходити, ідійти до чого — přistupovat, přistoupit *k čemu*
невелика черга — malá fronta
зайняти чергу — postavit se do fronty
працівник — zaměstnanec
просити, ноіпросити у кого що — prosit, poprosit *koho oč*
бланк, формуляр — tiskopis, formulář
через кілька хвилини — za několik minut
у мене — (*zde*) ode mne
заіовниений — vyplněny
які — které
залишатися, залишитися — zbývat, zbýt
іти, ійти — jít
однокласник — spolužák
дуже швидко — velmi rychle
вітати, иривітати когó з чим — blahopřát *komu k čemu*
свято *s.* — svátek
відправник — odesílatel
одержувач — příjemce
м. (місто) — m. (město)
вул. (вулиця) — ul. (ulice)
буд. (будинок) — dům
залáгоджувати, залáгодити всі сирáви — vyřizovat, vyřídít
všechny své věci
іхати, ноіхати на метро — jet metrem
додóму — domů

Прочтете текст **На поштамті** nahlas a přeložte ho.

Выправьте přečtené.

Одровѣzte на оtázky :

1. З якою метою герой оповідапня зайшов на поштамт?
2. Що таке поштамт?
3. Що можна зробити на поштамті?
4. У якому вікні можна одержати бандероль?
5. Як нишеться адреса?

► **Zapamatujte si názvy vlastností člověka:**

люб'язний - нелюб'язний — ochotný – neochotný

дружний – ворожий — přátelský – nepřátelský

добрый – иоганий — dobrý – špatný

щїрий – нещїрий — upřímny – neupřímny

розумний – дурий — rozumný – hloupý

самовієвиений – неєвієвий — sebejistý – nejistý

симиатїчний – несимиатїчний — sympatický – nesympatický

приємний – неприємний — příjemný – nepřijemný

чєсний – нечєсний — čestný – nečestný

пристойний – непристойний — slušný – neslušný

бістрий – иовільний — pohotový – nepohotový

сирїтний – незграбний — obratný – neobratný

сирáвжний – несирáвжний — správný – nesprávný

енергїйний – неенергїйний — energický – neenergický

байдўжий – небайдўжий — lhostejný – nelhostejný

культўрий – некультўрий — kultivovaný – nekultivovaný

віховаий – невіховаий — vychovaný – nevychovaný

освічений – неосвічений — vzdělaný – nevzdělaný

інтелігентний – неінтелігентний — inteligentní – neinteligentní

увічливий – невічливий — zdvořilý – nezdvõřilý

активний – пасивний — aktivní – pasivní

відповідальний – безвідповідальний — zodpovědný – nezodpovědný

порядний -пенорядний — pořádný – nepořádný
 спокійний – неспокійний — klidný – neklidný
 працювний – ледачий — pracovitý – líný
 захопний – згаслий — zapálený – pohaslý
 сумлінний – несумлінний — svědomitý – nesvědomitý
 досвідчений – недосвідчений — zkušený – nezkušený
 скромний – зарозумілий — skromný – domýšlivý
 щедрий – дріб'язковий — štědrý – malicherný

Zapamatujte si výrazy spojené s povahou člověka :

Він/вона в гáрному нáстрої. — Je v dobré náladě.

Він/Вона має гáрний нáстрій. — Má dobrou náladu.

Син обіймає відповідальну посаду.— Syn zastává zodpovědné místo.

Це безвідповідально! — To je nezodpovědné!

До такого непристойного поводження я не зпк. — Na takové neslušné jednání nejsem zvyklý.

Вони щіро кохають один одного. — Mají se upřímně rádi.

Він добре вихований. — Má dobré vychování.

Мені байдуже. — Je mi to jedno.

Дуже вам вдячний. — Jsem vám velmi vděčný.

У товаристві вона поводиться непристойно. — Ve společnosti se chová nevhodně.

Він дуже працювита людина. — Je velice pracovitý člověk.

Fonetika:

Souhláska [r] je vždy tvrdá na konci slova a slabiky : *кобзар, Цезар, марка, гіркий, чарка*; měkce se vyslovuje jen na začátku slabiky před **i, я, ъо, ю** : *рід, ріка, ряд, уряд, рятувати, трьох, рюкзак*.

Souhláska [l] je přednějazyčná dásňová tvrdá sonanta, ale ne velmi tvrdá : *калина, балет, Олена, лекція, липа*. Před **i, я, ю, ь** se vyslovuje měkce : *літо, сіно, лякати, льон, лють*.

Позор : Rozdíl mezi ukrajinskou a českou sonorní bokovou souhláskou [ɲ] spočívá v tom, že se při výslovnosti ukrajinské hlásky hrot jazyka spojuje se zuby, na rozdíl od české. Společně je jen to, že se při artikulaci jak ukrajinské, tak české souhlásky [ɲ] vytváří po obou stranách jazyka dosti volná úžina, kudy prochází vzduch.

Cvičení :

1. Přečtěte správně slova s [r] a [r'] :

звір, вівчар, лицар, зірка, зоряний, рівний, орендар, дар, прискорення, прірва, вечеря, гарячий, дрючок, чотирьох, річка, рій, ренегат, Рур, тираж, Дніпро, Рюрик.

2. Vyslovujte správně slova s [ɲ] a [ɲ'] ; řekněte, čím se liší výslovnost ukrajinských [ɲ] a [ɲ'] od výslovnosti českého [ɲ] :

клан, клен, уклін, клин, Лев, Львович, далеко, далі, проблема, лихо, тролейбус, шлях, сльоза, ключ, люди, білий, васильки, льодовик, хліб, холодний, залізо, вилка, болт, Лаба, Ельба.

Gramatika :

V **genitivu** v jednotném čísle mají maskulina podle věcného významu buď koncovku **-а, -я**, nebo **-у, -ю**.

Koncovku **-а, -я** mají :

1) názvy lidí a zvířat (obecné a vlastní názvy, personifikované názvy předmětů a jevů): *студента, професора, організатора, Юрія, Володимира, Шевченка, коня, пса, зайця, Мороза, Вітра;*

2) názvy jednotlivých předmětů : *замка, ключа, холодильника, плаща, воза, стільця, ножа, клена, явора;*

3) místní jména vlastní : *Харкова, Миколаєва, Владивостока, Києва, Галича, Львова, Парижа, Оломоуця, Штернберка, Будапешта*

(ale : *Зеленого Гаю, Кривого Рогу* ap., protože u víceslovného pojmenování má podstatné jméno užití ve funkci apelativa koncovku **-у, -ю**);

4) vlastní jména řek, potoků ap. s přízvukem na koncovce: *Дністра, Дніпра, Дінця, Інгульця, Сиваша* (ale : *Дунаю, Бугу, Іссик-Кулю*);

5) termíny označující konkrétní předměty, geometrické obrazce, lingvistické pojmy : *катода, атома, прямокутнука, радіуса, сектора, синуса, іменника, відмінка, суфікса, присудка* (ale: *синтаксису, роду, способу, складу*);

6) názvy měř a vah, prostoru, času, délky, obsahu, měny : *метра, грама, літра, мільйона, мільярда, місяця, процента, понеділка, жовтня, долара, карбованця*;

7) názvy hospodářských strojů, aut a jejich součástí : *трактора, комбайна, автомобіля, грузовика, причепа, карбюратора, бензобака, мотора, маховика, вала*;

Koncovku **-у, -ю** mají :

1) názvy látek, hmoty, materiálů : *алюмінію, асфальту, азоту, суму, борцу, кисню, гасу, бензину, бензолу, піску, цукру* (ale : *хліба*);

2) názvy pojmů hromadných: *ансамблю, батальйону, вишняку, березняка, колективу, гаю, лісу, тексту, товару, хору, барвінку, бузку, чагарнику, ячменю* (ale : *вівса, вівсюга*);

3) názvy budov, staveb, místností a jejich částí : *аеровокзалу, аеродрому, будинку, заводу, залу, магазину, даху, каналу, замку, палацу, метрополітену, шинку, бару*, (ale : *гаража, млина, хліва, карниза, портика*);

4) názvy institucí a organizací : *університету, комітету, інституту, пресу, комісаріату, банку, ректорату, відділу, факультету*;

5) podstatná jména s významem lokálním : *майдану, краю, лугу, лиману, світу, яру* (ale : *хутора, ставка, майданчика*);

6) názvy přírodních jevů : *грому, дощу, морозу, землетрусу, туману, урагану, інею, циклону, снігу*;

7) názvy psychických stavů : *гніву, суму, песимізму, настрою, спокою, страху, болю, жалю*;

8) názvy dějů : *переходу, від'їзду, бігу, галасу, кашлю, крику, процесу, ремонту, руху, лету, спорту, ходу* (ale : *стрибка, ривка, стусана*);

9) literárněvědné termíny : *журналу, альманаху, синтезу, розбору, аналізу, епосу, фейлетону, жанру, образу, міфу, роману, сюжету, стилю*;

10) názvy her a tanců : *волейболу, футболу, тенісу, преферансу, кросу, вальсу, маришу* (ale: *козачка, гопака, краков'яка і краков'яку*);

11) kompozita bez přípony (kromě názvů bytostí) : *водопроводу, родоводу, трубопроводу, живопису, манускрипту, рукопису* (ale : *паровоза, електровоза, пароплава*);

12) jména s předponou s různým významem (kromě názvů bytostí) : *виразу, вислову, випадку, відгуку, виступу, поштової, прикладу, успіху*;

13) názvy řek (kromě vlastních jmen s přízvukem na koncovec), jezer, hor, ostrovů, zemí, krajů ap.: *Пруту, Сейму, Черемошу, Дону, Амуру, Одери, Рейну, Байкалу, Мічигану, Світязю, Чаду, Казбеку, Уралу, Прадеду, Криту, Кіпру, Криму, Пелопоннесу, Афганістану, Китаю, Ірану, Ізраїлю, Сибіру, Кавказу*.

Pomocí koncovek **-а, -я** a **-у, -ю** rozlišujeme názvy obcí a jiná toponyma : *Буенос-Айреса* (město) – *Буенос-Айресу* (jezero, provincie), *Ганновера* (město) – *Ганноверу* (země), *Гайдарабада* (město) – *Гайдарабаду* (země); názvy konkrétních předmětů a jména hromadná i látková: *буряка* (jednotlivá věc) – *буряку* (hromadně), *терняка* (pták) – *терняку* (křoví), *папера* (jednotlivá věc) – *паперу* (látka); názvy konkrétních předmětů a názvy dějů : *спуска* (spoušť u pušky) – *спуску* (spouštění, vypouštění, sjezd), *листопада* (jeden z měsíců) – *листопаду* (padání listů).

Některá podstatná jména mužského rodu mají dva tvary podmíněně přízvukem : *суда'* – *су'ду*, *полка'* – *по'лку*, *стола'* – *сто'лу*, *моста'* – *мо'сту*, *плота'* – *пло'ту*, *борта'* – *бо'рту*, *паркана'* – *парка'ну*.

Cvičení :

1. Utvořte 2. pád jednotného čísla :

мужик, мельник, організм, егоїзм, сум, караван, марш-маневр, маяк, обман, одеколон, озон, Париж, пекар, спів, ліс, лимон, ризик, рукав, сеанс, скляр, талант, труп, уніат, урок, хабар, холод, Цейлон, Гібралтар (město), Гібралтар (země), цитрус, чавун (nádobí), чавун (ков), шанс, ясен, яхт-клуб.

2. Přeložte do ukrajinštiny :

Letos uplyne sto let od narození zbojníka Nikoly Šuhaje, kterého ve svém románu tak proslavil Ivan Olbracht. Rozhodli jsme se svolat na 14. až 16. srpna do Koločavy „ Setkání romantických duší “, jak zní podtitul oficiálních slavností Koločava '97. Kromě prohlídky Muzea I. Olbrachta bude na programu vystoupení folkloristických souborů a počítá se s promítáním málo známé první filmové verze Nikoly Šuhaje, která se

právě v okolí Koločavy natáčela v roce 1946. Jednáme o vystoupení některých amatérských divadel či alespoň některých umělců, jež si diváci již bezděčně spojují s Baladou pro banditu, např. s M. Donutilem. Nejsou vyloučena další překvapení – svou účast již například přislíbila dcera Nikolý Šuhaje. Večer bude v Koločavě plát zbojnická vatra.

► *Naučte se psát ukrajinsky posudek:*

ХАРАКТЕРИСТИКА

молодшого наукового
співробітника Інституту
української мови НАН України

Коваленка Петра,
1973 року народження

Пап Коваленко працює в Інституті української мови НАН України з 1996 року, спочатку на посаді старшого лаборанта, а з 1997 року – молодшого наукового співробітника.

Петро Коваленко сумлінно виконує свої службові обов'язки, дисциплінований і ініціативний. Вчасно виконав планову тему та надав монографію до друку.

Постійно підвищує свою кваліфікацію. У цьому році він завершив написання кандидатської дисертації і подав її до захисту на спецраду. Віп є учасником вітчизняних і зарубіжних конференцій і симпозіумів. Список його наукових публікацій нараховує 15 праць.

Пап Коваленко бере активну участь у громадському житті інституту. Він доброзичливий, контактний, користується повагою й авторитетом у колективі.

Директор Інституту

Член-кореспондент НАН України

12 жовтня 2014 р.

В. Німчук

► *Následující anekdotu přeložte a vyprávějte :*

Юпак нахилився й поцілував незнайому дівчину, яка сиділа норуч на лавці в нарку. Але вопа пічого не сказала на це. Тоді він ноцілував її вдруге і спитав здивовано :

— Чого ж ви мовчите?

— Бо мама мені сказала, щоб я не розмовляла з непайомими чоловіками.

Slovníček :

юнак — mladík, **нахплтнся** — sklonit se, **норуч** — vedle, **пічого** — nic, **це** — to, **вдруге** — podruhé, **спитати** — zeptat se, **здивовано** — udiveně

► *Naučte se nazpaměť tuto lidovou písničku :*

Чом ти не прийшов?

Чом ти не прийшов,
Як місяць зійшов?
Я тебе чекала.
Чи копя не мав?
Чи стежки пе знав?
Мати не нускала?

І коня я мав,
І стежку я знав,
І мати пускала.
Найменша сестра,
Бодай пе зросла,
Сідельце сховала.

А старша сестра
Сідельце зпайшла,
Коня осідлала.

„Поїдь, братику,
До дівчиноньки,
Що тебе чекала“.

Тече річенька
Невеличенька,
Схочу – перескочу.
Віддайте мене,
Моя матінко,
За кого я хочу.

Slovníček:

чп коня не мав — cožpak jsi neměl koně, **стежка** — cestička,
бодай — kéž by, **сідельце** — sedýlko, **річенька** — říčka

9. lekce

- **Text** : Дні тижня
- **Fonetika** : Znělé souhlásky a jejich výslovnost. Souhláska [v]
- **Gramatika** : 3. deklinační typ podstatných jmen
- **Dokument** : Доручення
- **Noviny** : Хропіка

Дні тижня

Тиждень має сім днів. Дні називаються так: понеділок, вівторок, середа, четвѣр, п'ятниця, субота, педіля. За народним календарѣм ко́жний день тижня має свою характеристику, пов'язану з певними уявленнями, віруваннями та правилами поведінки.

Понеділок – перший дѣнь тижня. Це найважчий день. Лю́ди ка́жуть: „У понеділок роботи не почина́й і в доро́гу не вируша́й“. У попеділок не мо́жна ночипа́ти робо́ту, бо вона́ не принесе́ задоволення й у́спіху. Якщо́ попеділок ви́явиться педва́чливим днем, то пеща́стя бу́де переслідувати цілий тиждѣнь, а у п'ятницю снітка́є ще й ліхо. А от хто одѣржить у перший день тижня гро́ші, то всі наступні шість днів бу́де їх одѣржувати.

Вівторок – другий день тижня. Це щасливий день. Промайпів „важкий“ день понеділок, і мо́жна почина́ти важливі справи. Недарѣмно ка́жуть: “У вівторок – ноча́тків со́рок“. Лю́ди пе ризикува́ли розпочина́ти важливу справу́ в понеділок, а відклада́ли її на вівторок – легкій, уда́чливий, щасливий день. Лише́ по вівторках робіли закла́дипи пово́ї ха́ти.

Середа – середінний день тижня. Цей день, як і п'ятниця, був ніснім. Лю́ди вірили, що середа є свято́ю, палѣжить Ма́тері Божій. Хто її шапу́є, то́му вона́ пеодмінно допомага́тиме. У се́реду забороня́лося жінка́м прѣсти, снува́ти прѣжу, кра́яти і ші́ти білізну.

Четвѣр – четвѣртий дѣнь тижня. Цей день є щасливим, снрिया́тливим для будѣнних справ, а та́кож здійснення на́дій і снодіва́нь. Лю́ди ка́зали: “Згоджу́сь я то́бі пе тенѣр, то в четвѣр“.

П'ятниця традиційно вважала́ся важкі́м дпем. Така́ характеристика н'я́того дпя тижня бу́ла до де́якої мі́ри відлунням христия́пської ле́гєнди про те, як у цей дѣнь стражда́в і нрийня́в

смерть Ісус Христос. Це був пайсуворіший піспій день. У народі казали: “Довша н’ятниця, як педля”.

Субота – остáнній бóдпій день пéред неділею. У цей день не можна починати важливої роботи, а розпочату на тижні справу необхідно довести до кінця. Крім повсякденної роботи добре було б нозамітати хату, вимити стіл, лави, вимастити долівку, припічок, зігріти води, щоб помітися, нриготовати чисту білізну па неділю. З суботою нов’язані такі прислів’я: „Субота – кінчається робота“, „Субота – не робота, помий, помаж та й спати ляж“, „Субота – вся робота“.

Неділя – остáнній день тижня. Цей день снриймається як свято – очікуваний день вимушеного перобства. У неділю не можна грішити, тобто братися за будь-яку роботу.

Народний календар відображає світóгляд наших нредків, який складався упродовж тисячоліть.

► *Slova a slovní spojení:*

сім — sedm

пазпвátнся — jmenovat se

згíдно з нарóдним календарém — podle lidového kalendáře

кóжнній день — každý den

пов’язанпй — spojený

пéвппй — jistý

уявленпя s. — představa

вірування — náboženství

правпло — pravidlo

поведінка ž. — chování

люди — lidé

люди кажутъ — lidé říkají, říká se

робота — práce

почпнатп — začínat, začít

віруштп в дорóгу — vydat se na cestu

пайвájчпй день — nejtěžší den

задовóлення — spokojenost

якщó — když

внявля́тця, в́явнѣтця — (*zde*) ukazovat se, ukázat se
педáчлпвпй — neúspěšný
то — tak
пересл́дуватн — pronásledovat
спіткáтн — potkat
й — (*zde*) i
лн́хо — neštěstí
от — (*zde*) tedy
грóші — peníze
одéржуватн, одéржатн — dostávat, dostat
щасл́впй — šťastný
промайн́утн — uběhnout
важл́ві срáвн — důležité věci
педарéмно — ne nadarmo
пчáток — začátek
сóрок — čtyřicet
рнзпкувáтн, рнзпкн́утн — riskovat, risknout
розпчннáтн, рзнчóчáтн — začínat, začít
в́дкладáтн, в́дклáстн — odkládat, odložit
лншé — jen
роб́йтн — dělat
заклáднпн помн. — položení základního kamene
хáта ж. — chalupa, domek
серед́нпнй — prostřední
цей — tento
п́спнй — postní
що — že
палéжатн — patřit
хто — kdo
шáпувáтн — vážit si
педм́нпо — nutně
дономагáтнме — bude pomáhat
забороня́тн, заборон́тн — zakazovat, zakázat
пр́ястн — přist

пряжа — příze
крáяти і шіти білізну *ж.* — stříhat a šít prádlo
четвѣртпй — čtvrtý
спрйятливпй — příznivý
будѣнппй — všední
тáкóж — také
здійснення — uskutečnění
сподівання *s.* — naděje
згодітпся — hodit se
тенѣр — teď
вважáтпся *ким, чим* — být považován *za koho, co*
до деякої міри — do jisté míry
відлуння *s.* — ozvěna
легѣнда — pověst
пáйсуворішпй — nejpřisnější
дóвгпй, дóвшпй — dlouhý, delší
остáнпй — poslední
необхідно — je nutno
довѣстп до кінця — dovršit, dokončit
повсякдѣнпнй — každodenní
внпвáтп, вніптп — mýt, vymýt
лáвa — lavice
внімáстптп долівку — obnovit hliněnou podlahu
пріпічок *m.* — zápeci
зігрівáтп, зігрітп — ohřívát, ohřát
мітпся, помітпся — mýt se, umýt se
готувáтп, нрпготувáтп — připravovat, připravit
прпслів'я — pořekadlo
спрпймáється — chápe se
свѣто *s.* — svátek
внімушене перóбство *s.* — nucená nečinnost
будь-якпй — jakýkoli
відобрáжувáтп, відобрáжáтп, відобрáзітп — zobrazovat, zobrazit
світогляд — světový názor

складáтпся, склáстися — vytvářet se, vytvořit se
унродóвж — během
тпсячолíття — tisíciletí

Пřečtete text **Дні тпжня** nahlas a přeložte ho.
Vuprávějte přečtené.
Odpovězte na otázky :

1. З чим пов'язана характеристика днів тижня за народним календарем?
2. Яку характеристику має понеділок?
3. Чому вівторок вважається щасливим днем?
4. Що заборонялося робити в середу?
5. Чому люди казали: „Згоджуся я тобі не тепер, то в четвер“.
6. Які прислів'я зв'язані з суботою?
7. Як сприймали люди неділю?
8. Що відображає народний календар?

► **Zapamatujte si výrazy spojené se slovem *den* :**

Якій сьогодні день? — Který den je dnes?
Сьогодні вівторок. — Dnes je úterý.
Якій був учора день? — Který den byl včera?
Учора був понеділок. — Včera bylo pondělí.
робочній день — pracovní den
вихідний день — den pracovního volna
передвихідний день — den před svátkem /před dnem pracovního klidu
будній день — všední den
святковий день — sváteční den
працювати день і ніч — pracovat ve dne v noci
день у день — den co den
з кожним днем — den ze dne/ode dne
кілька днів тому — před několika dny

кілька разів/раз у день — několikrát denně/za den
на другий день — příštího dne
одного дня — jednou, jednoho dne
останніми днями — v poslední době
серед білого дня — za bílého dne
того самого дня — téhož dne, tentýž den
ціми днями — v těchto dnech
через день — obden
що другий день — každý druhý den, obden
що не день — každý den, denně
аби день до вечора — jen aby se neřeklo
на чорний день — na zlé časy

Fonetika

Znělé šumové souhlásky se na konci slova a slabiky před neznělou souhláskou vyslovují zněle : *дід, дуб, мед, пиріг, ніж, раз, мороз, клуб, вуж, сад, град, грядка, лізти, важкий, повзти, бігти, зберегти.*

Výjimka : Ve slovech *возко, легко, кізти, нізти* ztrácí hláska [h] znělost a často se vyslovuje jako [x]. Prefix a předložka *з* se před neznělými souhláskami vždy ohlušuje : *зсипати* [s : upaty], *з Києва* [skyjeva], *з тобою* [stoboju].

Neznělé souhlásky se před znělými uprostřed slova přizpůsobují následující znělé a stávají se znělými : *просьба* [proz'ba], *боротьба* [borod'ba], *осьдечки* [oz'dečky], *екзамен* [egzamen], *якби* [jagby].

Sonorní souhláska [v] nikdy neztrácí znělost, nepřechází v [f]. Jako souhláska se vyslovuje jen před samohláskami : *вікно, вона, вектор, вихід*. Na začátku slova před souhláskou a na konci slova po samohlásce získává větší znělost a přechází v neslabičnou samohlásku [u] : *вихід* [uxid], *вівторок* [viutorok], *пів* [riu].

Cvičení

1. Přečtěte správně následující slova :

ричаг, берег, біг, досягти, назад, лягти, наприклад, гадка, швед, насамперед, борідка, низький, боязкий, мороз, лізти, вернісаж, подорож, важко, стелаж

2. Jak se vyslovuje *з* v následujících slovech a slovních spojeních?

зсихання, з-серед, зсікти, зсістися, зскакувати, зішкребти, зскочити, зсохлий, зспіватися, зшивати, зцементувати, з середини, з Китаю, з-під, з переляку, з приводу, з хати, з собою

3. Srovnajte ukrajinskou a českou výslovnost v následujících slovech :

віртуоз – virtuos, вклад – vklad, вогкий – vlhký, вплив – vliv, гад – had, голуб – holub, Кавказ – Kavkaz, образ – obraz, отож – tudíž, дівка – dívka

Gramatika

К 3. deklinačnímu typu patří podstatná jména rodu ženského, která mají v nominativu singuláru nulovou koncovku, a také podstatné jméno *мати*.

Tabulka 9. Přehled vzorů skloňování podstatných jmen:

3. deklinační typ

Číslo	Пад	Vzory skloňování		
jednotné	1.	сіль–∅	ніч–∅	ма'т–и
	2.	со'л–і	но'ч–і	матер–і
	3.	сол–і	ноч–і	матер–і
	4.	сіль–∅	ніч–∅	мат–и / матір–∅
	5.	сол–е	ноч–е	мат–и
	6. (на)	сол–і	ноч–і	матер–і
	7.	сілл–ю	нічч–ю	матір'–ю
множné	1.	сол–і	но'ч–і	матер–і'
	2.	со'л–ей	ноч–ей'	матер–ів'
	3.	сол–ям	ноч–ам'	матер–ям'
	4.	сол–і	ноч–і	матер–і / матер–ів
	5.	сол–і	ноч–і	матер–і
	6. на	сол–ях	ноч–ах'	матер–ях'
	7.	сол–ями	ноч–а'ми	матер–я'ми

Poznámky k tvarům vzorů:

V 7. pádě jednotného čísla se před koncovkou *-ю* zdvojuje souhláska, pokud stojí po samohlásce : *тінь — тінню, подорож — подорожжю*. Zdvojení nenastává, končí-li kmen dvěma souhláskami : *вість—вістю, радість — радістю, жовч — жовчю*. Zdvojení není také tehdy, končí-li kmen retnou souhláskou a [r]; v tomto případě se po nich píše apostrof a koncovka *-ю* se vyslovuje s jotací : *кров —кров'ю, матір — матір'ю*.

Při skloňování podstatného jména *мати* se kmen rozšiřuje o sufix *-ер* (v zavřené slabice *-ір*).

Cvičení

1. Utvořte 7. pád jednotného čísla těchto podstatných jmen :

шаль, міць, честь, річ, злість, любов, мідь, верф, папороть, кіновар, вісь, туш, німіч, шерсть, суть, велич, відстань, тьмяність, пам'ять, рінь

2. Slova v závorkách dejte do správného pádu :

Вода у ставку віддавала (*гниль*). – У (*дповідь*) ученого йшлося про нові наукові відкриття у (*галузь*) природничих наук. – Учень вимадав пальці (*туш*). – Програма фестивалю фільмів українських майстрів почалась прем'єрою картини Я. Лупія „Данило – князь Галицький“, у якій автор звернувся до подій періоду Київської (*Русь*). – Роботу треба поважати, ставитися до неї без (*зверхність*), тоді і працюватиметься добре. – З давніх- давен серед багатьох народів славились (*родючість*) ниви (*Кубань*).

► *Naučte se psát ukrajinský plnou moc:*

ДОРУЧЕННЯ

Я, Татарчук Ніна Іванівна, доручаю Величкові Сергію Сергійовичу одержати в касі Інституту історії НАНУ належну мені зарплату за квітень 2014 року.

Доручення дійсне до 15 травня 2014 р.

12. березня 1999 р.

Н.І.Татарчук

/ніднис/

Підпис старшого лаборанта Н.І.Татарчук засвідчую :

Учений секретар Інституту історії НАНУ

кандидат історичних наук /ніднис/ В.І. Мокренко

13. березня 2014 р.

Slovníček:

доручення — plná moc, належний — náležitý, дійсне — platný

► *Následující anekdotu přeložte a vyprávějte:*

Дядько зайшов до вагону і бачить : всі місця зайнято.

„Нічого,— думає він,— зараз я швидко змушу їх на інших вагонах порозбігатися“.

Він відкрив кришку валізи, закрив, а нотім поліз під лавку.

— Що ви там робите? — цікавляться пасажири.

— Не заважайте,— каже,— все одно її спіймаю.

— Кого?

— Та змія з чемодана втекла. Кобра ...

Людей в вагоні як не було.

Заліз дядько на полицю й розкошує сам у норожньому вагоні.

Вночі прокинувся й нитає провідника :

— Скоро Харків буде?

А провідник лазить з ліхтарем під лавками.

— Який там Харків! – каже,– вчора якийсь дурень випустив змію, тепер відчепили вагон. От і стоїмо в тупику ...

Slovníček:

зайнято — obsazeno, **швидко** — rychle, **норозбігатися** — rozběhnout se, **кришка** *ž* .— *víko*, **цікавитися чим** — zajímat se *oč*, **заважати** — překážet, **сійматн** — chytit, **норожній** — prázdný, **прокинутися** — vzbudit se, **провідник** — průvodčí, **ліхтар** *m.* — svítilna, **дурень** — hlupák, **туинк** *m.*— kusá kolej

► **Přeložte a vyprávějte tyto novinové text :**

ХРОНІКА

1.

У Києві з офіційним візитом неребував міністр закордонних справ Франції Юбер Ведрін.

Учора міністра закордонних справ Франції прийняв Президент України. Відбулися переговори Юбера Ведріна з його українським колегою.

Візит відбувся у ході підготовки запланованого на вересень цього року державного візиту в Україну Президента Французької Республіки.

2.

Важливим і необхідним визнали народні депутати закон про загальну середню освіту, прийнятий у нершому читанні Верховною Радою України. Закон запроваджує стандарти загальної середньої освіти, визначає нові терміни навчання і державні вимоги щодо якості підготовки учнів тощо. Йдеться у законі і про професійно–технічні училища. Денутати висловили чимало зауважень до нроекту закону. Зверталася увага на його декларативність, відірваність від реалій життя.

3.

Прем'єр–міністр України мав зустріч із заступником міністра фінансів США Девідом Ліптоном, який бере участь у другому засіданні Українсько–американської міждержавної комісії.

Прем'єр-міністр розповів про зусилля, яких докладає Президент України та уряд для прискорення економічних реформ в нашій країні. Зокрема, він детально поінформував про останні укази Президента України з невідкладних економічних проблем.

Зі свого боку Девід Ліптон зазначив, що уряд США уважно стежить за ринковими перетвореннями в Україні. Він вважає, що проведення в Києві другого засідання Українсько-американської міждержавної комісії сприятиме значному прогресу в економічних відносинах між обома державами.

(газета „Урядовий кур'єр“)

Slovníček:

візит *m.* — návštěva, **прийняти** — přijmout, **відбувся**
переговор — uskutečnilo se jednání, **у ході** — během, **державний**
— státní, **важливий** — důležitý, **необхідний** — nutný, **визнати**
— uznat, **верховний** — nejvyšší, **запроваджувати** — zavádět,
загальна середня освіта *ž.* — obecné středněškolské vzdělání, **тощо**
— a tak podobně, **професійно-технічне училище** — střední
odborné učiliště, **зауваження** *s.* — poznámka, **звертати увагу** —
obracet pozornost, **розновісти** — povědět, **країна** — země,
зокрема — zejména, **останній** — poslední, **указ** — výnos, **зі свого**
боку — pokud jde o *koho*, **ринкові перетворення** — tržní změny,
сприяти — pomáhat, **відносини** — vztahy

10. lekce

- **Text** : Місяці року
- **Fonetika** : Změny ve skupinách hlásek následkem asimilace
- **Gramatika** : 4. deklinační typ podstatných jmen
- **Dokument**: Довідка
- **Písnička** : Ой хмелю ж мій, хмелю

Місяці року

Рік складається з дванадцяти місяців. Кожний місяць має свою назву. Українські назви місяців дуже легко зрозуміти і запам'ятати, бо вони говорять самі за себе.

Новий рік починається з січня. За ним іде лютий, Це зимові місяці. Вони холодні. Люди кажуть: “Січень січє, лютий лютує”.

Березень – перший день весни. У березні береза оживає і пускає сік. За ним ідуть квітень і травень. У квітні перші квіти цвітуть, а в травні земля покривається травою.

Червень, липень і серпень – це літні місяці. У червні багато червів виводиться. Це місяць червів. Липень – це нора цвітіння ліни. У серпні відбуваються жнива. Люди колись жали серпами, тому й місяць так назвали.

Вересень – перший місяць осені. Його назва пов'язана з назвою рослини верес, яка цвіте саме в цю пору року. Цвіт вересу має велике значення для бджільництва. Вересовий мед кращий, ніж ліновий. У жовтні лістя на деревах жовтіє, а у листопаді воно падає.

Грудень – це перший місяць зими й останній місяць року. У цей час земля замерзає, ноля і дороги вкриваються замерзлимими грудками. Тому й цей місяць люди назвали грудень.

Перелік днів і місяців подає календар. У християн відомі два типи календаря: юліанський і григоріанський. Юліанський календар запровадив у 46 році до н.е. Юлій Цезар, а григоріанський – у 1582 році нана римський Григорій XIII.

Юліанський календар з римськими назвами місяців та семиденним тижнем з'явився у східних слов'ян у X столітті. Саме в цей час на Русі було прийнято християнство.

Григоріанський календар усував різницю між календарним і астрономічним роком, яка становила 10 діб. Він був запроваджений у Росії в січні 1918 року.

► *Slova a slovní spojení:*

ко́жний — každý

ма́ти — mít

на́зва *ж.* — název

розу́міти, зрозу́міти — chápat, pochopit

на́м'ята́ти, зна́м'ята́ти — pamatovat, zapamatovat

гово́рити, сказа́ти — mluvit, říci

но́чнн'я́тн'ся, но́ча́тн'ся — začínat, začít

лю́ди ка́жуть — říká se, povídá se

сік'т'и — sekat

лю́тува́ти — zuřit

не́ршн'и — první

весна́ *ж.* — jaro

бе́ре́за — bříza

сік *т.* — šťáva

кві́тка — květina

цві́ст'и — kvést

зе́мля — země

бага́то — hodně

виво́дн'тн'ся, в'ивестн'ся — líhnout se, vylihnut se

но́ра *ж.* — období

ві́дбува́тн'ся, ві́дбу́тн'ся — konat se, uskutečnit se

колі́сь — kdysi

о́сінь *ж.* — podzim

но́го на́зва но́в'язана з *чим* — jeho název je spojen s *čím*

ве́рес — vřes

са́ме — právě

цві́т — květ

зна́чення *с.* — význam

для — pro
бджільництво — včelařství
в'єресовий мед кращий, ніж ліновий — vřesový med je lepší než lipový
дерево s. — strom
жовтіти, ножовтіти — žloutnout, zežloutnout
замерзати, замёрзнути — mrznout, zamrznout
дорога — cesta
грудка — hruška
тому — proto
назв'яти, назвати — nazývat, nazvat
дівідка — (zde) informace
нерелік — seznam
християнин — křesťan
відомий — známý
запроваджувати, запровадити — zavádět, zavést
до нашої ери, до н.е. — před naším letopočtem, před n.l.
папа — papež
юліанський — juliánský
григоріанський — gregoriánský
з'являтися, з'яв'ітися — objevovat se, objevit se
прийняти християнство — přijmout křesťanství
усувати, усунути — odstraňovat, odstranit
різниця ж. — rozdíl
становити — činit
доба ж. — den a noc
у січні тисяча дев'ятсот вісімнадцятого року — v lednu r. 1918

Přečtete text **Місяці року** nahlas a přeložte ho.

Vyprávějte přečtené.

Odpovězte na otázky :

1. Чому українські місяці легко запам'ятовуються?
2. Як характеризуються січень і лютий?

3. Які місяці є літніми? Як вони називаються і чому?
4. Яку характеристику мають літні місяці?
5. З чим нов'язана назва вересня?
6. Чому останній місяць року назвали грудень?
7. Які тини календаря були у східних слов'ян?

► **Zapamatujte si tato slovní spojení:**

у кінці січня — na konci ledna/koncem ledna

у кінці тисячоліття — koncem tisíciletí

у цьому місяці — tento měsíc

у минулому місяці — minulý měsíc

у цьому році — letos

у минулому році — loni

у місяць — za měsíc/měsíčně

рік у рік — rok od roku/každoročně

на початку жовтня — začátkem října

дев'ятого листопада — 9. listopadu

кілька місяців тому — před několika měsíci

► **Zapamatujte si následující základní a řadové číslovky:**

одін – иєрший — jeden – první

одіа – иєрша — jedna – první

одио – иєрше — jedno – první

два – дрўгий — dva – druhý

два – дрўге — dvě – druhé

дві – дрўга — dvě – druhá

три – трєтій — tři – třetí

чотіри – четвєртий — čtyři – čtvrtý

и'ять – и'ятій — pět – pátý

шість – шістий — šest – šestý

сім – сьомий — sedm – sedmý

вісім — во́сьмий — osm – osmý

дєв'ять – дєв'ятій — devět – devátý

дeсять – десятий — deset – desátý
одинадцать – одиннадцатый — jedenáct – jedenáctý
двадцать – двадцатый — dvacet – dvacátý
двадцать один – двадцать первый — dvacet jedna – dvacátý první
тридцать – тридцатый — třicet – třicátý
сорок – сороковый — čtyřicet – čtyřicátý
и'ятдесять – и'ятдесятий — padesát – padesátý
шістдесят – шістдесятий — šedesát – šedesátý
сімдесят –сімдесятий — sedmdesát – sedmdesátý
вісімдесят – вісімдесятий — osmdesát – osmdesátý
дев'яносто – дев'яноствий — devadesát – devadesátý
сто – сотый — sto – stý
тісяча – тісячний — tisíc – tisíci
мільйон – мільйоний — milion – miliontý

Fonetika

Нásледкeм зпeтнe асимилace, кdы нásледующіe глáскa oвливні прeдчáзeжící a прізпóсобі si jí, vznikají змeны в тeчтo скупинách глáскe :

1. Глáскa [š] прeд глáскaми [s'], [c'] се змeні нa глáскu [s'] : *борeшя* [bores' :a], *кiшци* [kis'c' i].
2. Souhláska [č] се прeд [c'] vyslovuje jako [c'] : *у бoци* [u boc' : i], *кiшeчци* [kišec' : i].
3. Глáскa [t] се прeд [c] змeні нa [c'] : *дeсятци* [des'ac' : i], *чyтци* [čuc' : i].
4. Глáскa [ž] се прeд [s'] a [c'] vyslovuje jako [z'] : *нe бeнтeжeся* [ne bentez' s'a], *книжци* [knyz'c' i].
5. Глáскa [t] прeд [č] a [š] прeчáзí в глáскu [č] : *вiтчим* [v'ič : ym], *кoротийий* [koročšy].
6. Глáскa [z] се прeд [ž] змeні нa [ž] : *зжoвкнyти* [: ouknuty].
7. Глáскa [s] се прeд [š] змeні нa [š] a vzniknou двe глáскy [š], ктeрe се vyslovují jako jedna dlouhá глáскa [š' :] : *принісиу* [pryniš' : y].
8. Глáскa [z] се прeд [š], [č] нa зачáтку слoвa vyslovuje jako [š] a uprostřed слoвa jako [ž] : *зшитий* [š : ytyj], *зчeсати* [ščesaty], *бeзумний* [bežšumnyj].
9. Глáскy [d], [t], [n], [l], [z], [s], [dz], [c] се прізпóсoбуюjí нásледующіeм змeкчeнým souhláskám тeжe скупинy, самy се мeкчí : *укрaїнський* [ukrajín's'kyj], *сьoгoдні* [s'ohod'n' i], *нізній* [p'íz'n'ij], *кoрисність* [korys'n'is't'].

10. Hlásky [t] se ve skupinách souhlásek *нтст, нтск, стск, стц* nevyslovuje *студенство* [studensvo], *студентський* [studen's'kyj], *контрабандистський* [kontrabandys'kyj], *піаністиці* [p'ian'is'c'ij].

11. Hlásky [t] se nevyslovuje v číslovkách: *шістнадцять* [š'isnadz'c'at'], *шістдесят* [š'izdes'at'], *шістсот* [š'is:ot].

Cvičení

1. přečtěte správně následující slova a vysvětlete výslovnost souhlásky [š], [č], [ž] :

пляшці, частушці, юшці, ватрушці, галушці, сорочці, кашці, казашці, візитці, дипломатці, салфетці, на підніжці, у діжці, не поріжся, зжитися, зживатися, з жиру, вирісши, зшивка, зчеплення, безшерстий, безчестя

2. Proved'te transkripci následujících slov :

щодня, Дніпро, сотня, середній, тліти, кузня, молодці, майбутній, танцювати, листя, вісті, зліти, материнський, присутність, поміркованість, конкретніший, запустілий, знімати

3. Jak se vyslovují skupiny hlásek v následujících slovech? Vysvětlete jejich výslovnost :

агентство, педанство, пуристський, мілітаристський, туристці, невістці, шістнадцятий, шістдесятирічний

Gramatika

K 4. deklinačnímu typu patří podstatná jména středního rodu, která mají v nominativu singuláru jednotného čísla koncovku –я nebo

–а (po šepavých souhláskách) a v nepřímých pádech příponu –ят–/–ат– nebo –ен– : *орля, теля, гуся, дитя, щеня, ягня, курча, лоша, ім'я, плем'я, сім'я, тім'я, вим'я.*

Табулка 10. Прехлед wzorů skloňování podstatných jmen:

4. deklinační typ

Číslo	Pád	Vzory skloňování		
jednotné	1.	орл-я'	курч-а'	ім'-я'
	2.	орл-ят-и	курч-а-ти	ім-ен-і
	3.	орл-ят-і	курч-а-ті	ім-ен-і
	4.	орл-я	курч-а	ім'-я
	5.	орл-я	курч-а	ім'-я
	6. (на)	орл-ят-і	курч-ат-і	ім-ен-і
	7.	орл-ям	курч-ам	ім-ен-ем/ім'-ям'
множné	1.	орл-ят-а	курч-ат-а	ім-ен-а'
	2.	орл-ят-∅	курч-ат-∅	ім-ен-∅'
	3.	орл-ят-ам	курч-ат-ам	ім-ен-ам'
	4.	орл-ят-∅	курч-ат-∅	ім-ен-а
	5.	орл-ят-а	курч-ат-а	ім-ен-а
	6. на	орл-ят-ах	курч-ат-ах	ім-ен-ах'
	7.	орл-ят-ами	курч-ат-ами	ім-ен-а'ми

Poznámky k tvarům vzorů:

Podstatná jména s příponou **-ен-** mají v 7. pádě jednotného čísla dvojí koncovky: **-ем** a **-ям**.

Podstatná jména *тім'я* a *вим'я* nemají v množném čísle příponu **-ен-** :

1. pád – *тім'я, вим'я*;
2. pád – *тім'їв, вим'їв* atd.

Cvičení

1. Podstatná jména v závorkách dejte do správného tvaru a přeložte je :

Лисиця уважно спостерігала за (*лисеня*), які гралися неподалік.– До (*гусеня*) наближався великий гусак і голосно гелгав.– На горі коза з (*козенята*), під горою вовк з (*вовченята*).– Ухопив вовчок козу за бочок, а вовченята – за (*козенята*).– У (*щеня*) якого розуму питати? (Л. Глібов).–

На (*мавпеня*) впали перші краплі дощу.– Я був без (*ім'я*), роду й без (*плем'я*) (М. Коцюбинський).– (*Ягня*) нікуди тікати (Л. Глібов).

2. Přeložte následující slovní spojení :

ozubená kolečka, vůdce kočovného kmene, známým jménům, hořet plamenem, mluvit jménem přítomných, malé štěně, děvčata v práci, vypěstovat ze semen, včetně nemluvněte

► ***Naučte se psát ukrajinský potvrzení:***

Д О В І Д К А

Видана Онишко Марії Федорівні про те, що вона дійсно є студенткою 3-го курсу філологічного факультету Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова.

Довідка видана для подання до ЖКК (житлово–комунальної контори) за місцем проживання.

Декан філологічного факультету

кандидат філологічних наук, доцент (підпис) Кузь І.М.

26 березня 2014 р.

/печатка/

Slovníček

довідка *ž.* — potvrzení, , житлово–комунальна контора — domovní správa, місце проживання — bydliště

► ***Naučte se nazpaměť tuto lidovou písničku:***

Ой хмелю ж мій, хмелю

„Ой хмелю ж мій, хмелю,
хмелю зелененький,
де ж ти, хмелю, зиму зимував,
що й не розвивався?“

„Зимував я зиму,
зимував я другу,
зимував я в лузі на калині
та й не розвивався! ..“

„Ой сину ж мій, сину,
сину молоденький,
де ж ти, сину, нічку ночував,
що й не роззувався?“

„Ночував я нічку,
ночував я другу,
ночував я у тої вдовиці,
що сватати буду!“

„Ой хмелю ж мій, хмелю,
хмелю зелененький,
де ж ти, хмелю, зиму зимував,
що й не розвивався?“

Slovníček:

зимува́ти — přezimovat, **розвива́тися** — rozvíjet se,
сватати *кого* — žádat o ruku *koho*, **як хмі́ль ви́тнся коло**
ді́вчини — točit se kolem děvčete

11. lekce

- **Text** : Квартира
- **Fonetika** : Střídání samohlásek
- **Gramatika** : Mužská a ženská příjmení a jména po otci
- **Dokument** : Розписка
- **Básnička** : Л. Литвинчук. Знайди мене

Квартира

Наші друзі Ніна і Василь Петренки одержали нову трикімнатну квартиру і запросили нас на новосілля. Ми купили квіти і подарунки, сіли на метрo і рівно о 7-ій годині ввечора були біля нового дев'ятиповерхового панельного будинку на вулиці Перемоги. Тут уже стояли інші запрошені гості. Привітавшись, ми разом піднялися ліфтом на сьомий поверх, де була нова квартира Петренків.

Я натиснув киoпку, і двері відчинилися. У сінях стояли Ніна і Василь і вітали гостей:

— Заходьте, будь ласка!

Ми поздоровили друзів із новосіллям, вручили їм квіти і подарунки і з цікавістю почали оглядати квартиру. Вона складалася з просторого передпокою, великої кyxні, туалету, ванни, балкона-лоджії і трьох кімнат. Підлога в кімнатах і передпокої була паркетна, у кyxні був лінолеум, а в туалеті і у ванній – кахельна плітка. Стіни у ванній були облицьовані голубою пліткою. Усі кімнати були ізольовані. Нам особливо сподобалася вітальня, вікна якої дивилися на вулицю. Це була велика і добре вмебльована кімната: з правого боку знаходилася велика книжкова шафа, поруч на стіні було прикріплено телевізор, навпроти розмістився диван з двома кріслами, журнальним столиком і торшером, а над святково накрітим столом висіла кришталева люстра. Через балконні двері можна було пройти з вітальні на лоджію і помилуватися нанорáмою вечірнього міста.

Дві інші кімнати були невеликі, але затишні. В одній з них госнодарі влаштували спальню, а в іншій – дитячу кімнату для сина Микoлки, який у цьому році нішов у нёрший клас. У всіх кімнатах

на стінах були красиві шпалери, які добре гармоніювали з меблями, шторами і килимками на підлозі.

Після оглядин нас було занрошено до святкового столу.

► *Slova a slovní spojení:*

квартира *ж.* — byt

одержувати, одержати — dostávat, dostat

трикімнатна квартира — třípokojový byt

занрошувати, занросити — zvat, pozvat

новосілля *с.*, вхідчнини *ромн.* — oslava nastěhování do nového bytu

квітка — květina

нодарунок — dárek

сісти на метрo — nastoupit do metra

рівно o сьомій годині вечора — přesně v sedm hodin večer

дев'ятиповерховий будинок — osmipatrový dům

неремога *ж.* — vítězství

занрошений — pozvaný

привітатися — pozdravit se

разом — spolu

відійтися ліфтом на сьомий поверх — vyjet výtahem do šestého patra

натискати, натиснути кнопки — tisknout, stisknout tlačítko

двері відчинилися — dveře se otevřely

сіни *ромн.*, передня *ж.* — předsíň

вітати — zde vítat

заходьте, будь ласка — pojd'te dál, prosím

ноздоровляти, ноздоровити *кого з чим* — blahopřát *komu k čemu*

вручати, вручити — zde dávat, dát

з цікавістю — se zájmem

ночальі оглядати — začali si prohlížet

складатися — skládat se

ванна — koupelna

кімната *ж.* — pokoj

плітка *ж.* — kachličky

облицьовувати, облицювати нліткою — obkládat, obložit
kachličky

голубій — světle modrý

самостійний — samostatný

особліво — zvlášť

нодобатися, снодобатися — líbit se, zalíbit se

вітальня ж. — přijímací pokoj

вмебльований — zařízený

книжкова шафа — skříň na knihy, knihovnička

напроти чогó — proti čemu

розміщатися, розміститися — umíst'ovat, umístit se

диван т. — pohovka

журнальний стóлик — konferenční stolek

торшер т. — stojací lampa

святково накрітний стіл — slavnostně prostřený stůl

люстра ж. — lustr

номнлуватися — pokochat se

панорама — panoráma

Пречтете text **Квартира** nahlas a přeložte ho.

Vyprávějte přečtené.

Odpovězte na otázky :

1. Кто одержав нову трикімнатну квартиру?
2. У якому будинку і на якому поверсі була квартира Петренків?
3. З яких кімнат складається квартира Петренків?
4. Яка підлога була в кімнатах, у передпокої, кухні і ванній?
5. Яка кімната найбільше сподобалася гостям і чому?
6. Що влаштували госнодарі в двох інших кімнатах?
7. Що було на стінах усіх кімнат?

► **Zapamatujte si následující slova a slovní spojení:**

вілла — vila
котедж — rodinný domek za městem
кооператівна квартира ž. — družstevní byt
особняк *m.* — městska vila
корпус *m.* — budova, blok
дача — chata
тераса — terasa
веранда — veranda
бар — bar
буфет — bufet, přiborník
коридор *m.* — chodba
льох — sklep
вішалка ž. — 1) věšák, 2) ramínko
електролічильник — elektroměr
газовий лічильник — plynoměr
вodomір — vodoměr
запобіжник *m.* — pojistka
жалюзі *neskl. s.* — žaluzie
камін — krb
душ *m.* — sprcha
кухня — 1) kuchyně, 2) kuchyňská linka
кухонна шафа — kredenc
меблі *ротн.* — nábytek
м'які меблі — sedačka, sedací souprava
плита ž. — sporák
посуд *m.* — nádobí
холодильник *m.* — 1) lednička, 2) chladnička
туалет — záchod
штукатурка — omítka
штора ž. — závěs
паволочка ž. **па подушку** — povlak na polštář
шафа для одягу — šatník

у́риа — popelnice
дах *m.* — střecha
да́хове вікіо́ — vikýř
манса́рда *ž.* — podkroví
горі́ще *s.* — půda
о́рдер на кварта́іру — dekret na byt
кварта́іла́та *ž.* — nájemné
житлопло́ща — obytná plocha
мі́сце прожі́вання — bydliště, místo pobytu
житлові́й коопера́тів *m.* — bytové družstvo
житлове́ будівні́цтво *s.* — bytová výstavba
житлово-побуто́ве будівні́цтво — sídlištní výstavba
житлові́й масі́в/райо́н *m.* — obytná čtvrť, obytné sídliště
райо́н особия́ків — vilová čtvrť
забудо́ва всі́ї пло́щі — zastavění celé plochy
зверну́тися до комбіна́ту побуто́вого обслу́говування — obrátit
se na komunální služby
хімчі́стка — čistírna
ремóпт взуття́ — opravná obuvi
ателье́ мод — oděvní tvorba
задово́льняти за́пити жи́телів — uspokojovat požadavky obyvatel
пері́ла *romn.* — zábradlí
підва́льний по́верх — suterén
суша́рня — sušárna
теплоце́нтра́ль — teplárna
коте́льня — kotelna
двіри́к — domovník
домоуправлі́ння *s.* — domovní správa
будівельне управлі́ння *s.* — stavební úřad
будівельний ма́йданчик *m.* — staveniště
підготува́ти фундаме́нт — udělat základy
будівельний ро́зчни *m.* — malta
дім під чере́пницею — dům s taškovou střechou
ремóптник — údržbář

крап водопровóду — kohoutek vodovodu
раковина — výlevka, mísa, umyvadlo
штéпсельна вíлка — elektrická zástrčka
штéпсельна розéтка — elektrická zásuvka
поверпу́ти вмика́ч — otočit vypínačem
електри́чний при́лад — elektrický spotřebič

Fonetika

Pro ukrajinštinu je příznačné následující střídání samohlásek :

о – і, е – і

V zavřených slabikách se píše **і**, v otevřených **о, е** : *кінь – коня, мій – моего, слів – слова, гір – гори, братів – братового, Київ – Киева, стій – стояти, міг – можу, Васи́ів – Василевого.*

о – п (ро р, л)

V zavřených slabikách se píše obvykle – **ро, – ло** , v otevřených –**рп, –лп** : *кров – кривавий, глотка – глитати.*

е – о

Toto střídání se vyskytuje po šeplavých souhláskách **ж, ч, ш, щ, дж, й**, a to:

- před měkkou souhláskou a také před slabikami **с е а и** (které pochází ze staroruského **п**) se píše **е** : *вечеря, четвертий, пшениця, женити, джерело, учень, шести*
- před tvrdou souhláskou a také před slabikami **с а, о, у а и** (které pochází ze staroruského **ы**) se píše **о** : *вечори, чотири, пиано, жонатий, бджола, іграшок, шостий.*

о – а

Vyskytuje se v kořenu sloves. Slovesa s **о** vyjadřují děj trvalý nebo okamžitý a slovesa s **а** děj opakovaný : *гонити – ганяти, ломити – ламати, допомогти – допомагати, скочити – скакати, схопити хопати, стати – стояти.*

у – в, і – й

Toto střídání se týká předložek a předpon **у, в**, spojek **і, й** a také souhláskových písmen na začátku a konci slova a slabik ; zamezuje obtížnému vyslovování skupin souhlásek nebo samohlásek. Platí toto pravidlo :

- po samohlásce na konci slov a slabik je **в, й** : *півострів, Львів, автомобіль, дівчина, піймати* ;
- mezi souhláskami je **у, і** : *наш учитель, хтось у класі, брат і сестра* ;
- mezi samohláskami je **в, й** : *була в Оломоуці, вишні й абрикоси*;
- po samohlásce před souhláskou je **в, й** : *нашого вчителя, мати й батько, треба йти* ;
- na začátku věty nebo po pauze před souhláskou je **у, і** : *У лісі красиво.– Вона була ... у батьків.– І раптом діти замовкли, і стало тихо-тихо* ;
- před **в, ф, хв, тв, св** se vždy piše **у** : *у Володимира, у вікна, у фізика, у хворого, у творця, у свято.*

Сви́чення

1. Doplňte vynechané samohlásky a odůvodněte pravopis :

кам – нь, кам – ня, водоп – й, водоп – ю, устр – й, устр – ю, ос – нь, ос – ні, сл – в, сл – ва, Петр – в, Петр – ва, увеч – рі, веч – ри, ч – рнетка, ч – рний, щ – тина, щ – ка, гл – тка, гл – тай, к – тити, к – чати, кр – їти, кр – яти

2. Doplňte **у** nebo **в** a odůvodněte pravopis :

Літом – шубі, зимою – шапці.– Коло вуха завірюха, а – вуси заметіль.– – повітрі пахло липовим цвітом.– –же відцвітали

блакитні проліски, а – траві між деревами розцвітали фіолетові фіалки.

3. Doplňte **і** nebo **ї** a odůvodněte pravopis :

Розмотався сам моток та – полинув на лужок.– Який багатий – прекрасний степ у жни – ну пору! – – роки, – десятиріччя, – віки спливають перед нами на хвилях Славути, залишаючи нащадкам легенди.– По цій дорозі прекрасно не – ти, а бігти в школу.

Gramatika

Ukrajinská mužská příjmení na – **енко**, – **ко**, – **о** se skloňují podle vzoru **батько** : *Шевченко, Задирако, Покотило*. Například :

1. р. Шевченко
2. р. Шевченка
3. р. Шевченкові/у
4. р. Шевченка
5. р. Шевченку
6. р. при Шевченкові/у
7. р. Шевченком

Ženská příjmení na – **енко**, – **ко**, – **о** jsou nesklonná : 1 р. *Ольга Шевченко*, 2. р. *Ольги Шевченко*, 3. р. *Ользі Шевченко* atd. Neskloňují se také ženská příjmení s nulovou koncovkou : 1. р. *Ніна Шелест*, 2. р. *Ніни Шелест*, 3. р. *Ніні Шелест* atd.

Mužská jména po otci se tvoří pomocí přípony – **ович**, která se přidává k základu křestního jména : *Іван – Іванович, Степан – Степанович, Семен – Семенович, Віталій – Віталійович*.

Výjimka : *Григорій – Григорович, Хома – Хомич, Микола – Миколайович, Сава – Савич, Лука – Лукич*.

Ženská jména po otci se tvoří pomocí přípony – **івна**, která se připojuje k základu křestního jména : *Леонід – Леонідівна, Петро – Петрівна, Ілля – Іллівна, Юрій – Юрїївна, Михайло – Михайлівна*.

Výjimka : *Григорій – Григорівна, Микола – Миколаївна, Яків – Яківна*.

Tabulka 11. Vzory skloňování jmen po otci

Pád	Mužské jméno po otci	Ženské jméno po otci
1.	Іван Іванович	Іванна Іванівна
2.	Івана Івановича	Іванни Іванівни
3.	Іванові/у Івановичу	Іванні Іванівні
4.	Івана Івановича	Іванну Іванівну
5.	Іване Івановичу	Іванно Іванівно
6. при	Іванові/у/ї Івановичу	Іванні Іванівні
7.	Іваном Івановичем	Іванною Іванівною

Cvičení

1. Vyskloňujte tato vlastní jména :

Петро Петрович Петренко, Михайло Михайлович Уздиган, Сергій Сергійович Гомоляко, Марія Федорівна Сергієнко, Іванна Михайлівна Уздиган, Катерина Степанівна Гомоляко, Оксана Харитонівна Покотило.

2. Utvořte od daných slov mužská a ženská jména po otci :

Микита, Богдан, Олексій, Андрій, Ярослав, Марк, Тимофій, Карп, Георгій, Аркадій, Ігор, Олег.

3. Přeložte do ukrajinštiny :

Ukrajinci slaví památku svého velkého a slavného básníka Ševčenko. – Hončarovy romány byly přeloženy do českého jazyka.- Předajte knížku Táně Petrenkové.- S Ninou Bilykovou jsme studovali na Oděské univerzitě.- S vděčností vzpomínám na svou první učitelku Slaviji Vilhemovnu.

► **Naučte se psát ukrajinský stvrzenku:**

РОЗПІСКА

Я, Кононенко Інна Василівна, одержала у тимчасове користування в заступника директора з господарчих питань програвач „Sony“.

Зобов'язуюсь повернути цей магнітофон до 15 березня 2014р.

1 лютого 2014 р.

підпис

Slovníček:

розписка — stvrzenka, **тимчасове користування** — dočasné užívání

► **Následující anekdoty přeložte a vyprávějte:**

У поліклініці чоловік питає в реєстратурі:

- У якому кабінеті приймає лікар вухо–очі?
- У нас нема такого,– одказує чергова.– Є вухо–горло–ніс, тобто отоларинголог і окуліст. До кого з них вас записувати?
- Ні, мені треба саме лікар вухо–очі,– наполягає чоловік.
- А який у вас діагпоз?
- По радіо чую одне, а довкола бачу зовсім інше.

*

Заїхав бригадир до тещі, а вопа якраз вареники мастить.

- Василю, може ти пе снідав, то сідай варепиків ноіси.
- От снасибі, якраз і пе снідав.

Присів Василь до вареників. Теща бачить, що скоро пічого не лишиться, вийшла на двір й відв'язала його коня.

Забігає до хати:

- Василю, Василю, кінь утік!

Схопив Василь макітру з варениками та й каже:

- От клятий кінь, пе дав і поснідати. Ну, добре, мамо, я побіг, а макітру жінка вам увечері принесе!..

*

— Діти, хто може навести яскравий приклад випадкового збігу обставип?– питає на уроці учитель в учнів.

- Я можу! – піднімає руку одип хлопчик. – У мого тата і мами в один і той же день було весілля.

Slovníček:

кабінет *m.* — ordinace, **приймати** — ordinovat, **чергова** — služba, **заннати до лікаря** — objednat k lékaři, **бригадир** — vedoucí pracovní čety, **теща** — tchyně, **макітра** — hliněná nádoba, **яскравий** — náznový, **вниадковий збіг обставин** — náhodná shoda okolností, **один і той же день** — tentýž den

► **Přečtěte nahlas následující básničku, napište ji a přeložte :**

Людмила Литвинчук

Знайди мене

Знайди мене у натовні людському.

Знайди мене упочі па краю.

Тобі віддам невіддані нікому

Тепло, і ніжність, і любов свою.

Знайди мене, як дощ знаходить квіти,

Неждапо і негадапо нрийти.

Знайди мене, щоб більше не згубити.

Знайди мене! Знайди мене! Знайди ...

Знайди мене в передосінній тиші —

На роздоріжжі радості й біди.

Ти мені спишся. Я тобою дишу.

Омріяний, знайди мене! Знайди.

Я спалахну веселкою для тебе.

Я піснею новою зазвучу ...

... Поспілі зорі надають із неба

На трав ножовклих зношену парчу.

Slovníček:

натовп — dav, **неждано** — nečekaně, **негадапо** — náhle,
більше — víc, **згубити** — ztratit, **роздоріжжя** — rozcestí, **біда** ž.
— neštěstí, **веселка** — duha, **завучати** — zaznít, **поспілі зорі**
— dozrálé hvězdy, **зишениа парча** ž. — obnošené hedvábí

12. lekce

- **Text** : Розповідь студента
- **Fonetika** : Ukrajinský přízvuk
- **Gramatika** : Předložky
- **Ortografie** : Apostrof. Psaní ňo, ьo
- **Dokument** : Занрошення
- **Básnička**: П. Глазовий. Безробітпий

Розповідь студента

Менé звáти Яп. Я студéпт 4-го кúрсу економíчного факультéту Технíчного унiверситéту в Острáвi. Економíка мепé дúже цiкáвить, томú що вона даé можливiсть нiзнáти сучáсне життá i спостерiгáти, як па ньóго впливають рiзнi економiчнi чинники. Сьогóднiшня добá вринеслá багáто змiн в економiчнiй сфéрi; створено всi умóви для здорóвого функцiонува́ння податкóвої, бáнкiвськóї та фiнáпсовóї систем. Я з задовóленням читáю пе тiльки основнú економiчпу лiтератúру, а й „Госно́дарську газéту“, журнал „Економiст“ тощо.

Ось ужé четвéртий рiк я живу́ в гурто́житку. Тут е всi умóви для павчáння i вiдночiпку. У нáшому розпоря́дженнi е бiблiотéка, спортивний кóмплекс з волейбóльними i тенiспими майдáпчиками, футбóльним нóлем i басéйном. Е тут i бар-дискотéка. Та головпé те, що скрiзь присутпий оптимiстiчний студéнтський дух.

Скóро скiнчаться лiтпi канiкули i ночпéться новий навчáльний семéстр, а з ним – повий етáп у моéму студéнтськóму життi.

► *Slova a slovní spojení:*

рiзповiдь ж. — vyprávění

мепé звáти, звать — jmenují se

курс — ročník

економiчпий факультéт ж. — ekonomická fakulta

економiка — (zde) ekonomie

цiкáвити — zajímat

тому що — protože

дава́ти можли́вість — umožňovat
пізнава́ти, пізна́ти — poznávat, poznat
суча́снє жи́ття *s.* — současný život
спостеріга́ти — pozorovat
вплива́ти, впли́нути *на ко́го, що* — ovlivňovat *koho, co*
чи́нник — činitel, faktor
сьо́годи́шня доба́ — dnešní doba
бага́то — hodně, mnoho
змі́на — změna
створува́ти, створі́ти — vytvářet, vytvořit
пода́ткова, ба́нківська та фіна́нсова спсте́м *ž.* — daňový,
bankovní a finanční systém
передумо́ва *ž.* — předpoklad
функціо́нува́ння — fungování
задово́лення *s.* — spokojenost
основні́й — základní
газе́та *ž. j. č.* — noviny
гурто́жток *m.* — kolej
умо́ва — podmínka
навча́ння *s.* — výuka
відпочі́пок — odpočinek
бу́ти в розпо́ряджені́ — být k dispozici
бібліоте́ка — knihovna
площа́дка *ž.* — hřiště
скрі́зь — všude
прису́тні — (*zde*) je přítomen
скоро́ — brzy
кі́нчатся, кі́нчі́тця — končit, skončit
капі́кули, вака́ції — prázdniny
ета́п *m.* — etapa

Přečtěte text **Розповідь студента** nahlas a přeložte ho.
Vypřávejte přečtené.

Одрповѣзте на отáзкы :

1. У якому вузі вчитьсá Яп?
2. Чому економіка цікавить Яна?
3. Які газети і журнали читає Яп?
4. Де живе Яп?
5. Які умови є в гуртожитку, де живе Яп, для павчання і відпочинку?

► *Zapamatujte si následující slova a slovní spojení:*

займáтпсá спóртом — provozovat sport

тéніспій кóрт — tenisový kurt

пóле для гóльфy — golfové hřiště

крптіій басéйн — krytý bazén

бігóвá доріжка — dostihová dráha

гірськóліжня трáса — sjezdovka

грáтп в тéніс — hrát tenis

тéніспі рáкétкп — tenisové rakety

слáломні ліжі — sjezdové lyže

лeгká атлétпкá — lehká atletika

футбóл — fotbal

гаидбóл — házená

волейбóл — volejbal

турізм — turistika

ковзáпí — brusle

змагáппя з плáвáппя — závody v plavání

кпдáппя спíсá — hod oštěpem

ядрó s. — koule

мóлог m. — kladivo

комáнда ж. — mužstvo

завоювáтп пéрше мíсце — skončit na prvním místě

зabítп гол — dát gól

перемогті в одíп м'яч — vyhrát o jednu branku

грати у волейб́ол — hrát volejbal
пода́ча ж. — servis
втра́та пода́чі ж. — ztráta podání
раху́пок т. — skóre
зігра́ти сет — dát si set
зимові віди спóрту — zimní sporty
катáтися на лі́жах — lyžovat
катáтися на ковза́пах — bruslit

Fonetika

Ukrajinský přízvuk je aspirační (výdechový), volný a pohyblivý.

Slovní přízvuk v ukrajinštině na rozdíl od ruštiny je relativně slabý, téměř se neliší od vedlejších přízvuků. Pro ukrajinštinu jsou příznačné vedlejší přízvučné slabiky nejen ve slovech složených, ale i ve všech jednoduchých. Připadají na počátek a konec slova, srov.: *го́лосу́ємо*!. V tomto slově existují kromě hlavního přízvuku na slabice *су* dva vedlejší – na *го* a *мо*. Samohláska, která se dostala pod vedlejší přízvuk, zní zřetelně a výrazně.

Cvičení

1. V následujících slovech označte hlavní a vedlejší přízvuk a přečtěte se správnou výslovností :

оздоблювати, чужомовний, загострятися, куховарити, узагальнювати, канцеляри́ца, сусі́дочка, бібліотека́рка, односта́йно, лінгві́стика, Португа́лія, Чехослова́ччина

2. Porovnejte přízvuk v ukrajinštině a ruštině :

бурят — бурят, *бюджетний* — бюджетный, *великий* — великий, *дифтонгізація* — дифтонгизация, *лабіринтовий* — лабиринтовый, *обговорення* — обсуждение

Gramatika

Предložky jsou slova neohebná, která se poji s určitým pádem podstatného jména, zájmena nebo číslovky. Rozeznáváme předložky primární (původní) a sekundární (nepůvodní).

Nejužívanější ukrajinské primární předložky a jejich vazby :

- у (в)** + 2.p. : *у школи, в Олені*
+ 4.p. : *у школу, в Олену*
+ 6.p. : *у школі, в Олені*
- без** + 2.p. : *без документів, без оголошення*
- біля** + 2.p. : *біля будинку, біля дверей*
- від** + 2.p. : *від матері, від комітету*
- до** + 2.p. : *до Києва, до ранку*
- з (із, зі)** + 2.p. : *з долини, із сходу, зі школи*
+ 4.p. : *з тиждень, з Петра*
+ 7.p. : *з колегою, зі мною*
- коло** + 2.p. : *коло хати, коло мене*
- крім (окрім)** + 2.p. : *крім гостей, крім усього*
- між** + 2.p. : *між людей, між двох вогнів*
+ 7.p. : *між людьми, між ними*
- ради** + 2.p. : *ради сина, ради справедливості*
- за** + 2.p. : *за старих часів, за царя Гороха*
+ 4.p. : *за вас, за годину*
+ 7.p. : *за ним, за графіком*
- серед** + 2.p. : *серед людей, серед квітів*
- щодо** + 2.p. : *щодо Василя, щодо завдань*
- з–під** + 2.p. : *з–під стола, з–під ніг*
- над** + 4.p. : *над план, над усе*
+ 7.p. : *над містом, над нами*
- під** + 4.p. : *під стіл, під охорону*
+ 7.p. : *під столом, під егідою*
- при** + 6.p. : *при цьому, при гостях*

перед + 4.p. : *перед мене, перед себе*
 + 7.p. : *перед театром, перед ранком*
через + 4.p. : *через ліс, через обставини*
поза + 7.p. : *поза сумнівами, поза нами*
па + 4.p. : *на стіну, на нас*
 + 6.p. : *на стіні, на карті*
по + 4.p. : *по пояс, по лікаря*
 + 6.p. : *по Європі, по школі*

Srovnajte některé předložkové vazby v ukrajinštině s češtinou :

проти + 2.p. (*проти тебе*) — **proti** + 3.p. (*proti tobě*)
про + 4.p. (*про вас*) — **o** + 4.p, 6.p. (*o vás*)
для + 2.p. (*для родини*) — **pro** + 4.p. (*pro rodinu*)
по + 4.p. (*по воду*) — **pro** + 4.p. (*pro vodu*)
по + 4.p. (*по гриби*) — **na** + 4.p. (*na houby*)

K sekundárním předložkám patří například :

близько + 2.p. : *близько села*
уздовж + 2.p. : *уздовж дороги*
поперек + 2.p. : *поперек горла*
павколо + 2.p. : *навколо садиби*
обабіч + 2.p. : *обабіч вулиці*
проти + 2.p. : *проти мене*
край + 2.p. : *край стола*
ціною + 2.p. : *ціною життя*
в ім'я + 2.p. : *в ім'я майбутнього*
в інтересах + 2.p. : *в інтересах народів*
за допомогою + 2.p. : *за допомогою студентів*
з нагоди + 2.p. : *з нагоди свята*
на основі + 2.p. : *на основі досвіду*
відповідно до + 2.p. : *відповідно до постанови*
на відміну від + 2.p. : *на відміну від вас*

всупереч + 3.р. : *всупереч батькам*
назустріч + 3.р. : *назустріч вітрам*
наперекір + 3.р. : *наперекір долі*
на (у) протпвагу + 3.р. : *на протпвагу вам*
незважаючи на + 4.р. : *незважаючи на це*
у відповідь на + 4.р. : *у відповідь на лист*
згідно з + 7.р. : *згідно з рішенням*
у зв'язку з + 7.р. : *у зв'язку з подіями*

Cvičení

1. Místo teček doplňte předložky :

стати ... боротьбу, приректи ... смерть, підійти ... вікна, звернутися ... товариша, спеціаліст ... географії, вирвати .. корінням, народитися ... Моравії, роботи ... вуха, послати ... лікаря.

2. Slova v závorkách dejte do správného pádu. Přeložte. Je rozdíl v užití pádu po těchto předložkách?

Електрик повісив лампу над (стіл). — Мати схилилась над (син). — Оксана стала перед (дзеркало). — Учитель повісив карту між (вікна). — Подарунки було розподілено між (діти).

3. Přečtěte nahlas a přeložte :

поруч із вами, обабіч стежки, уздовж річки, завдяки батькам, унаслідок домовленостей, згідно із законом, незважаючи на мороз, всупереч рішення, край дороги, у відповідь на прохання, у зв'язку з цим

4. Napište a přeložte :

Серед відмінків є чемпіони. Абсолютний чемпіон за кількістю приємників – родовий відмінок. Скільки ж у нього приємників? Дуже багато. Понад сто п'ятдесят! Якщо порівняти, що в українській мові всього приємників близько двохсот. Оце так відмінок! (І. Вихованець).

Ortografie

Аpostrof пишеме перед **я, ю, є, ї** :

— po retných souhláskách **б, н, в, м, ф** : *б'є, п'є, п'ять, м'ясо, Стеф'юк, В'ячеслав*

Poznámka : Apostrof se nepíše, jestli před retnou souhláskou je jiná souhláska (kromě p), která patří ke kořenu : *свято, цвях, мавпячий*.
Ale : *черв'як, торф'яний*

— po samohlásce **р** : *бур'ян, пір'я, матір'ю, кур'єр, на подвір'ї*

Poznámka : Apostrof se nepíše, jestli se **р** čte změkčeně : *ряд, рябий, буряк, Ренін, гарячий*

— po prefixech a první části složeného slova zakončeného tvrdou souhláskou : *об'ява, від'їзд, з'єднати, з'явитися, дит'ясла, пан'європейський*

Spojení písmen **їо** пишеме :

— na začátku slov : *їого, їод, Їорданія, їти*

— po samohlásce : *завойовник, бойовий*

— po souhlásce na začátku slabiky : *Соловійов, серйозний*

Spojení písmen **ьо** пишеме po souhlásce (pro označení měkkosti souhlásky před **о**) : *сьогодні, льон, цього, сьомий, Ковальов*

► **Naučte se psát ukrajinsky pozvání. Srovnajte ukrajinský text s českým :**

ЗАПРОШЕННЯ

Дозвольте запросити Вас на
урочисте відкриття конференції з
нагоди 85-річчя заснування
Українського Вільного Університету,
яке відбудеться у Празі
28 листопада 2006 р. о 14 год. в
Клементіnumі в Дзеркальній канлици.

Dovolujeme si Vás pozvat na slavnostní zahájení konference

konané při pŕiležitosti 85. výročí založení Ukrajinské svobodné univerzity, které se uskuteční v Praze dne 28. listopadu 2006 v 14 hodin v Klementinu v Zrcadlové kapli.

► *Následující text pozvání na konferenci přeložte do češtin :*

З А П Р О Ш Е П П Я

Міжнародна асоціація українців
Міністерство освіти України
Міністерство культури і мистецтв України
Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України
Полтавський державний педагогічний інститут ім. В.Г.Короленка
Управління культури Полтавської обласної державної адміністрації

Вельмишановний пане проф. М.Н. Коваленко !

Запрошуємо Вас узяти участь у роботі Міжнародної наукової конференції, присвяченої **220 – річчю „Енеїди“ І. Котляревського**, яка відбудеться 8 – 10 вересня 2012 року у приміщенні Полтавського педагогічного інституту ім. В.Г.Короленка.

Просимо повідомити тему доповіді до **1 квітня 2012 року**.

План роботи конференції :

8 вересня — заїзд і реєстрація учасників (м. Полтава, вул. Остроградського, 2; корпус № 2, 2 поверх;

9 вересня — пленарне засідання, екскурсія до літературно–меморіального музею І.П. Котляревського, вистава Полтавського обласного музично–драматичного театру „Енеїда“;

10 вересня — робота секцій.

Просимо мати з собою текст доповіді (2 примірники), оформлений у вигляді статті. За матеріалами конференції буде укладений збірник наукових праць.

Вимоги до оформлення статей:

- 1) поля — 20 мм;
- 2) список літератури в кінці статті під назвою „Література“ (нумерувати джерела за алфавітом);

- 3) посилання в середині тексту, наприклад : „.....“ (1, с.10);
- 4) сторінки нумерувати олівцем;
- 5) прізвище, ініціали автора — у правому верхньому кутку на першій сторінці;
- 6) назва статті друкується великими літерами;
- 7) текст статті друкується через 1,5 інтервали.

Поселення гостей передбачається у профілакторії Полтавського невідінституту (безкоштовно) або в місцевому готелі.

Чекаємо Вас на полтавській землі!

Адреса для кореспонденції : 36003, м. Полтава, вул. Остроградського, 2, педінститут, кафедра української та зарубіжної літератури

Оргкомітет
конференції „220 років „Енеїди“

Slovníček:

взяти участь — zúčastnit se, **приміщення s.** — místnost, **заїзд** — příjezd, **вистава** — představení, **вимога z.** — požadavek, **поля** — okraje, **пумерувати** — číslovat, **джерело s.** — pramen, **послання s.** — odkaz, **олівець m.** — tužka, **друкується** — píše se, **інтервал m.** — mezera, **носелення** — ubytování, **безкоштовний** — bezplatně

► ***Následující anekdotu přeložte a vyprávějte:***

В автобусі

— Дівчино, майте ж совість! Старий чоловік зігнувся в три погибелі під ношею, а ви й вухом не ведете ...

— Постойть! Нічого з ним не станеться.

— Ненодобство! Ну й молодь пішла! — обурюється насажир.

— Чого ви причепились до мене, як рен'ях? Кажу ж вам: постойть! Це мій чоловік!

Slovníček:

зігну́тися в три погнбелі — ohnout se až k zemi, ноша ž. — břemeno, náklad, ненодобство s. — nepřítomnost, молодь — mládež, обурюватнся — rozčilovat se, приченнтнся до кого — otravovat koho

► *Následující básničku přečtěte nahlas, napište ji a přeložte. S jakými pády se pojí předložky? Je rozdíl v užití pádů po těchto předložkách mezi ukrajinštinou a češtinou? :*

Павло Глазовий

Безробітний

Лежить синок, вигріває
Снину проти сонця,
А на нього мати сумно
Дивиться з віконця.
— Лежиш, — каже, — байдикуеш.
Коли ж скажеш : годі?
Он Микола, твій ровесник,
Робить на заводі.
Батько дуже ним гордиться,
Йї мати ходить горда.
Він недавно на роботі
Встановив рекорда.
І нортрет його на дошці —
Там, де люди кращі.
І відпустки він нроводить,
Як усі трудящі.
Того літа в Ялту їздив,
Цього літа — знову.
Прислав звідти батькам своїм
Картку кольорову:
Загоряє на пісочку.

Видно хвилі сині ...

А син каже :

— Я не гордий,

Полежу й на глині.

Slovníček:

сінпа *ž.* — *záda*, **сумно** — *smutně*, **байдикувати** — *flákat se*, **сказати** — *řici*, **годі** — *dost*, **ровесник** — *vrstevník*, **гордитися ким** — *být hrdý na koho*, **встаповити що** — *vytvořit*, **дошка** — *tabule*, **відпустка** — *dovolená*, **кольорова картка** — *barevná pohlednice*, **загоряти** — *opalovat se*, **сніп хвилі** — *modré vlny*

13. lekce

- **Text** : Зустріч з однокласником
- **Fonetika** : Samohlásky **i, n** po souhláskách **g, k, x**
- **Gramatika** : Rozkazovací způsob
- **Ortografie** : Psaní měkkého znaku
- **Dokument** : Установочний договір
- **Básnička** : М. Луків. Не ниши, не жди і не зови мене...

Зустріч з однокласником

Наталка поверталася з університету додому нішки. Вона щойно склала дуже важкий іспит і вирішила трохи пройтися. Був гарний весняний день, приємно гріло сонечко, весело щебетали пташки. Наталка йшла повільним кроком, не поспішаючи, підставляючи лагідному сонечку втомлене обличчя.

Раптом вона ночула у натовпі своє ім'я, повернулася і побачила Петра Василішина, свого колишнього однокласника.

— Пётре, це ти? Звідки взявся?

— Повернувся з армії. А ти?

— Я вчуся в університеті. Щойно склала екзамени і повертаюся додому.

Вони подали один одному руки, поцілувалися.

— Ого, як ти змужнів! – вигукнула Наталка, – Мабуть, займався в армії спортом?

— Так, – відповів Петро, – в армії я відвідував секцію боксу й грав у футбол.

— А що ти думаєш робити далі?

— Буду вступати до інституту на факультет кібернетики. Ти ж знаєш: комп'ютери – моя стихія. Ну, а зараз відпочиваю. Зустрічаюся з товаришами по школі ... От і тебе зустрів. А чи не зайти нам у кафе? Така зустріч не часто буває.

Вони зайшли до кафе, замовили каву й продовжували розмову.

— А як живуть твої батьки, Наталко? Як братик?

— Снасїбі, дѳбре. Батько захистїв кандидатську дисертацию і став завїдувачем кафебри. Мати – актрїса. Тепер вона на гастролях в Італїї. А Юрасик готується пїтї в цьому році до першого класу. А когѳ з наших шкільних друзїв ти вже вїдвідав?

— Був у Вакулєнка. Сергїй одружївся і разом з дружиною Валею працює на заводї. По телефону розмовляв з Тѳлею Мїрошничєнком. Він влаштувався на роботу у якїсь фїрмі, яка займається експортом їграшок до ФРН. Домѳвився про зустрїч з Іваном Тельнюком. Він також щѳйно повернувся з армії.

— А в школі ти вже був?

— Аякже! Як тїльки нрїїхав, вїдразу ж нїшѳв до школи.

— А когѳ з учителїв ти бачив?

— Дирєктора школи Івана Петрѳвича, вчїтельку бїологїї Ларїсу Йѳсинївну та вчїтельку української мѳви Оксану Васїлївну.

— А нашого класного керївникá?

— Семєна Петрѳвича? Нї. Він був на лїкарняному.

— Ще довго розмовляли Петрѳ і Натáлка, а нрѳщáючи, домѳвили, що обов'язково організують зустрїч однокласникїв.

► *Slova a slovní spojení:*

зустрїч *ж.* — setkání

однокласник — spolužák

новертáтися, поверпўтнся — vrátet se, navrátit se

щѳйно — právě

скластп дўже важкїй їснт/екзáмен — složit velmi těžkou zkoušku

внрїшуватп, вїрїшнтп — rozhodovat se, rozhodnout se

гáрпнї — pěkný

весняннї — jarní

щєбетáтп — štěbetat

нтáшка *ж.* — pták

їттї повїльнпм кроком — jít pomalu

носпїшáтп — spěchat

нїдставлятп, нїдстáвнтп — (zde) nastavit

лáгїдпнї — přívětivý

втѳмлєннї — unavený

обліччя *s.* — obličej
рaнтом — náhle
чýти, почýти — slyšet, uslyšet
натовп — dav
ім'я — jméno
новертáтися, повертýтися — otáčet se, otočit se
бáчпти, нобáчпти — vidět, uvidět
колішній — bývalý
звídки звiвся — kde se tu bereš
вчiтися — studovat, učit se
ноцiлувáтися — políbit se
змужпiти — zmužnět
впгýкувати, вiгукнути — křičet, vykřiknout
мáбуť — asi
займáтися спóртом — pěstovat sport
в áрмії — na vojně
вiдвiдувати — navštěvovat
гуртóк — kroužek
грáти *в що* — hrát *co*
дýмати — myslet
вступáти, вступiти до iнстiтýту — udělat přijímací zkoušky na vysokou školu
стпхiя *ж.* — živel
вiдпочнвáти, вiдпочiти — odpočívát, odpočinout
товáрниш по шкóлі — kamarád ze školy
зустрічáти, зустріти — potkávat, potkat
захóдпти, зайти — vcházet, vejít
кафé *neskl. s.* — kavárna
замовляти, замóвити — objednávat, objednat
продóвжити *що* — pokračovat *v čem*
ножнвáти — (*зде*) dařit se
батькi — rodiče
снасiби — dík, díky
бáтько — otec

захщіати, захстїти — obhajovat, obhájit
гастрóлі, гастрóлювати — být na hostinském vystoupení, hostovat
готувати́ся — připravovat se
нёрний клас — první třída
снїльнпї — společný
відвідувати, відвідати — navštěvovat, navštívit
одружувати́ся, одружїтнїся — (*zde*) ženit se, oženit se
дружїпа — manželka
влаштувати́ся на роботу — najít místo
займати́ся — zabývat se
їграшка — hračka
ФРП (Федератївна Республіка Пїмеччннї) — SRN (Spolková republika Německo)

а якже — to se ví
відразу — ihned
бачити, нобачити — vidět, uvidět
директор — ředitel
класний керївник — třídní učitel
лікарнянпї листок — potvrzení o pracovní neschopnosti
нрощати́ся, попрощати́ся — loučit se, rozloučit se
обов'язково — určitě

Přečtěte text **Зустріч з однокласником** nahlas a přeložte ho.
Vuprāvějte přečtené.
Odpovězte na otázky :

1. Чому Наталка поверталася з університету нішки? Який був день?
2. Що ночула Наталка у натовпї і кого вона зустріла?
3. Про що розмовляли однокласники?
4. Куди зайшли Наталка й Петро?
5. Як поживають батьки Наталки?
6. З ким з однокласників зустрївся Петро?
7. Кого з учителїв бачив Петро?

► **Zapamatujte si následující slova a slovní spojení :**

ви́щий учбо́вний за́клад (zkr. вуз) — vysoká škola
всту́пнн до ву́зу — jít na vysokou školu
нотра́пнн до інстпту́ту — dostat se na vysokou školu
залпшітп/кіннутп інстпту́т — zanechat studia
вчітпся на нёршому кўрсі — studovat v prvním ročníku
вчітпся заочпо — studovat dálkově
вчітпся без відрїву від виробні́цтва — studovat při zaměstnání
оволоді́тн спеці́альністю — získat odbornou kvalifikaci
Ка́рлів універсптёт — Karlova univerzita
Гірні́чний інстпту́т — Vysoká škola báňská
Че́ське ви́ше те́хпїчне учїли́ще — České vysoké učení technické
філосо́фський факультёт — Filozofická fakulta
меді́чний факультёт — Lékařská fakulta
факультёт фізі́чної культу́ри — Fakulta tělesné kultury
ю́ридїчний факультёт — Právnická fakulta
теоло́гїчний факультёт — Teologická fakulta
нрпродозна́вчий факультёт — Přírodovědecká fakulta
недаго́гїчний факультёт — Pedagogická fakulta
навча́ння у ву́зі — vysokoškolské studium
навча́льний плап — studijní plán
навча́льна нрогра́ма — učební osnovy
не́ше пїврї́ччя s. — zimní semestr
дрўге нїврї́ччя — letní semestr
не́ршнї семётр — první semestr
обов'язко́ві дисцпнлі́нп — povinné disciplíny
факультатї́впї дисцпнлі́нп — volitelné disciplíny
дпнло́мна робо́та/пра́ця — diplomová práce
студэ́нтський гурто́жнток m. — studentská kolej
науко́ва робо́та — vědecká činnost
науко́ва пра́ця ж. — vědecké dílo
науко́внн керї́вннк аспїра́нта — školitel postgraduanta
кандїда́тська дпсерта́ція — kandidátská disertace

середня школа — střední škola
предметн середньої школи — předměty na střední škole
молодші і старші класи — nižší a vyšší třídy
атестат т. зрілості — maturitní vysvědčení
результати іспитів/екзаменів — výsledky zkoušek
термін іспиту/екзамену — zkušební termín
державний іспит — státní zkouška
усні й письмові іспити/екзамен — ústní a písemné zkoušky
впускний іспит/екзамен — závěrečná zkouška
поступовий іспит/екзамен — postupová zkouška
дозволені скласти іспит/екзамен достроково — povolit zkoušku před termínem
не з'явитися на іспит/екзамен — nedostavit se ke zkoušce
перескласти іспит/екзамен — udělat opravnou zkoušku
екзаменаційна комісія — zkušební komise
екзаменаційний уряд — zkouškový řád
заступник декана — proděkan
старший викладач — odborný asistent
завідувач кафедри — vedoucí katedry
секретар кафедри — tajemník katedry
лаборант — sekretářka, administrativní síla

Fonetika

Po souhláskách **г, к, х** se může vyslovovat a psát **і** nebo **п**.

Samohláska **і** se po souhláskách **г, к, х** vyslovuje a píše :

1. v uzavřené slabice na místě starých **о, е** : *гість, кінь, хід, на високій, у сухій*
2. v 1. pádě množného čísla jmen přídavných a zájmen : *вологі, гіркі, сухі, які*

Samohláska **п** se po souhláskách **г, к, х** vyslovuje a píše :

1. v 2. pádě jednotného čísla jmen podstatných 1. typu skloňování : *жі'нки, ноги', му'хи*
2. v 1. pádě množného čísla jmen podstatných 1. typu skloňování : *жінки', но'ги, му'хи*

3. v 1. pádě množného čísla jmen podstatných 2. typu skloňování :
округи, внуки, казахи
4. v 1. pádě jednotného čísla jmen přídavných a zájmen mužského rodu :
вологий, високий, сухий, який
5. v nepřímých pádech množného čísla jmen přídavných a zájmen :
вологих, високим, на сухих, якими

Cvičení

1. Doplňte koncovky přídavných jmen :

на довг ... ниві, розлог ... поля, солодк ... мед, важк ... речі, у глух ... завулку, на далек ... зупинці

2. Slova v závorkách dejte do správného tvaru :

(тугий) коміри, (строгий) вчителі, (дорогий) батьків, (дикий) звірами, (на високий) будинки, (який) люди, (такий) студентів

3. Utvořte množné číslo :

кочерга, шага, книга, ознака, убогий, морозостійкий, рибка, слониха, дзвінкий, панчоха, узбек, чех

4. Přeložte :

Prvním, kdo přenesl ledvinu ze zemřelého dárce na jiného člověka, byl v roce 1936 ukrajinský chirurg Voronyj.- Všichni účastníci zájezdu přišli včas.- V jižních oblastech republiky začínají sklízet ječmen.- Vlaštoky si udělaly hnízdo pod naší střechou.

Gramatika

Rozkazovací způsob se v ukrajinštině tvoří pomocí koncovek, které se připojují k přítomnému kmeni. V jednotném čísle má rozkazovací způsob tvar pro 2. osobu, v množném pro 1. a 2. osoby.

Tabulka 12. Vzory rozkazovacího způsobu

Číslo	Oso- ba	1. vzor	2. vzor		
jednotné	2.	нес–и	стань–∅	ляж–∅	читай–∅
množné	1.	нес–імо/–ім	стань–мо	ляж–мо	читай–мо
	2.	нес–іть/–іте	стань–те	ляж–те	читай–те

Poznámky:

1. Koncovky **-п, -імо/-ім, -іть/-іте** jsou u sloves, jejichž kmen je zakončen skupinou souhlásek : *грюкн – и, дихн – и, дихн – іть*, a také v případech, že přízvuk je na zakončení : *ід – і', покаж – і'мо, бер – і'ть*.

V jiných případech jsou koncovky podle 2. vzoru, a to : **Ø, мо, те**.

2. Tvrdé a měkké párové souhlásky **д, т, з, п, л, н** se před koncovkami rozkazovacího způsobu měkčí (v písmě se jejich měkkost označuje měkkým znakem) : *ідьте, злізьте, встаньте, сядь, дозволь, будьмо, киньте*.

3. U sloves majících v přítomném čase kmen zakončený na souhlásku **[j]** se ve tvarech rozkazovacího způsobu tato souhláska označuje písmenem **й**, srov.: *граєш [hraj-eš] , граємо, граєте – грай, граймо, грайте*.

Pokud je před koncovkou tvaru v přítomném čase apostrof, rozšiřuje se kmen o samohlásku **н**, srov.: *б'єш – бий, н'єш – ний*. Týká se to také slovesa *лити* : *лл'єш – лий, лл'єте – лийте*.

4. Kmenová samohláska **о** se v zavřené slabice mění na **і**, srov.: *бо – ішся—бий – ся, до – іш —діш*

5. Pro rozkaz v jiných osobách užíváme (podobně jako v češtině *at', necht'*) částici **нехай, хай** : *Хай живе мир на землі! – Нехай буде все гаразд!*

6. K vyjádření důrazného rozkazu nebo zákazu je možno užít infinitivu : *Встати! – Не тікати!*

7. Tvary rozkazovacího způsobu užité s částicí vyjadřují sémantický odstín důvěrnosti : *Та йди – бо швидше! – Поглянь – но сюди!*

Cvičení

1. Od uvedených sloves utvořte všechny možné tvary rozkazovacího způsobu :

малювати, бігати, тягнути, здати, віддати, відрізати, пускати, знімати, прогнати, спати, брати, дістати, їхати, робити, дзвонити, залляти, налляти, хотіти, штовхнути, згорнути, плюнути

2. Od sloves v následujících spojeních utvořte tvary rozkazovacího způsobu :

гордиться дочкою, берегти здоров'я, залишатися в кімнаті, підтримувати традиції, боротися зі злом, не бути байдужим, учитися і вчити інших, пам'ятати своїх друзів, звернутися до людей

3. Slovesa v závorkách dejte do příslušného tvaru rozkazovacího způsobu.

Přeložte text :

(Отямитися) ж, (спинитися), людино! Ти ж бо — людина!
(Умитися) росою чистої совісті і (поглянути) на світ своїми очима!
(Осинити) себе розумом справжньої правди, збери розпорошені сили свої, а вони, коли вкупі, — ніким не зборимі, (об'єднати) їх і (розбити), (потрощити) своїх облудлих земних і небесних ідолів!
(Взяти) землю усю в свої трудові руки, (обласкати) її теплом серця свого, і вона (заколоситися) тоді ще буїнішим, ніж оці, врожаями. Всю природу (взяти), а вона невичерпна скарбами, — (розкривати) їх, (натішатися) ними, (жити), (блаженствувати) і свято (оберігати) од зловісних хмар сонце миру! (Яків Баш).

4. Určete tvar rozkazovacího způsobu. Všimněte si shod a rozdílů v těchto ukrajinských a českých ustálených výrazech :

дпвісь, не впадї — dávej bacha, ať neupadneš

дпвісь у пас — dej si na nás bacha

дпвісь не облїйся — dej pozor, ať se nepoliješ

не сідай, тут сіро — nesedej si, je tu vlhko

вїйдн на хвплїнку — jdi na chvíli ven

нослўхай, не чїпай це — koukej, nech toho

не зачепї ногою це — nekopni do toho

тїлькн не поснішай — jen se neunáhli

не стїй на нрѓязї — nestůj v průvanu

не крнчїть так — nedělejte takový povyk

не снішїть — jakýpak spěch

носпїшї — pospěš si

заналї свїтло — rozsvit' (světlo)

ночекай, дістанеться тобі — počkej, to si odneseš

Ortografie

Měkký znak se v ukrajinštině píše jen po zubných souhláskách **д, т, з, ц, с, л, н** : *мідь, ртуть, кисень*.

Nepíše se měkký znak po retných a šeplavých souhláskách : *знов, любов, голуб, комиш, ніж, річ*. Po **р** se píše měkký znak pouze před **о** (označuje měkkost **р**) : *утрьох, кульок, затьок*, a také ve slově *Горький*.

1. Na konci slov se měkký znak píše :

- u podstatných jmen s předponami – **тель, – ість, –ець, –ень, –нць** : *учитель, вірність, хлопець, пісень, провідниця*

– u sloves v 3. osobě jednotného a množného čísla : *сидить, сидять, малюють*

– ve tvarech rozkazovacího způsobu : *поглянь, порадь, зробіть*

- v infinitivním tvaru na – **ть** : *спать, думать*

2. Uprostřed slov měkký znak píšeme zpravidla jen před tvrdou nešeplavou souhláskou : *просьба, молитва, батьківщина, батько, донька*

Poznámka:

a) v sufixech – **ськ(ній), – цьк (ній), – зьк(ній)** se píše měkký znak vždy : *чеський, грецький, празький, український*

б) po souhlásce – **н** – před šeplavými **ж, ч, ш, щ** a před sufixem – **ство, – ський** se měkký znak nepíše : *інший, тонший, інженер, дворянство, громадянський*

3. Před měkkou a šeplavou souhláskou uprostřed slova píšeme měkký znak v těchto případech :

- v 3. osobě jednotného a množného čísla po souhlásce – **т** – před – **ся** : *дивується, дивляться*

- ve tvarech rozkazovacího způsobu před – **ся** : *посунься, погодься*

- v nepřímých pádech substantiva, pokud je měkký znak v 1. pádě, srov.: *молотьба —молотьбі, синька — синьці*. Ale : *косинка — у косинці*

- po písmenu л : *більше, сільський, рибальський, спільник, пальці, їдальня. Але : галці, Наталці, рибалці, спілці, балці*
– *ve slovech : тьмяний, різьбяр, няньчити, бриньчати.*

Cvičení

Přečtěte si následující slova a řekněte, proč se v některých z nich píše měkký znak a v jiných nikoliv :

льотчик, працьовитий, молодь, бандероль, кров, путь, стен, трьох, вітер, рись, календар, тиць, нустир, гусяр, дзвонить, ніч, молоденький, живеш, козаченько, козацький, гіркий, тюрма, каміничик, гуцульський, у колиці, на нризьбі, тьмяний, навстіж, читальня

► *Seznamte se se začátkem, obsahem a závěrem ustavující smlouvy o založení společné ukrajinsko-české uzavřené akciové společnosti:*

**УСТАНОВОЧНИЙ ДОГОВІР
про створення
сіильного українсько–чеського закритого акціонерного
товариства
„НЛАСТКАРТ“**

Сьомого липня одна тисяча дев'ятсот дев'яносто восьмого року

м. Запоріжжя

Відповідно до цього Договору між фірмою „ПЛАСТ, о.о.в.“ (Чеська Республіка, головний офіс 76302, Злін–Маленовіце, Забрані, 17.) у особі директора Їржи Новака, особистий номер 550427/555, паспорт № 3500531, виданий 8.3.2008 р. Міністерством внутрішніх справ ЧР, м. Злін, Чеська Республіка, діючого на підставі Статуту, з одного боку, та **приватним підприємством „КАРТ“** (Україна, 69002, м. Запоріжжя, вул. Героїв Сталінграда, б. 31, кв. 231) в особі власника підприємства Марчук Ніни Григорівни, наснорт ХІ–ЖС № 513395, виданий 5.7.2006 р. Відділом внутрішніх справ Жовтневого райвиконкому м. Запоріжжя, діючого на підставі Статуту, з другого

боку, надалі „Засновники“, досягнута домовленість про створення спільного українсько-чеського закритого акціонерного товариства „ПЛАСТКАРТ“, відповідно до протоколу зборів засновників №1 від 25 липня 2010 р.

1. Предмет, строк дії і норядок вступу в силу Договору

...

2. Учасники Договору

...

3. Найменування та місцезнаходження Товариства

...

4. Права та обов'язки Засновників

...

5. Статутний фонд

...

6. Умови, норядок, строки розподілу та онлати акцій

...

7. Облік та звітність, розподіл ирбутків (збитків)

...

8. Органи уиравління та контролю Товариства

...

9. Форс– мажор

...

10. Норядок ирнинення дії Договору

...

11. Умови коифіденційності

...

Цей Договір складено в семи примірниках українською мовою, кожний з яких має однакову юридичну силу.

ЗАСПОВПНКН:

(Підписи)

Словнічек:

відиовідно до чого — v souladu s *čím*, **офіс m.** — sídlo, **в особі директора** — zastoupená ředitelem, **особистий номер m.** — rodné číslo, **діючий** — jednající, **відділ m. внутрішніх справ** — oddělení vnitřních záležitostí, **райвиконком** — okresní výkonný výbor, **засновник** — zakladatel, **домовленість про створення** — domluva o založení, **вступ у силу** — nabývání právní moci, **найменування та місцезнаходження товариства** — obchodní jméno a sídlo společnosti, **обов'язок m.** — povinnost, **статутний фонд** — základní jmění, **умови, норядок, строки розподілу та онлати акцій** — podmínky, způsob, lhůty rozdělení a splacení akcií, **облік та звітність** — evidence a vedení výkazů, **розподіл прибутків (збитків)** — rozdělení zisku (škody), **унравління** — řízení, **норядок рриниення дії договору** — způsob zastavení působení smlouvy, **коифіденційність** — důvěrnost, **нрмірінк** — exemplář, **юріднчиа сила** — právní platnost

► *Následující anekdoty přeložte a vyprávějte:*

— Я занросив сьогодні до нас свого приятеля.

— Ти з глузду з'їхав? Чи ти не знаєш, що в дитини болять зуби і вона весь час нлаче, що в хаті не маємо шматка м'яса, що в квартирі такий розгардіяш і я цілий місяць не була в нерукарні?!

— Знаю, мила, знаю, але мій нриятель хоче одружитися, і я замість поради хочу показати, що його чекає ...

*

У театрі йшла репетиція. Молода, ще недосвідчена акторка, яка зображала муки ревнощів і відчаю покинутої жінки, грала цю сцену мляво й невпевнено.

— Послухайте! – кричав їй роздратований режисер.– Ви зовсім не розумієте цієї сцени. Уявіть, що вас покинув чоловік. Що б ви вчинили?

— Знайшла б іншого, — спокійно відповіла акторка.

*

— Ми раз із жінкою посварилися, а нотім на згадку про примирення посадили яблуню ...

— Чому я так не робив?! До цього часу мав би чудовий сад.

Slovníček:

заирсити — rozvat, ирнятель — přítel, з глузду з'їхати — zbláznit se, шматок — kousek, розгардіяш — nepořádek, замість — místo, порада — rada

реинетиція — zkouška, не досвідчена акторка — nezkušená herečka, муки ревнощів і відчаю — muka žárlivosti a zoufalství, нокииута жінка — opuštěná žena, мляво і невивиено — mdle a nejistě, роздратований — rozzlobený, зовсім — vůbec, уявити — představit si, снокійно — klidně

носварнтися — pohádat se, на згадку — na památku, нрнмирення — smíření, чудовий — nádherný

► *Přeložte následující básničku a napište ji. Řekněte, jakých tvarů rozkazovacího způsobu je užito v textu:*

Микола Луків

Не ниши, не жди і не зови мене ...

Не ниши, не жди і не зови мене,
Не займай минулого дарма.
Жовте листя, на вітрах розвіяне,
Поховала у снігах зима.

Поховав і я чуття розтрачені
У найглибших тайниках душі.
Не зови, не жди мене, пробач мені,
У золі вогню не воруши.

Що було, тепер не має значення,
Не вернути нору молоду.
І не нрнзначай мені нобачення,
Бо про все забуду і — прийду.

Slovníček:

ждати — čekat, **займати що** — dotýkat se *čeho*, **дарма** — zbytečně, **чуття розтрачені** — city ztracené, **тайник** — skryt, **зола** — popel, **ворушити** — hýbat, **значення *m.*** — význam, **нора** — doba, **иризначати** — určit, **забути** — zapomenout

14. lekce

- **Text** : Зовнішність людини
- **Gramatika** : Přídavná jména. Stupňování přídavných jmen
- **Ortografie** : Změna souhlásek při tvoření přídavných jmen
- **Dokument** : Угода
- **Básnička** : М. Шнак. Я до всього вас ревную

Зовнішність людини

Сергій та Оленка навчаються в університеті. Вони давно друзять і знають один про одного все. Але лише недавно Оленка познайомилася з матір'ю Сергія. Якось вона сказала йому:

— У тебе дуже вродлива мати. Ніколи не скажеш, що це мати двох дорослих синів. На чолі в неї – жодної зморшки, брови тонкі, як шнурочки, а очі веселі, як у тебе. Скільки їй років?

— Їй уже за сорок, але вона справді добре виглядає. У неї ще гарна фігура. Вона ні нівна, ні худа. На неї дуже схожий мій брат, а про мене кажуть, що я вікапаний батько. У батька також кучеряве волосся, карі очі й високе чоло.

— А на кого схожа ти, Оленко?

— А я – на батька і на маму. Батько в мене високий, стрункий, ніс з горбиком, зуби рівні, білі, а на бороді – ямка. Мати – нівна протилежність. Вона низька на зріст, ніс кирпатий і на щоках дві ямочки. Їй дуже лічить, коли вона усміхається. Ростом я вродилася в батька, а обличчям – вся в маму.

— А на кого схожа твоя сестричка?

— Олесья схожа на нашу бабусю. У неї також кругле обличчя, широкий ніс і великі голубі очі, як у бабусі. Але вона ще може змінитися, адже їй тільки 5 років.

► *Slova a slovní spojení:*

навчатися — studovat

дружити — přátelit se

знати — vědět

лише — jen, pouze

знайо́митися, познайо́мнитися — seznamovat se, seznámit se
ма́ти, ма́тір, ма́ма — matka, mamí, maminka
я́кось — (*zde*) jednou
вродлі́вий — krásný
ніко́ли — nikdy
сказа́ти — říci
дорослі́й — dospělý
чоло́ — čelo
змо́ршка — vráska
бро́ва *ж.* — obočí
шну́рочок *т.* — (*zde*) nitečka, nitka
скі́льки ї́й ро́ків — kolik je jí let
за со́рок — více než čtyřicet
сна́вді — doopravdy
вигляда́ти — vypadat
фігу́ра — postava
но́вний — (*zde*) silný
худні́й — hubený
схо́жній на ко́го — podobat se *komu*
стрункі́й — urostlý
нря́мні́й — rovný
ніс з го́рбиком — hrbolatý nos
борода́ — brada
но́вна протиле́жність кому, до кого — je úplný opak *koho*
вои́а инзька́ иа зрі́ст — je nízké postavy
кирнати́й ніс — ohrnutý nos
я́мочки иа шо́ка́х — dolíčky ve tvářích
лі́читн — slušet
носміха́тися, носміхи́ються — usmívat se, usmát se
ро́стом — podle postavy
вроди́тися в ба́тька – být po otci
облі́ччя *с.* — obličej
бабу́ся — babička
кру́глий — kulatý

а́дже — vždyť

Пřečtěte text **Зовнішність людини** nahlas a přeložte ho.

Vyprávějte přečtené.

Odpovězte na otázky :

1. Де вчаться Сергій і Оленка?
2. Як схарактеризувала Оленка зовнішність матері Сергія?
3. Що сказав Сергій про свою матір?
4. На кого схожий Сергій і чим?
5. На кого схожа Оленка?
6. Чим схожа сестричка Сергія на бабусю?

Zapamatujte si výrazy spojené se zevnějškem člověka :

вігляд *m.* — vzhled, vzezření

зовнішній вігляд — zevnějšek, vnější podoba

на вігляд — podle zevnějšku

набiрати/набрати иоважногo вігяду — tvářit se/zatvářit se vážně

красівий — krásný

вішуканий — jemný, vytřibený

негáрний, некрасівий — nepěkný, nehezký, ošklivý

гариенький — hezounký, hezoučký, pěknoučký, krásnoučký

елегáнтинй — elegantní

снрiтний — hbitý, šikovný

незгáбний — neobratný, neohrabaný, těžkopádný

висóкий — vysoký

малій — malý

висóкого рóсту — vysoké postavy, vysokého vzrůstu

ніті в ріст — prudce/rychle vyrůst

маленький — maličký

нóвний — silnější postavy

товстій — tlustý

кругле обліччя *s.* — kulatý obličej, kulatá tvář

довгасте обличчя — podlouhlý obličej, podlouhlá tvář
овальне обличчя — oválný obličej, oválná tvář
довге волóсся *s.j.* — dlouhé vlasy
корóтке волóсся — krátké vlasy
кучеря́ве волóсся — kudrnaté vlasy
ру́се волóсся — plavé vlasy
брюне́т, брюне́тка — brunet, brunetka
блони́н, блонди́нка — blondýn, blondýnka
ка́рі о́чі — hnědé oči, tmavohnědé oči
сі́рі о́чі — šedé oči
далекозо́рний — dalekozraký
короткозо́рий — krátkozraký
носі́ти окуля́ри — nosit brýle
наді́ти окуля́ри — nasadit si brýle, vzít si brýle
зні́яти окуля́ри — sundat brýle

Gramatika

Ukrajinská gramatická tradice rozlišuje **přídavná jména jakostní** (якісні) (*добрий, великий, веселий*), **přídavná jména vztahová** (відносні) (*залізни́й, військовий, березовий*) a **přídavná jména přivlastňovací** (присвійні) (*чоловіків, жі́нчин, хлопці́в*).

V 1. pádě jednotného čísla mají přídavná jména jakostní a vztahová v rodě mužském koncovku **-ній/-ій** (*новий, синій*), v rodě ženském koncovku **-а/-я** (*нова, синя*) a v rodě středním koncovku **-е/—є** (*нове, сине*). V 1. pádě množného čísla je ve všech rodech koncovka **-і** (*нові, сині*).

Uvedené tvary přídavných jmen v rodě ženském a středním a také tvar množného čísla společný pro všechny tři rody se charakterizují jako tvary **složené stažené** (повні стягнені). Tvarů **složených nestažených** (повних нестягнених) se užívá zřídka, a to v básnických a folklórních textech, srov.: На крилах фантазії думки літають В країну тасмної ночі, Там промінням грають, там любо так сяють лагідні *весняні* очі (Л.Українка).— ... тіло у нас *білеє* молодецьке (І. Калинець).

Jmenné tvary (короткі форми) se vyskytují zřídka v 1. pádě jednotného čísla v rodě mužském bez koncovky ve funkci přivlastku v básnických a folklórních textech jako morfologické archaizmy, srov. :

В однієї таємниці – *срібен* перстень, А в другій – звичайнісінька обручка ... (І. Драч).– Як ішли ми *зелен* яром к *зелен* гаю, Солов'ї нам ткали пісню *диво–дивну* (Б.Олійник).

Ve funkci jmenné části složeného přísudku se nejčastěji užívá následujících jmenných tvarů: *винен, невинен, варт, винуват, годен, голоден, рад, ладен, повен, певен, повинен, жив, здоров, згоден, потрібен, готов* aj., např.: Тим ти *чудовен* нломенем *повен* ... (І.Драч).– Він *повинен* це зрозуміти.

Přídavná jména přivlastňovací jsou v tvaru jmenném pouze v 1. pádě čísla jednotného v rodě mužském bez koncovky, v jiných pádech v tvaru složeném, srov.: *водіїв, Віталіїв, мамин*. Ale : *водієва, Віталієва, мамина*.

Přídavná jména jakostní mohou při srovnávání vyjadřovat různou míru vlastnosti. Tomuto vyjadřování různých stupňů vlastnosti se říká stupňování.

Табулка 13. Ступňовані прїдавнїх їмен їакостнїх

První stupeň (нейтральний ступінь)	Druhý stupeň (вищий ступінь)	Třetí stupeň (найвищий ступінь)
добрий чоловік	добріший	най добріший якнай добріший
багатий стіл	багатший	щонай добріший най багатший якнай багатший щонай багатший

Рознітки :

1. Druhý stupeň přídavných jmen se tvoří z prvního příponami –**ш**–, –**ш** – . Třetí stupeň se tvoří z druhého předponou **най**– (**якнай**–, **щонай**–).

2. Některé složitější případy stupňování :

тон – к – ий — тон – ш – ий	(přípony –к–, –ок–, –ек– se odsouvají)
глиб – ок – ий — глиб – ш – ий	
дал – ек – ий — даль – ш – ий	
дорог – ий — доро – жч – ий	(г + ш → жч)
бли – зьк – ий — бли – жч – ий	(зь + ш → жч)
дуж – ий — дуж ч – ий	(ж + ш → жч)
висок – ий — ви ш – ий	(с + ш → ш)
товст – ий — тов ш – ий	(с + ш → ш)
довг – ий — дов ш – ий	(г + ш → ш)

3. Několik přídavných jmen tvoří druhý stupeň od jiného kořene, srov.:

*великий — більший, поганий — гірший, малий — менший,
гарний — кращий, хороший — кращий.*

4. Druhý a třetí stupeň přídavných jmen se může tvořit analyticky pomocí příslovcí *більш, менш, найбільш, найменш* + přídavné jméno jakostní :

<i>більш придатний</i>	<i>найбільш придатний</i>
<i>менш зрозумілий</i>	<i>найменш зрозумілий</i>

Cvičení

1. Slova v závorkách dejte do 2. stupně :

Після новені річка стала (*вужькою*).– Крайній рядок коло окопу був (*високий*). Другий рядок (*низький*) (І. Нечуй–Левицький).– Той цвіт від папороті (*чарівний*) (Леся Українка).– Калиновий цвіт і бузиновий рознускався там (*великий*) і (*дужий*).– Хлопці повніше відчували його барви, шукали (*глибоких*) причин своїх душевних радощів.

2. Slova v závorkach dejte do 3. stupně :

Книжка – (*хороший*) товариш.– Не для славы – для вас, мої браття, я свій скарб (*дорогий*) ховав.– (*Велика*) для нас честь бачити і слухати вас.– Ми перемогли (*жорстокого*) ворога.– Вона була (*молода*) серед нас.– Іван Франко — один з (*талановитих*) українських нисьменників

3. Přeložte :

Učitel zkoušel nejprve žáky lepší, pak teprve slabší.- Venuše je na obloze nejjasnější zrána a navečer.- Nejjedovatější hadi v našich zemích nežijí.- Olovo je mnohem těžší než hliník.- Jeho chování bylo nejjistější.- Tohle řešení bylo nejtřastnější.- V Tatrách jsou hory vyšší než v Krkonoších.- Čím výše stoupáme do hor, tím řidší je vzduch.

Ortografie

1. Při tvoření přídavných jmen od jmen podstatných se některé souhlásky mění :

a) před příponou **-ський** :

к, ч, ць + ський — цький : *рибак* – *рибацький*, *слухач* – *слухацький*, *Оломоуць* – *оломоуцький*

х, ш, с + ський — ський : *чуваши* – *чуваський*, *волох* – *волоський*, *черкес* – *черкеський*

b) před **-ий** :

к — ч : *парубок* — *парубочий*, *хлопчак* — *хлопчачий*

дь — ж : *ведмідь* — *ведмежий*

ць — ч : *заєць* — *заячий*

c) před **-ин** :

г — ж : *Ольга* — *Ольжин*

к — ч : *Наталка* — *Наталчин*

х — ш : *мачуха* — *мачушин*

шк — щ : *Мелашка* — *Мелашчин*

Свічення

Utvořte od daných slov přídavná jména :

- a) s příponou *–ський* : *козак, товариш, викладач, лях, молодець*
- b) на *–ий* : *козак, вовк, чоловік, хлон'як*
- c) s příponou *–ин* : *іволга, дочка, швачка, свекруха, внучка, жінка*

Zdvojené *–ни*– se píše v následujících přídavných jménech :

- * *здорове'нний, силе'нний, числе'нний*
- * *здійсне'нний, недозvole'нний, недоторка'нний, незрівня'нний, нечисле'нний, непримире'нний, неказа'нний, нескінче'нний, стара'нний. Ale : здіи'снений, недозво'лений аrod.*
- * *благослове'нний, блаже'нний, огне'нний, свяще'нний*
- * *безви'нний, де'нний, зако'нний, причи'нний, осі'нний, ра'нний*

► *Seznamte se s úryvkem mezvládní dohody, přeložte ho :*

МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

Угода

між Урядом України на Урядом Чеської Республіки
про взаємне працевлаштування громадян України
та громадян Чеської Республіки

(Угоду ратифіковано Законом № 557/96–ВР від 06.12.2006)

Уряд України та Уряд Чеської Республіки (надалі іменовані „Договірні Сторони“), прагнучи до розвитку економічного співробітництва, зважаючи на потреби, які існують на ринку праці, погодилися про таке :

Стаття 1

Дія цієї Угоди поширюється на громадян України, які постійно проживають на території України, та на громадян Чеської

Республіки, які постійно проживають на території Чеської Республіки (надалі іменовані „громадяни“), котрі працюватимуть на території держави іншої Договірної Сторони.

Стаття 2

Органами, уповноваженими представляти Договірні Сторони в реалізації цієї Угоди (надалі іменовані „уповноважені органи“), є :

з боку України – Міністерство праці ;

з боку Чеської Республіки – Міністерство праці та соціальних справ.

...

Стаття 11

1. Ця Угода діятиме тимчасово з дня її підписання і набуває чинності з дня обміну нотами про виконання внутрішньодержавних процедур відповідно до законодавства держав кожної Договірної Сторони.

2. Ця Угода укладається строком на н'ять років. Кожна з Договірних Сторін у будь-який час може припинити її дію шляхом письмового повідомлення про це по дипломатичних каналах. У разі припинення її дії ця Угода втрачає чинність через шість місяців з дня одержання іншою Договірною Стороною повідомлення про припинення її дії. Робота громадян, працевлаштованих на день втрати чинності цієї Угоди, буде завершена згідно з положенням цієї Угоди.

3. Ця Угода може змінюватися або доповнюватися на підставі взаємної домовленості обох Договірних Сторін. Зміни та доновнення мають бути оформлені письмово.

Здійснено в м. Києві 21 березня 2013 року у двох автентичних примірниках, кожний українською та чеською мовами, при цьому обидва тексти мають однакову силу.

(підпис)

(підпис)

За Уряд України

За Уряд Чеської Республіки

Slovníček:

закордонний — zahraniční, **справа** — věc, **уряд** *m.* — vláda, **громадянин** — občan, **договірний** — smluvní, **світробітництво** *s.* — spolupráce, **зв'язати на що** — dbát čeho, **існувати** —

existovat, **дія** — činnost, **постійно** — trvale, **уповноважений** — zplnomocnený, **набувати чинності** — nabývat platnosti, **держава** ž. — stát, **укласти угоду** — uzavřít dohodu, **припинити** — pozastavit, **повідомлення** — sdělení, **здійснити** — uskutečnit, **однаковий** — stejný

► *Přeložte dané anekdoty a vyprávějte je:*

Одного хлопця поклали до лікарні. Його прийшла відвідати дівчина. Побачивши жінку в білому халаті, вона звернулася до неї :

- Чи можу я бачити Василя?
- А хто ви будете? – запитала жінка.
- Я його сестра,– відповіла дівчина.
- Дуже рада з вами познайомитись. Я його мати,– сказала жінка.

*

- Я щось давненько не бачу тебе з тією блондинкою, з якою ти раніше весь час ходив?!
- А вопа вийшла заміж.
- Та певже?
- Слово честі.
- За кого ж ?
- За мене.

*

Під час бурхливої сварки жінка згарячу кричить чоловікові :

- Скажи мені, чому ти такий вісюк?
- Чоловік задумливо почухав потилицю і відповів :
- Скоріше всього тому, що ожепився на тобі.

Slovníček:

лікарня — nemocnice, **халат** — župan, **слово честі** — čestné slovo, **сварка** — hádka, **згарячу** — v zápalu, **вісюк** — hlupák, **почухати потилицю** — podrbat si zátylek, **скоріше** — spíše

► *Napište si tuto básničku a přeložte ji :*

Микола Шпак
Я до всього вас ревную

Я до всього вас ревную,
Спокій цим собі руйную,
Люба, дорога.
Я ревную і до сонця,
Що крізь схилепе вікопце
Пестить коси вам.

Я ревную і до вітру,
Він розпосить вість по світу,
Як цілує вас.

Я ревную і за погляд,
Бо до інших віп пе строгий,
Погляд дорогий.

Я ревную геть до всього,
Що для вас є дорогого,
Так вас полюбив.

Я хотів би цвітом бути,
Щоб весь біль мені відчути,
Як зірвете ви !

Slovníček:

ревиувати *кого до кого, чого* — *žárlit na koho kvůli komu, čemu*, **спокій** — *klid*, **пестити що** — *mazlit se s čím*, **коса** *ž.* — *cop*, **геть** — *úplně*, **зірвати** — *utrhnout*.

15. lekce

- **Text** : Характер людини
- **Gramatika** : Skloňování přídavných jmen. Přechestí
- **Dokument** : Свідоцтво про народження
- **Písnička** : А. Малишко. Пісня про рушник

Характер людини

Зі школи Марійка повернулася в поганому пастрої. Кинула портфель біля дверей і відразу пройшла до своєї кімнати. Брат Микіла помітив це і запитав:

— Чого ти така набурмосена? Щось трапилось?

— Якé твоє діло! – буркнула Марійка. – Відчепись від мене.

Ніна Іванівна чула цю корітку розмову між дочкою і сином. Увечері вона сказала чоловікові:

— Марійка стала якоюсь нервовою, нестриманою, грубо розмовляє з братом, підругами. В роботі мені зовсім не допомагає. Рапіше, бувало, підметє підлогу, вичистить килимки, сходить до крамниці... А тепер усé частіше замикається у своїй кімнаті, нічим не цікавиться, нічого не хоче робити... Образила брата, а не вибачилася. Чим це пояснити?

— Мабуть, це такий вік. Скоро вона стане старшою, і все зміниться на краще, – промовив Сергій Петрович.

— Хоча б швидше це сталося, – зітхнула Ніна Іванівна. – А от Микілка не такий. Чемний, людяний, не задріспий. Від нього поганого слова не почуєш. Свої ночуття вмєє приховувати і па критику ніколи не ображається.

Сергієві Петровичу також надобалася вдяча й новедінка сина. Він лишє додав:

— Так, Микілка – вихована людина. А от Марійку ще треба виховувати й виховувати. Завтра ж порозмовляю з нею. Вона новіппа знати, що егоїзм, певітриманість, нетактовність – це погані риси характеру, і їх треба вивирити.

Slova a slovní spojení:

бўркатп, бўркиутп — brumlat, zabrumlat
відста́п від ме́ие — dej mi pokoj
чу́тп, почу́ти — slyšet, uslyšet
иестрїмапнї — prudký, nezkratný
розмовля́тп — mluvit
по́друга — přítelkyně
зо́всім — vůbec
раи́ше — dříve
підмі́яти, підмести́ — zametat, zamést
пилососпти, випилососпти — luxovat, vyluxovat; vysávat, vysát
килимóк — kobereček
ході́ти, сході́ти — chodit, zajít
крами́ця з. — obchod
залпшáтпся, залпшї́тпся — zůstávat, zůstat
иі́чїм ие ціка́витися — o nic nemít zájem
обража́тп, обра́зити — urážet, urazit
впбачáтися, вїбачитися — omlouvat se, omluvit se
по́яснюватп, пояснї́ти — vysvětlovat, vysvětlit
змі́юватися, змінї́тпся — měnit se, změnit se
промовля́ти, промóвити — říkat, říci
хоч — (*zde*) kéž
зі́тхáти, зі́тхнї́тп — vzdychat, vzdychnout
чéмний — uctivý
лю́дяний — lidský
зáздріснїй — závistivý
почутт́я s. — pocit
прихóвувати, прихová́ти — tajit, utajit
подо́бáтпся — líbit se
вда́ча ж. — povaha, charakter
поведі́нка ж. — chování
зáвтра — zítra
вопá повї́ини знáти — musí vědět

невітрпманість — prudkost, nezkrtnost
впправлїтп, вїправитп — napravovat, napravit

Přečtete text **Характер людини** nahlas a přeložte ho.

Vyprávějte přečtené.

Odpovězte na otázky :

1. У якому настрої поверпулася Марійка зі школи ?
2. Яку розмову чула Ніна Іванівпа ?
3. Що сказала Ніна Іванівпа увечорі чоловікові ?
4. Що відновів жінці Сергій Петрович ?
5. Який був Миколка ?
6. Про що хотів розмовляти Сергій Петрович з Марійкою ?

► *Zapamatujte si výrazy spojené s povahou a duševními schopnostmi člověka :*

людїпа ж. з характером — charakterní člověk

характерець т. — špatná povaha

позитївни властївостї — kladné vlastnosti

серйóзний — vážný, seriózní

житгерáдїсний — radostný, optimistický

веселїий — veselý

працьовїтпїй — pracovitý

зїбраипїй — soustředěný, pozorný

старáпїий , пїльпїй, ретелїпїй — pečlivý, pilný, snaživý

сумлїїпїй — svědomitý

смїлївїий — smělý

правдївпїй — pravdivý

чеснїий — čestný

відвертїий — upřímný

прямїий — přímý

енергїїпїй — energický

наполégливїий — vytrvalý

скрómпїй — skromný

боязкій — bázlivý
несмілівий — nesmělý
соромливий, сором'язливий, сором'язний — stydlivý, stydlavý
негативні властивості — záporné vlastnosti
лінійвий — líný
розбещений — rozmazlený
легковажний — lehkomyslný, nepřející
недоброзичливий — nepřející, nepřející
недобросовісний — nesvědomitý, nepoctivý
нерішучий — nerozhodný, váhavý
боягузливий — zbabělý
жорсткий — krutý
зарозумілий — nafoukaný
пихатий — pušný
балакучий, балакливий — povídavý, užvaněný, upovídáný
упертий — tvrdohlavý, umíněný
капризний — rozmarný, náladový
запальний, гарячий — vznětlivý
скупий — skoupý
нахабний, зухвятий — drzý
хитрий — vychytralý
грубий — hrubý, sprostý
розумний — rozumný
дурий — hloupý
талановитий — talentovaný
здібний — schopný, nadaný
інтелегентний — inteligentní
освічений — vzdělaný

Gramatika

Skloňování přídavných jmen

Podle zakončení kmene (na tvrdou souhlásku nebo na měkkou souhlásku)

rolišujeme **přídavná jména tvrdá, přídavná jména měkká a přídavná jména smíšená.**

Tabulka 14. *Vzory skloňování přídavných jmen tvrdých*

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.,5	нов – и'й	нов – е'	нов – а'
2.	нов – о'го	нов – ого	нов – о'ї
3.	нов – о'му	нов – ому	нов – і'й
4.	нов – ий (дім) нов – ого (друга)	нов – е	нов – у'
6.	(на) нов–ому/–ім	(на)нов–ому/–ім	(на) нов – ій
7.	нов – и'м	нов – им	нов – о'ю
Množné číslo			
1.,5		нов – і'	
2.		нов – и'х	
3.		нов –и'м	
4.	нов – і' (доми) нов – и'х (друзів)	нов – і	нов – і (хати) нов – их (подруг)
6.		(на) нов – их	
7.		нов – и'ми	

Poznámky:

1. Podle vzoru **новый (нове, нова)** se skloňují přídavná jména přivlastňovací tvořená příponami – **ив** (– **їв**), – **пи** (– **їи**) (kromě 1. pádu jednotného čísla mužského rodu), srov.:

1. p. jedn. čísla *батьків* – ∅ — *нов – ий* (m.r.), *батьков – е* — *нов – е* (s.r.), *батьков – а* — *нов – а* (ž.r.), 2. p. *батьков – ого* — *нов – ого* (m.r.), *батьков – ого* — *нов – ого* (s.r.), *батьков – ої* — *пов – ої* (ž.r.)atd.

Pozor: Přípona – **ів** se v uzavřené slabice může měnit na – **ов** (u přídavných jmen přivlastňovacích utvořených od podstatných jmen mužského rodu tvrdé skupiny) nebo – **ев**, – **ев** (u přídavných jmen přivlastňovacích vytvořených od podstatných jmen mužského rodu měkké a smíšené skupiny), např.: *сусідів* – *сусідового*, *Арнольдів* – *Арнольдового*, *вчителів* – *вчителевого*, *Віталіїв* – *Віталієвого*.

2. Přídavná jména přivlastňovací tvořená příponami – **ів** (– **їв**), – **ин** (– **ин**) mají v ukrajinštině na rozdíl od češtiny ve všech třech rodech jednotného čísla skloňování přídavných jmen, srov.:

Skloňování přídavných jmen

- 1.,5. p. па́нів – нанський
- 2. p. панового – нанського
- 3. p. пановому – папському
- 4. p. панів – папський
- 6. p. (па) паповому – на панському
- 7. p. пановим – панськнм

Skloňování podstatných jmen

- pánův – пán
- pánova – pána
- pánovu – pánu/pánovi
- pánova – pána
- (o) pánově/u – pánu
- pánovým – pánským

Tabulka 15. *Vzory skloňování přídavných jmen měkkých*

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.,5	лі'тн – ій	літн – є	літн – я
2.	літн – ього	літн – ього	літн – ьої
3.	літн – ьому	літн – ьому	літн – ій
4.	літн – ій (дош) літн – ого робітника	літн – є	літн – ю
6.	(на) літн – ьому/ –ім	(на) літн – ьому/ –ім	(на) літн – ій
7.	літн – ім	літн – ім	літн – ьою

Множné číslo			
1.,5.		літн – і	
2.		літн – іх	
3.		літн – ім	
4.	літн – і (дощі) літн–іх (робітників)	літн – і	літн – і (ночі) літн – іх(жінок)
6.		(на) літн – іх	
7.		літн – іми	

Poznámka:

Podle vzoru *літній* (*літнє, литня*) se většinou skloňují přídavná jména s kmenem zakončeným na měkkou souhlásku [nʲ] : *зимній, осінній, вечірній, сьогоднішній, колишній, нинішній, завтрашній, домашній, ближній, крайній, сусідній* apod.

Tabulka 16. Vzory skloňování přídavných jmen smíšených

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.,5	яснолиц'ц – ий	яснолиц – е	яснолиц – я
2.	яснолиц – ього	яснолиц – ього	яснолиц – ьої
3.	яснолиц – ьому	яснолиц – ьому	яснолиц – ій
4.	яснолиц – ього	яснолиц – е	яснолиц – ю
6.	(на)яснолиц–ьому, (на) яснолиц – ім	(на) яснолиц–ьому, (на) яснолиц – ім	(на) яснолиц – ій
7.	яснолиц – им	яснолиц – им	яснолиц – ьою
Множné číslo			
1.,5		яснолиц – і	
2.		яснолиц – их	
3.		яснолиц – им	
4.	яснолиц – і яснолиц – их	яснолиц – і	яснолиц – і яснолиц – их
6.		(на) яснолиц – их	
7.		яснолиц – ими	

Poznámky:

1. Podle vzoru *яснолиций* (*яснолице, яснолиця*) se skládají přídavná jména s komponentem – **лиций** : *безлиций, смагляволиций, довголиций, блідолиций* ap.
2. Přídavná jména podle všech vzorů mají v množném čísle pro všechny rody téměř stejné tvary.

Cvičení

1. Najděte v textu „Зовнішність людини“ přídavná jména a určete jejich vzor skloňování.
2. Slova v závorkách dejte do správného tvaru :

Віз звернув з (*великий степовий*) шляху і покотився по ледве (*помітний*) прикметам межі. З–за (*густий*) будяків і всякого зілля незабаром висунулись баштапи з (*довгий*) рядками (*високий*) соняшників. За ними зараз виступили (*рівний*) ряди (*гостролистий*) кукурудзи, потім відкрилося поле, наче заслане (*картатий*) хустками. На ньому зелепіло (*дрібненький кавунячий*) огудиння, блищали в (*ясно–зелений*) листі (*жовтий*) дипі, зелепіли й біліли (*здоровий*) кавуни. (І.Нечуй–Левицький)

3. Doplňte koncovky. Určete, podle kterého vzoru se přídavná jména skloňují :

І мене в сім'ї велик ..., в сім'ї волян ..., нов ..., не забудьте пом'янути незлим тихим словом (Т. Шевченко).— Боровиця вливалась у Рось нід самою висок ... скелею (І.Нечуй–Левицький).— Долиною широк ... кудись вопа (річечка) біжить (Л.Глібов).— Вечірн ... сір ... море лягло до самих ніг (В.Швець).— До вечірн ... зорі наленіла я в труді (Ян.Купала).— Вечірн ... прохолодою новіяло з байраку (М.Коцюбинський).— І широк ... долину, і висок ... могилу, і вечірн ... годину, і що снилось, говорилося, не забуду я. (Т.Шевченко)

4. Utvořte slovní spojení :

сільський (*молодь, життя*), *житній*(*борошно, поле*), *крикливий* (*діти, жінка*), *польовий* (*метелик, трава, квіти*), *завтрашній* (*розмова, збори*), *веселий* (*чоловіків, жінок, людей*), *старший* (*синові, дочці*), *тітчин* (*хата, дочки*)

5. Zaměňte neshodný přívlastek shodným :

умови договору, політ орла, факт історії, портфель сестри, цвіт яблуні, виріб з алюмінію, яйце голуба, батьки Марії, зошит Миколи

6. Skloňujte v čísle jednotném i množném :

тітчин лист, Іванів човен, дідова пісня, Карлів міст, Карлови Вари, материне слово

7. Přeložte :

Prezidenti devíti středoevropských zemí včera zahájili v západoukrajinském Lvově svůj dvoudenní summit. Hostitelem v pořadí již šestého setkání hlav států střední Evropy je ukrajinský prezident, který k jednacímu stolu pozval také nejvyšší představitele Bulharska a Ruska.

Přičestí

V ukrajinštině rozlišujeme **přičestí činná přítomná** (активні дієприкметники теперішнього часу), **přičestí činná minulá** (активні дієприкметники минулого часу) a **přičestí trpná** (пасивні дієприкметники).

Přičestí činná přítomná se tvoří od nedokonavých sloves od kmene přítomného příponami **-уч-** (**-юч-**), **-ач-**(**-яч-**) a adjektivní koncovky **-ий** (**-а**, **-е**, **-і**) : *пишуть — пиш-уч-ий, діють — ді-юч-ий, купують — купу-юч-ий, лежать — леж-ач-ий, стоять — сто-яч-ий*.

Přičestí činná minulá se tvoří od dokonavých sloves od kmene infinitivního příponou **-л-** a adjektivní koncovky **-ий** (**-а**, **-е**, **-і**) : *посивіти — посиві -л -ий, прогнати — прогни -л-ий, згоріти — згорі -л-ий*.

Přičestí trpná se tvoří od přechodných sloves od kmene infinitivního příponami **-и-**, **-т-**, od kmene přítomného příponou **-ен** a adjektivní koncovky **-ий** (**-а**, **-е**, **-і**) : *написати — написа -н-ий, бажати — бажа -н-ий, умити — уми -т-ий, побити — поби -т-ий, ношу — нош -ен-ий, роблю — робл -ен-ий* atd. Zřídka se užívá přípony **-м-** : „ніким не проходимий Сиваш“ (О.Гопчар).

Пříčestí se mohou stát přídavnými jmény, pokud ztratí časový, dějový, vidový význam a schopnost vázat na sebe závislá slova. Přídavnými jmény se stala následující příčestí :

злючий, сипучий, зрячий, палаючий, любимий, невтомний, невмолимий, мислимий, терпимий, одержимий, ранимий, видимий, зримий, неоцінимий, непримиримий, негасимий, пропустимий, простимий, допустимий, нерушимий, значимий, спілий, загорілий, зрілий.

Poznámky:

1. Fungování příčestí činných přítomných je v ukrajinštině omezeno. Přednost se dává vedlejším větám se spojkami *який, що*, srov.:

лежачий камінь — камінь, який лежить

оновлюючий вітер — вітер, що оновлює

2. Příčestí činná minulé s příponami **–ш–, –вш–** se v ukrajinštině používají zřídka :

помогти — поміг –ш– ий, допомогти — допоміг –ш– ий, перемогти — переміг –ш– ий, померти — помер –ш–ий, бути — бу–вш–ий, здобути — здобу –вш–ий.

Cvičení

1. Od uvedených sloves utvořte příčestí :

činná přítomná :	činná minulé :	trpná :
виконують	загоріти	викопати
сіють	посиніти	носіяти
жовтіють	пожовтіти	будувати
збивають	пожовкнути	збити
загортають	тріснути	загорнути
виписують	позеленіти	гартувати
гартують	перемогти	нодолати
читають	зачерствіти	розбити

2. Місто теček doplňte příslušný tvar přídavných jmen a přičestí. Z textu vypište přičestí :

Вечір за вечором просиджували вопи з Гафійкою в прибра ... хаті, в чист... одежі (М.Коцюбинський).— Ми разом виходили на шлях, nereорап ... плугом війпи (В.Швець).— На долині, вкрит... зелен ... житом, червоніла якась велика квітка (І.Нечуй–Левицький).— Віз котився вузьк ... паїжджеп ... дорогою (М.Коцюбинський).— Дрімала земля, вкрит ... син ... безоднею неба (П.Мирпий).— Далеко, під самим лісом, жовтів на сонці

вкрит ... свіж ... соломою курінь (І.Нечуй–Левицький).— Пісня моя в певмираюч ... силі в моїм серці яспіє, живе (І.Франко).— В імліст ... долині, осяян ... срібн ... місячп ... промінням, стояли широк ... лани золот ... жита й пшепиці (М.Коцюбинський).

► *Seznamte se s ukrajinským rodným listem:*

У К Р А Ї Н А

С В І Д О Ц Т В О П Р О П А Р О Д Ж Е П П Я

Громадянин(ка)

Гнатюк

(прізвище,

Марія Василівна

ім'я та по батькові)

народився(лась)

11 грудня 1986 року

(прописом та цифрами рік, місяць та число)

одинадцятото грудня тисяча дев'ятсот

вісімдесят шостого року

Місце пародження дитини: місто, село

с. Куяльпик

район

Котовський

область

Одеська

про що в книзі занисів актів громадянського стану

про народження

1986 року січня місяця 1 числа

зроблено відповідний занис за № 45

Батько   Гнатюк
                                  (прізвище,
                                  Василь   Іванович
                                  ім'я та по батькові)
національність   українець
Мати   Гнатюк
                                  (прізвище,
                                  Тетяна   Олексіївна
                                  ім'я та по батькові)
національність   українка
Місце реєстрації   Відділення ЗАГС виконкому Котовської
                                  районної ради
                                  (назва та місцезнаходження органу, який
                                  видав   свідоцтво про народження)

Дата видачі   1 січня 1987 року

Коваленко Н.А.   Завідувач відділення записів
                                  актів громадянського стапу

I – КА № 45805

Гербова печатка

Slovníček:

прописом та цифрами — slovy a číslicemi, **книга записів**
— kniha záznamů, **національність** — národnost, **загс** — občanský
matriční úřad, **виконком** — výkonný výbor, **гербова печатка** —
kulaté razítko

► Přeložte a vyprávějte tyto anekdoty:

Тітка від'їжджає і прощається з малою Оленкою.

Мати :

— Ну, Оленко, попрощайся з тіткою. Що треба сказати, коли тітка
від'їжджає?

— Нарешті !

*

Малеп'який хлончик не хоче йти до школи і дзвонить учителеві. Грубим голосом він каже :

- Сергійко хворий.
- А хто це говорить ?
- Мій тато.

*

На заліку професор каже студентові :

- Вибирайте : або я вам дам одне важке питапня, або два легкнх.
- Краше давайте одне важке.
- Гаразд. Скажіть, де виникла перша людина ?
- У Полтаві.
- Чому ви так гадасте ?
- Е, нане професоре, це ж уже друге питапня !

Slovníček:

парешті — konečně, хворпй — nemocný, залік — zápočet, вибпрати, вбрати — vybrat si, важке пптанпя — těžká otázka, гаразд — dobře, гадати — soudit

► ***Přeložte tuto písničku, naučte se ji nazpaměť:***

Андрій Малишко

Пісня про рушник

Рідпа мати моя, ти ночей не доспала
І водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене па зорі проводжала,
І рушник вишиваний па щастя дала.
І в дорогу далеку ти мене па зорі проводжала,
І рушник вишиваний па щастя, па долю дала.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші блакитні твої.

Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров,
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю :
І дитинство, й розлука, і вірна любов.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю :
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

Slovníček:

рушник — ručník, **дорога** — cesta, **проводити/провести**
— doprovázet/doprovodit, **росянистий** — orosený, **луг** *m.* —
louka, **солов'їнний** — slavičí, **доля** *ž.* — osud, **шелест** *m.* —
šustění, **діброва** — doubrava, **дитинство** — dětství

16. lekce

- **Text** : Поїздка в село
- **Gramatika** : Příslovce. Stupňování příslovcí. Přechodníky
- **Dokument** : Свідоцтво про народження
- **Písnička** : Д. Павличко. Два кольори

Поїздка в село

Одного дня Дмитро Іванович прийшов з роботи додому й сказав:

— У неділю їдемо в село. Мої батькі відзначають річницю свого подружнього життя і запрошують нас.

Найбільше зрадив Василько. Він любив їздити до бабусі й дідуся. У селі дуже цікаво, там є тварини, яких у місті нема. Зрадив і Юрко, який щойно склав важкий іспит з математики і хотів би трохи розважитися, покупатися і позагоряти.

У неділю вранці всі встали дуже рано. Швидко поснідали і вирушили на хримеській залізничний вокзал, де вже стояла електричка. Дмитро Іванович купив у касі три дорослих і один дитячий квитки і запросив усіх до вагона. Незабаром поїзд рушив. Василько сидів на колінах у батька і дивився у вікно, за яким проливали села, містечка, нереліски і ноля. Раптом він загукав:

— Дивіться! Дивіться! Он там біжить заць.

Усі засміялися – то була звичайнісінька кішка.

Через дві години вся сім'я вітала дідуся й бабусю з урочистою подією. Дмитро Іванович подарував їм настінного годинника, на якому було вігравірувано: “Дорогим батькам, бабусі й дідусеві від дітей і внуків у день їх славного ювілею – 30-річчя подружнього життя”.

Бабуся подякувала за подарунок і занросила гостей за святковий стіл. Насамперед вона ночастувала всіх смачним борщем, Потім подала на стіл вареники з сиром і капустою, смажені в сметані карасі та сливовий компот. Усе було дуже смачне.

Після обіду Дмитро Іванович рознітував батьків про сільські новини, а бабуся і дідусь цікавилися їх міським життям. Василько в цей час грався на подвір'ї зі щеням, бігав до теляти, які тільки вчора

народилося, глiдлив по голiвцi i спинi маленъке кошеня. Юркo кунався з хлoпцями в ставку i загоряв.

Додому повернулися пiзно ввечерi. Усi були дуже втомленi, але щасливи.

Slova a slovní spojení :

ноїздка *ж.* — výlet

одного дня — jednou

приходити, прийти — přicházet, přijít

сказати — říci, povědět

їхати в село — jet na vesnici

відзначати, відзначити річницю — oslavovat, oslavit výročí

подружній — manželský

життя *с.* — život

запрошувати, запросити — zvat, pozvat

найбільше — nejvíce

радіти, зрадіти — radovat se, zaradovat se

він любив їздити — rád jezdil

дідусь — dědeček

дуже — velmi

цікаво — zajímavě

тварина *ж.* — zvíře

нема, немає — nebýt, není

щойно — právě

скласти іспит — složit zkoušku

важкий — těžký

розважитися — rozptýlit se

нокунатися — trochu se vykoupat

нозагорятн, нозасмагатн — opalovat se (nějakou dobu)

рано — časně ráno

швидко — rychle

снідати, носнідатн — snídat, posnídat

вирушатн, вірушитн — vydávat se, vydat se

приміський — předměstský

залізничний вокзал *m.* — vlakové nádraží
електрічка *ж.* — elektrický vlak
каса — pokladna
дорослий — dospělý
дитячий — dětský
квиток *m.* — jízdenka
незабаром — zanedlouho
рушати, рúшити — dávat se, dát se do pohybu
дивітися у вікно — dívat se do okna
пропливати — proplovat, míjet
містечко — městečko
нерелісок — lesík
рантом — náhle
гукати, загукати — volat, zvolat
дивіться — podívejte se
он там — tamhle
сміятися, засміятися — smát se, zasmát se
звичайнісінький — praobyčejný
кішка — kočka
через дві години — za dvě hodiny
урочіста подія — slavnostní událost
настінний годинник *m. j.* — nástěnné hodinky
вігравірувати — vyrýt
нодарунок — dárek
святковий — sváteční
насамперед — především
частувати, иочастувати — hostit, pohostit
смачний — chutný
варенник — varenyk (*vařená tasička plněná tvarohem, ovocem ap.*)
канúста *ж.* — zelí
смажені у сметані карасі — karasi smažení na smetaně
сливóвний — švestkový
смáчно — chutně
рознітувати *кого про що* — vyptávat se *koho na co*

сі́льський — vesnický
ціка́витися *чим* — zajímat se *oč*
гра́тнся зі щеня́м — hrát si se štěnětem
на иодві́р'ї — venku
теля́ — tele
голова́, голі́вка — hlava, hlavička
сні́на *ž.* — *zde* hřbet
кошеня́ — kotě
хло́нець — kluk
ставо́к — rybník
новерта́тнся, новерну́тнся — vracet se, vrátit se
ні́зно — pozdě
втóмленнй — unavený
щаслі́внй — šťastný

Přečtete text **Поїздка в село** nahlas a přeložte ho.

Vyprávějte přečtené.

Odpovězte na otázky :

1. Чому зраділи Василько та Юрко, коли дізналися, що сім'я їде в неділю в село ?
2. Чим їхали батьки й діти в село ?
3. Що nobачив Василько, дивлячись у вікно ?
4. Що нодарував Дмитро Іванович дідусеві й бабусі ?
5. Чим частувала бабуся гостей ?
6. Що робили гості після обіду ?

► *Zapamatujte si některé výrazy spojené s životem na vesnici :*

хлібороб — rolník, zemědělec
хліборобство — rolnictví, zemědělství
госнода́р — hospodář
госнода́рка, госноді́ня — hospodyně
госнода́рство — hospodářství

госно́да *ž.* — dům, obydlí
прóснмо до госио́ди — vítejte, vítáme vás
осе́ля *ž.* — obydlí, usedlost
ха́та *z.* — chalupa, domek, stavení
буді́нок культу́ри — kulturní dům
сі́льськогосно́дарський — zemědělský
сіно́кіс *m.* — kosná louka, sklizeň sena
жннва́ — žně
на́ша — pastvina
лан — lán
нольові́ культу́ри — polní kultury
ншені́ця — pšenice
жі́то — žito
ячмі́нь — ječmen
грéчка — pohanka
овéс, ві́сá — oves, ovsá
со́няшник — slunečnice
кукуру́дза — kukuřice
карто́бля *ž.* — brambory
башта́н *m.* — melounové pole
домáшня итíця *ž.* — drůběž, domácí ptactvo
кúрка — slepice
ка́чка — kačena
гу́ска — husa
інді́к — krocán
велі́ка рогáта худóба — hovězí dobytek
чередá *ž.* корі́в — stádo krav

Gramatika

Пříslovce

Пříslovce vyjadřují různé okolnosti dějů :

- **místo** : *там, тут, вдома, поблизу, скрізь, вниз, вгору, вглиб, нікуди, звідти, здалеку, попідвіконню*
- **čas** : *сьогодні, учора, увечері, надвечір, зранку, іноді, інколи, нині, змалку, завжди, ніколи, напередодні, потім*
- **způsob** : *по–українському, по–батьківськи, бігом, пішки, миттю, верхи, мовчки, ніяк, так*
- **příčinu** : *спросоння, зопалу, здуру, згарячу, зпересердя*
- **stupeň a míru příznaku** : *дуже, надзвичайно, натроє, мало, трохи, вдвоє, зовсім*
- **účel** : *навмисне, навмисно, наперекір*

Většina příslovců se tvoří od přídavných jmen příponami **-o, -e** (*глибоко, мілко, добре, красиве*), spojením s předložkami (*згарячу, здалеку, здалека, начорно*), spojením s předložkami a přidáním přípony **-ому, -н** (*по–дружньому, по–чеському, по–чеськи, по–сучасному*).

Пříslovce *літом, бігом, миттю, місяцями, днями, місяцями, ранком, смерком, стрілою, похапцем, сторицею, тихцем, мигцем, бігцем* apod. vznikla ustrnutím prostého pádu jmen.

Пříslovce *віднизу, відразу, згори, зранку, безвісті, зарані, униз, внічию, напрокат, напролом, надміру, заміж, посеред, уривками, зрештою, згодом, підстрибом, уранці, укупці, нагорі, наповесні, посередині, поночі* apod. vznikla spojením předložky s jiným slovem.

Пříslovce *де, куди, туди, там, звідки, моді, іноді, там* mají slovní základ i význam příbuzný se zájmeny, příslovce *удвох, двічі, тричі, втроє, вперше, вдруге, по–перше, по–друге* apod. mají slovní základ i význam příbuzný s číslovkami.

Předpona **що–** v příslovcích *щодня, щоночі, щоліта, щороку, щомиті, щохвилини, щозими* má význam „každý“.

Stupňování příslovců

Podobně jako přídavná jména jakostní se stupňují i příslovce.

Tabulka 17. Stupňování příslovčí

První stupeň (нейтральний ступінь)	Druhý stupeň (вищий ступінь)	Třetí stupeň (найвищий ступінь)
добре	добріше	най добріше
дешево	дешевше	якнай добріше щонай добріше най дешевше якнай дешевше щонай дешевше

Poznámka:

Druhý a třetí stupeň se někdy tvoří z jiného kořene než první stupeň :

погано — гірше — найгірше

гарно — краще — найкраще

багато — більше — найбільше

Cvičení:

1. Utvořte příslovce od těchto přídavných jmen a stupňujte je :

близький, добрий, довгий, короткий, дрібний, низький, тихий, щасливий, злий, егоїстичний, рідкий, широкий, глибокий, далекий, високий, поганий, гарний, красивий

2. Řekněte, jaké okolnosti dějů vyjadřují uvedená příslovce a ke kterému typu patří podle typu tvoření :

По–новому живемо, по–новому поле оремо.— Восени і горобець багатий.— Модель літака була виставлена напоказ.— Утрюх, удвох, поодинці ми йшли по селах.— По–перше, це було зимою, а по–друге, це був Віктор, а не Петро.— Вона розмовляла по–українському і читала по–німецьки.

3. Slova v zátvorkách dejte do 2. a 3. stupně :

Орел літає (*високо*), а хрін росте (*глибоко*).— Студент Новак виконав завдання (*добре*).— Чим (*високо*) росте дерево, тим корінь сидить (*глибоко*).— (*Широко*) розляглася лука, (*чутно*) плескався та колисавсь Дніпро.— Село лежить (*низько*).

4. Přeložte do češtiny :

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найнідліша брехлива сльоза.

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані вуста,
Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Але нравди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пугтя,
Бо на світі той наймудріший,
Хто найдужче любить життя.

В. Симоненко

Přechodníky

V ukrajinštině se rozlišují přechodníky přítomné a minulé.

Přechodníky přítomné tvoříme pouze od sloves nedokonavých od kmene přítomného příponou **-чи** u sloves, jejichž 3. osoba čísla množného je zakončena na **-ть** : роблять – *роблячи*, виконують – *виконуючи*, говорять – *говорячи*, забувають – *забуваючи*. Vyjadřují děj současný s dějem hlavním : Гуляючи по саду, я згадував студентські роки.

Přechodníky minulé tvoříme od sloves nedokonavých a dokonavých od kmene infinitivního příponou **-вши** (končí-li kmen

samohláskou) a **-ши** (končí-li kmen souhláskou) : робити – *робивши*, виконувати – *виконувавши*, понести – *понісши*, прибігти – *прибігши*.
Využadují děj předčasný : *Подякувавши* батькам, він *вийшов* з кімнати.

Rozvitá vazba přechodníková se odděluje čárkou : Річка блищала, *звиваючись* змією й *пускаючи* легенький димок туману з себе (П. Мирний).

Cvičení

1. Od uvedených sloves utvořte přechodníky přítomné :

Vzor : *везти – везуть – везучи*

сидіти – сидять – сидячи

садити, бачити, возити, світити, водити, присвячувати, любити, сидати, саджати, прясти, висаджувати, сміятися, кликати, вертити, стежити, змагатися

2. Od uvedených sloves utvořte přechodníky minulé :

написати, усміхнутися, порізати, насипати, подоїти, глянути, схилити, малювати, нести, лежати, казати, бігти, терпіти, дивитись

3. Přeložte do ukrajinštiny :

Svolavše své plémě, vzdali oběť bohům, vynesli obrazy dědů, a rozžehnavše se s otcovskou půdou, obrátili se na západ slunce, v neznámé končiny. Čech a Lech a jejich lid potřeli nečetné obyvatele, a zhubivše jejich chudá obydlí v chatřích i ve vykopaných jámách, postupovali dále, z lesa do lesa. Zvečera zažehovali ohně a topili do úsvitu, aby zář, padajíc do tmy lesní, plašila úskočné, lité šelmy. Tak došli až ke třetí velké řece, Vltavě, kteráž divočinou tekla. Tu vojvoda Čech, ukázav na vysokou horu, jež se před nimi modrala nad širým rovinným krajem, děl : „Podejděme pod tuto horu, tam dětem, skotu odpočineme“. Povystoupiv s nimi na místo, odkud vidět do kraje, promluvil k nim. A zlíbav zem, vstal, a pozvednuv rukou svých do širého kraje, pohnut žehnal a volal : „Vítěž země svatá, nám zaslíbená !“

(A. Jirásek)

► *Seznamte se s ukrajinským oddacím listem:*

У К Р А Ї Н А

С В І Д О Ц Т В О П Р О О Д Р У Ж Е П П Я

Громадянин	Соколянський (прізвище, Олександр Миколайович ім'я та по батькові)
який народився	8 березня 1985 року
місце народження	м.Київ
і громадянка	Симоненко (прізвище, Євгенія Вікторівна ім'я та по батькові)
яка народилась	13 жовтня 1986 року
місце народження	м. Харцизьк Донецької області
одружились	12 серпня 2005 року (прописом та цифрами рік, місяць та число) дванадцятого серпня тисяча дев'ятсот дев'яносто н'ятого року
про що в книзі записів актів громадянського стану про одруження 2005 року серпня місяця 12 числа зроблено відповідний запис за № 111 Після реєстрації одруження присвоєно нрізвища :	
чоловікові	Соколянський
дружині	Соколянська
Місце реєстрації	Відділення ЗАГС м. Харцизька Донецької області (назва та місцезнаходження' органу загс)

Дата видачі

12 серня 2005

Горпинич В.О.

Завідувач відділення записів актів
громадянського стану

V – КР № 347477

Гербова печатка

Slovníček:

одруження — uzavřít manželství, **міцезнаходження** — sídlo

► *Přeložte tyto humoresky a vyprávějte je:*

У сільському клубі закінчилась доповідь заїжджого лектора. Двоє дідуганів виходить на подвір'я, витягають люльки ...
— Оце лектор ... Учений, одне слово.— Не те, що у нас в селі. Що не скажуть — все зрозуміло ... А тут — дві години слухав, аж упрів, але нічогісінько не второнав. Одразу видно освічену людину...

*

Поїхали батько з сином на ярмарок продавати. От син і каже батькові :

— Ви, тату, будете торгувати, а я здачі давати.

Пройшло трохи часу, син і кричить батькові :

— Годі, тату, торгуйте !..

— Чому ? — нитає батько.

— Та вже немає чим здачі давати !

*

— Ох, і стомився ж ! Цілу ніч снилося, що на косарці працював. Доведеться тенор удень відпочивати.

Slovníček:

доповідь *ž.* — referát, ділуган — dědek, иодвір'я *s.* — dvůr, dvorek, люлька — dýmka, lulka, учений — vědec, унріти — zpotit se, нічогісінько — vůbec nic, второнати — pochopit, porozumět *čemu*, торгувати — obchodovat, здачі давати — dát drobné, годі — dost, стомнтися — unavit se, снттися — zdát se, косарка — sekačka, доведеться — bude třeba *n. nutno*

► *Přeložte tuto písničku a naučte se ji nazpaměť :*

Дмитро Павличко

Два кольори

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незнаними шляхами,
Сорочку мати вишила мені
Червоними і чорними нитками.

Два кольори мої, два кольори,
Оба на нолотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори :
Червоне — то любов, а чорне — то журба.

Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги,
Переплелись, як мамине шиття,
Мої сумні і радісні дороги.

Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш горсточку старого полотна
І вишите моє життя на ньому.

Два кольори мої, два кольори,
Оба на нолотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори :
Червоне — то любов, а чорне — то журба.

Slovníček:

колір *m.* — barva, **збиратися** — chystat se, **шлях** *m.* — cesta, **сорочка** — košile, **журба** *ž.* — zármutek, žal, **у безвісті** — v neznámu, **сумний** — smutný, **дорога** — cesta, **війнути** — zavanout, **та** — ale, avšak, **горсточка** — hrstečka

17. lekce

- **Text** : Привітання в аеронорту
- **Gramatika** : Podmínovací způsob . Zájmena . Vzory skloňování zájmen
- **Básnička** : В. Симоненко. Ну, скажи — хіба не фантастично ...

Привітання в аеронорту

До аеронорту ми приїхали вчасно. Літак, яким летіли наші друзі з Праги, прибував о сьомій годині. Однак повідомлення про прибуття літаків не було. У довідковому бюро ми дізналися, що через складні метеорологічні умови рейс із Праги запізнюється на годину.

Довелось ніти до залу чекання. Там було багато пасажирів: одні чекали на приліт літаків, інші на виліт. З гучномовця постійно звучав голос диктора, який інформував пасажирів про прибуття чи відбуття якогось літаків, загрошував пройти на реєстрацію, повідомляв, у яких касах можна купити квитки, де знаходиться камера схову, як можна пройти на залізничний вокзал та автовокзал.

Нарешті оголосили про прибуття рейсу ОК 248 із Праги. Через віки ми бачили, як на льотному полі приземлився великий літак і став на визначеному місці. До нього надали трап, а через хвилину ми побачили й наших друзів. Вони сіли в автокар і поїхали до аеровокзалу.

Ми щиро привітали гостей зі щасливим прибуттям. А коли привезли багаж і наші друзі одержали свої валізи, ми взяли таксі й усі разом поїхали до міста.

► *Slova a slovní spojení:*

аеронорт *m.* — letiště

їхати, приїхати — jet, přijet

літак *m.* — letadlo

складні метеорологічні умови — počasí nevhodné k létání

друг, друзі — přítel, přátelé

прибувати, прибути — přiletat, přiletět

о сьомій годині — v sedm hodin
однак — však
повідомлення — hlášení, oznámení
про прибуття — o příletu
довідкове бюро — informační kancelář
дізнав́атися, дізнáтися — dozvidat se, dozvědět se
через нельóтну иогóду — pro počasí nevhodné k létání
рейс заи́зниюється — let má hodinové zpoždění
довелóся neos. — bylo třeba, museli jsme
іті, иіті — jít
зал т. чекáния — čekárna
багáто — hodně
внліт літакá — odlet letadla
гучномовець — reproduktor
иостійно — stále
звучáти — znít
днктор — hlasatel
відбуття s. — odlet
реєстрація — registrace
иовідомляти, иовідómити — oznamovat, oznámit
квитóк т. — letenka
знахóдитися — být, nacházet se
кáмера схóву — úschovna zavazadel
автовокзál т. — autobusové nádraží
иарéштi — konečně
оголóшувати, оголосіти про що — oznamovat, oznámit co
через — přes
бáчнти, иобáчнти — vidět, uvidět
лётне нóле s. — letištní plocha
ириземля́тися, ириземлі́тися — přistávat, přistát
визначений — určený
траи j. — schůdky (*letadla*)
сісти в автокáр — nastoupit do autokaru/autobusu
аеровокзál т. — letištní budova, odbavovací hala

щиро — srdečně
привітати гостей — pozdravit/přivítat hosty
щасливий — šťastný
багаж *j.* — zavazadla
одержувати, одержати — obdržovat, obdržet
валіза *ž.* — kufr
разом — spolu

Прочітайте текст **Привітання в аеропорту** nahlas a přeložte ho.

Виправьте přečtené.

Оdpovězte na otázky :

1. Хто прибував літаком із Праги?
2. Що відбувалося в залі чекання?
3. Який літак приземлився на льотному полі?
4. Чим вріхали друзі з Праги до аеровокзалу?
5. Що одержали нражани після того, як привезли багаж, і куди вони поїхали?

Gramatika

Podmiňovací způsob

Podmiňovací způsob se v ukrajinštině skládá z tvarů času minulého, předminulého nebo infinitivu a částice **би** (užívá se za slovem , které končí na souhlásku) nebo **б** (užívá se za slovem, jež končí na samohlásku) :

нанисав би	був би написав	нанисати б
нанисала б	була б нанисала	
нанисало б	було б нанисало	
нанисали б	були б написали	

Částice **би, б** může stát za slovesem nebo před ním, srov.: *Сказати б*, це ноезія чоловіча, але і в чоловіків не нам'ятаю такого суворого зізнання : „І вие вовк, ночей моїх соліст“ (В. Базилевський).— А цікаво, багато *б* із них *потрафили* пройти шляхами його долі ? (Л. Костенко).

Cvičení

1. Určete místo částice **би, б** v následujících větách :

Хотів *би* я знати, про що той струмочок у мріях своїх гомонить між травою (П. Тичина).— Якби ви вчилися так, як треба, то й мудрість *би* була своя (Т. Шевченко).— Якби я була в небі, я *б* не знала ні туги, ні жалю (Л. Українка).— Полетіла *б* я до хмари, коли *б* крильця мала (Народна пісня).

2. Přeložte :

Kdyby byli chodci opatrnější, nebylo by tolik dopravních nehod.— Kdyby to byl řekl, byli bychom mu pomohli.— Měl byste si to přečíst ještě jednou.— Soudil bych o tom jinak než vy.— Takovou hru by musel někdo napsat.— Rád bych viděl člověka, který by dokázal napsat hru za jedinou noc.— Nepůjčil byste mi tuto knihu?— Udělal bys to pro mě?— Zeptali byste se ho na to?

Zájmena

Podle významu rozeznáváme různé druhy zájmen :

- **zájmena osobní** (особові займенники) : *я, ти, він, вона, воно*
- **zvratné zájmeno** (зворотний займенник) *себе*
- **zájmena vztahná** (питально-відносні займенники) : *кто, що, який, котрий, чий*
- **zájmena neurčitá** (неозначені займенники) : *кто-небудь, що-небудь, хтось, щось, будь-хто, будь-що, казна-хто, казна-що, аби-хто, аби-що, аби-який, аби-чий, дехто, децо, деякий*
- **zájmena přívlastňovací** (присвійні займенники) : *мій, твоїй, наш, свій, їхній*
- **zájmena ukazovací** (вказівні займенники) : *цей, той, такий, стільки, багато*
- **zájmena vymezení** (означальні займенники) : *сам, самий, весь, всякий, кожний, інший*
- **zájmena záporná** (занеречні займенники) : *ніякий, нікотрий, нічий, жодний/жоден*

Tabulka 18. *Vzory skloňování zájmen ukazovacích*

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	цей той	ц-е т-е	ц-я т-а
2.	ц-ього' т-ого'	ц-ього т-ого	ц-іе'ї т-іе'ї
3.	ц-ьому' т-ому'	ц-ьому т-ому	ц-ій т-ій
4.	цей той ц-ього т-ого	ц-е т-е	ц-ю т-у
6.	(на) ц-ьо'му / цім (на) т-о'му / тім	(на) ц-ьому / цім (на) т-ому / тім	(на) цих т-их
7.	ц-им т-им	ц-им т-им	ц-іе'ю т-іе'ю
Množné číslo			
1.		ц-і т-і	
2.		ц-их т-их	
3.		ц-им т-им	
4.		ц-і т-і ц-их т-их	
6.		(на) ц-их т-их	
7.			

Tabulka 19. *Vzory skloňování zájmen přivlastňovacích*

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	мій наш	мо-є' на'ш-е	мо-я' на'ш-а
2.	м-ого' на'ш-го	м-ого наш-го	мо-є'ї на'ш-ої
3.	м-оє'му на'ш-ому	м-оєму наш-ому	мо-ї'й на'ш-ій
4.	мій наш м-ого наш-го	мо-є наш-е	мо-ю наш-у
6.	(на) мо-є'му/мо-ї'м на'ш-ому/на'ш-ім	(на) мо-єму/мо-їм наш-ому/наш-ім	(на) мо-ї'й на'ш-ій
7.	мо-ї'м на'ш-им	мо-їм наш-им	мо-є'ю на'ш-ою

Множné číslo			
1.		мо-і' на'ш-і	
2.		мо-і'х на'ш-их	
3.		мо-і'м на'ш-им	
4.		мо-і наш-і мо-іх наш-их	
6.		(на) мо-іх наш-их	
7.		мо-і'ми на'ш-ими	

Tabulka 20. *Vzory skloňování zájmen vztažných*

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	ч-ий як-и'й	чи-є' як-є'	чи-я' як-а'
2.	чий-о'го як-о'го	чий-о'го як-о'го	чи-є'ї як-о'ї
3.	чий-о'му/-є'му як-о'му	чий-ому/-єму як-ому	чи-ї'й як-і'й
4.	ч-ий як-ий чий-ого як-ого	чи-є як-є	чи-ю яку
6.	(на) чий-ому/-єму, чи-і'м, як-о'му/як-і'м	(на) чий-ому/-єму, чи-ім, як-ому/як-ім	(на) чи-їй, як-ій
7.	чи-і'м як-и'м	чи-ім як-им	чи-є'ю як-о'ю
Множné číslo			
1.		чи-і' як-і'	
2.		чи-і'х як-и'х	
3.		чи-ім як-им	
4.		чи-і як-і чи-іх як-их	
6.		(на) чи-іх як-их	
7.		чи-і'ми як-и'ми	

Tabulka 21. *Vzory skloňování zájmen vymezovacích*

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	весь (уве'сь, ввесь)	вс-е (усе')	вс-я (ус-я')
2.	вс-ЬОГО'	вс-ЬОГО'	вс-іе'ї
3.	вс-ЬОМУ'	вс-ЬОМУ	вс-ій
4.	весь (увесь, ввесь) вс-ЬОГО	вс-е (ус-е)	вс-ю
6.	(на) вс-ЬОМУ'/вс-ім	(на) вс-ЬОМУ/вс-ім	(на) вс-ій
7.	вс-ім	вс-ім	вс-іе'ю
Množné číslo			
1.		вс-і (ус-і')	
2.		вс-іх	
3.		вс-ім	
4.		вс-і (ус-і) вс-іх	
6.		(на) (вс-іх	
7.		вс-іма	

Poznámky:

1. Většina zájmen (kromě osobních a zvrátneho) má téměř stejné koncovky jako přídavná jména, shoduje se v rodě, čísle a pádě s podstatnými jmény. Výjimkou jsou přivlastňovací zájmena **його, її, їх**, která se nesklonují, mají pro všechny pády stejný tvar : *його батько, його батька; її брат, її брата; їх діти, їх дітей* apod.

2. Ukazovací zájmena utvořená z číslovek se sklouňují jako číslovka **два** : *стільки студентів, стількох студентів, стільком студентам, стількох студентів, (на) стількох студентах, стількома студентами*.

3. Zájmena vztahná **хто, що** se sklouňují jako jména podstatná : 1.p. *хто, що*; 2. p. *кого, чого*; 3.p. *кому, чому*; 4.p. *кого, що*; 6.p. *(на) кому, чому/(на) кім, чим*; 7.p. *ким, чим*.

Cvičení

1. Určete druh zájmena :

Живуть між собою, як риба з водою.— З того пива не буде ніякого дива.— Чим багаті, тим і раді.— Яка робота, така й плата.— Хто родився вовком, тому лисицею не бути.— Усе добре, що добрий кінець має.— Чия сила, того й воля.— Гречана каша сама себе хвалить.

2. Proved'te slovní rozbor zájmen podle následujícího schématu :

Schéma rozboru :

Із якої країни ви приїхали?

Zájmeno	Výchozí tvar	Druh zájmena	Rod	Pád	Číslo
якої	який	vztažné	m.	2.	j.
ви	ти	osobní	—	1.	mn.

1. Із якої країни ви приїхали? 2. Яка чудова ніч ! 3. Не може вмерти той, хто живе в серцях свого народу (В. Сосюра). 4. Жита такі, що вузь не пролізе. 5. У кого серце мудрістю багате, тому глибини всякі перейти (А. Малишко). 6. Червоно калино, чого в лузі гнешся? (І.Франко). 7. А метеликів веселих налетіло скільки з лугу ! (В. Бичко). 8. Ну чий то голосочок? (І.Муратов).

3. Skloňujte následující spojení zájmen s podstatnými jmény v jednotném i množném čísle :

весь наш народ, кожна така жінка, мій товариш, її книжка, стільки учнів, скільки столів, їх успіхи, ця дівчина, чий зошит

4. Přeložte :

jeho přítel, jejich byt, tvé jablko, má spolužačka, tvůj otec, tento chlapec, tato látka, ten náš pes, naše pila, váš šroubovák

► *Přeložte tyto anekdoty a vyprávějte je :*

Літак потерпів аварію над океаном. Пасажири, які врятувалися, онинилися на двох безлюдних островах : на одному чоловіки, на другому – жінки.

На „чоловічому“ острові вирішують, що робити.

20–річний : — Ех, чоловіки, чого стояти — давайте махнем плавом до жінок !

30 – річний : — Спокійно! Зараз зробимо пліт й nereпливемо всі разом.

40 – річний : — Слухайте, чоловіки, чого ви метушитеся ? Зараз вони самі nereпливуть.

50 – річний : — І чого, ви шумите, хлопці ? Мені й звідси все добре видно !

*

Оглянувши націента, лікар відводить його дружину вбік і каже їй :

— Знаєте, ваш чоловік мені не подобається ...

— Мені також, докторе, але він дуже гарний батько.

*

— Коханий, ти мене будеш любити вічно ?

— Не знаю, мила, звернись до мене з цим занитанням років через 100.

Slovníček:

нотерніти аварію — havarovat, ztroskotat, **безлюдний** — neobydlený, **пліт** — plůtek, **оглянути** — vyšetřit, **неподобатися** — líbit se, **коханий** — milý

► *Přeložte tuto básničku a naučte se ji nazpaměť. Určete druh, rod, číslo a pád zájmen :*

Василь Симоненко

Ну, скажн — хіба не фантастично,

Ну, скажи — хіба не фантастично,
Що у цьому хаосі доріг
Під суворим небом,
Небом вічним,
Я тебе зустрів і не зберіг?
Ти і Я — це вічне, як і небо.
Доки мерехтітимуть світи,
Будуть Я приходити до Тебе,
І до інших йтимуть
Горді Ти.
Як це все буденно!
Як це звично!
Скільки раз це бачила земля!
Але ми з тобою ...
Ми не вічні,
Ми з тобою просто — ти і я ...
І тому для мене так трагічно
Те, що ти чиясь, а не моя.

Slovníček:

хіба — což, **суворий** — drsný, **зустрітн** — potkat, **зберегти** — zachovat, **мерехтіти** — třpytit se, **буденно** — všedně, **як це звично** — jak je to obyčejné

18. lekce

- **Text** : Погода влітку
- **Gramatika** : Číslovky a jejich skloňování. Spojky
- **Básnička** : O. Олесь. Айстри

Пого́да влі́тку

Лі́то приходить на Київщину в червні. Для цього місяця характерна нестабільність температур. Холодні дні чергуються з теплими. Ідуть дощі. За довгостроковим прогнозом погоди, опади відбуваються переважно в першій половині червня. Середня місячна температура повітря в цьому місяці становить 15-17 градусів тепла.

Справжнє літо на території Київської області починається з переходом середньої добової температури через 15 градусів і закінчується у першій декаді вересня, тобто після переходу середньої добової температури через 15 градусів тепла до нижчих температур. У літній період встановлюється спочатку тепла, а нотім – у липні й серпні – і спекотна погода. Середня температура повітря становить о 13-й годині в червні 18-21 градус, у липні та серпні 22-24 градуси; максимальна температура досягає 35-39 градусів. Переважають вологі північно-західні та західні вітри, які приносять значну кількість вологи.

Характерним для області є літні зливи й грози. Інколи грози супроводжуються градом, який частіше випадає в червні та липні. Тепла й волога погода літньої пори, а також відсутність заморозків сприяють вегетації, росту і дозріванню сільськогосподарських культур.

► *Slova a slovní spojení:*

погода ж. — počasí

влітку — v létě

приходить, прийт́и — (*zde*) nastávat, nastat

Київщина ж. — Kyjevsko, Kyjevská oblast

характерний — charakteristický

температура — teplota

холо́дний — studený
чергува́тнся — střídát se
іде́ дощ — prší
довгостроко́вий — dlouhodobý
прогно́з *m.* прогно́зи *ž.* — předpověď počasí
о́пади *рощ.* — srážky
відбува́тися, відбу́тися — (*зде*) stávat se, stát se
середня́ місячна́ температу́ра — průměrná měsíční teplota
іові́тря *s.* — vzduch
стано́вити — (*зде*) dělat, tvořit
гра́дус — stupeň
сіра́вжний — pravý
терито́рія *ж.* — území
іочина́тися, іоча́тися — začínat se, začít se
добові́й — čtyřicetihodinový, denní
до — k
іері́од *m.* — období
встано́влюватися, встано́витнся — ustalovat se, ustálit se
сіоча́тку — nejdříve
лі́нень — červenec
сіеко́тний — parný, žhavý
воло́гий — vlahý, vlhký
іівні́чно-за́хідний — severozápadní
та, й, і — i, a
ірино́сити, ірино́сті — přinášet, přinést
кі́лькість *ж.* — množství
воло́га *ж.* — vláha, vlhkost, vlhko
зли́ва *ж.* — liják
гроза́ — bouřka
і́нколи — občas
сунрово́джувати — provázet
град *m. j.* — kroupy
вніада́ти, вніасти — padat, napadnout
лі́тня но́ра *ж.* — letní období

а також — a také
відсутність — neexistence
зámорозок т. — ranní mrazík
сирийти — napomáhat
сільськогосподарський — zemědělský

Přečtěte text **Ногода влітку** nahlas a přeložte ho.
Vuprávějte přečtené.
Odpovězte na otázky :

1. Яка погода на Київщині в червні?
2. Коли приходить на Київщину справжнє літо?
3. Які середні температури в літні місяці?
4. Які вітри переважають в області влітку?
5. Чому сприяє тепла й волога погода літньої пори?

► **Zapamatujte si výrazy spojené s počasím:**

иомірний клімат т. — mírné podnebí
морський клімат — přímořské podnebí
континентальний клімат — vnitrozemské podnebí
кліматична зона ж. — podnební pásmo
иогана иогода ж. — ošklivé počasí
иеремінна иогода — střídavé počasí
стійка иогода — stálé počasí
иеремінна хмарність — proměnlivé oblačnost
очікується тепла ногода — očekává se teplé počasí
иомірний вітер — mírný vítr
місцям будуть онади — místy budou srážky
атмосферний тиск — atmosférický tlak
туманно — je mlhavo
иохмуро — je pošmourno
хмарно — je zamračeno, je pod mrakem
иа вулиці болото — venku je blátivo

тут вогко — je vlhko
 стає тепліше — dělá se tepleji
 тривалий дощ — trvalý děšť
 злива ж. — liják
 короткочасний дощ *m.* — přeháňka
 иакраніє — krápe
 дощовік — nepromokavý plášť
 иадворі дощить — venku prší
 иідморóжує — přituhuje, začíná mrznout
 óжеледь, ожелédнця ж. — náledí
 сніжинка — sněhová vločka
 замéти снігу — sněhové závěje
 дорóгн замелó снігом — cesty zavál sních
 відліга — obleva
 иóвінь — povodeň, velká voda

Gramatika

Číslovky

Podle významu rozlišujeme tyto skupiny číslovek :

- základní (означено–кількісні) : *один, одна, одно, два, дві, три, чотири, п'ять, сім, п'ятдесят, двісті, п'ятсот, сто тридцять п'ять*
- druhové (збірні) : *двоє (двійко), троє (трійко), четверо (четвірко), п'ятеро (п'ятірко), шестеро, семеро, восьмеро, дев'ятеро, одинадцятро, двадцятро, тридцятро*
- zlomky (дробові) : *дві третих, три п'ятих, одна шоста, одна ціла три п'ятих*
- neurčité (неозначено–кількісні) : *багато, небагато, мало, чимало, немало, кілька, декілька, кільканадцять, кільканадцятро, стонадцятро*

Skloňování číslovek

Tabulka 22. Číslovky **один, одна, одно (одне)**

Pád	Jednotné číslo			Množné číslo
	m.ř.	s.ř.	ž.ř.	
1.	оди'н	одн-о' (-е')	одн-а'	одн-і'
2.	одн-ого'	одн-ого'	одні-є'ї, одн-о'ї	одн-и'х
3.	одн-ому'	одн-ому'	одн-і'ї	одн-и'м
4.	1. nebo 2. р.	одн-о (-е)	одн-у'	
6.	(на) одн-ому' (на) одн-і'м	(на)одн-ому (на) одн-ім	(на) одн-і'ї	(на) одн-и'х
7.	одн-и'м	одн-и'м	одні-єю, одн-о'ю	одн-и'ми

Tabulka 23. Číslovky **два, три, чотири, п'ятеро**

1.	д-ва, дв-і	тр-и	чоти'р-и	п'ят'еро
2.	дв-ох	тр-ьох	чотир-ьо'х	п'ят-ьо'х
3.	дв-ом	тр-ьом	чотир-ьо'м	п'ят-ьо'м
4.	д-ва, дв-ох	тр-и, тр-ьох	чотир-и, чотир-ьох	п'ятер-о, п'ят-ьох
6.	(на) дв-ох	(на) тр-ьох	(на) чотир-ьох	(на) п'ят-ьох
7.	дв-ома'	тр-ьома'	чотир-ма'	п'ят-ьома', п'ят-ьма'

Tabulka 24. Číslovky **п'ять, шість, сім, вісім, п'ятдесят**

1.	п'ять	шість	сім	вісім	п'ятдеся'т
2.	п'ят-и', п'ят-ьо'х	шест-и, шіст-ьох	сем-и, сім-ох	восем-и, вісьм-ох	п'ятдесяти, п'ятдесят- ьох
3.	п'ят-и, п'ят-ьо'м	шест-и, шіст-ьом	сем-и, сім-ом	восем-и, вісьм-ом	п'ятдесяти, п'ятдесят- ьом
4.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.
6.	(на) п'ят-и', (на) п'ят- ьо'х	(на)шест-и, (на) шіст- ьох	(на)сем-и, (на) сім-ох	(на)восем-и, (на)вісьм-ох	(на)п'ятдесят- и, (на) п'ятдесят- ьох
7.	п'ят-ьма', п'ят-ьома'	шіст-ьма, шіст-ьома	сьом-а, сім-ома	вісьм-а, вісьм-ома	п'ятдесять- ма, п'ятде- сят-ьома

Tabulka 25. Číslovky **двісті, триста, чотириста, п'ятсот**

1.	двісті	триста	чотириста	п'ятсот
2.	двохсо'т	трьохсот	чотирьохсот	п'ятисот
3.	двомст–а'м	трьомст–ам	чотирьомст–ам	п'ятист–ам
4.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	п'ятсот
6.	(на) двох-ст–а'х	(на) трьох-ст–ах	(на) чоти-рьохст–ах	(на) п'ятист–ах
7.	двомаст–а'ми	трьомаст–ами	чотирма-ст–ами	п'ятьмаст–ами, п'ятьомаст–ами

Tabulka 26. Číslovka **триста п'ятдесят вісім**

1.	сімсо'т п'ятдеся'т ві'сім
2.	семисот п'ятдесяти (п'ятдесятьох) восьми (вісьмох)
3.	семистам п'ятдесяти (п'ятдесятьом) восьми (вісьмом)
4.	сімсот (трьохсот) п'ятдесят (п'ятдесятьох) вісім (вісьмох)
6.	(на) семистах п'ятдесяти (п'ятдесятьох) восьми (вісьмох)
7.	сьомаста'ми (сімомастами) п'ятдесятьма (п'ятдесятьома) вісьма' (вісьмома')

Tabulka 27. Číslovky **три третіх, дві цілих п'ять сьомих**

1.	три тре'тіх	дві ці'лих п'ять сьо'мих
2.	трьох третіх	двох цілих п'яти сьомих
3.	трьом третім	двом цілим п'яти сьомим
4.	три третіх	дві цілих п'ять сьомих
6.	(на) трьох третіх	(на) двох цілих п'яти сьомих
7.	трьома третіми	двома цілими п'ятьма сьомими

Poznámky:

1. Složené číslovky z desítek a jednotek se píší zvlášť : *тридцять п'ять, дев'яносто дев'ять*.
2. Stovky se píší dohromady : *шістсот, дев'ятсот*.

3. V číslovkách *п'ятдесят, шістдесят* se uprostřed a na konci měkký znak nepíše.
4. V číslovkách *п'ятнацять, шістнадцять, дев'ятнацять, дев'ятсот* se uprostřed měkký znak nepíše.
5. V číslovkách *сім, вісім* se měkký znak nepíše.
6. Řadové číslovky mají vlastnosti přídavných jmen : *перший, другий, третій, четвертий, сороковий, тисячний*.
7. Číslovky *сорок, дев'яносто, сто* mají ve všech pádech (kromě 1. a 4.) koncovku **-а**: *до сорока студентів, на дев'яносто сторінках, ста учням*.

Cvičení

1. Přečtěte a napište následující číslovky :

0, 2, 4, 7, 8, 9, 19, 90, 900, 155, 1999, 1 000 000.

2. Odpovězte na otázku :

Коли ви народились? — Яке сьогодні число? — Коли ви вступили до університету? — На якому курсі ви вчитеся? — Скільки вам років? — Коли почалася перша світова війна? — У якому році Україна стала незалежною державою?

3. Přeložte :

s pěti chlapci, dvě stě, tři sta, jeden tisíc, dvě miliardy, dvě piva, mnoho dívek, jedenadvacet chlapců, bez sedmi tisíc tři set devadesáti pěti korun, na 15. stránce, na straně sto šedesát pět, pětsetpadesát pět Kč

Spojky

Rozeznáváme spojky souřadící (сурядні) a pořadící (нідрядні).

Souradící spojky :

- slučovací (єдпальні): *і, у, та* (a, i), *теж* (též), *а, також* (také), *це й* (rovněž), *ні-ні* (ani-ani), *як – так і* (jak – tak i)

- odporovací (протиставні): *а, але, та* (ale, a), *однак, одначе* (jenže, leč), *зате, протє* (však, avšak), *все ж* (přece), *не тільки – а й/але й* (nejen – ale i)
- vylučovací (розділові): *або, а то, чи* (nebo, bud', či), *або – або* (bud' – bud'), *чи – чи* (ať – či)
- vysvětlující (пояснювальні–уточнюючі): *тобто* (to jest, totiž), *як – от* (a sice, jako, například), *а саме* (a sice, a to).

Podřadící spojky :

- vztažné (відносні): *хто, що, який, чий, котрий, скільки, куди, коли, де*
- příčinné (причинові): *бо* (proto), *тому що* (protože), *через те що* (poněvadž), *затим що* (jelikož), *оскільки* (nebot')
- podmínovací (умовні): *якщо, коли, коли б, як, якби, аби, раз* (kdyby, když, jestliže, -li)
- účelové (мети): *щоб, для того щоб, затим щоб, аби* (aby)
- časové (часові): *як, після того як, коли, (když), поки* (pokud), *доки* (dokud), *тільки, щойно* (právě), *ледве* (sotva), *скоро* (hned)
- přípustkové (донустанові): *хоч, хоча* (ač, ačkoliv), *хай, нехай* (ať, třebaže), *незважаючи на те що* (nehledě na to že, přestože), *правда* (pravda)
- srovnávací (порівняльні): *мов, мовби, немов, немовби* (jako by, jako kdyby), *як, що, (jak, so), наче, неначе, неначеб, неначебто, ніби, нібито* (jako když).

Cvičení

1. Přeložte do ukrajinštiny :

Dlouho učil Robinson papouška vyslovovat své jméno, ale papoušek je nevypravil nikdy celé.— Kdyby měl nanosit tolik hlíny, nebyl by se stavbou hotov ani do příštích dešťů.— Když jednou přelézal na břehu potoka vyvrácený strom, přilepila se mu ruka na místě, kde vylékala z poraněného kmene pryskyřice. — Běhal ještě chvíli po břehu, aby se zahřál, ale marně.

2. Přeložte do češtiny :

Сопце зайшло, та ще було видно. — Двір заріс бур'яном, пепаче лука повесні. — Село мале, зате місто близько. — Знялися в небо журавлі, кружляли, довго не летіли, немовби кидать не хотіли своєї рідної землі. — Ночі холодні, хоч уже літо. — Щоб урожаї гарні мати, треба добре працювати. — Хоч ішов дощ майже годину, проте земля була суха.

► Přeložte tyto anekdoty a vyprávějte je :

П'яничка нрийшов додому і розглядає неред дзеркалом своє обличчя.

— А таки є в мепі щось божественне! — каже жінці.

— Звідки ти це взяв? — глузливо цікавиться вопа.

— Сьогодні, коли в автобус сідав, якась бабуся подивилася на мене і каже: „Боже!.. Куди ти прешся?..“

*

Двоє велотуристів хильнули й вирішили заночувати в лісі просто неба.

А щоб холодно не було, накрилися своїми велосинадами. Невдовзі одип каже:

— Щось мепі холодно.

— Ще б нак, — одказує другий, — у тебе ж па задньому колесі трьох спиць пемає.

*

— Дивпий ви чоловік, Сидоренко, — каже начальник відділу. Коли б пе пили, то вже б давно були моїм заступником. Невже нити – краще?

— Авжеж. Бо як хильну – відчуваю себе директором, а, бува, і міністром. Це вам не якийсь там заступник!..

Slovníček:

глузливо — posměšně, пертися — hrnout se, хпльнутп — přihnout si, просто неба — pod širým nebem, спиця ж. — paprsek, бува — stává se, že

Přeložte tuto básničku a naučte se ji nazpaměť :

Олександр Олесь

Айстри

Опівночі айстри в саду розцвіли...
Умилась росою, віпки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать...

І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про сонячні дні, —
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в'януть, де вічна весна...

Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни...
А рапок стрівав їх холодним дощем,
І нлакав десь вітер в саду за кущем...

І вгледіли айстри, що вколо — тюрма...
І вгледіли айстри, що жити дарма, —
Схилились і вмерли... І тут, як па сміх,
Засяяло сонце над трупами їх !..

Slovníček:

айстра — astra, **райдуга** — duha, **життя убирать** — život parádit, **марити про що** — snít o čem, **шовковий** — hedvábný, **мрія ж.** — sen, snění, **ввижатися** — zjevovat se, **стрівати** — vítat, **вгледіти** — všimnout si, **засяяти** — zazářit

19. лексе

- **Text** : Київ – столиця України
- **Gramatika** : Částice. Cítoslovce. Specifické rýsy ukrajinské syntaxe
- **Básnička** : Павло Чубинський. Ще не вмерла Україна

Київ – столиця України

Київ – один із найвизначніших культурних, наукових і промислових центрів України. Віп лежить на мальовничих берегах Дніпра. У ньому живе біля трьох мільйонів чоловік.

Історія Києва налічує понад 1500 років. Місто заснували, за свідченням літопису „Повість минулих літ“, три брати – Кий, Щек і Хорив і назвали Києвом па честь старшого брата Кня. У X ст. Київ складався з Верхнього міста (старий Київ) і Нижнього міста (Поділ). Верхнє місто було оточене валами й дерев'яними стінами висотою 6 і шириною 18 метрів з чотирма воротами. До цього часу збереглися залишки Золотих воріт. У середньовіччі Київ був столицею давньоруської держави – Київської Русі, яка досягла пайвищого розквіту за князювання Володимира Святославовича – хрестителя Русі. З його ім'ям зв'язані такі назви, як : Володимирська гірка, Володимирський собор, Володимирська вулиця.

У 1240 році місто було добуто й зруйновано монголо–татарськими племенами. З 1362 року вопо підпадає під владу Великого князівства Литовського (з 1471 року стає центром Київського воєводства), а пізніше – Речі Посполитої (з 1569 по 1667 роки). За часів Російської держави (кінець XVIII століття) Київ був центром Київської губернії, генерал-губернаторства.

У 1934 році Київ стає столицею України. Тут споруджуються будинки Верховної Ради УРСР та Ради Міністрів УРСР (вони розташовані на вулиці Михайла Грушевського), стадіон „Динамо“, Центральний республіканський стадіон, пабережжа. Дещо рапіше, у 1933 році, був збудований залізничний вокзал, масштабно реконструйований у 2001 році.

Головною вулицею Києва є Хрещатик – центральпа магістраль і діловий центр столиці України. У часи Київської Русі тут була хрещата долипа, укрита лісом. Звідси, мабуть, назва вулиці: Хрещатик. У XVIII столітті через долипу було збудовано дорогу, яка

з'єднала Поділ і Печерськ — історичні частини міста, а навколо неї — житлові будинки. Пізніше тут випикли магазини, готелі, кінотеатри. Сьогодні па Хрещатику, який має довжину понад 1 км, знаходяться консерваторія, поштамт, муніципалітет, готелі, знаменитий Бессарабський критий рипок. А серцем Хрещатики є Майдан Незалежності з монументом на честь Незалежності України (2001 р.), де з проголошенням 24 серпня 1991 року самостійної демократичної держави Україна відбуваються мітинги, демонстрації й грандіозні шоу.

У Києві поєднались старовина й сучасність. До визначних пам'яток архітектури належать Софійський собор (1051 р.) й Успенський собор Києво-Печерської лаври (XI ст., відновлено в 2000 р.), Михайлівський Золотоверхий собор (1113 р., відновлено в 2000 р.) й Андріївська церква (1753), Маріїпський палац (1755 р.) і пам'ятник киягині Ользі, св. рівноапостольним Кирилу та Мефодію, св. Апостолу Андрію Первозванному (1911 р., відновлено в 1996 р.), Національний спортивний комплекс "Олімпійський" і Палац культури „Україна“ (1970 р.), мости через Дніпро і метрополітен (з 1960 р.). Тут функціонують Центральна наукова бібліотека НАН України й Центральний республіканський ботанічний сад, Національна Академія наук України й Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (а всього у місті біля 350 академічних і галузевих науково-дослідних і проектно-копструкторських інститутів і установ, 18 вузів), Київська кіпостудія ім. Олександра Довженка та численні театри. Серед останніх найвідоміші – Український драматичний театр ім. Івана Франка, Національна опера ім. Тараса Шевченка, Російський драматичний театр ім. Лесі Українки, Театр оперети, Український народний хор ім. Григорія Верьовки, канела бандуристів, ансамбль танцю ім. Павла Вірського.

У Києві відбуваються сесії пайвищого органу державної влади — Верховної Ради України, засідає Президія Верховної Ради, працюють глава держави — Президент України і вищий викопавчий орган — Кабінет Міністрів України.

Символами держави є блакитно-жовтий прапор, герб—тризуб і гімн „Ще на вмерла Україна“.

Символом Києва є архістратиг Михайло.

Веспою Хрещатик ущерть зановнює каштановий цвіт.

► **Úkol:** S využitím příslušného slovníku zaznačte do předešlého textu o Kyjevě i do slovníčku níže přízvuky všech ukrajinských slov.

► *Slova a slovní spojení:*

столиця *ž.* — hlavní město
мальовничий — malebný
палічувати, палічити — čítat, mít
засповувати, заспувати — zakládat, založit
за свідченням — podle svědectví
оточений — obklopený, obklíčený
залишки — pozůstatky
зв'язаний — spojený
гірка — horka, hůrka, kopeček
зруйнувати — zbořit, zpusťit
плем'я, племена — kmen, kmeny
піднасти, підпадати під владу *кого* — podléhat, podlehnout *čemu*
споруджувати, спорудити — stavět, vystavět, postavit
розташованій — rozmístěný
пабережиа *ж.* — nábreží
залізничний вокзал *м.* — železniční nádraží
хрещатий — křížový, křížovitý
дорога *ж.* — cesta
з'єдиувати, з'єднати — spojovat, spojit
павколо — kolem
житловий будинок — obytný dům
довжина — délka
пезалежність — nezávislost
держава *ж.* — stát
поєдиуватися, поєднатися — spojovat se, spojit se
старовина *ж.* — staré/dávné časy
галузевий — odvětvový, oborový
установа — instituce, úřad
вуз *м.* — vysoká škola
численний — početný
останній — poslední
відбуватися, відбутися — stávat se, stát se, udát se

верховний — nejvyšší

блакитно-жовтий — modrozlutý

заповнювати, заповнити — naplňovat, plnit, naplnit

Прочітайте текст **Київ – столиця України** наглас а přeložte ho.

Управджайте прочтенé.

Одровжzte на отáзкы :

1. На якій річці лежить Київ?
2. Яка історія Києва?
3. У якому році Київ став столицею України?
4. Як називається головна вулиця в Києві?
5. Які визначні пам'ятки архітектури є в Києві?
6. Які установи, вузи й театри функціонують у Києві?
7. Які державні органи засідають у Києві?
8. Що є символами України й Києва?

Gramatika

Částice

Částice naznačují různé modální významy – rozkaz, přání apod. anebo různý postoj mluvčího k obsahu věty.

Rozeznáváme :

- částice tvarotvorné (формотворчі частки) (účastní se tvoření analytických tvarů rozkazovacího, přacího a podmínovacího způsobu): *хай, нехай, би, б, бодай* (ať, nechť, nežby, bodej, aby) : *Хай живе свобода!* — *Нехай вам буде гірше.* — *Бодай би ти лонпув!*
- částice stvrzující (стверджувальні частки) : *так, еге, егеж, атож, аякже* (tak, hm, jistě, ovšem) : *Ти нідеш на лекцію?* — *Аякже!*
- částice záporné (заперечні частки) : *не, ні, ані* (ne, nikoliv, ani) : *Це зробив не він, а вона.*
- částice tázací (питальні частки) : *хіба, хіба ж, та хіба, чи, чи ж, чи не, та чи, невже, невже ж, та невже, ну, та ну* (zda, zdali, což, copak, cožpak) : *Невже це правда?* — *Хіба ревуть воли, як ясла повні?*

- částice modální (модальні частки) : a) s významem nejistoty : *мов, немов, немовби, мовляв, наче, неначе, ледве чи, ніби, наврод чи, мабуть, може* (spad, sotva, rgu, jakoby, asi ne) : Йому *ніби* полегшало. — *Неначе* прилетіли ластівки; b) s významem jistoty, zesílení : *та, так, аж, уже, таки, все, ще, же, ж, бо, ба, який, що за, як, саме, якраз, справді, власне, часто, точно, просто, ну, ну й, воно, його* (tak, ba, ba že, ba ne, no, nuže) : *Так* робіть, що вам кажуть. — *Якраз* тут він посадив ялину.
- částice ukazovací (вказівні частки) : *ось, осьде, от, то, ото, це, оце, он, онде, ондечки, воно, ген, (hle, zde, tu, ono)* : *Ось* і паше село. — І що *воно* за чоловік, не розумію!

Cvičení

Пřeložte. Určete druh částice :

Ой вишеньки–черешепьки, червопії, снілі, чого *ж бо* ви *так* високо вирости па гіллі? (Леся Українка). — *Чи* ви чули, як в досвітній млі десь курличуть в пебі журавлі? (І. Нехода). — *От* гребля встає, *мов* нідкова, у райдужнім шумі води (Б. Бичко). — Товаришу! І все *ж* зійшла вона, твоя зоря принадливого щастя (Л. Первомайський). — *День – не* піч, *ніч – не* день. — *Що* за краса в саду весною! — А з пеба місяць *так* і сяє (Т. Шевченко).

Citoslovce

Citoslovce jsou slova neohebná, která vyjadřují city, nálady a vůli mluvčích nebo označují hlasy a zvuky.

Rozeznáváme citoslovce :

- emocionální (емоційні) : *a!, o!, e!, ax!, aŭ!, oŭ!, ux!, (ach, ej, oj, hm); nxe!, nxi!, tьxu!, fe!, fi!, fu!, xe!, xi!* (fuj, tfuj, fi, che); *боже!, боже мій!, жах!* (bože, pane bože, hrůza)
- rozkazovací (імперативні) : a) upozorňující – *алло!, геї!, еї!, егеї!, ау!, агов!* (hálo, hej, halo); b) vybízející – *ну!, ану!, анумо!, нум!, нумо!, нумте!* (nu, no, nuže, tak); c) vlastně rozkazovací – *баста!, буде!, годі!, шабаш!, марш!, зась!, цуп!, нек!, цить!* (basta, dost, padla, marš, ven, houby, ani muk)

- přací (етикетні) : *спасибі!, добридень!, добраніч!, здрастуйте! бувай!, прощуй!, будь ласка!* (děkuji, dobrý den, dobrou noc, prosím)
- vokativní (вокативні) : *на!, киць-киць!, гия!, агуш!, бря-бря!, вйю!, гей!* (па, čiči, hajha, kš, kša, hí, vjo, heja)
- zvukomalebná (звуконаслідувальні) : *бум!, тік-так!, ш-ш!* (bum, tik-tak, pst); *гун!, кан!, нурх!, хлюп!, хрусь!, трісь!* (buch, кар, frnk, žbluňk, prásk, chrup, bác); *гав!, кру!, кар!, ку-ку!, курли!, кукуріку!, ме!, цвірінь!* (haf, krá, kuku, kikiriki, mé, vřz); *кахи!, апчихи!, хи-хи!, xi-xi!, ха-ха!, хе-хе!* (kh, kch, hepčí, chichi, chacha, cheche)

Cvičení

1. Přeložte. Určete typ citoslovce :

Ей ти, як тебе звуть? (П.Мирний). — Ой, як болить моє серце. — Добридень, дівонько! Чи добре живеться? (Леся Українка). — Зозуля па дереві кує : ку-ку! ку-ку! — Десь угорі курликали журавлі кру! кру! (А. Головка). — Матінко моя, де ти так вимазався. — „Цс-с-с! іде“, — гукнув хтось (П.Мирний). — Надобраніч вам, ниви! (М. Коцюбинський).

2. Přeložte :

A před chalupou z koně *hop!*
 a na chalupu : *klop! klop! klop!*
 „Hola hej! otevřte mi dvěře,
 zbloudil jsem při lovení zvěře,
 dejte vody pít“.

(K.J. Erben)

Specifické rysy ukrajinské syntaxe

K specifickým rysům ukrajinské syntaxe patří :

1) převažující užití vět s vyjádřeným zájmeným podmětem, slov.: *Терезо! Кого ти виглядаєш? (О. Гончар) — Terezo! Когопак там vyhlížíš?*

2) existence dvojčlenných vět se subjektivním dativem označujícím proživatele nějakého děje vyjádřeného slovesy vnímání, uvědomování, vzpomínání apod., např. : *бачитися, видітися, пригадуватися, запам'ятатися, полюбитися* :

Земля *бачилась їм* па всіх румбах від Сяпу до Владивостока, від Мурманська до Балаклави (В. Кучер).

Čeština daný větný typ nezná. Těmto větám v češtině odpovídají věty se subjektivním nominativem, srov.:

А як це *тобі уявляється* на екрані? (О. Гопчар) — Ale jak *bys to přenesl* на plátno? ; Той вечір і та піч *запам'ятались Шкарубам* на все їхнє нізніше життя (Є. Гуцало) — Na ten večer a na tu noc *nezapomněli Škarubovi* po celý svůj další život ; Цей випадок не раз *згадувався йому* — Na tuhle příhodu nejednou *vzpomínal*.

3) produktivnost jednočlenných vět se subjektivním dativem a zápornou reflexivní formou slovesnou bez adverbialního výrazu :

Дітям не спалося. — *Синові не працювалось.* — *Не живеться* (А. Тесленко).

Do češtiny lze tyto věty přeložit pomocí konstrukce se slovesem *chtít*, srov.: *Dětem se nechtělo spát.* — *Synovi se nechtělo pracovat.*

4) možnost explicitního vyjádření agentu v dvojčlenných pasivních větách s reflexivní formou slovesnou :

Дім будується робітниками. — *Двері зачиняються водієм.*

V češtině tato možnost neexistuje. Pro vyjádření agentu se užívá aktivní nebo participiálně pasivní konstrukce, srov.: *Ця книга писалася автором* кілька років. — Tuto knihu psal *autor* několik let./ *Tato kniha byla psána autorem* několik let.

5) fungování jednočlenných vět s participiální formou na *-no, -to* a předmětem v akuzativu :

Роботу зроблено. — *Книжку прочитано.* — *Будинок побудовано.*

V ukrajinštině je tento typ vět velmi hojný. Ostatní východoslovanské jazyky ho neznají. Nezná ho ani čeština. Do češtiny se tyto ukrajinské věty dají přeložit větami dvojčlennými, srov.:

Плап було виконано. — *Плάν был сплнён.* — *Мою кривду стару не забуто* (А. Малишко). — *Nezapomněl jsem na starou křivdu.*

Cvičení

Пřeložte do češtiny :

Мені вже встигла полюбитися дідусева робота (Ю. Збапацький). — Пригадується йому гарячий полудень у колгоспному садку (Г. Тютюпник). — Цілий день нотім Артемові батько не сходив з думки і все уявлявся йому найяскравіше саме отаким, як оце в спі бачив — у кузні (А. Головка). — Але дивно, з усіх, кого вона сьогодні бачила, чомусь пайбільше запам'яталося їй лице старого ножежника (С. Журахович). — Ви зпов згадалися мені (М. Гірник). — Він мені одразу полюбивсь (Ю. Яновський). — Мені згадалися ті довгі вечори–ночі (Леся Українка). — Гроші виплачуються касиром. — Дідові не лежалося. — Поле переорано й засіяно.

► Přeložte následující anekdoty a vyprávějte je:

— Реклама — могутпя сила!

— І як ви це доведете?

— Дуже просто. Коли курка знесе яйце, вона гучно кудкудаче. Якщо гуска знесе яйце, вопа мовчить.

— Ну то й що?

— А те, що курячі яйця купують усі, а гусячих чомусь не купує ніхто!

*

Підстрілив мисливець на полюванні качку і гоголем ноходжає неред товаришами:

— Оце вже друга!

— А де ж нерша? – нитають ті.

— Ту я ще перед війною вбив і продав на базарі.

*

Приходить чоловік з полювання

— Знаєш, жінко, – каже, – сьогодні якийсь пешасливий дєп. Нічогісінько не вполював.

— Я передчувала, що саме так і буде.

— Чого це рантом?
— Ти забув удома гаманця... Хіба па базарі зайця без грошей
добудеш?

*

Жінка па базарі закликае:

— Купуйце гарпі чорпобільські яблука!

Підходить одип та й питае:

— Хіба ж хто купуватиме фрукты з Чорнобіля?

— Ще і як купують: хто для свого керівніка, хто для тещі,
хто для зятя...

*

Чоловік на базарі прадае лікарські рослины. Підходіть жінка
й питае:

— Скажы, будь ласка, а вони допомагають?

— Ще й як! Сину купив „Волгу“, а допыці будуу
коонератывпу хату...

Slovníček:

довести — dokázat, **курка** — slepice, **гучно** — hlasitě,
hlučně, **кудкудакати** — kdákat, **полювання s.** — lov, **іоходжати**
гоголем — honit vodu, naparovat se, **війиа** — válka, **уполювати** —
ulovit, **іереччувати** — tušit, **гаманець m.** — peněženka, **добути**
— sehnat, **закликати** — vyzývat, **гаринй** — pěkný, **фрукты** —
ovoce, **керівник** — vedoucí, **теща** — tchyně, **коонератывна хата**
— družstevní byt

► *Přeložte tuto básničku a naučte se ji nazpaměť:*

Павло Чубипський

Ще не вмерла Україна

Ще не вмерла Україна,
Ні слава, ні воля,
Ще нам, браття українці,
Усміхнеться доля.

Згинуть наші воріженьки,
Як роса на сонці.
Занануєм і ми, браття,
У своїй сторонці.

Станем, браття, всі за волю,
Від Сяпу до Дюпу,
В ріднім краї панувати
Не дам нікому.

Чорне море ще всміхнеться,
І Дпінро зрадіє,
Ще на пашій Україні
Добленька доспіє.

Душу й тіло ми положим
За нашу свободу
Та й покажем, що ми, браття,
Козацького роду.

Slovníček:

усміхнутися — usmát se, воля — svoboda, доля ж. — osud,
воріженьки — nepřítelíčkové, сторонка ж. — milý kraj, milá země,
зрадіти — zaradovat se, добленька ж. — osud, úděl, доспіти —
dozrát

Українські тексти для читання і вправ

Іван Котляревський

(9.09.1769 — 10.11.1838)

Енеїда

Частина третя

(Уривок)

Тенер Епей убрався в некло,
Прийшов зовсім па іпший світ;
Там все nobлiдло і поблекло,
Нема пі місяця, ні звiзд.
Там тільки тумани великі,
Там чутпі жалiбнii крики,
Там мука грiшним не мала.
Еней з Сiвiллою глядiли,
Якii муки тут терпiли,
Якая кара всiм була.

Смола там в пеклi клекотiла
I грiлася все в казапах,
Живиця, сiрка, нефть кинiла;
Палав огопъ, великий страх!
В смолi сiй грiшники сидiли
I на огнi неклись, горiли
Хто, як, за вiщо заслужив.
Пером пе можна нанисати,
Не можпа i в казках сказати,
Яких було багацько див!

Панiв за те там мордували
I жарили зо всiх бокiв,
Що людям льготи пе давали

І ставили їх за скотів.
За те вони дрова возили,
В болотах очерет косили,
Носили в пекло на підпал.
Чорти за ними приглядали,
Залізним пруттям підганяли,
Коли який з них приставав.

Огненним пруттям оддирали
Кругом па спипу і живіт,
Себе що самі убивали,
Яким остив наш білий світ.
Гарячим дьогтем заливали,
Ножами під боки штрикали,
Щоб не хапались умирать.
Робили рознії їм муки,
Товкли у мужчирях¹ їх руки,
Не важились щоб убивать...

Всім старшинам тут без розбору,
Панам, підпанкам і слугам
Давали в пеклі добру хльору²,
Всім по заслuzі, як котам.
Тут всякі були цехмістри³,
І ратмани⁴, і бургомістри⁵,
Судді, підсудки, писарі,
Які по правді не судили
Та тільки грошики лупили
І одбирали хабарі...

Батьки, які синів пе вчили
А гладили по головах,
І тільки знай, що їх хвалили,
Кипіли в нефті в казапах;
Що через пих сипки в ледащо
Пустилися, пішли в ніпащо,
А послі чубили батьків
І всею силою бажали,
Батьки, щоб швидше умирали,
Щоб їм прийнятись до замків...

-
- 1 Мужчир — ступка
  - 2 Хльора — прочухапка, кара різками
  - 3 Цехмістр — голова середньовічного ремісничого цеху
  - 4 Ратман — члєп міського управліппя (ратуші) часів феодалізму
  - 5 Бургомістр — голова міського управління

Григорій Квітка Основ'яєнко

(29.11.1778 — 20.08.1843)

Малоросійська биль

(Уривок)

І не узяв чорт Харка, Демкового сипа. Незабаром, годів через сім, попяв добре і читати, і писати; ермолой увесь проспівав, стихирі усякі, який би то дяк відкіля б то пе явився, що хоч почипай, а Харко вже і тут; попереду окселентує, а там і пішов сам горою; і переводи виводив і па таке зведе, що хоч би тобі туг п'ять дяків співало, то віп усіх заб'є, замовкиуть, зостанеться один та й докінча, як сам зна.

Така–то розумна дитина була. Демко пе парадуеться. Еге! Так що ж бо; з киижки що хочеш віп тобі прочита, а свого розумного слова не скаже, не видумає нічого.

Як прийшло хлопча з науки, а вже так було йому годів вісімнадцять, батько й каже йому: „А що, каже, Харку, чи не зумів би ти якого розумного слова сказати нашим дякам, щоб не зпали як і розжувати його; знаєш, носа їм утерти, щоб пе дуже брови піднімали? Видумай–таки що–пєбудь; а я закличу їх і других яких людей, що тільки їх і слухають, і поважають; а ми їм при них і відріжемо, і пристидимо“.

— Так що ж, тату, — каже хлопец. — Після чоґо я розумне слово скажу? Аджє я тільки вчився у школі. Через науку пе станеш розумним. Хоч усі киижки вивчи напам'ять, а розуму не паберешся. Треба світу повидати, з людьми поводитись, тоґді до розуму дійдеш. Давай, тату, кошту; піду по другим городам, запримічати, де як

поводитися, а звернувшись, таке їм скажу, що усі дяки і старики наші тільки плямкатимуть, а не второпають нічого.

Нічого Демкові робити. Хоч і дуже потратився на Харкове письмо, а треба ж його і до розуму довести. Нехай світу побачить, роздивиться, як де у людей поводитьься, вернеться додому та й загне дякам карлючку, щоб не дуже пащекували. Здихнув важко Демко, достав позичкою ще скільки там десятків карбованців, віддав Харку та й випроводив його.

Два года на третьому приїхав Харко до батька, найняв чоловіка з дальньої сторопи, щоб віз його додому, а як грошики процвиндрив, так поєднав так, що, каже, батько заплатить.

Чухався Демко довго, нічого робити, заплатив. А сина попереду, як увійшов, та й не пізнав. Острижений, підперезаний не по-пашому, а чортзна по-якому. Розкажує, руками бовта, слова варнякає не наші, а па московські закида, та тільки не до ладу. Батька не звива, як закон велить, „батько“ або „тату“, а усе „старик“ та усе придирається: „У вас, — каже, — не так усе, як у людей. Стидно, старик, що і досі не вмієш жити по-людськи“.

— Та то дарма, — каже Демко, — павчимось опісля. Ти тільки скажи мені, чи пабрався ти, по чужим сторопам ходячи, розуму, якого тут нема?

— Що се ти, старик, розкажеш! Старий, та не вмієш розсудити. (Трохи-трохи не сказав батькові у вічі, що дурний еси). Я тільки ув одну сторону ходив, так і розум бачив з одного боку. Постачай грошей ще, піду в другу сторону, так ще розумнішим вернуся.

Петро Гулак-Артемовський

(27.01.1790 — 13.10.1865)

Пан та собака

Казка

(Уривок)

На землю злізла ніч: нігде ані шиширхне;
Хіба то декуди крізь сон що-небудь пирхне,
Хоч в око стрель тобі, так темпо надворі.

Уклався місяць спати, нема ані зорі,
І ледве, крадькома, яка малепька зірка
З—за хмари вигляне, неначе миш з засіка.
І небо, і земля — усе одпочива,
Все ніч під чорпою запаскою хова.
Одип Рябко, одип, як палець, не дримає,
Худобу папську, мов брат рідпий, доглядає,
Бо дарма їсти хліб Рябко паш не любив:
Рябко на панському дворі не спить всю пічку.
Коли б тобі на сміх було не видно свічку.

Або в селі де на опічку
Маячив каганець.
Всі сплять, хропуть,
А деякі сопуть;
Уже і панотець,

Прилізши із хрестип, до утрепі попхався...
А паш Рябко, кажу, все спатки не вкладався.
Знай, неборак, ганя то в той, то в сей куток :
То зазирає в курник, то дейко до свинок,
Спита, чи всі такі живенькі поросятка,
Іпдики та качки, курчатка й гусенятка?

То звідтіль павпростець
Махає до овець,

До клуні, до стіжків, до стайпі, до обори;
То знов назад чимдуж, — щоб часом москалі
(А їх тогді було до хріна на селі),
Щоб москалі, мовляв, не вбрались до комори.
Не спить Рябко, та все так гавка, скавучить,
Що сучий син, коли аж в вухах пе лящить;
Бсе дума, як би то піддобриться під папа,
Не зна ж, що пе міне Рябка обрадовапна!..
„Чим, люде добрі, так оце я провинився?..
За що ж глузуєте?.. — сказав наш неборак. —
За що?.. за що?“.. — сказав та й попустив патьоки...
Патьоки гірких сліз, узявшись за боки.
„За те, — сказав один Рябкові з наймитів, —
Щоб пе колошкав ти вночі своїх панів...“
„Гай, гай!.. — сказав Явтух. — Рябко! Ти зпавіснів;
Ти винен, бра Рябко, що пічню розбрехався;
Ти ж зпав, що вчора паш у карти пап програвся...
А бач, Рябко, а бач!.. Не гавкай, пе ганяйсь;

Ляж, хирний, та й мовчи і з паном не рівняйся!
Чого брехать? нехай паш пан здоровий буде;
Він сам і без собак сю панщипу одбуде.“
Послухав наш Рябко поради Явтуха.
„Нехай тяжка йому година та лиха, —
Сказав, — що за моє, як кажуть, люде, жито
Та ще й мене і бито!..“

Левко Боровиковський

(22.02.1806 — 27.12.1889)

Ледащо

Балада

Зле подумай — то лукавий
мов за руку поведе.

Недалеко від Полатви,
Де широкоми гіллями
Ліс пад Ворсклою гуде,
З предка, з діда хуторами
Незавидпий жив козак :
Сотник—предок на полях,
З яструбами—козаками,
Із вільотами, усами,
Сіяв ляха по степах;
Шаблю — кістка вищербляла.
Шапка — маком розцвітала.
Коник соколом літав...
А у внука пад стіною
Шабля вищербилась ржою,
Кінь на стійлі задрімав,
Замість шаблі та рушпиці
Брязка чарка по полиці,
Ляха в пляшці воював.
Те, що предки потом збили,
Скарб, худобу накопили, —
Все козак прогайпував.

Сіли злидні хуторами,
А наслідпичок — руками
Кішці й хвіст не зав'язав...
Що ж задумав? Він душею —
І без праці, без трудів
Поєднать схотів чортів;
І північною добою
Із руки своєю кров'ю
Лист лукавим написав
І зжидав гостей на лаві
(Зле задумав — а лукавий
Мов над шиєю стояв).
Жде та жде їх...
    під полою
Поле й ліс приспала ніч;
Вже понурою порою
Півепь проспівав півпіч;
Світло в небі догоряло;
Все, як в кладбищі, мовчало —
Не шархпе на гілці лист...
К світу — вихрі закрутили,
Писк піднявши, пси завили,
Бризки, регіт, гомін, свист!
Вся земля заколихалась,
Стая пугачів зібралась
На оселях в хуторах,
На воротях, на тинах...
Чорт із двірнею своєю
Вперся в хату — за душею —
І, як в бурю грім, гримить :
„Ти бажав па душу свата? —
Я твій сват! Та людська хата
Не для нас... — Чорти! Беріть!
Будем в пеклі душу грить!..“
Із громовими словами
Двірня, в пір'ї, в ковтупах,
Лапцюгами, кайданами
На руках і на ногах, —
Козака кругом вмотали,
Як листок козак трусивсь!
(Чорт на страхи не дививсь.)

Грім креснув, і дощ полився...
В ад тягли... Козак моливсь...
І аж в пеклі б опинився —
Якби пе... пе пробудивсь.

Євген Гребінка

(2.02.1812 — 15.12.1848)

Чайковський

(Уривок)

Осаул викресав вогню, поклав трут у віхоть сіна, розмахав його руками, і, коли сіно спалахпуло, підпалив прив'язану до шворки мочалку, а шворку потяг за другий край; вогняним снопом піднялася палаюча мочалка догори, штовхаючись об бочки, і, обсипаючи фігуру іскрами, ввійшла в порожню бочку на самісіпському верху фігури; за хвилину горішня бочка запалала мов з труби, високим стовпом шугнуло з неї яскраве полум'я, і швидко зайнявся вся фігура, чудово віддзеркалюючись у темних водах Дніпра. За кілька хвилин неподалік зліва зайнялася фігура, праворуч третя, з нею ще, іще, і весь Дніпро освітився зловісними вогнями. Зграями знялися паполохані птахи із заток та очеретів, сповнюючи повітря ячапням; табуни диких коней, що дрімали біля Дніпра, шарахнули в степ, збуджуючи далеку павколишню місцевість дзвінким тупотом. Не один селяпин, заскочепий у лісі чи в полі на ночівлі страшними фігурами, поспішав додому рятувати матір чи молоду хазяйку або малих дітей од смерті чи гапєбного полону татарського; не одна мати, з жахом поглядаючи на зловісну пожежу, боязко пригортала до грудей дитину й босими ногами, у самій сорочці, по жалкій кропиві, по колючому терпику — пробиралася в несходимі лісові хащі; не одна дівчина з острахом згадала про свою вроду, про свою молодість, побоюючись хтivity татарина. Тієї ночі, коли горіли фігури, спокійно спала хіба що печутенно п'яна людина.

Випивши з осаулових рук чарку горілки, Касяп узяв у радуті доброго коня й поскакав до Лубен, снідаючи в дорозі куснем чорного хліба. Позаду півнеба було осяяне загравою від палаючих фігур; інколи лупали постріли. Попереду стелився степ; але вже не мертвою пустелею лежав він : то там, то в іпшому місці лунали

безпастапні перегуки; зійшло сонце й освітило тривожну картипу : край дороги чумаки, утворивши з важких возів каре, визирали з нього, як з фортеці, блискаючи стволами мушкетів і рушпиць, без яких тоді піхто не вирушав з дому; селяни швидко заганяли з степу в села череди волів, табуни копей, захаращували в'їзди в села рогатками, ховали в землю всяке збіжжя, зав'язували в шкуратяні торби, забивали в барильця гроші й опускали їх у глибокі колодязі, у ставки та на дно річок, з мостів зривали дошки й заводили човни в несходимі зарості очерету.

— Чи далеко? — питали люди в Касяпа, коли він, вкритий порохом і потом, в'їжджав у село.

— От-то за горою! — відповідав Касян.

— А куди бог несе?

— У Лубни, до полковника. Поміпайте—по мені копя, їду у вашій справі.

— Бери хоч усіх, дядьку!

Отак змінюючи коней, Касяп, можна сказати, день і ніч летів до Лубен. Тривога й завзяття відмолодили старого; віп не знав утоми, він пе відчував на собі восьми десятків років і, під'їжджаючи до Лубен, співав веселих пісень.

Тарас Шевченко

(9.03.1814 — 10.03.1861)

Єретик

(Шафарикові)

(Уривок)

Задзвонили в усі дзвони,
І повели Гуса
На Голгофу у кайданах.
І не стрепенувся...
Перед огнем; став на йому
І молитву діє :
„О господи милосердний,
Що я заподіяв
Оцим людям? твоїм людям!

За що мене судять!
За що мене розпинають?
Люди! добрі люди!
Моліться!.. пеповинні —
І з вами те буде!
Моліться! люті звірі
Прийшли в овпiх шкурах
І пазурi розпустили...
Нi гори, нi мури
Не сховують. Розiллється
Червонеє море
Крові! крові з дітей ваших.
О горе! о горе!
Опде вони! в ясных ризах.
Їх лютії очі...
Уже крові!..“ — „Пали! пали!..“
„Крові! крові хочуть!
Крові вашої!..“ — і димом
Праведного вкрило.
„Моліться! моліться!
Господи, помилуй,
Прости ти їм, бо не знають!..“
Та й не чути стало!
Мов собаки, коло огню
Кругом ченці стали —
Боялися, щоб не виліз
Гадиною з жару
Та пе повис па короні
Або на тіарі.

Погас огонь, дупув вітер
І попiл розвіяв.
І бачили на тіарі
Червоного змія
Прості люде. Пішли ченці
Й Г е d е u m співали,
Розійшлися по трапезах
І трапезували
І день і ніч, аж попухли.
Малою сім'єю
Зійшлись чехи, взяли землі

З—під костра і з нею
Пішли в Прагу. Отак Гуса
Чепці осудили,
Запалили... та божого
Слова не спалили,
Не вгадали, що вилетить
Орел із-за хмари
Замість гуся і розклює
Високу тіару.
Байдуже їм, розлетілись,
Мов тії воропи,
З кровавого того свята.

Чепці і барони
Розверпулись у будинках
І гадки не мають —
Бепкетують та інколи
T e d e u m співають.
Все зробили... Постривайте!
Оп над головою
Старий Жижка з Таборова
Махпув булавою.

*

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сім'я вечеря коло хати,
Вечірпя зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата

Та соловейко пе затих.

*

І виріс я на чужипі,
І сивію в чужому краї;
То одинокому мені
Здається — кращого немає
Нічого в бога, як Дніпро
Та паша славная країпа...
Аж бачу, там тільки добро,
Де нас пема. В лиху годину
Якось недавно довелось
Мепі заїхать в Україну,
У те найкращее село...
У те, де мати повивала
Мепе малого і вночі
На свічку богу заробляла;
Поклони тяжкій б'ючи,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добрая любила
Її дитину... Добре, мамо,
Що ти заранпе спать лягла,
А то б ти бога прокляла
За мій талан.

Аж страх погапо
У тім хорошому селі :
Чорпіше чорної землі
Блукають люди; повсихали
Сади зелепі, погнили
Біленькі хати, повалялись,
Стави бур'яном поросли.
Село пепаче погоріло,
Неначе люди подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!..

. . . . .

І я, заплакавши, пазад
Поїхав знову на чужину.

І пе в однім отім селі,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли

Пани лукаві... Гинуть! Гинуть!
У ярмах лицарські сини,
А препогапії пани
Жидам, братам своїм хорощим,
Остатні продають штани...
. . . . .
Погапо дуже, страх погано!
В оцій пустині пропадать.
А ще погапше на Украйні
Дивитись, плакати — і мовчать!
А як не бачиш того лиха,
То скрізь здається любо, тихо,
І на Украйні добро.
Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується
На всю Украйну.
А понад ним зеленіють
Широкі села,
А у селах у веселих
І люде веселі.
Воно б, може, так і сталось,
Якби не осталось
Сліду панського в Украйні!..

Марко Вовчок

(22.12.1833 — 10.08.1907)

Два сини

(Уривок)

I

Чоловік умер, двоє діток мепі покипув, два сини. Треба мепі заробляти, треба своїх діток годувати. Не справлюсь сама. Те продала, те продала — усе попродала. Важко нам, убогим, своє добро збувати, що вопо в пас кров'ю обкипіло!

Збула... Клопочуся, бідкаюся — з ночі до ночі. Ніколи гаразд і діточками втішатись... А дітки ростуть, уже й в'ються коло мене і шебечуть, мої соловейки.

II

Андрійко був у мене повповидий, ясноокий, кучерявий; веселий був хлопчик, жвавий. Було за день добре мені впечеться своєю пустотою, а ще лучче розважить. І посварюсь, і поцілюю його. Він був старшенький.

А що вже Василько, — тихий, сумирний : і в хаті не чуť, і на дворі не видно. Був якийсь задумливий змалку; чи те, що віп у таку тяжку годину народився, хутенько після мого чоловіка, чи таку вдачу йому бог дав.

Андрійко село оббіжить, — вернеться червопий, сміючися, пустуючи; а сей, гляди, під хатою де-побудь сидітиме; землею пересипається або зілля всякі вишукує; розкопує щось — робачка вигребе або метелика вловить, — дивиться, думає... Гукиє Андрій, він увесь іздригнеться. А коли, то було ляже в садку та цілісінький десь і пролежить нерухомо, мов прислухається до чого.

— Що се задумався, сипу? — питаю.

— Який сей світ великий, пепе!

Ще хлоп'ям був, приземком, а вже зілля знав; і як зветься, і де й коли процвітає, і яким цвітом, і коли пташки у вирій одлітають, і коли прилітають з вирію — усе він теє знав.

— Се йому так Бог дав! — було мені кажуть люди. — Не хайте його, — се йому так Бог дав!

Леонід Глібов

(5.03.1827 — 10.11.1893)

Кони́к-стрибу́нець

Байка

У степу, в траві пахучій,
Кони́к, вдатний молодець,
І веселий, і співучий,
І проворний стрибунець,
Чи в пшениченьку, чи в жито.

Досхочу розкошував
І цілісіпкее літо,
Не вгаваючи, співав;
Розгулявся на всі боки,
Все байдуже, все дарма...
Коли гульк — аж в степ широкий
Суне злючая зима.
Коник плаче, серце мліє;
Кипувсь віп до Мурав'я;
— Дядьку, оп зима біліє!
От тепер же згину я!
Чуєш — в лісі ворон кряче,
Вітри буйнії гудуть?
Порятуї, порадь, земляче,
Як се лихо перебуть!
— Опізнився, пебораче, —
Одказав земляк йому, —
Хто кохав життя ледаче,
Непереливки тому.
— Як же в світі не радіти?
Все кругом тебе цвіте, —
Каже Коник, — пташки, квіти.
Любе літечко па те;
Скочиш на траву шовкову —
Все співав би та співав... —
На таку веселу мову
Муравей йому сказав :
— Проспівав ти літо боже. —
Вдача вже твоя така, —
А тепер танцюй, небоже,
На морозі гопака!

Степан Руданський

(7.01.1834 — 23.04.1873)

Вовки

Чого, брате, так збілів?
Що з тобою сталось?

— Ах, за мною через став
Аж сто вовків гналось!
„Бог з тобою!.. Сто вовків!..
Та б село почуло...“
— Та воно пак і не сто,
А п'ятдесят було.
„Та й п'ятдесят диво в пас...
Де б їх стільки взялось?“
— Ну, Іванцю! нехай так,
Але десять гпалось.
„Та і десять не було!
Знаць одип усього?“
— А як один? аби вовк!
Страшно і одного...
„А може, то і пе вовк?“
— А що ж то ходило?
Таке сиве та мале,
А хвостик, як шило.

Панас Мирний

(13.05.1849 — 28.01.1920)

Казка иро иравду і кривду

(Уривок)

Як не шкодила Кривда Правді, що не робила, а бачить — нічого не вдіє. Правда розвела по землі таку буйну рослину — всі долипи покрила травною зеленою, завітчала квіточками запашпими, всі гори заслала лісами темними, борами непрохідними; по деяких тільки місцях покидала лисинки гострі, щоб па них рано й пізно вилітати землю оглядати.

Заздрість люта щипає Кривду за серце, поїдом їсть, спокою не дає. Хочеться їй усе те, що Правда поробила, виполонити та силоміць нічого пе вдіє. От і почала вопа до неї хитрощами підходити.

— Сестро! — каже, — як у тебе все так гарпо на землі — тихо та любо: є де спочити, є на чому очі звеселити, — не то, що в

мене. Одно — бовтається та бісова калюжа: і вдень не гуляє, і вночі не спочиває.

— То виходь, — каже Правда, — сестро, до мене. Я пе бороню тобі гуляти, тільки не роби шкоди.

От вийшла Кривда на землю, а Правда така рада!

Взяла сестру за руку, водить її по всіх усядах, показує місця краси! У Кривди й очі розбігаються.

Обдивилася Кривда все і назад вертає.

— Гарпо, — каже Правді, — гарпо в тебе, як у раю тому!

От тільки чого тобі нестає: нема в тебе нічого живого. Я б на твоєму місці польотушок різних розвела, побігунців всяких наплодила, щоб повсякчас славили вони твою працю!

— Я б, — каже Правда, — й зробила те. Як же його зробити?

— Еге! А хочеш — навчу?

Іван Франко

(27.08.1856 — 28.05.1916)

Лисичка і Журавель

Лисичка з Журавлем у велику приязнь зайшли, навіть десь покумалися. От Лисичка і кличе Журавля до себе в гості.

— Приходи, кумцю! Приходи, любочку! Чим хата багата, тим і погощу.

Іде Журавель на прошений обід, а Лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тонесенько по тарілці та й поставила перед кумом.

Живися, кумочку, пе погордуй! Сама варила.

Журавель стук–стук дзьобом, — нічого не спіймав. А Лисичка тим часом лиже кашку, аж поки сама всієї не з'їла. А коли кашки пе стало, вона і мовить :

— Вибачай, кумочку, більше не маю вас чим гостити.

— Спасибі й за те, — піспим голосом промовив Журавель. — А ти б, кумонько, до мене завтра в гості прийшла!

— Добре, кумочку, прийду, чому не прийти, — мовить Лисичка.

На другий дєпь приходить Лисичка, а Журавель паварив м'яса, бурячків, квасольки, картопельки, покраяв усе те на дрібні

шматочки, зложив у високе горнятко з вузькою шийкою та й поставив на столі перед Лисичкою.

— Живися, кумонько! Не погордуй, любя моя, — припрошує Журавель.

Нюхає Лисичка — добра страва! Встромляє голову до горпятка, пе йде голова! Пробує лапкою, годі витягнути.

Крутиться Лисичка, засакає відси й відти довкола горпятка, — нічого не порадить. А Журавель не дармує. Дзьоб–дзьоб у горпятко, та й їсть собі шматочок за шматочком, поки всього не виїв.

— Вибачайте, кумонько, — мовить, випорожнивши горпятко, — чим хата багата, тим і рада, а більше на сей раз нічого не розстарався.

Розсердилася Лисичка, навіть не подякувала за гостипу. Вопа, бачите, думала, що на цілий тиждень наїсться, а тут прийшлося додому йти, облизня спіймавши. Відтоді й зареклася Лисичка з Журавлем приязнь водити.

Павло Грабовський

(11.09.1864 — 12.12.1902)

До школи

Ну, прокидайтеся, діти :
Ранок — до книжки пора!
Сонечко вспіло залити
Все посереду двора!

Швидше вдягайтесь до школи!
Кращі прогаєте дні, —
Пізно вертати, — ніколи
Їх не завернете, ні!

Змалку кохайтесь в освіті,
Змалку розширюйте ум,
Бо доведеться у світі
Всяких пазпатися дум.

Треба самим розвертати :
Як і до чого все йде,

Шлях безпомилишко взяти —
Той, що до правди веде.

Щоб не зросли ви на сором
(Бійтесь найпаче того)
Та не зробились позором
Рідного краю свого!

*

Зійшли сніги, шумить вода,
Весною повіва;
Земля квіточки викида,
Буяє травка молода;
Все мертве ожива.

Веселе сопечко блистить,
Проміпня щедро лле;
Гайок привітно шелестить,
Неначе кличе пригостить;
Струмочок виграє...

Олена Пчілка

(29.06.1849 — 4.10.1930)

Журавель та Чапля

Був собі журавель — і задумав він оженитися. „Кого ж би то взяти? Возьму чаплю! — думає журавель. — Вона мені по мислі! Якраз для мене!“

От приходить до чаплі та й каже:

— От я хочу тебе сватати, чи підеш за мене?

Подумала чапля та й каже:

— Ні, щось я не маю охоти за тебе йти!

— Ну, як не маєш, то не маєш, Бог з тобою! — каже журавель і пішов собі.

Але згодом роздумалася чапля, приходить до журавля та й каже:

— Знаєш що? Я вже роздумала і вже хочу йти за тебе.

— А! — каже журавель. — Ти роздумалась, і я тепер „роздумався“, не хочу вже тебе брати!

— Ну, не хочеш, то й цур тобі! — каже чапля, пішла така розгпівана.

Тим часом журавель, як почав зпов думати, розміркувався, йде знов до чаплі.

— Вибачай, — каже, — що я тоді так тобі відказав. Тепер я надумався і хочу таки тебе брати!

— А! — каже чапля. — Ти надумався, і я „падумалась“, що мені за тебе не йти! Як то можна: я, молода, сама до тебе приходила, а ти мені так прикро відказав! Та щоб я після всього пішла за тебе? Ніколи на світі! Іди з очей!

Пішов журавель. А чапля як почала думати, та й сама жалкувати: що се я дурна зробила! Нащо я журавлеві відказала? Ну, чи добре ж отак самотою жити? Без господаря в хаті? Він же приходив, перепрошував. Піду, скажу йому, що вже згоджуюсь!

Пішла чапля: здибалася мовби несподівапо з журавлем та й каже йому, що от так і так. Куди там! Журавель уже й не думає її брати.

— Що ж се, — каже, — таке: ти мені вже двічі гарбуза дала, та щоб я зпов тебе сватав? Не хочу!

— Ну, не хочеш, то нехай же ти згинеш! — каже чапля. — Вже ж тепер і не думай і слова мепі не кажи піколи про своє сватання! Нехай тобі біс!

А журавель таке знову почав думати: „Отже таки ожепюся, що ж так бурлакувати — без вірпої дружики та без господиньки в хаті — недобре! Піду до чаплі, перепрошу її гарненько, може, піде!“

Пішов, але чапля таки затялась, не хоче!

— Бачиш, — каже, — таки ти прийшов до мепе! Отже ж тепер я не хочу, нізащо не піду!

Але за яким часом таки чапля знов іде до журавля, каже, що вже пристає. Ба!.. тепер зпов журавель не хоче її брати! А там, дивись, знов журавель іде свататись, так уже чапля не хоче!

І так вони все ходять та ходять, а побратися піяк не можуть: коли одно „надумається“, то друге „роздумається“, та й пема згоди.

От так і ходять до сеї пори!

Михайло Коцюбинський

(17.09.1864 — 25.04.1913)

Ялинка

(Уривок)

Настав Святий вечір.

В Якимовій хаті кипіла робота. В печі тріщав вогонь та сичав борщ. Олена, мати Василькова, крутила голубці на вечерю. Василько сидів долі та м'яв мак до куті. Василькові було літ дванадцять. Віп був найстарший у сім'ї. Василько м'яв мак і все поглядав то па двох сестричок, що гралися з котом, то па батька, що сидів па полу, схиливши голову.

„Чого батько журяться? — думав він. — Чи того, що нездужають, чи того, що пема грошей викупити від шевця мамині чоботи?“

Рипнули двері. В хату увійшов якийсь чоловік.

— Добридень вам, — удався віп до Якіма. — Чи не продали б ви, чоловіче, тієї ялинки, що росте у вашому садочку? Пани послали мене знайти дітям ялинку на Святий вечір; я вже другий день шукаю і не могу зпайти гарпої...

Яким помовчав.

— А що б ви дали? — спитав він перегодом.

— Та вже не будемо торгуватись... Кажіть ціну...

— Три карбованці дасте, — відповів Яким.

— Тату, — обізвався Василько тремтячим голосом, — таж то моя ялипка, ви її подарували мені ще тоді, як мене похвалив учитель.

На блакитні очі в білявого Василька набігли сльози. Йому жаль стало зеленої стрункої ялинки, що одпа звеселяла зимою садок. Батько гляпув на сина. Василько замовк, прочитавши в тому погляді певимовний смуток.

— Добре, я дам вам три карбованці, обізвався чоловік, — але мусите приставити ялипку сьогодні, бо пани ще хотять прибрати її на вечір.

— А як її приставити, коли я слабій, а хлопець малий ще, — сказав Яким.

Чоловік гляпув на Василька.

— Не так-то вже й малий ваш хлопець... Та й педалечко
їхати — годину... Завидна завезе, завидпа й поверне...

Яким подумав і махнув рукою.

— Якось воно буде... Містечко не за горами.

Чоловік дав завдаток, розказав, куди завести ялинку і пішов.

Яким трохи повеселішав; за три карбовапці можпа було
викупити від шевця жінчині чоботи. Хвалити бога, Олепа не
ходитиме па свята в подраних чоботях.

Він одягся, узяв сокиру й подався в садок. За батьком побіг і
Василько.

Леся Українка

(25.02.1871 — 1.08.1913)

Колнскова

Місяць яснесепкий
Промінь тихесенький
Кинув до нас.
Спи ж ти, малесенький,
Пізпій бо час.

Любо ти спатимеш,
Поки пе знатимеш,
Що то печаль;
Хутко прийматимеш
Лихо та жаль.
Тяжка годипопько!
Гірка хвилинопько!
Лихо не спить...
Леле, дитипонько!
Жить — слъози лить.

Сором хилитися,
Долі коритися;
Час твій прийде
З долею битися —
Сон пропаде...

Місяць яснасепький
Промінь тихесенький
Кинув до нас...
Спи ж ти, малесенький,
Поки є час!

Олександр Олесь

(5.12.1878 — 22.07.1944)

Ялинка

Раз я взувся в чобітки,
Одягнувся в козушину,
Сам запрягся в саночки
І поїхав по ялипку.

Ледве я зрубати встиг,
Ледве став ялинку брати,
А на мене зайчик — плиг!
Став ялинку віднімати.

Я сюди, а він туди...
„Не віддам, — кричить, — пізащо!
Ти ялинку посади,
А тоді рубай, ледащо.

Не пушу, і не проси!
І цяцьками можна гратись.
Порубаєте ліси —
Ніде буде і сховатись.

А у лісі скрізь вовки,
І ведмеді, і лисиці,
І ворони, і граки,
І розбійники-сипиці!“

Страшно стало... „Ой, пусти,
Не держи мене за поли!

Бідний зайчику, прости, —
Я не буду більш піколи!“

Низько, низько я зігнувся
І ще нижче скинув шапку...
Зайчик весело всміхнувся
І подав сіреньку лапку.

Остап Вишня

(13.11.1889 — 28.09.1956)

Перший диктант

(Уривок)

Вже третю зиму ходив я до школи. Парася походила до школи тільки дві зими і на тому закінчила свою освіту, бо в пас ще добавилося троє братиків і сестричок, і матері самій годі було з такою оравною впоратися.

Чобітьми ми чергувалися вже з братиком Івасиком. І от одного дня після різдвяних капікул увіходить до класу Марія Апдріївна та й звертається до нас, що ходили до школи третю зиму, були, зпачить, уже в третій групі:

— От що, діти! Почнемо ми з вами тепер щотижня диктовку писати. Я проказуватиму, диктуватиму, а ви пильненько вслухайтесь і пишіть у своїх зошитах те, що я вам диктуватиму! Вийміть зошити!

— І в книжечку не дивитися? — залунало з усіх парт.

— Не дивитися! На те й диктант! От і дізнаємся, як ви вивчилися писати! Ви ж із книжок списували? Пригадайте, як у книзі слова напечатані, бо траплятиметься багацько таких слів, що ви їх із книжки списували... Не спішіть, думайте... Ну, починаю... Майте па увазі, що павесні будуть для вас випускні іспити (як ми називали — „здаменті“), а на іспитах обов'язково буде диктовка, диктант.

Почала Марія Апдріївна диктувати.

Всього першого диктанту я вже не пригадую, але пам'ятаю одну його фразу дуже добре.

Диктувалося російською мовою, бо шкіл на рідній українській мові за царя на Україні не було.

Ось проказала Марія Апдріївна:

— „По полю ехала с господами коляска, запряженная четвериком великолепных лошадей. За коляской бежала и лаяла собачка испанской породы“.

Прочитала Марія Андріївна це саме і вдруге... Ми зашелестіли зошитами, зашаруділи перами.

На другий день Марія Андріївна принесла перевірені наші зошити з диктантом.

Почала вона говорити про те, що написали ми перший диктант не дуже, сказати, удало, помилок багатенько, а коли згадала про ту коляску з господами та з собачкою „испанской“ породи, не витримала, зайшлася веселим сміхом, сміх перейшов у кашель, з очей полилися сльози, і вона вже просто впала в крісло, витирала сльози, реготалася й кашляла...

— Ну що ви понаписували?! О господи! І де ви таке чули?

Ми понаїжачувалися...

— Вас шістнадцять учнів, і п'ятнадцять із вас поаписувало: „... За коляской бежала и лаялася собачка из папской породы“... Де ви чули, що є на світі собаки панської чи не панської породи і щоб вони лаялися? Породи „испанская“, есть такое государство — Испания, а собаки не лаются, а „лают“, по-пашому „гавкают“. Зрозумів? — запитала вопа мене.

— Та не дуже, Маріє Андріївно! Я собі думав, пани їдуть, то й собаки в них папської породи, батько часто говорять, що їх пап та барипа лають, я й думав, що коли папи лаються, то й собаки їхні пе кращі за пих і теж лаються...

— А вопо, бач, і не так! — засміялася Марія Андріївна. — Та в тебе ще і без того багато помилок. Поставила я тобі двійку! Підтягтись треба! Сідай!

Я сів і ледве не заплакав:

— Здохла б вопа йому, та собачка, разом із панамі!..

Володимир Сосюра

(6.01.1898 — 8.01.1965)

Любіть Україну

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,

любить у годину негоди.

Любить Україну, у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і пову,
і мову її солов'їну.

Між братніх пародів, мов садом ряним,
сіяє вона пад віками...
Любить Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.

Для нас вона в світі єдина, одна
в просторів солодкому чарі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,
у квітці, в пташині, в електровогнях,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячій усмішці, в дівочих очах
і в стягів багрянному шумі...

Як та купина, що горить — пе згора,
живе у стежках, у дібровах,
у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
і в хмарах отих пурпурових,

в грому канонад, що розвіяли в прах
чужинців в зелених мундирах,
в багнетах, що в тьмі пробивали наш шлях
до весен і світлих, і щирих.

Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...
Не можна любити народів других,
Коли ти не любиш Вкраїпу!..

Дівчипо! Як пебо її голубе,
люби її кожну хвилину.
Коханий любить не захоче тебе,
коли ти не любиш Вкраїну...

Любіть у труді, у коханні, в бою,
як пісню, що лине зорею...
Всім серцем любіть Україну свою —
і вічні ми будемо з нею!

Андрій Головко

(3.12.1897 — 5.12.1972)

Дівчинка з шляху

(Уривок)

На другий дєпь Марійку одвезли в село верстов за сім од хуторів. У дитячий притулок. Великими віками яспо дивився віп із саду на вулицю. Широко обійми — ворота — розкрив. Наче закликав: „Сюди до мене!“

В хаті, куди завів підводчик дівчинку, було тепло й пахло борщем. Біля печі вешталося кілька жінок. З-за дверей чувся шум, дитячий гоміп, сміх...

Вийшла завідувачка.

— Новенька. А замерзло як!

Хапко почала роздягати.

— Прісю, — звернулася до жінок, — допоможіть. Та окріп, дівчата, давайте.

Роздягли. Скупали. Наділи чисту сорочку.

— О, як пова копійка! — всміхнулася „тютья Галя“, Ходімо, будемо обідати.

Ах, як дивно було в тій великій кімнаті для дітей! Так світло!
Бо великі вікна, бо так багацько дитячих облич.

А по стіпах — малюнки-малюнки! На полицках різні вироби з глипи. А ось на столику — ціла оселя: хата, садочок навколо. Худоба в дворі, біля колодязя — качки... і все з глипи.

А навколо — гоміп. Де-пе-де бризне сміх. Раптом — принишкло. Десятки очей кипулися до Марійки й прилипли до пеї.
„Тютья“ казала:

— Оце вам іще одна сестричка. Від голоду втекли вони. Покинули хату свою, ішли, довго-довго йшли. По дорозі захворів у неї брат малепький, дєсь zostавили його, в якомусь селі. А потім її мати покинула, бо підбилася, пе могла йти. І zostалася без мами,

серед чужих людей... Це — привели до пас. І з нами буде жити. Ми її жаліти будемо.

Марійка великими очима дивилася не дітей, і в грудях щось тапуло–гануло, як сніг па горбочку під сонцем. І чула, наче рожеві прорості ожили в душі й радісно бриніли.

Петро Панч

(4.11.1891 — 1.12.1978)

Біленький фартушок

(*Уривок*)

Окопи проходили через город, який спускався до зелених луків. Такі ж ямки було видно і по другий бік річки. Солдати, що лежали па вгороді, називалися червоні, а напроти були білі. Час від часу вони стріляли, і повз хату, в якій жила білява Явдошка з своєю мамою, пролітали кулі. Вони дзижчали, наче справжні бджоли.

Одна влучила в шибку і зробила дірочку.

— Батькові в лоб своєму, — сказала Явдошина мама сердито.

— Це наші стріляють? — спитала Явдошка.

— Чого б це вони стріляли по своїх? Денікіпці стріляють.

— Чому стріляють?

— Мабуть, царя свого шкода

— А чого їм шкода?

— Що люди скинули його, душогуба, з престолу.

— І татко мій скидав царя?

— Може, й татко скидав. На фронті солдати теж збурилися проти царя, щоб народ сам собі правив. З того й поділилися; папи за царя, за свою владу, народ за свою, і давай чубаритись, воювати.

У цей час на вгороді розлігся вибух, аж здригнулася земля, а розбита шибка дзепькнула і брязнула на долівку. Явдошка зробила великі очі й глянула на матір. Матір схопилася за серце й посірілими губами зашепотіла:

— Ляж, ляж на долівку! — сама знеможепо опустилася на лаву. — Дай води!

Явдошка вибігла з кухлем у сіни, де стояла діжка з водою. У розчинені двері було видно, як на подвір'я падали скалки від снарядів. Вони гупали, як груші, і там здіймався тоненький пилок.

Павло Тичина

(27.01.1891 — 16.09.1967)

Гаї шумлять

Гаї шумлять —
Я слухаю.
Хмарки біжать —
Милуюся.
Милуюся–дивуюся,
Чого душі мої
так весело.
Гей, дзвін гуде —
Іздалеку
Думки пряде —
Над пивами.
Над нивами–приливами,
Купаючи мепе,
мов ластівку.

Я йду, іду —
Зворушений.
Когось все жду —
Співаючи.
Співаючи–кохаючи
Під тихий шепіт трав
голублячий.

Щось мріє гай —
Над річкою.
Ген пеба край —
Як золото.
Мов золото — поколото,
Горить–тремтить ріка,
як музика.

Олександр Довженко

(12.09.1894 — 25.11.1956)

Із щоденникових записів 1941 — 1954 рр.

3/ХІІ 1943

За моїх часів у Києві зникли такі пам'ятники культури:

Михайлівський монастир з церквою дванадцятого віку.

Верхівка Ірипинської церкви одинадцятого віку.

Никольський собор, збудований Мазепою, — падзвичайної краси церква в стилі українського барокко. Дзвіниця цього монастиря.

Київський братський монастир на Подолі. Знамените братство з Академією, звідки вийшли перші просвітителі Росії, де вчився був Ломопосов.

Дзвіниця одинадцятого віку Кирилівського монастиря.

Пам'ятник часів магдебурзького права на Подолі. Самсон, що роздирає лева.

Києво-Печерська лавра — Успенський собор, гепіальна по красі церква, рівної якій, може, нігде немає.

Межигірський Запорозький спас — монастир колишніх запорозьких козаків. Чимала кількість других церков старовипних на Подолі.

Десятинна церква, Трьохсвятительська старовинна красива церква.

Університет св. Володимира. Публічна бібліотека на вулиці Кірова.

Хрещатик, Миколаївська, Мерингівська, Ольгипська, Епгельса, Прорізна і частина Пушкіпської вулиці — архітектура ХІХ століття, що придавала місту особливий його власний стиль і наближала його до хороших європейських міст.

Одне слово, двацятий вік помстився. Погуляв по слідах і дев'ятнадцятого, і сімнадцятого, і одинадцятого. Зоставив биту цеглу, кам'яні коробочки, на які противно дивитися, і покарбовану землю. Відсутність смаку, одірваність од природи, і моральний занепад, і душевна сліпота — разучі і незрівняні ні з чим. Мені здається, що в наступних часах нашу героїчну епоху будуть вважати епохою запезаду в багатьох смислах. Так мені часом здається. Не може ж хрещатицький нахабно-дурпий упівермаг, чи будипок ЦК,

чи Радпаркому, чи КВО в Києві увійти в історію як позитивний знак епохи. Бо ім'я їм — позичене убозтво, претепзійпе й брутальне.

Яка шкода, пайпотворніші будипки в Києві — будинок ЦК, Радпаркому, КВО, універмаг zostалися цілі. Зостався цілим і ідіотський будинок воспевда проти „Арсеналу“, і пайдурніший з усіх залізничних вокзалів, які я абикולי бачив на залізницях всіх країн.

Максим Рнльський

(19.03.1895 — 24.07.1964)

Мова

Треба доглядати паш сад.
Вольтер

Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й пепастапно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняпо
Нехай вопа щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.

Прислухайтесь, як океан співає —
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомопі морським. Немає
Мудріших, піж народ, учителів;
У нього кожпе слово — це перлина,
Це праця, це натхпеппя, це людипа.

Не бійтесь заглядати у словник:
Це пишпий яр, а не сумне провалля;
Збирайте, як розумпий садівник,
Достиглий овоч у Грінченка й Даля.
Не майте гніву до моїх порад
І не лінуйтесь доглядать свій сад.

Поцілунок

У темній гущині її я наздогнав.
Вона, вже лежачи серед пахучих трав,
Руками пружними од мене одбивалась.
Нарешті стихилась — і дивне диво сталось:
Уста, що і мене, і весь мій рід кляли,
Мов квітка багряна, до мене простягли
Свій келих, сновнений солодкої змоги.
Натомлені з біги стрункі та дужі ноги
Білили мармуром під місяцем німим, —
І тихим голосом, охриплим та чудним,
Вона промовила: „Жорстокий переможче!
Упасти в цім бою для мене найдорожче!“

Євген Маланюк

(2.02.1897 16.02.1968)

Київ

В час невідомий, в час нежданий
Ти знов розімкнеш свій язик.

М. Філянський

По зморі монгольського іґа,
По трупній отруті Москви —
Цей город архистратига
Знов квітпув, як ярий цвіт.

Зі сходу надходили бурі,
Гуділи рвучкі вихорі —
Він золотом у лазурі
Горів па своїй горі.

І щедро спадали шрапнелі,
І кулі клювали лице,
Та мури Мазепи й Растреллі
Уперто казали: рцємъ.

Григорій Косинка

(29.11.1899 — 17.12.1934)

В житах

(Уривок)

Це все було просто до дрібниць: і я, і заснаний ранок, і сивий степ. Я пам'ятаю хороше тільки ранок: заплаканий у росах, молодий і трохи засоромлений сонцем, що смутне купалося у стрижпі.

— Ну, ну... вже і цілуватися лізе!

Кажу це до сонця, бо воно безцеремонно грається волосинками на моїй нозі, любовно оглядає забрюхапу колошу на штапях і сміється з мене крильцями бджіл: „Дзік, дзік...“

— Дзік?!

Я починаю сердитись, бо що таке „дзік“? Дзік — страшпе для мене слово, бо воно нагадує мені про дійсність — раз, а друге — в нашій революційній термінології це є дезертир, а я, товариші, саме до них і палежав!

Масте: „Коли,— думаю, — сонце починає шукати дезертирів — до села не ніду, небезпечно (такий наш звичай дезертирський), а просто собі левадами, благо ще педіля сьогодні — сплять, в жита“.

Так і носталповив: левади манять мене зрадливо вербами, городи пахнуть полином, м'ятою, але мій вірний товариш — жита.

Ляжу в долині, де тліє під сонцем Гордипа могила, а переді мною стовновий шлях, Гнилице, Черносливка, далі...

— В жита!

... Одкрасувались — наливаються, через тиждень—другий — копи, а зараз догоряють; у мене почали дзвонити коси, серпи, а важкий колос схилявся до землі, але в цю хвилину старий черногуз поважно пройшов травою до болота, ноклопився па всі чотири сторони, піймав пеобережпу жабу і нід глухий клекіт сполохав па ставищі дику качку...

Юрій Яновський

(27.08.1902 — 25.02.1955)

Чотри шаблі

(Уривок)

Весілля справляли но–старосвітському.

Дружки летіли верхи па конях по вулиці, на рукавах білили хустки. По дорозі хутко шикувалися заслони, щоб перепиняти молодих і вимагати викупу. По хатах у молодого й молодій востанпе оглядали столи, чи все є так, „як годиться“. Баба–розпорядниця не злазила з нечі й звідти керувала весільним чином. Вона захворіла, нішовши до молодій розплітати косу й співати сумних пісень: пісні були навдивовижу дзвінкі й жалібні, а бабина горлянка рипуча, роки бабині лежали на її сухих плечах, як гаряча повсть, а піч осіння — холодна. Пострілів пролунало стільки, скільки годилося, віно було новезено до молодого, а тачанка з Шахаєм та його дружипою заїхали до тестевого двору.

Скільки нісепь погублено тепер — старих і розрадних! Скільки мелодій увібрала в себе чужа гармошка — захрипла гістєричка, де ноти тьмяні, а пісні метушливі й неповажні, де знижується мистецька глибица мелодії, гармошка — демагог, багатоголоса нєрекупка! Ось сніває скрипка чи розмовляє кобза: одпа лєдвє помітна нота нрєстягаєтьсє в новітрі, і її колівання таке ж, як і колівання повітря. Струна дає чистий — до божевілля — звук. Коливаютьсє віки, вузьке коло часу поширюєтьсє на все життя всього пароду. Рівна, прозора, нрєста до геніальності нота з'єднує віки. Завмирають люди, дрижать їхні плечі від розкритої таємниці, тремтять вії від пабіглої щасливої сльози. Та скринка грає далі. Нота міпитьсє, пролітають дрібні сплески звуку, ніби в скрипці нрєриваєтьсє сміх. Обличчя яспішають. Розчулепа до краю душа жадібно сприймає веселі звуки. Ноги самі стукотять такт. Годі вже їх стримати, коли грає зворушлива скринка. Старе й молоде рушає в тапок. Ходором ходить подвір'я. Бубон клацає й гупає, як веселий нарубійко. Перендугалися пари: на втіху, на сміх. Та скрипка вже стомилася. Десятки рук частують скрипака, кожний хоче з ним випити, ноцілуватися, кожного скрипак хоче пославити па скрипці, і ностає галас, гомін.

Микола Бажан

(9.10.1904 — 23.02.1983)

Залізнякава ніч

До яру нідійшли, і одностайні тіні
Погнулися від їхніх тіл пазад.
Риплять вози, ладнаючись у ряд,
Колеса грузнуть в глей в понурому ринінпі.

Поволі родяться слова пічних нарад —
Про мсту і смерть шляхетству на Вкраїні
В холодпоярській радяться святині
Козак, і гречкосій, і збіглий з військ солдат.

Хитнувся гвалт розбуджених церков,
І, кинувшись од ватри стрімголов,
Упав на степ буптарських тіней кетяг.

Дмитро Павличко

(пародився 21.09.1929)

Коли помер кривавий Торквемада,
Пішли по всій Іспалії ченці,
Зодягнені в лахміття, як старці,
Підступні пастухи людського стада.

О, як боялися святі отці,
Чи не схитпється їх могутня влада!
Душа еретика тій смерті рада —
Чи ж не майпе де усміх на лиці?

Вони самі усім розповідали,
Що інквізитора уже нема.
А люди, слухаючи їх, ридали...

Не усміхались навіть крадькома;
Наневно, дуже добре нам'ятали,

Що здох тирап, але стоїть тюрма!

Григір Тютюнник

(5.12.1931 — 5.03.1980)

Три зозулі з ноклоном

(Уривок)

Я виходжу з-за клубу, в новенькому дешевому костюмі (три вагони цегли розваптажив з хлопцями—одпокурспиками, то й купив) і з чемоданчиком у руці. І перше, що бачу — хату Карна Яркового. А перед нею — молоденька сосна рівними рядочками на жовтому ніску. На гапку Карпової хати стоїть Марфа Яркова і веде мене очима. Вопа стоїть без хустки, сива, пишноволоса — колись її волосся сяяло проти сонця золотим, тепер не сяє. Видпо, думаю, собі, волосся умирає рапіше, ніж людипа...

Підійшовши ближче, я вклопяюся Марфі й кажу через молоденьку сосну:

— Здрастуйте, тітко.

Марфа ворухить губами і нроводжає мене далі, аж доки я не увійду в сосну „велику“ (у нас її пазивають ще: „та, що твій тато садив“).

Дома мепе стрічає мама, радіє, нлаче і підставляє мені для ноцілунку сині губи.

— Мамо, — питаю після того, як куці студентські новипи розказано (сесію здав, костюм ось купив), — а чого тітка Марфа Яркова па мене не дивиться?

Мама довго мовчить, потім зітхає і каже:

— Вопа любила твого тата. А ти на пього схожий...

Борис Олійник

(пародився 22.10.1935)

Пе для дітей

— Краще номерти стоячи,
Ніж па колінах жити! —

Сказав учитель історії
Дітям.

Слухайте, діти, вчителя,
Слухайте маму й тата,
І дай вам Бог тільки з читанок
Про це читати.
Так... „Краще померти стоячи...“
Сказано мужньо й строго.
... А в них були перебиті
Ноги.

Вони віднялись па колінах —
І внало вороння креном.
... Ой зросла у нолі
                                червона калипа,
А над пею — синє небо...

Це я пе вам, діти.
Я просто думаю, діти,
Що можпа і на колінах
Померти краще,
                                піж стоячи
  жити.

... Діти,
Читайте історію.

Іван Драч

(пародився 17.10.1936)

Таємниці

В однієї таємниці — очі карі,
У другої таємпиці — сипі очі,
В однієї таємниці — добре серце,
У другої таємпиці — зле і хиже,
В однієї таємниці — срібен перстень,
А в другої — звичайнісінька обручка...

Та які ж це справді таємниці,
Коли знаєш колір, маєш вимір,
Знуртувавшись в піхвах аналогій,
Коли серце лижуть три нюапси,
Ставши на ворсисті теплі лапки,
Чи стопадцять, чи мільйон нюапсів,
Вгадапих інтуїтивно точно...
Таємниці — сфінкси, я не буду
Ображати вас мізерним глуздом.
Я прийду до вас зпепацька, стиха,
Тим шляхом, що вибила зневіра,
Скенсис і болючий чорний сумпів...
Та за мною — ваші очі карі,
Та за мною — ваше добре серце.
Поки ж вам чекати, дівувати,
Черствіти в холодному жадапні
Мого пальця, за яким ридає
Срібними сльозами срібеп нерстень.

Василь Стус

(6.01.1938 — 4.11.1985)

Крізь сотпі сумнівів я йду до тебе,
добро і правдо віку. Через сто
зневір. Моя душа, запрагла неба,
в буремнім леті держить путь на стовп
високого вогню, що осіяпний
одним твоїм бажанням. Аж туди,
де пе ступали ще людські сліди,
з щовба на щовб, аж поза смертні хлані
людських дерзань, за чорпу норожпечу,
де вже нема ні щастя, ні біди
і вровичь нодив: пе спипяйся, йди.
То — шлях правдивий. Ти — його нредтеча.

Михайло Грушевський

(17.09.1866 – 25.11.1934)

Історія України

(Уривок)

1. **Про історію й її засоби.** Історія самим словом своїм означає час розвитку, відомість, оповідання. Це грецьке слово, того самого кореня, як наше — відати, відомість, а нрикладалося воно нередусім до оновідання нро мипувшину свого краю і пароду. Такі оновідання повелись у людей з давен–давпа. Ще тільки приходили до свідомості, збивались у громади та нлемена, а вже у них були оновідання нро те, звідки пішло їх покоління, які були з пим нригоди, хто нрислужив йому з давніх часів. У таких оновіданнях онисувались різні звичаї, правила, яких пильпували старші, повага, володіння ватажків та старшини. Тому вони всіми силами нильнували, щоб ці оновідання не забувались, а передавались з роду в рід. Старалися, щоб їх напам'ять учили нідлітки та молоді люди і передавали потім у дальше поколіппя. Добирали й різних снособів па те, щоб ці оповідання нередавались з роду в рід по можливості вірпо й незміппо.

Звичайпа пам'ять людська не держить подій довше як два нокоління, а далі починає мішати, коли це оновідання навмисне нрибрано в якусь тривку форму, наприклад, у нісню або вірш, нризначепі для запам'ятування. Уложене в форму вірша або піспю і вивчене нанам'ять затримується довго, без великих змін. Коли вивчать дітей замолоду, вопи пам'ятають до старості, вчать дітей і внуків. А крім того, з'являються й спеціальні співці з гостро вишколеною пам'яттю, які чи то з любові до цих пісень, чи тому, що через якесь каліцтво не можуть промишляти чимсь іншим, займаються тим, що вчать всіх пісень, які є в їх племепі, та вчать дітей — як були у пас на Україні кобзарі та лірпики. Оповідання нро старовину укладають в такі нісні й нредаються в пих цілі віки.

Віталій Русанівський

(народився 25.06.1931)

Геній і нація:

Т.Г. Шевченко та розбудова української культури в ХІХ ст.

(Уривок)

В історію свого народу, в історію його духу, в культуру українців Тарас Шевченко увійшов як видатний поет і мислитель, гегельний художник. Творча діяльність великого Кобзаря ознаменувала собою надзвичайно важливий етап у формуванні національної самосвідомості і соціальної думки нашого народу. Поет не був самотнім на суспільно-культурній ниві України, поруч з ним виступало яскраве гроно нисьмепників, істориків, філологів усеслов'янського і європейського масштабу, але тільки автор всесвітньовідомого „Заповіту“ зміг поставити вогнисту печать свого духу на подальшому ноступуванні рідної літератури, мистецтва, всієї національної культури.

Що застав у літературі, у суспільно-культурному житті України молодий поет і художник на час виходу у 1840 р. свого „Кобзаря“?

Самодержавно-кріпосницька імперія Миколи I перебувала в лабетах жорстокої політичної реакції, яка виявляла ознаки глибокої кризи. Відгомони західноєвропейських революцій, пам'ять про виступ перших російських „благовісників свободи“ — декабристів, твори О.Пушкіна, М.Лермонтова, М.Гоголя пробуджували суспільну думку, сприяли формуванню нової, демократичної інтелігенції серед тих народів країни, що перебували під ярмом національно-колоніального гноблення. Епоху суспільного і національно-культурного відродження переживала й Україна. Процес розгортався поволі, важко, іноді затихав, але все ж паростав з нездоланністю довгожданої провесни. Головними сферами, в яких виявляла себе енергія українського національно-культурницького відродження, були художня література та журналістика, історіографія та філологія, почасти театр і деякі інші галузі мистецтва — все це в тих „просторових“ наметрах, які здебільшого властиві подібним історичним первіткам, надто в несприятливих державно-суспільних умовах.

Василь Пімчук

(народився 6.07.1933)

Давньоруська спадщина в лексичній українській мові

(Уривок)

Лексико-семантичний арсенал мови (літературної та діалектів) з погляду історії включає кілька генетичних шарів: 1) слова й значення, успадковані з мови, на ґрунті якої вона розвинулася; 2) слова та значення, що виникли внаслідок лексичної й семантичної деривації від успадкованих коренів та основ, семем; 3) нр'ямі лексичні запозичення й кальки.

Завдання пашої монографії — дослідити давньоруську спадщину української мови в лексичі, пов'язаній із буттям, простором, часом, навколишнім середовищем і людипою як частипою живої природи. В абсолютній більшості — це наші найдавпші слова, багато з яких, за влучним зауваженням Ф.П.Філіна, є старішими, ніж „усі нинішп фонетичні та морфологічні закономірності“.

Давньоруську лексику, на основі якої сформувалися системи трьох сучасних східнослов'янських мов, ми прагнули охопити найбільш повно, з'ясовуючи її праслов'янські джерела, виявляючи східнослов'янські лексичні й семантичні новотвори, а також іншомовні занозичення. Головна увага концентрується на живомовних масивах словника Х—ХІІІ ст., але не можна було не врахувати й історично перснективної киижпо-літературної лексики.

У давньоруській лексичі виділялися територіально-діалектні елементи незалежно від їх походження (праслов'янська спадщина, новотвори, запозичення), але, звичайпо, найбільшу увагу звернено на півдепноруські специфічні слова, які згодом стали надбанням більшості українського арсеналу.

О.В. Мантуров та ін.

**Математика в поняттях, означеннях і термінах
Частина 1**

(Уривок)

Аналіз — логічний спосіб або метод дослідження, який полягає в тому, що розглядуваний предмет у думці або на практиці розчленовується на складові частини (ознаки, властивості, відношення). Кожна з цих частин вивчається окремо, щоб виділити в процесі А. частини поєднати за допомогою іншого логічного прийому — *синтезу* — в ціле, збагачене новими знаннями. У вузькому розумінні А. — метод доведення, при якому міркування виконуються за схемою: від невідомого до відомого, від шуканого до даного. А. інакше називається аналітичним методом доведення. А. застосовується у процесі вивчення багатьох розділів шкільного курсу математики, наприклад:

а) розв'язуючи задачу на побудову, ми, як правило, припускаємо, що задача розв'язана і шукана (невідома) фігура побудована, а потім знаходимо залежності між тим, що дано, і тим, що треба побудувати, тобто поділяємо шукану фігуру на окремі частини, компоненти і зводимо задачу до побудови простіших, допоміжних фігур за даними елементами;

б) при розв'язуванні задач на складання рівнянь (первінностей) ми також виходимо в своїх міркуваннях з шуканої (невідомої) величини (одп'єї або кількох), вибираємо позначення цієї величини і надаємо залежності між відомими (даними) величинами і невідомими, найчастіше позначеними латинськими буквами x , y тощо. Потім складаємо рівняння, прирівнюючи одпорідні величини. Розв'язуючи його, ми знаходимо значення шуканої (зміпної) величини.

Příloha 1

Přepis některých písmen české abecedy do ukrajinštiny při přepisu osobních jmen a zeměpisných názvů

České písmo	Přepis do ukrajinštiny	České příklady	Přepis do ukrajinštiny
e, ě - po souhláskách - po samohláskách	e є	Hašek Daniel	Гашек Данієл
i - po ž, č, š, c - v sufixech -ik-, -ič-, -sk(ý), -ck(ý), -ic(e) - po samohláskách - po souhláskách a na začátku slova	h h ï i	Žižka Šíp Čihák Cipra Hladík Buřič Táborský Palacký Lidice Pardubice Alois Sivak Iveta	Жижка Шип Чигак Ципра Гладик Буржич Таборський Палацький Лідице Пардубице Алоїз Сівак Івета
y, ý (kromě adjektivních koncovek)	h	Klobouky Rýdl	Клобоуки Ридл
ý v adjektivních koncovkách	ий	Polanský Český Brod	Полапський Чеський Брод
ř	рж	Bořivoj Kroměříž	Борживой Кромержиж

Poznámky :

- koncová souhláska **e** se při přepisu českých osobních jmen a zeměpisných názvů do ukrajinštiny píše s měkkým znakem : Ignác – Ігнаць, Vavřinec – Вавржинець, Adamec – Адамець, Chovanec – Ховапець, Olomouc – Оломоуць, Skopce – Скопець;
- pohybné **e** příznačné pro některá česká příjmení při skloňování se v ukrajinštině zachovává : Hronek – Hronka — Гронек – Гронека, Čapek – Čapka — Чапек – Чанека.
- zeměpisné názvy na **-ице** (Лідице apod.) se v ukrajinštině nesklonují.

Příloha 2

Přepis některých písmen ukrajinské abecedy do češtiny při přepisu osobních jmen a zeměpisných názvů

Ukrajinské písmo	Přepis do češtiny	Ukrajinské příklady	Přepis do češtiny
г	h	Григорій Гордієнко	Hryhorij Hordijenko
ґ	g	Галаган Гудзь	Galagan Gudz
є	e	Шевченко Петро	Ševčenko Petro
є - na začátku slov a po samohláskách - ро д, т, н	je ě	Євдокименко Насенко Нижнє	Jevdokymenko Najenko Nyžně
и	y	Дмитро Київ	Dmytro Kyjev, Kyjiv
і	i	Рівне Німчук	Rivne Nimčuk
ї	ji	Їжакевич Україна	Jižakevyč Ukrajina
щ	šč	Щука	Ščuka
ю, я - na začátku slova a po samohláskách - po souhláskách (kromě д, т, н) - ve spojení s д, т, н	ju, ja ju, ja d'u, t'u, ňu d'a, t'a, ňa	Юрій Троян Любов Цященко Нюма Тетяна	Jurij Trojan Ljubov Cjaščenko Ňuma Teťana
ь - ve spojení s с, ц, з, л - ve spojení s д, т, н	s, c, z, l d', t', ň	Донецьк Львів Ананьїв Присядько	Doneck Lvov, Lviv Anaňjiv Prisjad'ko
apostrof '	vynechává se	Слов'янськ	Slovjansk

Příloha 3

Tabulky ukrajinského skloňování a stupňování

Tabulka 4. Skloňování osobních zájmen **Я, ти, ми, ви**

pád	jednotné číslo				množné číslo			
	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.
1.	Я	já	ти	ty	ми	my	ви	vy
2.	мене	mě, mne	тебе	tebe, tě	нас	nás	вас	vás
3.	мені	mně, mi	тобі	tobě, ti	нам	nám	вам	vám
4.	мене	mě, mne	тебе	tebe, tě	нас	nás	вас	vás
6. (на)	мені	(o) mně	тобі	tobě	нас	nás	вас	vás
7.	мною	mnou	тобою	tebou	нами	námi	вами	vámi

Tabulka 5. Skloňování osobních zájmen **він, воно, вона, вони**

pád	jednotné číslo						množné číslo	
	mužský rod		střední rod		ženský rod		ukr.	češ.
	ukr.	češ.	ukr.	češ.	ukr.	češ.		
1.	він	on	воно	ono	вона	ona	вони	oni, ony, ona
2.	його, нього	jeho, ho, jej	його, нього	jeho, ho, jej	її, неї	jí	їх, них	jich
3.	йому	jemu, mu	йому	jemu, mu	їй	jí	їм	jim
4.	його, нього	jeho, ho, jej	його, нього	ho, je, jej	її, неї	jí	їх, них	je
6. (на)	ньому, нім	(o) něm	ньому, нім	něm	ній	ní	них	nich
7.	ним	jím	ним	jím	нею	jí	ними	jimi

Tabulka 6. Skloňování zvrtného zájmena **себе**

1. pád	—	—
2. pád	себе	sebe
3. pád	собі	sobě, si
4. pád	себе	sebe, se
6. pád	(на) собі	sobě
7. pád	собою	sebou

Tabulka 7. Přehled vzorů skloňování podstatných jmen:

1. deklinační typ

Číslo	Pád	Skloňování		
		tvrdé	měkké	smíšené
jednotné	1.	дочк-а'	ди'н-я	душ-а'
	2.	дочк-и'	дин-и	душ-и
	3.	дочц-и'	дин-и	душ-и
	4.	дочк-у'	дин-ю	ду'ш-у
	5.	до'чк-о	дин-е	ду'ш-е
	6. (на)	дочц-и'	дин-и	душ-и
	7.	дочк-о'ю	дин-ею	душ-е'ю
мноžné	1.	до'чк-и	ди'н-и	ду'ш-и
	2.	дочок-∅	динь-∅	душ-∅
	3.	дочк-ам	дин-ям	душ-ам
	4.	дочок-∅	дин-и	душ-и
	5.	дочк-и	дин-и	душ-и
	6. на	дочк-ах	дин-ях	душ-ах
	7.	дочк-ами	дин-ями	душ-ами

Tabulka 8. Přehled vzorů skloňování podstatných jmen:

2. deklinační typ

Číslo	Pád	Tvrdé skloňování			
		1.	вожа'к-∅	храм-∅	ба'тьк-о
2.	вожак-а'	хра'м-у	ба'тьк-а	гнізд-а'	
3.	вожак-о'ві/у'	храм-у	ба'тьк-ові/у	гнізд-у	
4.	вожак-а	храм-∅	ба'тьк-а	гнізд-о	
5.	вожа'ч-е	храм-е	ба'тьк-у	гні'зд-е	
6. (на)	вожак-о'ві/-у'	на храм-і	ба'тьк-ові/-у	гнізд-і'	
7.	вожак-ом'	храм-ом	ба'тьк-ом	гнізд-ом'	

množné	1.	вожак-и'	хра'м-и	батьк-и'	гнізд-а
	2.	вожак-ів'	хра'м-ів	батьк-ів'	гнізд – Ø
	3.	вожак-ам'	храм-ам	батьк-ам'	гнізд-ам
	4.	вожак-ів	храм-и	батьк-ів'	гнізд-а
	5.	вожак-и	храм-и	батьк-и	гнізд-а
	6.(на)	вожак-ах'	храм-ах	батьк-ах'	гнізд-ах
	7.	вожак-а'ми	храмами	батьк-а'ми	гнізд-ами

Číslo	Pád	Měkké skloňování			
jednotné	1.	хлоп'пець-Ø	гай-Ø	мор-е	змага'нн-я
	2.	хлоп'ц-я	га'-ю	мор-я	змаганн-я
	3.	хлопц-єві/-ю	га-ю	мор-ю	змаганн-ю
	4.	хлопц-я	гай	мор-е	змаганн-я
	5.	хлопч-е	га-ю	мор-е	змаганн-я
	6.(на)	хлопц-єві/-ї	(у) га-ю' (у) га'-ї	мор-ї	змаганн-ї
	7.	хлопц-ем	га'-єм	мор-ем	змаганн-ям
мноžné	1.	хлоп'ц-і	га-ї'	мор-я'	змага'нн-я
	2.	хлопц-ів	га-їв'	мор-ів'	змагань-Ø
	3.	хлопц-ям	га-ям'	мор-ям'	змага'нн-ям
	4.	хлопц-ів	га-ї	мор-я	змаганн-я
	5.	хлопц-і	га-ї	мор-я	змаганн-я
	6. (на)	хлопц-ях	га-ях'	мор-ях'	змага'нн-ях
	7.	хлопц-ями	га-я'ми	мор-я'ми	змага'нн-ями
Číslo	Pád	Smíšené skloňování			
jednotné	1.	спожива'ч- Ø	плеч -е'	во'гнищ-е	
	2.	споживач-а'	плеч-а	вогнищ-а	
	3.	споживач-єві/-у	плеч-у	вогнищ-у	
	4.	споживач-а	плеч-е	вогнищ-е	
	5.	споживач-у	плеч-е	вогнищ-е	

	6.(на)	споживач–еві/–у	пле'ч–і	вогнищ–і
	7.	споживач–ем	плеч–е'м	вогнищ–ем
мно́жне	1.	споживач–і'	пле'ч–і	во'гнищ–а
	2.	споживач–ів	плеч–е'й/пліч	вогнищ–∅
	3.	споживач–ам	пле'ч–а'м	вогнищ–ам
	4.	споживач–ів	пле'ч–і	вогнищ–а
	5.	споживач–і	плеч–і	вогнищ–а
	6.(на)	споживач–ах	пле'ч–а'х	вогнищ–ах
	7.	споживач–ами	плеч–а'ми	вогнищ–ами

Табулка 9. Прехлед взо́рů склоно́вані подста́тнých јмен:

3. deklináčnı́ typ

Čı́slo	Pád	Vzory skloňovanı́		
јednotné	1.	сі́ль–∅	ні́ч–∅	ма'т–и
	2.	со'л–і	но'ч–і	ма́тер–і
	3.	сол–і	ноч–і	ма́тер–і
	4.	сі́ль–∅	ні́ч–∅	ма́т–и / ма́тір–∅
	5.	сол–е	ноч–е	ма́т–и
	6. (на)	сол–і	ноч–і	ма́тер–і
	7.	сі́лл–ю	ні́чч–ю	ма́тір'–ю
мно́жне	1.	сол–і	но'ч–і	ма́тер–і'
	2.	со'л–ей	ноч–ей'	ма́тер–ів'
	3.	сол–ям	ноч–ам'	ма́тер–ям'
	4.	сол–і	ноч–і	ма́тер–і / ма́тер–ів
	5.	сол–і	ноч–і	ма́тер–і
	6. на	сол–ях	ноч–ах'	ма́тер–ях'
	7.	сол–я́ми	ноч–а'́ми	ма́тер–я'́ми

Tabulka 10. Přehled vzorů skloňování podstatných jmen:

4. deklinační typ

Číslo	Pád	Vzory skloňování		
jednotné	1.	орл-я'	курч-а'	ім'-я'
	2.	орл-ят-и	курч-а-ти	ім-ен-і
	3.	орл-ят-і	курч-а-ті	ім-ен-і
	4.	орл-я	курч-а	ім'-я
	5.	орл-я	курч-а	ім'-я
	6. (на)	орл-ят-і	курч-ат-і	ім-ен-і
	7.	орл-ям	курч-ам	ім-ен-ем/ім'-ям'
множné	1.	орл-ят-а	курч-ат-а	ім-ен-а'
	2.	орл-ят-∅	курч-ат-∅	ім-ен-∅'
	3.	орл-ят-ам	курч-ат-ам	ім-ен-ам'
	4.	орл-ят-∅	курч-ат-∅	ім-ен-а
	5.	орл-ят-а	курч-ат-а	ім-ен-а
	6. на	орл-ят-ах	курч-ат-ах	ім-ен-ах'
	7.	орл-ят-ами	курч-ат-ами	ім-ен-а'ми

Tabulka 11. Vzory skloňování jmen po otci

Pád	Mužské jméno po otci	Ženské jméno po otci
1.	Іван Іванович	Іванна Іванівна
2.	Івана Івановича	Іванни Іванівни
3.	Іванові/у Івановичу	Іванні Іванівні
4.	Івана Івановича	Іванну Іванівну
5.	Іване Івановичу	Іванно Іванівно
6. при	Іванові/у/і Івановичу	Іванні Іванівні
7.	Іваном Івановичем	Іванною Іванівною

Tabulka 14. Vzory skloňování přídavných jmen tvrdých

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.,5	нов – ий	нов – е	нов – а
2.	нов – ого	нов – ого	нов – ої
3.	нов – ому	нов – ому	нов – ій
4.	нов – ий (дім) нов – ого (друга)	нов – е	нов – у
6.	(на) нов–ому/–ім	(на)нов–ому/–ім	(на) нов – ій
7.	нов – им	нов – им	нов – ою
Množné číslo			
1.,5		нов – і	
2.		нов – их	
3.		нов – м	
4.	нов – і (доми) нов – их (друзів)	нов – і	нов – і (хаги) нов – их (подруг)
6.		(на) нов – их	
7.		нов – ими	

Tabulka 15. Vzory skloňování přídavných jmen měkkých

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.,5	літн – ий	літн – є	літн – я
2.	літн – ього	літн – ього	літн – ьої
3.	літн – ьому	літн – ьому	літн – ій
4.	літн – ий (дош) літн – ого робітника	літн – є	літн – ю
6.	(на) літн – ьому/ – ім	(на) літн – ьому/ – ім	(на) літн – ій
7.	літн – ім	літн – ім	літн – ьою

Множné číslo			
1.,5.		літн – і	
2.		літн – іх	
3.		літн – ім	
4.	літн – і (дощі) літн–іх (робітників)	літн – і	літн – і (ночі) літн – іх(жінок)
6.		(на) літн – іх	
7.		літн – іми	

Tabulka 16. Vzory skloňování přídavných jmen smíšených

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.,5	яснолиц – ий	яснолиц – е	яснолиц – я
2.	яснолиц – ього	яснолиц – ього	яснолиц – ьої
3.	яснолиц – ьому	яснолиц – ьому	яснолиц – ій
4.	яснолиц – ього	яснолиц – е	яснолиц – ю
6.	(на)яснолиц–ьому, (на) яснолиц – ім	(на) яснолиц–ьому, (на) яснолиц – ім	(на) яснолиц – ій
7.	яснолиц – им	яснолиц – им	яснолиц – ьою
Множné číslo			
1.,5		яснолиц – і	
2.		яснолиц – их	
3.		яснолиц – им	
4.	яснолиц – і яснолиц – их	яснолиц – і	яснолиц – і яснолиц – их
6.		(на) яснолиц – их	
7.		яснолиц – ими	

Tabulka 18. Vzory skloňování zájmen ukazovacích

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	цей той	ц-е т-е	ц-я т-а
2.	ц-ього т-ого	ц-ього т-ого	ц-ієї т-ієї
3.	ц-ьому т-ому	ц-ьому т-ому	ц-ій т-ій
4.	цей той ц-ього т-ого	ц-е т-е	ц-ю т-у
6.	(на) ц-ьому / цім (на) т-ому / тім	(на) ц-ьому / цім (на) т-ому / тім	(на) цих т-их
7.	ц-им т-им	ц-им т-им	ц-ією т-ією
Množné číslo			
1.		ц-і т-і	
2.		ц-их т-их	
3.		ц-им т-им	
4.		ц-і т-і ц-их т-их	
6.		(на) ц-их т-их	
7.			

Tabulka 19. Vzory skloňování zájmen přivlastňovacích

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	мій наш	мо-є наш-е	мо-я наш-а
2.	м-ого наш-го	м-ого наш-го	мо-єї наш-ої
3.	м-оєму наш-ому	м-оєму наш-ому	мо-їй наш-ій
4.	мій наш м-ого наш-го	мо-є наш-е	мо-ю наш-у
6.	(на) мо-єму/мо-ім наш-ому/наш-ім	(на) мо-єму/мо-ім наш-ому/наш-ім	(на) мо-їй наш-ій
7.	мо-їм наш-им	мо-їм наш-им	мо-єю наш-ою

Množné číslo			
1.		мо–ї	наш–і
2.		мо–їх	наш–их
3.		мо–їм	наш–им
4.		мо–ї	наш–і
		мо–їх	наш–их
6.		(на) мо–їх	наш–их
7.		мо–їми	наш–ими

Tabulka 20. Vzory skloňování zájmen vztažných

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	ч–ий	як–ий	чи–є
			як–е
			чи–я
			як–а
2.	чий–ого	як–ого	чий–єї
			як–ої
3.	чий–ому/–єму	чий–ому/–єму	чи–їй
			як–ій
			як–ому
4.	ч–ий	як–ий	чи–є
			як–е
	чий–ого	як–ого	чи–ю
			яку
6.	(на) чий–ому/–єму, чи–їм, як–ому/як–ім	(на) чий–ому/–єму, чи–їм, як–ому/як–ім	(на) чи–їй, як–ій
7.	чи–їм	як–им	чи–єю
			як–ою
Množné číslo			
1.		чи–ї	як–і
2.		чи–їх	як–их
3.		чи–їм	як–им
4.		чи–ї	як–і
		чи–їх	як–их
6.		(на) чи–їх	як–их
7.		чи–їми	як–ими

Tabulka 21. Vzory skloňování zájmen vymezovacích

Pád	Mužský rod	Střední rod	Ženský rod
Jednotné číslo			
1.	весь (увесь, ввесь)	вс-е (усе)	вс-я (ус-я)
2.	вс-ього	вс-ього	вс-іеї
3.	вс-ьому	вс-ьому	вс-ій
4.	весь (увесь, ввесь) вс-ього	вс-е (ус-е)	вс-ю
6.	(на) вс-ьому/вс-ім	(на) вс-ьому/вс-ім	(на) вс-ій
7.	вс-ім	вс-ім	вс-ією
Множné číslo			
1.		вс-і (ус-і)	
2.		вс-іх	
3.		вс-ім	
4.		вс-і ус-і) вс-іх	
6.		(на) (вс-іх	
7.		вс-іма	

Tabulka 22. Číslovky **один, одна, одно (одне)**

Pád	Jednotné číslo			Множné číslo
	м.г	с.г.	ж.г.	
1.	один	один-о (-е)	один-а	один-і
2.	один-ого	один-ого	одині-ці, один-ої	один-их
3.	один-ому	один-ому	один-ій	один-им
4.	1. nebo 2. р.	один-о (-е)	один-у	
6.	(на) один-ому (на) один-ім	(на)один-ому (на) один-ім	(на) один-ій	(на) один-их
7.	один-им	один-им	одині-сю,один-ою	один-ими

Tabulka 23. Číslovky **два, три, чотири, п'ятеро**

1.	д-ва, дв-і	тр-и	чотир-и	п'ятеро
2.	дв-ох	тр-ьох	чотир-ьох	п'ят-ьох
3.	дв-ом	тр-ьом	чотир-ьом	п'ят-ьом
4.	д-ва, дв-ох	тр-и, тр-ьох	чотир-и, чотир-ьох	п'ятер-о, п'ят-ьох
6.	(на) дв-ох	(на) тр-ьох	(на) чотир-ьох	(на) п'ят-ьох
7.	дв-ома	тр-ьома	чотир-ма	п'ят-ьома

Tabulka 24. Číslovky **п'ять, шість, сім, вісім, п'ятдесят**

1.	п'ять	шість	сім	вісім	п'ятдесят
2.	п'ят-и, п'ят-ьох	шест-и, шіст-ьох	сем-и, сім-ох	восьм-и, вісьм-ох	п'ятдесяти, п'ятдесят-ьох
3.	п'ят-и, п'ят-ьом	шест-и, шіст-ьом	сем-и, сім-ом	восьм-и, вісьм-ом	п'ятдесяти, п'ятдесят-ьом
4.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.
6.	(на) н'ят-и, (на) п'ят-ьох	(на) шест-и, (на) шіст-ьох	(на) сем-и, (на) сім-ох	(па) восьм-и, (па) вісьм-ох	(на) н'ятдеся т-и, (на) п'ят-десят-ьох
7.	п'ят-ьма, п'ят-ьома	шіст-ьма, шіст-ьома	сьом-а, сім-ома	вісьм-а, вісьм-ома	п'ятдесять- ма, п'ятде- сят-ьома

Tabulka 25. Číslovky **двісті, триста, чотириста, п'ятсот**

1.	двісті	триста	чотириста	п'ятсот
2.	двохсот	трьохсот	чотирьохсот	п'ятисот
3.	двомст–ам	трьомст–ам	чотирьомст–ам	п'ятист–ам
4.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	1. nebo 2. р.	п'ятсот
6.	(на) двох-ст–ах	(на) трьох-ст–ах	(на) чотирьох-ст–ах	(на) п'ятист–ах
7.	двомаст–ами	трьомаст–ами	чотирма-ст–ами	п'ятьмаст–ами, п'ятьомаст–ами

Tabulka 26. Číslovka **триста п'ятдесят вісім**

1.	сімсот п'ятдесят вісім
2.	семисот п'ятдесяти (п'ятдесятьох) восьми (вісьмох)
3.	семистам п'ятдесяти (п'ятдесятьом) восьми (вісьмом)
4.	сімсот (трьохсот) п'ятдесят (п'ятдесятьох) вісім (вісьмох)
6.	(на) семистах п'ятдесяти (п'ятдесятьох) восьми (вісьмох)
7.	сьомастами (сімомастами) п'ятдесятьма (п'ятдесятьома) вісьма (вісьмома)

Tabulka 27. Číslovky **три третіх, дві цілих п'ять сьомих**

1.	три третіх	дві цілих п'ять сьомих
2.	трьох третіх	двох цілих п'яти сьомих
3.	трьом третім	двом цілим п'яти сьомим
4.	три третіх	дві цілих п'ять сьомих
6.	(на) трьох третіх	(на) двох цілих п'яти сьомих
7.	трьома третіми	двома цілими п'ятьма сьомими

Tabulka 13. Stupňování přídavných jmen jakostních

První stupeň (нейтральний ступінь)	Druhý stupeň (вищий ступінь)	Třetí stupeň (найвищий ступінь)
добрий чоловік	добріший	най добріший
багатий стіл	багатший	якнай добріший щопай добріший най багатший якнай багатший щонай багатший

Tabulka 17. Stupňování příslovcí

První stupeň (нейтральний ступінь)	Druhý stupeň (вищий ступінь)	Třetí stupeň (найвищий ступінь)
добре	добріше	най добріше
дешево	дешевше	якнай добріше щопай добріше най дешевше якнай дешевше щопай дешевше

Příloha 4

Slovníček ukrajinských lingvistických termínů

абревіація	—	abreviace
абстрактний	—	abstraktní
аглютнація	—	aglutinace
адвербіалізація	—	adverbializace
автосемаанти	—	autosémantémy
ад'єктивація	—	adjektivizace
актуальне членування речення	—	aktuální členění věty
актуальний	—	aktuální
алолексема	—	alolex
аломорф	—	alomorf
алфавіт, азбука, абетка	—	abeceda
альвеоли, ясна	—	alveolární (d'asňový) výstupek
аналітичні способи	—	analytické prostředky
вираження граматичних значень		vyjádřování mluvnických významů
антонімія	—	antonymie
антиномія	—	antinomie
антонім	—	antonymum
апелятив	—	apelativum
асиметрія	—	asymetrie
асиміляція, унодібнення	—	asimilace
аспект	—	aspekt
афіксація	—	afixace
безособовість	—	impersonalnost, neosobnost
білатеральна концепція мовного знака	—	bilaterální koncepce jazykového znaku
біосфера	—	biosféra
варіантність фонем	—	variantnost fonému
вимова	—	výslovnost
вираження думок	—	vyjádření myšlenek
внсловлення	—	jazykový projev, promluva
відмінок	—	pád

безрииймеинковий в.	—	prostý (bezpředložkový) p.
давальний в.	—	dativ, 3. p.
знахідний в.	—	akuzativ, 4. p.
кличний в.	—	vokativ, 5. p.
місцевий в.	—	lokál, 6. p.
називний в.	—	nominativ, 1. p.
ненрямий в.	—	nepřímý p.
орудиний в.	—	instrumentál, 7. p.
родовий в. занеречення	—	genitiv záporový
родовий нартитивиний в.	—	partitiv
відмінюванія	—	deklinace, skloňování
займеникове в.	—	zajmenné skl.
іменіе в.	—	jmenná d.
прикметникове в.	—	adjektivní d.
числівникове в.	—	číslovková d.
відношення	—	vztahy
атрибутивий в.	—	atributivní v.
видо-родові в.	—	rodově-druhové v.
ієрархічні в.	—	hierarchické v.
об'єкти в.	—	objektové v.
обставинні в.	—	přísllovečné v.
парадигматичні в.	—	paradigmatické v.
синтагматичні в.	—	syntagmatické v.
синтаксичні в.	—	syntaktické v.
відрив мови від мислення	—	odtržení jazyka od myšlení
внутрішня будова мови	—	vnitřní stavba jazyka
внутрішня мовна форма слова	—	vnitřní jazyková forma slova
внутрішня флексія	—	vnitřní flexe
голос	—	hlas
голосний	—	samohláska
голосова щілина	—	hlasivková štěrbina
голосові зв'язки	—	hlasivky
граматичний сиосіб, засіб	—	gramatický prostředek
губи	—	rtý
двокрапка	—	dvojtečka
двосторонність знака	—	dvoustrannost znaku
денотат	—	denotát

динамічний	—	dynamický	
дисиміляція, розіодібнення	—	disimilace, rozlišování	
дифтонг	—	diftong, dvojhláska	
діалектизм	—	dialektismus, nářeční slovo	
діалектична єдність мови	—	dialektická jednotka jazyka	
ї мислення		a myšlení	
діахронія	—	diachronie	
дієвідміна	—	konjugace, konjugační typ	
дієвідмінювання	—	konjugace, časování	
дієприкметник	—	participium, přičestí	
дієприлівник	—	přechodník	
дієслово	—	verbum, sloveso	
дієслово–зв'язка	—	kopulativní (sponové) sloveso	
діяч	—	agens	
довгота	—	délka	
додаток, об'єкт	—	předmět, objekt	
непрямий д.	—	nepřímý př.	
прямий д.	—	přímý př.	
дужки	—	závorky	
квадратні д.	—	hranaté z.	
круглі д.	—	kulaté z.	
еволюційний характер	—	evoluční charakter	
розвитку мови		vývoje jazyka	
екстралінгвістика	—	extralingvistika	
епітет	—	epiteton	
етнічна самосвідомість	—	etnické sebeuvědomění	
жестово-мімічна система	—	mimicko-gestikulační systém	znakový
знаків			
загальний	—	obecný	
загальнолюдський характер	—	obecně lidský charakter	
мислення		myšlení	
загальнонародний	—	celonárodní charakter	
характер мови		jazyka	
мислення	—	myšlení	
займенник	—	pronomen, zájmeno	
заперечення	—	negace, zápor	
загальне з.	—	obecný z.	

часткове з.	—	částečný z.
зворот	—	konstrukce
дієприкметниковий з.	—	participiální k.
дієприслівниковий з.	—	přechodníková k.
інфінітивний з.	—	infinitivní k.
зворотний порядок слів	—	inverzní (obrácený) slovosled
зв'язка	—	kopula, spona
нульова з.	—	nulová k. (sp.)
зв'язок	—	spojení
безсиолучниковий з.	—	sp. bez spojovacího výrazu
сиолучниковий з.	—	sp. se spojovacím výrazem
зіяння	—	hiát
знак	—	znak
знаряддя думки	—	nástroj myšlení
значення	—	význam
граматичне з.	—	gramatický v.
іменник, субстантив	—	substantivum, podstatné jméno
інвентар мови	—	inventář jazyka
індивідуальне новоутворення	—	individuální novotvar
індивідуальний	—	individuální
інкориорація	—	inkorporace
інстрат	—	instrát
інтерференція	—	interference
інтонаційні особливості	—	intonační zvláštnosti
інтонема	—	intoném
інтонація	—	intonace
інтралінгвістика	—	intralingvistika
інфікс	—	infix
інформатика	—	informatika
історико-культурні умови	—	kulturně historické
життя народу	—	podmínky života národa
категорія істот	—	životnost, životný rod
категорія неістот (иредметів)	—	neživotnost, neživotný rod
керування	—	reke, řízenost
класифікація мов	—	klasifikace jazyků

	генеалогічна/генетична к. м.	—	genealogická/genetická kl. j.
	тиологічна к. м.	—	typologická kl. j.
	компаративістика	—	komparatistika
	конкретний	—	konkrétní
	конструктивні елементи	—	konstrukční prvky
	координація	—	koordinace
	лексема	—	lexém
	однозначна л.	—	jednoznačný/ monosémický l.
	багатозначна л.	—	víceznačný/ polisémický l.
	лексикографія	—	lexikografie
	лексико-граматичні класи	—	lexikálně-gramatické třídy
	лексикологія	—	lexikologie
	лінгвістика	—	lingvistika
	контрастивна л.	—	kontrastivní l.
	прикладна л.	—	aplikovaná l.
	лінгвістична термінологія	—	lingvistická terminologie
	лінгвістичне спостереження	—	lingvistické pozorování
	лінгвістичний аналіз	—	lingvistická analýza
	лінгвістичний напрям	—	lingvistický směr
	лінійний характер мовлення	—	lineární charakter řeči
	матеріальність знака	—	materiálnost znaku
	менталінгвістика	—	mentalingvistika
	мелодика	—	melodie
	метод	—	metoda
	зіставний м.	—	konfrontační m.
	історичний м.	—	historická m.
	описовий м.	—	popisná m.
	порівняльно-історичний м.	—	historicko-srovnávací metoda
	механізм мислення	—	mechanismus myšlení
	мислення	—	myšlení
	багатоаспектне	—	mnohoaspektové m.
	вербальне м.	—	verbální m.
	музичне м.	—	hudební m.
	невербальне м.	—	neverbální m.

образне м.	—	obrazné m.
технічне м.	—	technické m.
міжмовні омоніми	—	mezijazyková homonyma
мова	—	jazyk
мова як система систем	—	jazyk jako systém systémů
мова як системно-структурне утворення	—	jazyk jako systémově strukturní útvar
мовлення	—	řeč
мовлення суб'єктивне, індивідуальне	—	řeč je subjektivní, individuální
мовленнєва діяльність	—	řečová činnost
мовна одиниця	—	jazyková jednotka
мовний матеріал	—	jazykový materiál
мовні контакти	—	jazykové kontakty
мовознавство	—	jazykověda
загальне м.	—	obecná j.
теоретичне м.	—	teoretická j.
типологічне м.	—	typologická j.
модальність	—	modalita, modálnost
моністичний підхід	—	monistický p.
морфема	—	morfém
дериваційна м.	—	derivační m.
нульова м.	—	nulový m.
реляційна м.	—	relační m.
сегментна м.	—	segmentální m.
супрасегментна м.	—	suprasegmentální m.
мофеміка	—	morfemika
морфологічна категорія	—	morfologická kategorie
морфологія	—	morfologie, tvarosloví
наголос	—	přízvuk
вільний н.	—	volný př.
динамічний/силовий/експіраторний н.	—	dynamický/silový přízvuk
довгий/квантитативний н.	—	kvantitativní př.
емоційно-експресивний н.	—	emocionálně expresivní př.
емфатичний н.	—	emfatický/citový př.
зв'язаний/одиомісний	—	vázaný/pevný př.

логічний н.	—	logický př.
музичний/тональний/ тонічний н.	—	melodický/tónový př.
нейтральний н.	—	neutrální př.
ностійний н.	—	stálý/pevný př.
початковий н.	—	iniciální/počáteční př.
різномісний/рухомий н.	—	pohyblivý př.
снитагматичний н.	—	syntagmatický př.
синтаксичний н.	—	syntaktický př.
словесний н.	—	slovní př.
фіксований н.	—	stálý př.
фразовий н.	—	větný př.
індивідуальність мовлення	—	nadindividuálnost řeči
іазва	—	jméno
іаіменування	—	pojmenování
іаікладене н.	—	víceslovní p.
іаікладіе н.	—	sdužené p., sousloví
іаіівголосний	—	polosamohláska
іаіональний характер іаікретних мов	—	národní charakter konkrétních jazyků
іаіавність чи відсутність зв'язку між мовою і мисленням	—	existence či neexistence vztahu mezi jazykem a myšlení
іаіологізм	—	neologismus, nové slovo
іаіестандартність і багатозначність афіксів	—	invariantnost a jednoznačnost afixů
іаіоосфера	—	noosféra
іаіобставина	—	příslovečné určení, adverbiale
іаіоднина	—	singular, jednotné číslo
іаіодночасність	—	současnost
іаіозначаюче	—	označující
іаіозначення, атрибут іаінеузгоджене о.	—	přívlastek, atribut nekongruentní (neschodný) př.
іаіузгоджене о.	—	kongruentní(shodný) př.
іаіозначавање	—	označované
іаіомонім	—	homonymum

омонімія	—	homonymie
о. афіксів	—	h. afixů
ономасіологія	—	onomaziologie
ономастнка	—	onomastika
онис	—	popis
орфографія, правопис	—	ortografie, pravopis
орфосія	—	ortoepie
осиова	—	kmen
осиова складоноділу	—	vyčleňování slabik
осиовний словниковий фонд	—	jádro slovní zásoby
осиовскладання	—	skládání základů
ототожнення мови і мислення	—	ztotožnění jazyka a myšlení
иарадигматнка	—	paradigmatika
иасив	—	pasivum
иауза	—	pauza
иацієис	—	patiens
иерстрат	—	perstrát
иередача думок	—	předávání myšlenek
итання	—	otázka
идмет	—	podmět, subjekt
идиєбіння	—	patro
идиорядкування	—	subordinace, pořadování
идрядне речення	—	vedlejší věta
илан вираження	—	výrazová rovina
илан змісту	—	obsahová rovina
илюралістичний підхід	—	pluralistický přístup
иозиційні і комбінаторні варіанти фонєми	—	poziční a kombinatorní varianty fonémů
иолісемія	—	polysémie
иоліфункціональність	—	polifunkčnost
иорядок слів	—	slovosled
иостуіовість мовиого розвитку	—	posloupnost jazykového vývoje
иостфікс	—	postfix
иотенційний	—	potencionální
ирава а ліва півкулі головного мозку	—	pravá a levá mozková hemisféra
иредикат	—	predikát

иредикативний	—	predikativní
иредикативність	—	predikativnost
иредикація	—	predikace
иредмет науки	—	předmět vědy
иреиозиція	—	antepozice
ирефікс	—	prefix
ириголосий	—	souhláska
ирисдиания	—	příčleňování
ириймениик	—	předložka, prepozice
ириказка	—	pořekadlo
ирикладка, аиозиція	—	apozice, přívlastek
ирикметниик, ад'єктив	—	adjektivum, přídavné jméno
ирилягання	—	přimykání
иринции аналогії	—	princip analogie
ирипрода мови	—	povaha jazyka
ирислівник	—	adverbium, příslovce
ирислівниковий зворот	—	adverbiální (příslovný) výraz
ирислів'я	—	přísloví
ирисудок, иредикат	—	předikát, přísudek
ирізнсько	—	přezdívká
ирізвище	—	příjmení
иродукт мовної діяльності	—	produkt řečové činnosti
ирономіналізація	—	pronominalizace
ироедєвтнчний курс	—	propedeutická disciplína
иротиставлення	—	protikladnost
иряма мова	—	přímá řeč
иснхофізіологічний акт	—	psychofyziologický akt
иуиктуація	—	interpunkce
реальний	—	reální
редулікація	—	reduplikace
рема, иове, невідомє, ядро	—	réma, nové, neznáme, jádro
референт	—	referent
речєния	—	věta, větný celek
неиоширене р.	—	holá v.
иоширене р.	—	rozvitá v.
иростє р.	—	v. jednoduchá
розновідне р.	—	oznamovací v.

складе р.	—	souvěti
схема (модель) р.	—	větné schéma, větný vzorec
тии р.	—	větný typ
рнма	—	rým
рiвень/ярус/ндсистема мови	—	úroveň/rovina/subsystém jazyka
рiд	—	rod
граматичний р.	—	gramatický (mluvnický) r.
жіночий р.	—	femininum, ženský r.
середій р.	—	neutrum, střední r.
чоловічий р.	—	maskulinum, mužský r.
розумова діяльність	—	myšlenková činnost
світiгляд	—	světový názor
сегментація/членування	—	segmentace/členění
мовного потоку		řečového proudu
сема	—	sém
семантема	—	sémantém
семантичне поле	—	sémantické pole
семантичний	—	sémantický
с. трикутник	—	s. trojúhelník
семасiологія	—	sémaziologie
семема	—	sémém
семіотика	—	sémiotika
снлабема	—	sylabém
сннонiм	—	synonymum, souznačné pojmenování
сннонiмiя	—	synonymie
с. афіксiв	—	s. afixů
сннсемантема	—	sznsémantéma
сннтакснс	—	syntax, skladba
актуальний с.	—	funkční syntax
сннтакснчна функція	—	syntaktická funkce
сннтакснчний	—	syntaktický
сннтетичнi снособн вираження	—	syntetické prostředky
граматичних		vyjádřování mluvnických
значень		významů
сннхронiя	—	synchronie

система	—	systém
дериваційна с.	—	derivační s.
знакова с.	—	znakový s.
інтонаційна/просодична с.	—	intonační/prozodický s.
лексична с.	—	lexikální s.
морфологічна с.	—	morfologický s.
морфологічна с.	—	morfonologický s.
реляційна с.	—	relační s.
семантична с.	—	sémantický s.
семіотична с.	—	sémiotický s.
синтаксична с.	—	syntaktický s.
складотворна/силабічна с.	—	slabičný/sylabický s.
словозміни с.	—	flektivní s.
словотвірна/ словотворча с.	—	slovotvorný s.
фонематична с.	—	fonematický s.
формотворна с.	—	tvaroslovný s.
фразеологічна с.	—	frazeologický s.
система мови	—	jazykový systém
системний характер мови	—	systémový charakter jazyka
системність знака	—	systémovost znaku
ситуація	—	situace
знакова с.	—	znaková s.
склад	—	slabika
наголошений с.	—	přízvučná sl.
ненаголошений с.	—	nepřízvučná sl.
складносурядне речення	—	paratactické (souřadné) souvětí
складофонема	—	sylabofoném
сленг	—	slang
словник	—	slovník
словниковий склад	—	slovní zásoba
словозміна	—	ohýbání
словозмінний	—	tvarotvorný
словоскладання	—	kompozice, skládání slov
словосполучення	—	syntagma
словотвір	—	tvoření slov
афіксальний с.	—	afixální tv. s.

безафіксий с.	—	bezafixální tv. s.
морфологічний с.	—	morfologické tv. s.
семантичний с.	—	sémantické tv. s.
снитаксичний с.	—	syntaktické tv. s.
словотвірний	—	slovotvorný
словотворчий формант	—	slovotvorný základ
словоформа	—	tvartvorná struktura (stavba)
соціальний	—	sociální
соціолінгвістика	—	sociolingvistika
снолучення	—	spojení
снолучник	—	konjunkce, spojka
сносіб	—	způsob
дійсний с.	—	indikativ, oznamovací zp.
наказовий с.	—	imperativ, rozkazovací zp.
умовний с.	—	kondicionál, podmiňovací zp.
стабільність мови	—	stabilita jazyka
стан	—	genus, rod, slovesný rod
активний с. дієслова	—	aktivum, činný r.
пасивний с. дієслова	—	passivum, trpný r.
стандартист і однозначність	—	invariantnost a víceznačnost
афіксів	—	afixů
статичний	—	statický
стиль	—	styl, sloh
діловий с.	—	praktický s.
науковий с.	—	vědecký s.
науково-ноулярний с.	—	popularizační s.
професійний с.	—	odborný s.
публіцистичний с.	—	publicistický s.
розмовний с.	—	hovorový s.
уснорозмовний с.	—	konverzační s.
функціональний с.	—	funkční s.
художній с.	—	umělecký s.
структура мови	—	struktura jazyka
ступені іорівняння	—	gradační stupně

ступінь	—	stupeň
вищий (иерший) с.	—	komparativ, druhý st.
звичайний (иульовий) с.	—	pozitiv, první st.
найвищий (другий) с.	—	superlativ, třetí st.
сукунисть усього мовленого і зрозумілого	—	souhrn všeho vyřčeného a pochopeného
суилетнівзм	—	supletivizmus
сусильний/соціальний характер мови	—	společenský/sociální charakter jazyka
суть (сутність) мови	—	podstata jazyka
суфікс	—	suffix
тема, даіе, відоме, осіова	—	téma, dané, ynáme, základ
тембр	—	timbre, témbř, zabarvení
теми	—	tempo
теорія	—	teorie
звуконаслідувальна (ономатонетична) т.	—	zvukomalebná (onomatopoická) t.
лінгвістична т.	—	lingvistická t.
унілатеральна т.	—	unilaterální t.
теорії складноділу	—	slabičné teorie
т. с. м'язового напруження	—	s. t. svalového
т. с. сонорності	—	s. t. sonority
тни мови	—	typ jazyka
вокалічний т. м.	—	vokalický t. j.
коисонаитний т. м.	—	konsonantický t. j.
тни речення	—	větný typ
активний т. р.	—	aktivní t.
ергативний т. р.	—	ergativní t.
номінативий т. р.	—	nominativní t.
тнре	—	pomlčka
транскриція	—	transkripce, přepis
транслітерація	—	transliterace
трансфікс	—	transfix
узагальнюючий характер мовних одиниць	—	zobecňující charakter jazykových jednotek
узгодження	—	shoda,
універсальність	—	univerzálnost

унілатеральна теорія	—	unilaterální teorie
усийн і/або инсьмовий текст	—	mluvený a/nebo psaný text
флексія	—	flexe
фонетичні і не фонетичні варіанти фонем	—	fonetické a nefonetické varianty fonému
форма	—	forma, tvar
граматична ф.	—	gramatická f.
фразеологізм	—	frazeologismus
фразеологія	—	frazeologie
фузія	—	fúze
функція мови	—	funkce jazyka
гносеологічна ф. м.	—	gnozeologická f. j.
естетична ф. м.	—	estetická f. j.
когнітивна ф. м.	—	kognitivní f. j.
комунікативна ф. м.	—	komunikativní f. j.
магічна ф. м.	—	magická f. j.
метамовна ф. м.	—	metajazyková f. j.
мислеформуюча ф. м.	—	mentální f. j.
номінативна ф. м.	—	nominativní f. j.
пізнавальна ф. м.	—	poznávací f. j.
поетична ф. м.	—	poetická f. j.
референтивна ф. м.	—	referenční f. j.
функція фонем	—	funkce fonému
дистинктивна/ розрізювальна ф. ф.	—	distinktivní/ rozlišující f. f.
конститутивна ф. ф.	—	konstitutivní f. f.
циркумфікс	—	cirkumfix
частини мови	—	slovní druhy
частковий	—	zvláštní
числівник	—	numerále, číslovka
член речення	—	větný člen
щелепа	—	čelist
щільна	—	úžina
явище	—	jev
біологічне я.	—	biologický j.
психічне я.	—	psychický j.
соціальне я.	—	sociální j.

снадкове я.	—	dědičný j.
язик	—	jazyk
язичок	—	čípek

Список використаної та рекомендованої літератури:

- Akademická mluvnice češtiny. Skladba, Praha 1987.
- Anderš, J. Česko-ukrajinské dialogy. Jazyková etiketa. Vzory dokumentů. Brno, 1998.
- Anderš, J.: Ukrajiniština vážně a vesele, Olomouc 2006.
- Anderš, J., Danylenko, L. : Praktická česko-ukrajinský slovník. Ekonomika. Finance. Obchod. . Olomouc, 2000.
- Anderš, J. – Danylenko, L.: Ukrajinsko-český slovník. Olomouc 2004.
- Čechová, M. a kolektiv autorů: Čeština – řeč a jazyk, Praha 2000.
- Čermak, F.: Jazyk a jazykověda, Praha 2004.
- Myronova. Praktický kurz ukrajiništiny. Brno, 1999.
- Myronova, H., Gajdošová, O.: Česko-ukrajinský právní slovník. . Brno, 2009.
- Антоненко, О., Лобур, Н., Паламарчук, О., Стрельчук, Г., Шевченко, М.: Українсько-чеський словник лінгвістичної термінологіїю.
- Зайченко, Н.: Українська мова як іноземна: граматичний аспект. Київ 2013.
- Зайченко, Н., Воробйова, С.: Курс української мови для іноземців: Усне мовлення. Київ 2011.
- Кучинський, М.: Українська мова. Збірник переказів із творчими завданнями. Київ 2011.
- Микитин – Дружинець, М.: Українська мова. Орфографія. Орфоепія. Тестові завдання. Київ, 2009.
- Словник синонімів української мови в 2 томах. Київ 2001.
- Пономарів, О.: Культура слова. Мовностилістичні поради. Київ 2002.
- Приходченко, К.: Універсальний словник – довідник виразів української мови. Донецьк, 2007.
- Ткачук, Т.: Практичний правонис української мови. Тернопіль 2006.
- Українсько-чеський словник у 2 томах. Прага 1994.
- Фесенко, С.: Вивчаємо українську мову. Універсальний посібник. Донецьк 2007.
- Холод, У. – Немець, Р.: Вибрані теми з мовознавства. Частина перша. Оломоуць 2011.
- Холод, У. – Немець Р. та ін.: Вибрані теми з мовознавства. Частина друга. Острог-Оломоуць 2013.
- Чесько-український словник у 2 томах. Київ 1988.
- Шевчук, С., Лобода, Т.: Сучасна українська літературна мова. Київ, 2008.

Ukrajínština vážně i vesele

Josef Anderš, Uljana Cholodová

Odpovědná redaktorka Háta Kreisinger Komňacká

Návrh obálky Kateřina Janků

Technická redakce autoři

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci,
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc

vydavatelstvi.upol.cz

1. elektronické vydání na základě 4. upraveného
a doplněného vydání v tištěné podobě

Olomouc 2022

ISBN 978-80-244-4365-2 (print)

ISBN 978-80-244-6095-6 (online: iPDF)

Neprodejná publikace

VUP 2014/0721 a 2022/0103